BABEL

Amor
TOWLES

UN GENTLEMAN LA MOSCOVA

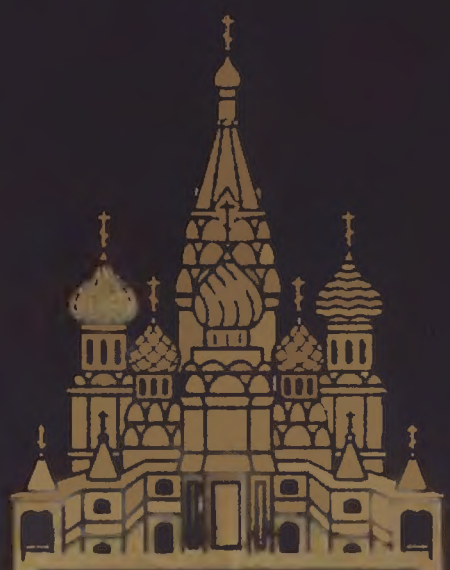

NEMIRA

Amor
TOWLES

UN GENTLEMAN LA MOSCOVA

Traducere din limba engleză
DANA IONESCU

NEMIRA

Amor Towles s-a născut în 1964 la Boston și acolo și-a petrecut și copilăria. A absolvit Yale College și apoi a studiat literatura engleză la Stanford University. În anul 2011 a publicat *Rules of Civility*, primul său roman, devenit bestseller *New York Times* și inclus pe lista celor mai bune cărți din 2011 realizată de *The Wall Street Journal*. În 2012, ediția franceză a romanului a câștigat Premiul Fitzgerald, cartea urmând să fie ecranizată. *Un gentleman la Moscova* este al doilea roman al autorului și a apărut în 2016. Volumul a stat peste 40 de săptămâni pe lista de bestselleruri *New York Times*, a fost considerat una dintre cele mai reușite apariții editoriale ale anului de *The Chicago Tribune*, *The Washington Post*, *The Philadelphia Inquirer* și *The San Francisco Chronicle* și va fi ecranizat într-o miniserie cu Kenneth Branagh în rolul principal. După o carieră de douăzeci de ani în domeniul investițiilor, Amor Towles își dedică tot timpul literaturii la New York, unde locuiește împreună cu soția și cei doi copii.

Coperta Cristian FLORESCU, Ana NICOLAU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TOWLES, AMOR
Un gentleman la Moscova / Amor Towles, trad din lb engleză Dana Ionescu – București Nemira Publishing House, 2018
ISBN 978-606-43-0400-1

I Ionescu, Dana (trad)

821 111

Amor Towles
A GENTLEMAN IN MOSCOW
Copyright © 2016 by Cetology, Inc
All rights throughout the world are reserved to Proprietor

© Nemira, 2018

Redactor Monica ANDRONESCU
Tehnoredactor Magda BITAY
Lector Cristina NAN

Tiparul este executat la MONITORUL OFICIAL R A

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări,
fără acordul scris al editorului, este strict interzisă
și se pedepsește conform Legii dreptului de autor

ISBN 978-606-43-0400-1

Pentru Stokley și Esmé

Moscova în jurul anului 1922

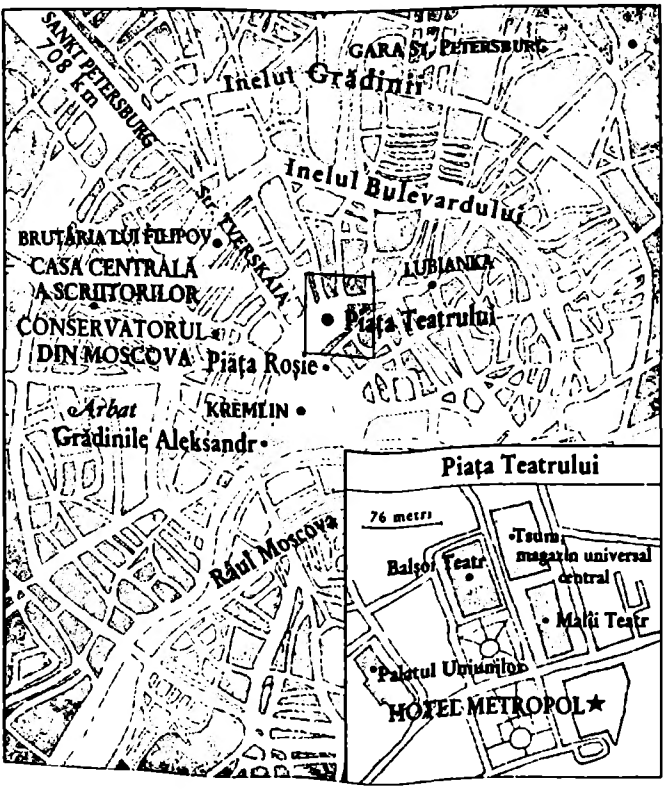

Ce bine mi-aduc aminte

Când a venit pe jos, ca musafirul,
Și a rămas o vreme printre noi,
O melodie ca o pisică-de-munte.

Ei bine, unde ne e acum țelul?

Ca la atâtea alte întrebări,
Răspund și la aceasta
Curățând o pară, cu ochii-n altă parte.

Cu plecăciune spun noapte bună
Și ies pe ușile terasei
În splendorile simple
Ale altei primăveri temperate;
Dar atâta lucru știu sigur:

Nu s-a pierdut prin frunzele de toamnă
din Piața Sf. Petru.
Nu e prin urnele de la Ateneu.
Nu e în pagodele albastre din frumoasa
dumneavoastră Chinezărie.

Nu e în geanta de scule de la șaua lui Vronski;
Nici în Sonetul XXX, strofa una,
Nici în cele douăzeci și șapte, roșii...

CONTELE ALEKSANDR ILICI ROSTOV,
Unde e acum? (versurile 1–19), 1913

21 iunie 1922

ÎNFĂŢIŞAREA CONTELUI ALEKSANDR ILICI ROSTOV LA COMITETUL DE URGENŢĂ AL COMISARIATULUI POPORULUI PENTRU AFACERI INTERNE

Preşedinţi: Tovarăşii V.A. Ignatov, M.S. Zakovski, A.N. Kosarev

Procuratură: A.Y. Vişinski

Procurorul Vişinski: Numele dvs.?

Rostov: Conte Aleksandr Ilici Rostov, laureat al Ordinului Sfântul Andrei, membru al Jockey Club, Maestru de Vânătoare.

Vişinski: Vă puteţi păstra titlurile. Nu sunt de folos nimănui. Însă, pentru conformitate, sunteţi Aleksandr Rostov, născut la Sankt-Petersburg, pe 24 octombrie 1889?

Rostov: Sunt.

Vişinski: Înainte de a începe, trebuie să spun, nu cred că am mai văzut niciodată o haină festonată cu atâţia nasturi.

Rostov: Vă mulţumesc.

Vişinski: Nu era un compliment.

Rostov: În acest caz, vă cer satisfacţie pe câmpul de onoare.

[Râsete.]

Secretarul Ignatov: Linişte în sală!

Vişinski: Care este adresa dvs. curentă?

Rostov: Apartamentul 317, Hotelul Metropol, Moscova.

Vişinski: De când locuiţi acolo?

Rostov: Din 5 septembrie 1918. De aproape patru ani.

Vişinski: Ce ocupaţie aveţi?

Rostov: Treaba unui domn nu este să aibă o ocupaţie.

Vişinski: Foarte bine, atunci. Cum vă petreceţi timpul?

Rostov: Cinând, conversând. Citind, meditând. Babilonia obişnuită.

Vişinski: Şi scrieţi poezie?

Rostov: M-am făcut cunoscut pentru că lupt cu pana.

Vişinski (arătând un pamflet): Sunteţi autorul acestei poezii lungi din 1913, *Unde e acum?*

Rostov: Mi-a fost atribuită, da.

Vişinski: De ce aţi scris-o?

Rostov: Se cerea scrisă. S-a întâmplat pur şi simplu să stau la un anumit birou, într-o anumită dimineaţă, când ea a ales să-şi ceară drepturile.

Vişinski: Şi unde anume s-a întâmplat?

Rostov: În salonul din sud de la Ceasul Leneş.

Vişinski: Ceasul Leneş?

Rostov: Moşia Rostov de la Niznîi Novgorod.

Vişinski: A, da. Desigur. Cât de potrivit. Dar să ne îndreptăm atenţia spre poezia dvs. Apărând atunci când a apărut, în anii aceia mai asupriţi, după revolta eşuată din 1905, mulţi au considerat-o o chemare la acţiune. Sunteţi de acord cu această apreciere?

Rostov: Orice poezie e o chemare la acţiune.

Vişinski (verificând însemnările): Iar în primăvara anului următor aţi plecat din Rusia la Paris...?

Rostov: Parcă ţin minte florile din meri. Deci da, e foarte probabil să fi fost primăvară.

Vişinski: 16 mai, mai exact. Acum, înţelegem motivele exilului dumneavoastră autoimpus şi avem o oarecare înţelegere faţă de acţiunile care v-au determinat plecarea. Ceea ce ne interesează acum este întoarcerea din 1918. Se pune întrebarea dacă v-aţi întors cu intenţia de a pune mâna pe arme şi, dacă da, să ne spuneţi dacă aţi făcut-o pentru Revoluţie ori împotriva ei.

Rostov: Mă tem că, la momentul acela, îmi trecuse vremea de pus mâna pe arme.

Vişinski: Atunci, de ce v-aţi întors?

Rostov: Îmi lipsea clima.

[Râsete.]

Vişinski: Se pare că nu sunteţi conştient de gravitatea situaţiei, conte Rostov. Şi nici nu daţi dovadă de respectul cuvenit celor în faţa cărora vă aflaţi.

Rostov: Şi Ţarina îmi făcea aceleaşi reproşuri pe vremea ei.

Ignatov: Dacă îmi permiteţi, tovarăşe procuror Vişinski...

Vişinski: Vă rog!

Ignatov: Nu am nicio îndoială, conte Rostov, că mulţi dintre cei prezenţi în sală observă cu surpridere cât de fermecător sunteţi. Însă eu, unul, nu sunt nici pe departe surprins. Istoria a arătat că farmecul e ambiţia capitală a bogătaşilor. Ceea ce mă surprinde e că autorul poeziei în chestiune a devenit atât de evident un om fără scop.

Rostov: Eu trăiesc cu impresia că scopul omului îi este cunoscut numai lui Dumnezeu.

Ignatov: Într-adevăr. Cât de convenabil trebuie să fie asta pentru dvs.!

[Comitetul se retrage douăsprezece minute.]

Ignatov: Aleksandr Ilici Rostov, luând în considerare propria dvs. mărturie, nu putem decât să conchidem că spiritul pătrunzător care a scris poezia *Unde e acum?* a sucombat în mod irevocabil în faţa pervertirilor clasei de care aparţine şi acum reprezintă o ameninţare exact la adresa acelor idealuri pe care le-a îmbrăţişat altădată. Pe acest temei, noi am pleda pentru arestarea dumneavoastră şi punerea la zid. Există însă în sânul Partidului superiori potrivit cărora vă număraţi printre eroii cauzei prerevoluţionare. Astfel, prezentul comitet hotărăşte că ar trebui să vă întoarceţi în hotelul de care sunteţi atât de mândru. Dar să nu cumva să faceţi vreo greşeală! Dacă se întâmplă să mai ieşiţi vreodată din Metropol, o să fiţi împuşcat. Următorul caz!

Semnează

V.A. Ignatov

M.S. Zakovski

A.N. Kosarev

Cartea întâi

1922

Ambasador

La ora şase şi jumătate, pe 21 iunie 1922, când l-au escortat pe Contele Aleksandr Ilici Rostov în Piaţa Roşie prin porţile Kremlinului, era minunat şi frig. Îndreptându-şi umerii fără să se oprească din mers, Contele a tras aer în piept aşa cum tragi aer în piept după ce ai înotat. Cerul avea exact albastrul acela pentru care fuseseră pictate cupolele de la Biserica Sf. Vasile. Nuanţele lor de roz, verde şi auriu sclipeau ca şi cum singurul ţel al unei religii ar fi fost să-şi premărească Divinitatea. Parcă până şi fetele bolşevice care cleveteau în dreptul vitrinelor de la Magazinul de Stat se îmbrăcaseră să sărbătorească ultimele zile de primăvară.

– Bună ziua, om bun! i-a strigat Contele lui Fiodor, la marginea pieţii. Văd că anul acesta s-au copt devreme murele!

Şi, fără să aştepte răspunsul vânzătorului de fructe nedumerit, a pornit imediat mai departe, cu mustăţile pomădate, desfăcute ca nişte aripi de pescăruş. Trecând

prin Poarta Învierii, s-a întors cu spatele la liliacul din Grădinile Aleksandr şi s-a îndreptat spre Piaţa Teatrului, unde se afla Hotelul Metropol în toată gloria lui. Când a ajuns la intrare, i-a făcut cu ochiul lui Pavel, paznicul de după-amiază, şi s-a întors cu o mână întinsă spre cei doi soldaţi din spatele lui.

– Vă mulţumesc că m-aţi adus în siguranţă, domnilor. De-acum prezenţa dumneavoastră nu-mi va mai fi necesară.

Ei i-au întors privirea amândoi, nevoiţi să se uite în sus prin fireturile de la cască, Contele având în înălţime, ca alte zece generaţii de bărbaţi din familia Rostov, cel puţin 1,80 metri.

– Hai! i-a răspuns cel mai obraznic, cu mâna pe trăgaciul de la puşcă. Trebuie să te ducem până în cameră.

În hol, Contele a făcut un gest larg cu mâna, ca să-i salute în acelaşi timp şi pe imperturbabilul Arkadi (care era la recepţie), şi pe dulcea Valentina (care ştergea de praf o statuetă). Deşi îi mai salutase aşa de nu ştiu câte ori, amândoi s-au holbat la el cu ochii ieşiţi din orbite. La o astfel de primire te poţi aştepta când ajungi la un dineu fără pantaloni.

Trecând pe lângă tânăra care avea o fleblete pentru galben şi care acum citea o revistă în scaunul ei preferat din hol, s-a oprit brusc în faţa palmierului ca să i se adreseze escortei:

– Domnilor, cu ascensorul sau pe scări?

Soldaţii s-au uitat întâi unul la altul, după aceea la el, apoi din nou unul la altul, din câte se pare neputând să se hotărască.

Cum să te aştepţi să învingă pe câmpul de luptă, se întreba Contele câtă vreme soldatul nu e în stare să se hotărască nici măcar dacă să urce la primul etaj ori nu?

– Pe scări, a hotărât el în numele lor, după care a început să urce câte două trepte o dată, cum făcea încă din studenție.

La etajul trei, a luat-o pe coridorul cu covor roșu până la apartamentul lui – un dormitor, o sală de baie, o cameră de zi și un salon impresionant, cu ferestre înalte de aproape doi metri și jumătate, care dădeau spre teii din Piața Teatrului. Și acolo îl aștepta mojicia zilei. Căci în fața ușilor deschise de la aceste încăperi se aflau căpitanul gărzilor împreună cu Pașa și Petia, hamalii hotelului. La privirea Contelui, cei doi flăcăi au răspuns cu o privire stânjenită, căci era limpede că primiseră o misiune care nu le făcea nicio plăcere.

– Ce înseamnă toate astea, căpitane? i s-a adresat Contele.

Căpitanul, parcă ușor surprins de întrebare, era om cu experiență și avea stăpânire de sine.

– Am venit să vă conduc la locuința dumneavoastră.

– Locuința mea *este* aici.

– Nu mai este, mă tem, i-a replicat căpitanul, cu un foarte vag zâmbet.

Lăsându-i în urmă pe Pașa și pe Petia, căpitanul i-a condus pe Conte și pe cei doi care îl păzeau la o scară de serviciu ascunsă sub o ușă oarecare din inima hotelului. Din cinci în cinci trepte, scara slab luminată se răsucea abrupt, ca într-o clopotniță. Au urcat trei șiruri de trepte în spirală, până la o ușă care dădea într-un coridor îngust, ce deservea o sală de baie și șase dormitoare ca niște chilii de călugăr. Inițial, podul fusese construit ca să-i adăpostească pe majordomii domnilor și pe slujnicele doamnelor care stăteau la Metropol, însă când moda de a călători însoțiți de servitori a apus, camerele nefolosite au ajuns la cheremul urgențelor de tot felul,

devenind un soi de locuri pentru depozitat cherestea, mobilă stricată și alte dărăpănături.

Mai devreme în ziua aceea scoseseră tot din încăperea cea mai apropiată de scară, unde lăsaseră doar un pat din fier forjat, un birou cu trei picioare și un deceniu de praf. În colțul de lângă ușă era un dulăpior care aducea mai degrabă cu o cabină telefonică, trântit acolo ca și cum s-ar fi răzgândit cineva. Mulându-se pe forma acoperișului, tavanul se înclina treptat începând din dreptul ușii, astfel încât în dreptul peretelui exterior Contele nu putea sta în picioare decât acolo unde o lucarnă se întâlnea cu o fereastră cât o tablă de șah.

Când cei doi soldați se uitau îngâmfați din coridor, bunul căpitan a explicat că a chemat hamalii ca să-l ajute pe Conte să mute cele câteva obiecte care aveau să stea în noua lui locuință.

– Și restul?

– Devine proprietatea Poporului.

Deci ăsta e jocul lor, s-a gândit Contele.

– Foarte bine.

S-a întors pe scara îngustă, cu cei doi paznici grăbindu-se după el, cu puștile lovindu-li-se de perete. La etajul al treilea, a intrat pe hol și s-a dus în apartamentul lui, unde cei doi hamali l-au privit cu ochi îndurerați.

– E în ordine, i-a liniștit el și a început să le arate diverse: Asta. Aia. Alea. *Toate* cărțile.

Printre obiectele pentru noua sa locuință, a ales două scaune cu spătar înalt, măsuța de cafea orientală, care fusese a bunicii lui și serviciul ei preferat de farfurii de porțelan. A luat cele două veioze de abanos și portretul surorii sale Elena, pictat de Serov în 1908, în timpul unei scurte ședere la Ceasul Leneș. N-a uitat geamantanul de piele făcut special pentru el de Asprey, la Londra, pe care bunul lui prieten Mișka îl botezase, atât de inspirat, Ambasadorul.

Cineva fusese atât de amabil, încât îi trimisese în dormitor cuferele de călătorie. Așa că, în timp ce hamalii cărau toate astea, a umplut cufărul cu haine și obiecte personale. Observând că paznicii sunt cu ochii pe cele două sticle de coniac de pe consolă, le-a strecurat și pe ele în bagaj. După ce au dus sus cufărul, a arătat în sfârșit spre birou.

Cei doi hamali, care deja își șifonaseră uniformele bleu de la atâta opinteală, l-au apucat de colțuri.

– Da' are o tonă, i-a zis unul celuilalt.

– Pentru un rege, un castel e o fortificație, a comentat Contele. Pentru un domn, un birou e o fortificație.

În vreme ce hamalii se chinuiau cu biroul pe hol, ceasul bunicului Rostovilor, sortit să fie lăsat în urmă, a bătut tânguitor ora opt. Căpitanul se întorsese de mult la postul lui, iar soldații, a căror atitudine războinică se transformase în plictiseală, se sprijineau acum de zid, lăsând scrumul de la țigări să cadă pe parchet, în timp ce în salonul mare se revărsa toată lumina solstițiului de vară de la Moscova.

Mâhnit, Contele s-a apropiat de ferestrele din colțul de nord-vest al camerei. Oare câte ceasuri petrecuse în fața lor? Oare în câte dimineți îi urmărise, îmbrăcat în halat, cu cafea în mână, pe nou-sosiții de la Sankt-Petersburg cum coboară din taximetrele lor, istoviți după drumul de noapte cu trenul? Oare de câte ori privise, în primele zile de iarnă, zăpada coborând din cer, în timp ce o siluetă singuratică, scundă și îndesată, trecea pe sub un felinar de stradă? Chiar în clipa aceea, la marginea de nord a pieței, un june ofițer din Armata Roșie urca grăbit-foc scara de la Balșoi Teatr, după ce ratase prima jumătate de oră din spectacolul care se juca în seara aceea.

Amintindu-și că în tinerețe el însuși prefera să ajungă la teatru *entr'acte*, a zâmbit. După ce spunea întruna la English Club că nu mai stă decât la un pahar, stătea la trei pahare. Apoi, sărind în trăsura care îl aștepta,

străbatea orașul, urca legendarele trepte și, exact ca junele de acum, se strecura pe ușile aurite. Balerinele dansau grațioase pe scenă, iar el șoptea *excusez-moi*, croindu-și drum spre locul lui obișnuit, în al douăzecilea rând, cu vedere privilegiată la doamnele din loje.

Să ajungi târziu, se gândea oftând. Ce delicatețe a tinereții!

După aceea s-a întors și a început să se plimbe prin camere. Mai întâi, a admirat dimensiunile generoase ale salonului și cele două candelabre. A admirat panourile pictate din mica sufragerie și mecanismul elaborat, din alamă, care acționa în siguranță ușa dublă de la dormitor. Pe scurt, a cântărit interiorul ca un potențial cumpărător care vede pentru prima dată încăperile. Ajuns în dormitor, s-a oprit în fața mesei placate cu marmură, pe care se aflau niște ciudățenii. A luat de acolo o foarfecă ținută la mare preț de sora lui. În formă de egretă, cu cele două părți lungi, din argint, reprezentând ciocul păsării și cu șurubelul de aur de la pivot reprezentând ochiul ei, foarfeca era atât de delicată, că abia îi intrau degetele prin cele două orificii.

Uitându-se dintr-un capăt în celălalt al apartamentului, a făcut repede un inventar al lucrurilor pe care avea să le lase în urmă. Obiectele personale, piesele de mobilier, acele *objets d'art* pe care le adusese aici acum patru ani erau deja rodul unei cercetări de mare profunzime. Căci, aflând despre executarea Țarului, părăsise imediat Parisul. În douăzeci de zile străbătuse șase țări, trecuse pe lângă opt batalioane luptând sub cinci drapeluri diferite și în cele din urmă ajunsese la Ceasul Leneș pe 7 august 1918, doar cu un rucsac în spate. Deși la țară stătea să izbucnească răzmerița și gospodăria era dată peste cap, bunica lui, Contesa, era calmă ca de obicei.

– Ce bine că ai venit, Saşa! i-a zis, fără să se ridice de pe scaunul ei. Sigur eşti mort de foame. Te rog să luăm ceaiul împreună.

Când i-a explicat că trebuie să plece din ţară şi cum i-a aranjat plecarea, Contesa a înţeles că nu au de ales. A înţeles că, deşi toţi servitorii din slujba ei sunt gata s-o urmeze, nu poate să ia cu ea decât doi. A înţeles şi de ce nepotul ei, singurul ei moştenitor, pe care-l crescuse de la zece ani, nu avea s-o însoţească.

Când avea şapte ani, Contele mâncase o bătaie zdravănă la o partidă de dame, fiind înfrânt de un băiat de prin împrejurimi, fapt care, se pare, se soldase cu lacrimi, cu blesteme şi cu piese de joc împrăştiate de podea. Pentru lipsa lui de spirit sportiv, fusese aspru pus la punct de tatăl lui, care-l trimisese la culcare fără să mai ia masa de seară. Numai că, tocmai când strângea nefericit pătura în braţe, apăruse în vizită bunica. Aşezându-se la piciorul patului, Contesa îşi exprimase o oarecare compasiune.

– Despre înfrângere, nimic plăcut de zis, începuse ea, iar băiatul lui Obolenski e o pacoste. Dar, pentru Dumnezeu, de ce să-i dai satisfacţie, Saşa, dragul meu?

În acest spirit se despărţise de bunica lui fără lacrimi, pe docurile de la Peterhof. După aceea Contele se întorsese la domeniul familiei să tragă obloanele.

Se îngrijise să se cureţe iute coşurile sobelor şi cămările şi să se acopere mobila. Familia parcă urma să se întoarcă la Sankt-Petersburg în perioada aceea din an, numai că dăduseră drumul câinilor din cuşti şi cailor din grajduri, aşa cum le dăduseră şi servitorilor, eliberându-i de treburile lor. Apoi, după ce umpluseră o singură căruţă cu câteva dintre cele mai bune piese de mobilier ale familiei Rostov, Contele închisese uşile şi plecase la Moscova.

Ciudat! se gândea el, gata să renunţe la apartament. Încă de mici trebuie să învăţăm să ne luăm rămas-bun de la familie şi de la prieteni. Ne conducem la gară

părinții și frații. Ne vizităm verișorii, mergem la școli, ne înrolăm în regimente. Ne căsătorim, ne ducem în străinătate. Una dintre experiențele din viața omului e că tot timpul strângem pe câte cineva de umeri, îi urăm toate cele bune, consolându-ne cu gândul că o să primim veşti de la omul acela cât de curând.

Însă e mai puțin probabil ca experiența să ne învețe să ne luăm *adieu* de la obiectele pe care le îndrăgim cel mai mult. Și dacă ne-ar învăța? Nu ne-ar face plăcere. Fiindcă obiectele acelea ne-ar deveni apoi mai dragi decât prietenii. Le cărăm dintr-un loc în altul, ceea ce e adesea destul de scump și de incomod. Le ștergem de praf, le lustruim, îi mustruluim pe copiii care se joacă prea grosolan cu ele ori pe lângă ele – și în tot acest timp, grație amintirilor, ele devin din ce în ce mai însemnate. Chiar în dulapul acesta, ne place să ne aducem aminte, ne ascundeam în copilărie. Sfeșnicele acestea de argint împodobeau masa în ajun de Crăciun. Cu batista aceasta ne-a șters ea o dată lacrimile de pe față *et caetera.* Până ne închipuim că obiectele acestea păstrate cu grijă ne-ar putea aduce o adevărată alinare, în lipsa unei companii pe care am pierdut-o.

Dar, desigur, un lucru e doar un lucru.

Și astfel, strecurând în buzunar foarfeca surorii sale, s-a mai uitat o dată la obiectele de familie pe care le lăsa în urmă, apoi și le-a scos de la inimă pentru totdeauna.

Peste o oră, când a sărit de două ori pe salteaua nouă ca să poată identifica sunetul de la arcurile patului (sol diez), a măsurat din ochi mobila înghesuită de jur împrejurul lui și și-a amintit că în tinerețe tânjise să meargă în Franța cu vaporul cu aburi și la Moscova cu vaporul de noapte.

Și de ce tânjise după asemenea călătorii?

Pentru cabinele și cușetele lor atât de mici!

Ce mai minune fusese să descopere masa care se strângea și dispărea fără urmă! Și sertarele de la pat! Și veiozele din perete, la lumina cărora puteai să citești! Dimensiunea practică a obiectelor era ca o muzică în mintea unui om tânăr. Era dovada existenței unui scop precis și promisiunea unei aventuri. Astfel trebuie să fi fost cabina căpitanului Nemo când s-a scufundat douăzeci de mii de leghe sub mare. Și nu-i așa că orice băiețel un pic isteț ar da bucuros o sută de nopți petrecute la palat pe o noapte petrecută pe *Nautilus*?

Ei bine. În sfârșit, iată-l aici!

În plus, cum jumătate din camerele de la etajul doi erau folosite temporar de bolșevici pentru a bate neobosiți la mașină directive, cel puțin la etajul șase se putea auzi omul gândind[1]. Contele s-a oprit și s-a lovit cu capul de tavan.

– Așa, a replicat.

Dând la o parte unul dintre scaunele cu spătar înalt și punând în pat veiozele de abanos, a deschis geamantanul. Mai întâi, a luat fotografia Delegației și a pus-o pe birou, unde îi era locul. Apoi a scos cele două sticle de coniac și ceasul tatălui său, care suna de două ori. Dar, când a așezat pe birou lornieta bunicii, i-a atras atenția un fâlfâit la ferestruică. Deși fereastra era de dimensiunile unei invitații la cină, a văzut că pe rama de aramă din exterior aterizase un porumbel.

---

[1] De fapt, Iacob Sverdlov, primul președinte al Comitetului Executiv Central, încuiase comisia care lucra la proiectul de Constituție chiar în apartamentul aflat sub cel în care locuia Contele, jurând că nu le dă cheia până nu-și termină treaba. Așa se face că mașinile de scris au zumzăit toată noaptea până s-a elaborat documentul istoric prin care li se garantau tuturor rușilor dreptul la conștiință (Articolul 13), libertatea de expresie (Articolul 14), libertatea de adunare (Articolul 15) și libertatea de a li se revoca oricare dintre aceste drepturi, dacă „sunt folosite în detrimentul revoluției socialiste" (Articolul 23)!

– Bună! i-a zis. Ce amabil din partea dumitale să treci pe-aici!

Porumbelul i-a aruncat o privire fermă, cu un aer de proprietar. După care a râcâit cu ghearele şi a dat iute cu ciocul în geam, de mai multe ori.

– A, da, a recunoscut Contele. Spui dumneata ceva.

Chiar când să-i explice noului vecin motivul sosirii lui neaşteptate, s-a auzit pe hol cineva dregându-şi glasul delicat. Fără să se întoarcă, şi-a dat seama că e Andrei, *maître* la Boiarski, că el obişnuia să-şi facă simţită prezenţa în felul ăsta.

Dând din cap spre porumbel, în semn că-şi vor relua în scurt timp discuţia, şi-a încheiat nasturii de la haină şi s-a întors, însă pentru a constata că Andrei nu venise singur în vizită: în dreptul uşii se înghesuiau trei angajaţi ai hotelului.

Andrei, cu ţinuta lui perfectă şi cu mâinile lui lungi, competente; Vasili, inconfundabilul *concierge* de la hotel; şi Marina, sfioasa încântare cu un ochi alunecos, camerista recent ridicată la rang de croitoreasă. Chipurile tuturor etalau aceeaşi privire uluită pe care o observase la Arkadi şi la Valentina acum câteva ceasuri, aşa că, în cele din urmă, Contele şi-a dat seama: Când plecase de dimineaţă, crezuseră cu toţii că n-o să se mai întoarcă niciodată. Răsărise de după zidurile Kremlinului cum răsare un aviator din epava unui avion prăbuşit.

– Dragii mei prieteni, le-a spus el, sunteţi fără îndoială curioşi cu privire la evenimentele zilei. Cum poate ştiţi, am fost invitat la Kremlin pentru un *tête-à-tête*. Acolo, mai mulţi ofiţeri ai regimului la putere, cu barbişonul aferent, au hotărât că, pentru crima de a mă fi născut aristocrat, trebuie să fiu condamnat să-mi petrec restul zilelor... în acest hotel.

Drept răspuns la uralele lor, le-a strâns mâna oaspeților unul câte unul, declarându-i fiecăruia că îi apreciază amabilitatea și adresându-le călduroase mulțumiri.

– Intrați! Intrați!

Cei trei angajați s-au înghesuit toți odată să-și facă loc printre munții de mobilă.

– Dacă sunteți amabil... i s-a adresat Contele lui Andrei, întinzându-i una dintre sticlele de coniac.

Apoi a îngenuncheat în fața Ambasadorului, a desfăcut încuietoarele și l-a deschis ca pe o carte uriașă. Înăuntru erau așezate cu grijă cincizeci și două de pahare – sau, mai exact, douăzeci și șase de *perechi* de pahare –, fiecare având forma necesară scopului său, de la cuprinderea generoasă a paharului de Burgundia până la fermecătoarele păhărele create pentru băuturile în culori vii din sudul Europei. În spiritul clipei, a luat patru dintre ele la întâmplare și le-a dat oaspeților, în timp ce Andrei, care desfăcuse dopul sticlei, făcea oficiile.

Când fiecare și-a primit paharul plin, Contele a ridicat mâna în care ținea paharul.

– În cinstea Metropolului! a zis el.

– În cinstea Metropolului! au răspuns ei.

Contele avea un talent înnăscut de a fi gazdă și în ora următoare, umplând un pahar aici, făcând sclipitor conversație dincolo, a deslușit din instinct firea fiecăruia dintre cei aflați în încăpere. În ciuda purtării convenționale dictate de poziția pe care o ocupa, astă-seară Andrei etala un zâmbet binevoitor și din când în când făcea cu ochiul. Vasili, care vorbea cu atâta precizie când dădea instrucțiuni despre obiectivele turistice din oraș, avea brusc în glas clinchetul acela al omului care s-ar putea să nu-și mai aducă aminte mâine ce a zis azi. Iar sfioasa Marina își permitea să chicotească la fiecare glumă fără să pună mâna la gură.

Dintre toate nopțile, în noaptea aceasta Contele le aprecia nespus buna-dispoziție. Nu era însă atât de vanitos, încât să-și închipuie că ea vine numai de la vestea despre cum scăpase el la mustață. Căci, după cum știa mai bine decât majoritatea, în septembrie 1905 membrii Delegației semnaseră Tratatul de la Portsmouth pentru a încheia Războiul Ruso-Japonez. În cei șaptesprezece ani care trecuseră de la încheierea păcii – nici măcar o generație adevărată – Rusia trecuse printr-un război mondial, printr-un război civil, de două ori prin foamete și prin așa-numita Spaimă Roșie. Pe scurt, trecuse printr-o perioadă de răsturnări și nu cruțase pe nimeni. Fie că erai de stânga sau de dreapta, fie că erai Roșu sau Alb, fie că viața personală ți se schimbase în rău sau în bine, fără îndoială era în sfârșit timpul să bei un pahar în sănătatea poporului.

La ora zece Contele și-a condus oaspeții în clopotniță și le-a spus noapte bună la fel de ceremonios cum ar fi fost la ușa de la reședința familiei din Sankt-Petersburg. Întorcându-se în locuința lui, a deschis fereastra (deși era doar cât un timbru de poștă), și-a turnat ultimul strop de coniac și s-a așezat la birou.

Piesa asta de mobilier, lucrată în Parisul lui Ludovic al XVI-lea, cu accentele aurite și cu îmbrăcămintea din piele specifice epocii, o primise moștenire de la nașul său, Marele Duce Demidov. Bărbat cu perciuni mari, albi, ochi de un albastru-pal și epoleți de aur, Marele Duce vorbea patru limbi străine și citea în șase limbi. N-a fost căsătorit niciodată, și-a reprezentat țara la Portsmouth, a condus trei moșii și în general a pus preț pe muncă, nu pe aiureli. Dar, înainte de toate, a fost, împreună cu tatăl Contelui, cadet de nădejde în cavalerie. Așa a devenit Marele Duce ocrotitorul lui cel vigilent. Iar când holera i-a răpus pe părinții Contelui, care

în 1900 s-au stins unul după altul în câteva ore, el l-a luat de-o parte pe tânărul Conte și i-a explicat că trebuie să fie puternic de dragul surorii lui, că greutățile au multe forme și că, dacă omul nu e stăpân pe situație, atunci îi e sortit să fie situația stăpână pe el.

Contele și-a trecut degetele peste suprafața inegală a biroului.

Oare câte dintre cuvintele Marelui Duce oglindeau spațiile acelea vagi? Aici, mai bine de patruzeci de ani, se scriseseră instrucțiuni concise pentru îngrijitori, argumente convingătoare pentru oameni de stat, sfaturi minunate pentru prieteni. Altfel spus, era un birou ce merita să fie luat în seamă.

Golind paharul, a împins în spate scaunul și s-a așezat pe podea. A pipăit cu mâna în spatele piciorului din dreapta, din față, al biroului până a dat de ascunzătoare. Când a apăsat, s-a deschis o ușă dintr-o bucată și ea a scos la iveală un orificiu căptușit cu catifea, care, ca și orificiile din celelalte trei picioare, era plin-ochi cu monede de aur.

Anglican la țărm

Când a început să se foiască, pe la nouă și jumătate, în clipele acelea fără formă de dinainte de trezie, Contele Aleksandr Ilici Rostov savura gustul zilei ce o să vină.

Într-o oră o să fie în aerul cald de primăvară, la plimbare pe strada Tverskaia, cu mustața lui înfloritoare. Pe drum o să cumpere *The Herald* de la chioșcul din strada Gazetni, o să treacă pe lângă brutăria lui Filipov (unde n-o să se oprească decât să arunce un ochi la bunătățile din vitrină), iar apoi o să plece mai departe, spre întâlnirea cu bancherii lui.

Numai că, oprindu-se la colț (ca să aștepte să treacă mașinile), o să-și dea seama că dejunul de la Jockey Club e anunțat pentru ora două și că bancherii lui îl așteptau la zece și jumătate și, foarte probabil, erau cu toții în slujba deponenților lor, bunăoară puteau să aștepte... Cu aceste gânduri o să se întoarcă și, scoțându-și jobenul, o să deschidă ușa de la Filipov.

Simțurile o să-i fie răsplătite pe dată de dovada incontestabilă a măiestriei brutarului. În aer o să plutească aroma blândă de covrigi și chifle proaspete, precum și

de felii de pâine atât de neasemuite, că zi de zi se trimiteau la Ermitaj cu trenul, iar în vitrina din față erau aliniate în șiruri desăvârșite prăjituri îmbrăcate în candel de toate culorile pe care le vezi la lalelele din Amsterdam. Apropiindu-se de tejghea, Contele o să-i ceară tinerei cu șorț bleu o *mille-feuille* (ce nume potrivit!) și o să-i urmărească plin de admirație mișcarea ușoară cu care mânuiește o lingură ca să-i pună delicatesa aceea dintr-o tavă de argint pe o farfurie de porțelan.

Cu delicatesa în mână, o să se așeze cât mai aproape de măsuța din colț, unde tinerele îmbrăcate după ultima modă se întâlnesc în fiecare dimineață ca să treacă în revistă intrigile din seara trecută. Știind prea bine unde se află, cele trei demoazele o să vorbească la început în șoaptă, cum e obiceiul nobilimii, însă după aceea, luate de valul propriilor emoții, vocile lor o să urce în mod inevitabil, astfel că la ora 11:15 nici cel care savurează o prăjitură în cel mai discret fel cu putință n-o să poată să nu tragă cu urechea la complicațiunile lor sufletești cu o mie de straturi[1].

La 11:14, după ce a golit farfuria și și-a scuturat firimiturile din mustață, după ce i-a făcut cu mâna în chip de mulțumire fetei de la tejghea și după ce și-a înclinat jobenul înspre cele trei domnișoare cu care a schimbat o vorbă, o s-o ia înapoi spre strada Tverskaia și o să zăbovească o clipă cu gândul la o întrebare: *Și acum?* Poate o să facă o oprire pe la Galeria Bertrand ca să vadă cele mai recente pânze pictate la Paris ori o să se strecoare în holul de la Conservator, unde un cvartet de juni se străduiește să cânte măiestrit puțin Beethoven. Poate o să se întoarcă pur și simplu în Grădinile Aleksandr, unde ar putea găsi o bancă de pe care să

[1] Aluzie la prăjitura *mille-feuille* pe care o savurează Contele (n. a.).

admire liliacul ca un porumbel care gângureşte şi-şi ciuguleşte picioruşele pe pervazul de aramă.

Pe pervazul de aramă...

„A, da!", a recunoscut. „N-o să fie nimic din toate astea, presupun."

Dacă ar putea închide ochii şi dacă s-ar putea rostogoli până la zid, oare ar fi cu putinţă să se întoarcă la banca lui exact la timp ca să exclame *Ce coincidenţă fermecătoare!*, când şi-au făcut apariţia cele trei demoazele de la Filipov?

Fără îndoială. Dar să te gândeşti la ce s-ar putea întâmpla, dacă împrejurările ar fi altele, era calea sigură spre nebunie.

Îndreptându-şi spatele, şi-a pus picioarele goale direct pe pardoseala fără covor şi şi-a răsucit mustăţile.

Pe biroul Marelui Duce se aflau un pahar de şampanie şi unul de coniac. În faţa siluetei drepte a primului, care se uita de sus la rotunjimea îndesată a celui de-al doilea, nu puteai să nu te gândeşti la Don Quijote şi Sancho Panza pe câmpiile din Sierra Morena. Sau la Robin Hood şi călugărul Tuck în umbrele din pădurea Sherwood. Sau la printul Hal şi Falstaff la porţile...

Dar s-a auzit un ciocănit în uşă.

Contele s-a ridicat şi s-a lovit cu capul de tavan.

– O clipă! a strigat, frecându-se la frunte şi căutând un halat în geamantan.

Odată îmbrăcat cum se cuvine, a deschis uşa şi s-a trezit faţă în faţă cu un june plin de zel, venit să-i aducă micul dejun cel de toate zilele: o cană de cafea, doi biscuiţi şi un fruct (azi, o prună).

– Foarte bine, Iuri! Intră, intră! Pune-l aici, pune-l aici!

Când Iuri i-a lăsat tava pe cufăr, s-a aşezat la biroul Marelui Duce şi a scris iute un bilet pentru un anume Konstantin Konstantinovici din strada Durnovski.

– Eşti atât de amabil să i-l duci, băiete dragă?

Fără să se eschiveze, Iuri a luat bucuros biletul, a făgăduit să i-l dea cu mâna lui și a primit bacșișul cu o plecăciune. După care, în prag, s-a oprit.

– Să... las ușa deschisă?

Era o întrebare rezonabilă. Căci în cameră era un aer cam îmbâcsit, iar la etajul șase nu era niciun pericol să încalci intimitatea cuiva.

– Te rog!

Când pașii lui Iuri însă răsunau pe scară, Contele și-a pus șervetul pe genunchi, și-a turnat cafea în ceașcă, binecuvântând-o cu câteva picături de frișcă. Luând prima înghițitură, s-a gândit mulțumit că tânărul Iuri sigur a alergat pe cele trei șiruri de trepte în plus, de vreme ce cafeaua nu era nicio idee mai rece decât de obicei.

Însă când elibera o bucățică de prună din coaja ei cu cuțitul lui de fălțuit, a observat o umbră argintie, vagă ca un fir de fum, furișându-se în spatele cufărului. Aplecându-se să se uite pe lângă scaunul cu spătar înalt, a descoperit că firicelul acela de lumină nu era decât pisica din holul de la Metropol. O albastră de Rusia cu un ochi, căreia nu-i scăpa nimic din ce se întâmpla între zidurile hotelului, mâța se pare că urcase în pod să vadă cu ochii ei noua locuință. Ieșind din umbră, a sărit de pe podea pe Ambasador, de pe Ambasador pe masa de alături și de pe masa de alături în mijlocul biroului cu trei picioare, fără să facă niciun zgomot. Odată cucerit acest vârf avantajos, s-a uitat temeinic de jur împrejurul camerei, apoi a clătinat din cap cu dezamăgire de felină.

– Da, a zis Contele după ce s-a uitat și el. Înțeleg ce spui.

Din pricina talmeș-balmeșului de mobilă, micul lui domeniu arăta ca o consignație din Arbat. Într-o încăpere așa de mică, s-ar fi descurcat cu un singur scaun cu spătar înalt, cu o singură noptieră și cu o singură veioză. S-ar fi descurcat și fără Limoges-ul bunicii.

Şi cărţile? *Toate cărţile!* spusese el cu atâta bravadă. Dar cerinţa lui, trebuia să recunoască la lumina zilei, venise mai puţin din bun-simţ şi mai mult dintr-un impuls copilăresc de a-i impresiona pe hamali şi de a-i pune la punct pe soldaţii care-l păzeau. Biblioteca lui personală de poveşti măreţe scrise de Balzac, Dickens, Tolstoi şi ceilalţi fusese lăsată în urmă, la Paris. Cărţile cărate de hamali în pod fuseseră ale tatălui său şi, fiind lucrări de filosofie raţionalistă şi despre ştiinţa agriculturii moderne, fiecare ameninţa să fie de mare însemnătate şi impenetrabilitate.

Se impunea, fără îndoială, încă o cercetare.

Aşa că după ce a mâncat, după ce s-a spălat şi s-a îmbrăcat, şi-a văzut de treabă. Mai întâi, a încercat uşa de la camera de alături. Sigur era blocată din interior cu ceva greu, din moment ce abia dacă s-a clintat când a forţat-o, împingând-o cu umărul. În următoarele trei încăperi a dat de epave înghesuite din tavan până în podea. Dar în ultima cameră, printre plăci de ardezie şi dâre de lumină, în jurul unui samovar dantelat, vechi, rămăsese un spaţiu generos, unde nişte oameni luaseră cândva ceaiul.

Întors în camera lui, a agăţat nişte haine în dulap. A despachetat nişte pantaloni şi nişte cămăşi, punându-le în colţul din dreapta, în spatele biroului (ca să se asigure că nu cade bestia cu trei picioare). Şi-a târât pe hol cufărul, jumătate din mobilă şi toate cărţile de la tatăl lui, cu o singură excepţie. Astfel, într-o oră şi-a redus camera la esenţial: un birou şi un scaun, un pat şi o măsuţă, un scaun cu spătar înalt pentru oaspeţi şi un spaţiu de trei metri, suficient de mare pentru un domn care vrea să se plimbe în timp ce meditează.

S-a uitat satisfăcut la pisică (ocupată să lingă nişte smântână de pe labe, aşezată comod în scaunul cu spătar înalt).

– Ce spui acum, bătrân pirat?

S-a aşezat apoi la birou şi a luat volumul pus deoparte. Trebuie să fi trecut un deceniu de când îşi făcuse lui însuşi

promisiunea că o să citească această operă universal recunoscută, atât de dragă tatălui său. Şi totuşi, ori de câte ori pusese degetul în calendar şi declarase *Luna aceasta mă voi dedica „Eseurilor" lui Michel de Montaigne!*, îşi băgase coada câte un drăcuşor. Vreo ispită romantică, răsărită din nu ştiu ce cotlon, cu neputinţă de ignorat. Ori vreo vizită a bancherului său. Ori circul venit în oraş.

Viaţa e o ispită, la urma urmei.

Însă acum, în sfârşit, împrejurările conspiraseră să nu cumva să-l distragă, ci să-i ofere timpul şi singurătatea de care are nevoie pentru a-i da cărţii ceea ce e al cărţii. Aşa se face că, ţinând strâns în mână volumul, a pus un picior pe birou, în colţ, s-a lăsat pe spate până când a simţit că scaunul stă în echilibru pe picioarele din spate şi a început să citească:

Prin mijloace felurite atingem acelaşi scop

Calea cea mai obişnuită de a le înmuia inimile celor pe care i-am jignit când, având răzbunarea la îndemână, ne ţin la mila lor este ca prin supunere să îi mişcăm până la compasiune şi milă. Oricum, îndrăzneala şi tăria – mijloace complet opuse – au uneori acelaşi efect (...).

La Ceasul Leneş îşi făcuse prima dată un obicei din a citi într-un scaun înclinat.

În zilele acelea minunate de primăvară, când livezile erau în floare şi spicele se înălţau deasupra ierbii, el şi Elena căutau un cotlon plăcut în care să trândăvească. Azi rămâneau în pergola din terasa de sus, mâine, lângă ulmul mare, ale cărui ramuri se aplecau până în apa râului. Ea broda, iar el îşi lăsa scaunul pe spate – sprijinindu-se uşor cu un picior de buza fântânii ori de trunchiul copacului, să-şi păstreze echilibrul – ca să citească cu voce tare din cărţile ei preferate de Puşkin. Oră după oră, strofă după strofă, acul ei mic alerga şi iar alerga în cerc.

„Și ce se face cu toate cusăturile?" întreba el uneori, când termina de citit o pagină. „Fără îndoială că fiecare pernă din casă e blagoslovită cu un fluture și fiecare batistă cu o monogramă." Când o acuza că-și desface noaptea cusăturile ca Penelopa ca să-i citească el încă un volum de versuri, ea îi răspundea cu un surâs de nepătruns.

Ridicând privirea din paginile lui Montaigne, a zăbovit cu ochii pe portretul Elenei, sprijinit de perete. Pictat în august la Ceasul Leneș, o înfățișa pe sora lui la masă, cu o farfurie cu piersici în față. Cât de fidel îi surprinsese Serov trăsăturile – părul negru ca tăciunele, obrajii rozalii, aerul duios și iertător. Poate că în cusăturile acelea chiar era ceva, se gândea el, o blândă înțelepciune pe care o lua în stăpânire cu fiecare mic ochi brodat. Da, la așa o bunătate la paisprezece ani, nu puteai decât să-ți închipui ce grație trebuie să fi etalat la douăzeci și cinci de ani...

Un ciocănit delicat l-a trezit din reverie. Închizând cartea de la tatăl său, a întors capul și a văzut la ușă un grec de șaizeci de ani.

– Konstantin Konstantinovici!

A lăsat picioarele din față ale scaunului să atingă podeaua cu o mică bubuitură, s-a dus în prag și a luat mâna musafirului.

– Ce mă bucur că ați venit! Ne-am întâlnit doar o dată sau de două ori, așa că poate nu mă țineți minte. Eu sunt Aleksandr Rostov.

Grecul bătrân s-a înclinat în semn că nu e nevoie să-i aducă aminte cine e.

– Intrați, intrați! Luați loc!

Fluturând capodopera lui Montaigne în dreptul pisicii cu un ochi (care a sărit pe podea cu un foșnet), i-a oferit oaspetelui scaunul cu spătar înalt și pentru el a luat scaunul de la birou.

În clipa următoare, grecul i-a răspuns cu o privire în care se citea o curiozitate moderată – ceea ce era de așteptat, poate, de vreme ce nu se întâlniseră niciodată pentru vreo afacere. La urma urmei, Contele nu era obișnuit să piardă la cărți. Așa că a început el:

– După cum observați, Konstantin, situația mea s-a schimbat.

Oaspetele și-a îngăduit o expresie de surprindere.

– Nu, e adevărat, a răspuns Contele. S-a schimbat destul.

Uitându-se de jur împrejurul încăperii, grecul a ridicat mâinile în semn de compasiune pentru situația regretabilă în care îl găsește.

– Poate că sunteți în căutare de ceva... capital? s-a aventurat el.

După ce a făcut această aluzie, grecul bătrân s-a oprit puțin înainte să pronunțe cuvântul „capital". În opinia rezonabilă a Contelui, a fost o pauză perfectă – o pauză pe care ajunsese s-o stăpânească grație conversațiilor delicate purtate în zeci de ani. A fost o pauză prin care și-a exprimat compasiunea pentru interlocutorul său, fără însă a sugera nici măcar o clipă că se petrecuse o schimbare în relațiile dintre ei.

– Nu, nu, l-a liniștit el, clătinând din cap pentru a sublinia că familiei Rostov nu-i stă în obicei să facă împrumuturi. Dimpotrivă, Konstantin. Am ceva care socot că s-ar putea să vă intereseze.

Apoi a scos ca din pământ, din iarbă verde una dintre monedele din biroul Marelui Duce, ținând-o în vârful degetelor.

Grecul bătrân a studiat-o o clipă, după care a răsuflat încet, în semn de apreciere. Deși se îndeletnicea cu cămătăria, era stăpân pe arta de a cântări din ochi un obiect, de a-l ține o clipă și de a-i ști imediat adevărata valoare.

– Pot să...? a întrebat.

– Desigur.

A luat moneda, a întors-o pe loc și i-a înapoiat-o plin de respect. Nu doar că era o piesă pură în ceea ce privește metalul din care era făurită, ci și vulturul dublu care clipea de pe verso stătea mărturie, pentru ochiul experimentat, că e una dintre cele cinci mii de monede bătute la comemorarea încoronării reginei Ecaterina cea Mare. O astfel de piesă cumpărată de un domn aflat la ananghie se putea vinde cu un profit considerabil și la cea mai precaută bancă în cele mai bune timpuri. Dar la vremuri tulburi? Chiar dacă ar scădea cererea de bunuri de lux, valoarea unei asemenea comori ar crește.

– Vă rog să-mi iertați curiozitatea, Excelența Voastră, dar este... singura pe care o dețineți?

– Singura? A, nu, i-a răspuns Contele clătinând din cap. E ca un soldat în cazarmă. Ca un sclav la galeră. Nicio clipă nu e singură, mă tem.

Bătrânul grec a expirat din nou.

– Atunci...

În câteva minute cei doi au ajuns la o înțelegere cât se poate de limpede. Mai mult, oaspetele a declarat că va fi plăcerea lui să aducă personal cele trei bilete pe care Contele le-a scris pe loc cu peniță. După aceea și-au strâns mâna ca niște cunoștințe vechi și au hotărât să se revadă peste trei luni.

Când să iasă pe ușă, grecul s-a oprit.

– Aș putea... să vă întreb ceva personal, Excelența Voastră?

– Desigur.

A arătat aproape sfios spre biroul Marelui Duce.

– Să mai așteptăm și alte poezii de la dumneavoastră?

Contele a răspuns printr-un zâmbet în care se vedea aprecierea.

– Îmi pare rău s-o spun, Konstantin, dar mi-a trecut vremea de scris poezie.

– Dacă v-a trecut vremea de scris poezie, atunci, nouă trebuie să ne pară rău, conte Rostov.

Boiarski era amplasat discret, la etajul doi al hotelului, în colțul de nord-est – cel mai bun restaurant din Moscova, dacă nu din toată Rusia. Cu tavanul lui boltit, cu pereții de un roșu-închis, care aminteau de refugiul boierilor, Boiarski etala cel mai elegant decor din oraș, cel mai sofisticat personal și cel mai subtil bucătar-șef.

A lua cina la Boiarski era o experiență atât de renumită, că în orice seară ai fi mers acolo trebuia să-ți faci loc dând din coate prin mulțimea de doritori care așteptau la ușă numai ca să schimbe o privire cu Andrei, care trona peste registrul mare și negru, în care se scriau numele norocoșilor, după care *maître d'* îți făcea semn cu mâna și te puteai aștepta să fii oprit de cinci ori în patru limbi în drum spre masa din colț, unde te servea desăvârșit un chelner în sacou alb, de seară.

Adică la așa ceva trebuia să te aștepți până în 1920, când, după ce închiseseră deja granițele, bolșevicii au hotărât să interzică rublele în restaurantele bune, închizându-le efectiv pentru 99% din populație. Așa că în astă-seară, când Contele s-a apucat să mănânce *l'entrée*, tacâmurile se loveau cu un clinchet de paharele de apă, cuplurile șușoteau stângace și până și cel mai bun dintre chelneri se trezea cu ochii în tavan.

Însă fiecare epocă are virtuțile ei, chiar și pe timpuri zbuciumate...

Când a fost momit să vină bucătar-șef la Metropol, în 1912, lui Emil Zukovski i s-au dat pe mână sezonieri și o bucătărie babană. Mai mult, avea la dispoziție cea mai renumită cămară de la est de Viena. Pe rafturile cu mirodenii se aflau mostre din lumea întreagă, iar în răcitor se găsea o gamă largă de păsări și orătănii atârnând de picioare în cârlige. Prin urmare, e normal să crezi că 1912

fusese un an perfect pentru a cântări talentele bucătarului-şef. Numai că, atunci când e belşug, orice bucătar cât de cât priceput, înarmat cu o lingură poate sătura un palat întreg. Însă pentru a descoperi cât de iscusit e un bucătar trebuie să-l pui la încercare la vremuri de penurie. Şi când vine penuria, dacă nu odată cu războiul?

La Moscova, după Revoluţie – cu tot cu declinul ei economic, cu tot cu recoltele ei distruse, cu tot cu negoţul ei oprit –, ingredientele rafinate se găseau la fel de greu ca fluturii pe mare. Cămara Metropolului s-a golit oboroc cu oboroc, kilogram cu kilogram, lovitură cu lovitură, iar bucătarul-şef s-a trezit în situaţia de a satisface aşteptările clienţilor cu porumb, conopidă şi varză, cu tot ce putea face rost.

Da, unii susţineau că Emil Zukovski e un bădăran, alţii ziceau că e din topor. E pitic şi iute la mânie, spuneau alţii. Însă nimeni nu-i putea pune la îndoială geniul. Să luăm numai felul pe care Contele îl termina de mâncat chiar în clipa aceea: o *saltımbocca* făcută de nevoie. În loc de cotlet de viţel, Emil făcăluise piept de pui. În loc de prosciutto de Parma, pusese şuncă ucraineană. Şi în loc de salvie, frunza aceea delicată care leagă aromele? Alesese o plantă uşoară şi aromată ca salvia, însă mai amară la gust... Nu era busuioc sau oregano, de asta Contele era sigur, dar era clar că o mai întâlnise undeva...

– Ce mai faceţi, Excelenţa Voastră?

– A, Andrei! Perfect, ca de obicei.

– Şi *saltımbocca?*

– E inspirată. Am însă o întrebare. Ştiu că planta pe care a pus-o Emil sub şuncă nu e salvie. E cumva urzică?

– Urzică? Nu cred. Dar o să întreb.

Apoi, înclinându-se, *maître d'* s-a scuzat şi a plecat.

Emil Zukovski e un geniu, fără îndoială, reflecta Contele, dar cel care asigura excelenta reputaţie a

restaurantului Boiarski, veghind tot ce se petrecea între zidurile sale, era Andrei Duras.

Născut în sudul Franței, Andrei era înalt și albise în jurul tâmplelor, însă trăsătura sa cea mai distinsă nu era nici înfățișarea, nici înălțimea, nici părul. Ci mâinile. Albe și bine îngrijite, degetele lui erau o idee mai lungi decât degetele celor mai mulți bărbați de aceeași înălțime. Dacă ar fi fost pianist, ar fi atins ușor douăsprezece clape cu zece degete. Dacă ar fi fost păpușar, ar fi putut mânui lupta cu sabia dintre Macbeth și Macduff sub privirile celor trei vrăjitoare. Numai că nu era nici pianist, nici păpușar – sau, cel puțin, nu era în sensul tranditional al acestor două cuvinte. El era căpitanul de la Boiarski și, când îi vedeai mâinile făcându-și tot timpul treaba, te minunai.

Conducând la masa lor un grup de doamne, Andrei le-a tras imediat toate scaunele deodată ca să poată lua loc. Când una dintre ele a scos o țigară, el i-a întins bricheta gata pregătită într-o mână, protejând flacăra cu mâna cealaltă (de parcă ar fi simțit vreun curent între pereții de la Boiarski!). Iar când doamna care ținea lista de vinuri l-a rugat să le recomande ceva, n-a arătat spre un Bordeaux de la 1900 – cel puțin nu în maniera teutonică. A întins ușor arătătorul cu o mișcare ce-ți aducea aminte de un gest pictat pe Capela Sixtină, gest prin care Creatorul aducea scânteia vieții. Apoi, scuzându-se cu o plecăciune, a traversat încăperea și a dispărut pe ușa de la bucătărie.

Însă peste nici un minut ușa s-a deschis din nou și iată-l pe Emil.

Bucătarul, care, la nici 1,70 înălțime, avea nouăzeci de kilograme, a aruncat o privire, apoi s-a îndreptat spre Conte, urmat de Andrei. Străbătând salonul, s-a lovit de scaunul unui client și aproape că a dărâmat un picolo cu tava. Oprindu-se brusc la masa Contelui, l-a cântărit din ochi cum ai cântări un adversar înainte să-l provoci la duel.

– *Bravo, monsieur!* a exclamat indignat. *Bravo!*

Apoi a făcut stânga împrejur și a dispărut înapoi în bucătărie.

Andrei, cam fără suflare, s-a înclinat în chip de scuze și de felicitări.

– Urzică a fost, Excelența Voastră. Vălul dumneavoastră palatin rămâne neîntrecut.

Deși nu era omul care să se uite insistent, Contele nu și-a putut stăpâni un zâmbet satisfăcut.

Știind că îi plac dulciurile, Andrei a arătat spre masa cu desert.

– V-aș putea oferi o felie de tartă cu prune, împreună cu complimentele noastre?

– Mulțumesc pentru intenție, Andrei. În mod normal, n-aș pierde ocazia. Dar astă-seară am alte planuri.

Recunoscând că, dacă omul nu e stăpân pe situație, îi e sortit să fie situația stăpână pe el, Contelui i s-a părut că merită să reflecteze la cum poți atinge un astfel de scop când ești condamnat la închisoare pe viață.

Când era în Château d'If, gândurile de răzbunare îl ținuseră întreg la minte pe Edmond Dantès. Încarcerat pe nedrept, rezistase urzind un plan sistematic de a-i da în vileag pe autorii ticăloșiei. Lui Cervantes, luat prizonier de pirați la Algiers, îi dăduseră putere paginile ce așteptau să fie scrise. Iar lui Napoleon, când era pe Insula Elba și se plimba printre găini, gonind muștele și ocolind noroiul, îi călise voința de a persevera viziunile cu întoarcerea triumfală la Paris.

Dar el nu era o fire răzbunătoare, nu avea imaginație pentru povești și sigur nu era atât de fantezist, încât să viseze la imperii reașezate în matca lor. Nu. Pentru el, exemplul de erou stăpân pe situație era, deși captiv, altfel: un anglican adus la țărm. Ca Robinson Crusoe eșuat pe Insula Disperării, el o să rămână cu picioarele pe pământ

şi o să se ocupe de treburile practice. Renunţând la visele de a face descoperiri repede, Robinsonii din lumea largă caută adăpost şi un izvor de apă proaspătă, învaţă să facă focul cu cremene, studiază topografia insulei, clima, flora şi fauna, dar în acelaşi timp cu ochii la velele ce pot să se ivească la orizont şi la urmele paşilor în nisip.

În acest scop îl rugase pe grecul bătrân să ducă trei bilete. În câteva ore îl vizitaseră doi mesageri: un tânăr de la Muir & Mirrielees, care venise cu lenjerie fină şi o pernă bună şi altul de la Pasajul Petrovski, care îi adusese patru calupuri din săpunul lui preferat.

Şi al treilea? Probabil că venise când el era la masa de seară. Căci pe pat îl aştepta o cutie bleu, în care se afla o singură *mille-feuille.*

Aranjament

Al douăsprezecelea ceas n-a fost niciodată mai bine-venit. Nu în Rusia. Nici în Europa. Nu în lumea întreagă. De i-ar fi spus Julieta lui Romeo că o să se arate la fereastră la prânz, extazul tânărului din Verona la ora stabilită ar fi fost nimic pe lângă extazul Contelui. De li s-ar fi spus copiilor doctorului Stahlbaum, Fritz și Clara, în dimineața Crăciunului, că la prânz o să se deschidă ușile camerei de zi, bucuria lor n-ar fi fost atât de mare ca bucuria ce l-a cuprins pe Conte când a auzit primul dangăt.

Căci, după ce se apărase de gânduri (și întâlniri întâmplătoare cu tinere domnișoare la modă) pe strada Tverskaia, după ce se îmbăiase, se îmbrăcase, își băuse cafeaua și-și mâncase fructul (azi, o smochină), când abia trecuse de zece se apucase plin de nerăbdare de capodopera lui Montaigne doar pentru a descoperi că, din cincisprezece în cincisprezece rânduri, îi aluneau iar ochii la ceas...

Se recunoaștem, simțise o vagă îngrijorare cu o zi în urmă, când luase prima oară cartea de pe birou. Era un singur volum, dar unul ca un dicționar sau ca Biblia, cărțile alea pe care se presupune că le consulți ori poate

le răsfoiești, dar de citit, nu le *citești* niciodată. Aruncând o privire la cuprins – 107 eseuri despre Constanță, Moderație, Singurătate și Somn –, i se confirmase însă din capul locului bănuiala că autorul scrisese cartea cu gândul la nopțile de iarnă. Era, nu încape îndoială, o carte pentru vremea când păsările zboară spre miazăzi, când înăuntru sunt destule lemne de foc, când zăpada albă s-a așternut pe câmp, adică pentru clipele când nu-ți dă inima ghes să te aventurezi afară, iar prietenilor nu le dă inima ghes să se aventureze înăuntru.

Totuși, uitându-se hotărât la ceas, ca un căpitan pe mare care, când pornește într-o călătorie lungă, stabilește ora exactă când o să iasă din port, s-a cufundat din nou în valurile primei meditații: „Prin mijloace felurite atingem același scop."

În acest eseu de deschidere, cu exemple iscusit alese din analele istoriei, autorul venea cu un foarte convingător argument, susținând că, atunci când ești la mila cuiva, trebuie să pledezi pentru viața ta.

Ori să rămâi demn și să nu te pleci.

Oricum, stabilind clar că oricare dintre atitudini poate fi potrivită, autorul trecea la a doua meditație: „Despre tristețe".

Aici, Montaigne cita un număr de autorități incontestabile din Epoca de Aur, care conchideau că tristețea este o emoție pe care e cel mai bine să o împărtășești cuiva.

Ori să o ții pentru tine.

Ajungând pe la mijlocul celui de-al treilea eseu, s-a trezit că se uită la ceas a patra sau a cincea oară. Sau a șasea? Fiindu-i peste poate să știe exact a câta, existau dovezi că îi alunecaseră ochii la ceas de mai multe ori.

Atunci, ce mai cronometru era!

Făurit de venerabila firmă Breguet la comanda primită de la tatăl Contelui, ceasul care bătea de două ori era el însuși o capodoperă. Fața albă, smălțuită era cât

un grep și corpul din lapislazuli se înclina asimptotic de sus în jos, iar mecanismul dinăuntru, o bijuterie, era opera unor meșteri renumiți în toată lumea pentru cât de neînduplecați erau când vine vorba de precizie. Iar reputația lor avea, cu siguranță, un temei serios. Căci, în timp ce citea mai departe al treilea eseu (în care Platon, Aristotel și Cicero fuseseră înghesuiți pe canapea cu împăratul Maximilian), Contele auzea fiecare ticăit.

Zece și douăzeci și cincizeci și șase secunde, arăta ecranul.

Zece și douăzeci și cincizeci și șapte.

Cincizeci și opt.

Cincizeci și nouă.

Ceasul numără secundele cu precizia cu care Homer își număra dactilii și Sfântul Petru, păcatele păcătoșilor.

Dar unde eram?

A, da: la al treilea eseu.

Și-a tras scaunul puțin mai la stânga ca să nu mai vadă pendula, după care a căutat pasajul pe care-l citea. Era aproape sigur că e în al cincilea paragraf de la pagina cincisprezece. Însă, cufundându-se iar în proza aceea, contextul i-a părut absolut necunoscut, așa cum i-au părut și paragrafele de dinaintea lui. De fapt, a trebuit să se întoarcă trei pagini înainte să găsească un pasaj pe care și-l amintea bine ca să-și reia lectura cu bună-credință.

„Așa procedați dumneavoastră?" l-a întrebat pe Montaigne. „Un pas în față și doi în spate?"

Hotărât să arate cine e stăpânul cui, a jurat că n-o să-și mai ia ochii din carte până la al douăzeci și cincilea eseu. Impulsionat de propria hotărâre, le-a citit iute pe al patrulea, al cincilea și al șaselea. După ce le-a expediat cu și mai multă însuflețire pe al șaptelea și al optulea, al douăzeci și cincilea i s-a părut la fel de aproape ca un urcior cu apă pe masa din sufragerie.

Dar, citind mai departe eseul al unsprezecelea, al doisprezecelea și al treisprezecelea, parcă se îndepărta de scopul lui. Dintr-odată, cartea parcă nu mai era deloc o masă dintr-o sufragerie, ci un fel de Sahara. Și, golindu-și urciorul, în scurt timp o să se târască prin propozițiile acelea și fiecare pagină citită cu sudoarea frunții o să dezvăluie o altă pagină...

Ei bine, fie. Contele se târa mai departe.

Până s-a făcut ora unsprezece.

Până a trecut de al șaisprezecelea eseu.

Până când, deodată, paznicul cu pas mare al minutelor l-a prins din urmă pe fratele lui cu picioare strâmbe în partea de sus a cadranului. Când s-au luat în brațe, arcurile s-au desfăcut, roțile s-au învârtit și ciocănelul a căzut, scoțând primul dintre sunetele acelea plăcute ce vesteau amiaza.

Picioarele din față ale scaunului pe care stătea Contele au alunecat pe podea cu un troncănit și Domnul Montaigne s-a învârtit de două ori în aer înainte să aterizeze pe pat. La a patra bătaie, Contele zbura pe trepte, iar la a opta, traversa holul, în drum spre etajul de dedesubt, unde mergea în vizita lui săptămânală la Iaroslav Iaroslavl, neîntrecutul frizer de la Hotelul Metropol.

De mai bine de două secole (sau cel puțin așa ne spun istoricii), cultura țării noastre mergea mai departe din saloanele orașului Sankt-Petersburg. Din saloanele acelea mari, cu vedere la Canalul Fontanka au pornit spre societatea rusă arte culinare, mode și idei noi. Și asta, datorită trudei necontenite de la subsol. Căci acolo, la doar câțiva pași mai jos de nivelul străzii, se aflau majordomii, bucătarii și hamalii care, împreună, se asigurau că, atunci când au fost introduse, concepțiile lui Darwin și Manet circulă fără opinteli.

Și așa era și la Metropol.

De când se deschisese hotelul, în 1905, apartamentele și restaurantele lui fuseseră locuri de adunare pentru mondeni, pentru oamenii influenți și pentru erudiți. Însă, fără serviciile de la subsol, eleganța fără efort care se etala peste tot n-ar fi existat.

După ce coborai treptele mari, de marmură, din hol, treceai mai întâi de un stand de ziare, unde un domn găsea sute de titluri și nu doar în rusă.

Urma apoi magazinul Fatimei Federova, floristă. În 1920, victime firești ale vremurilor, rafturile ei fuseseră golite, iar ferestrele, acoperite și astfel unul dintre cele mai strălucitoare locuri din hotel devenise unul dintre cele mai pustii. Însă în zilele ei bune florăria asta vânduse vagoane întregi de flori. Ea făcea aranjamentele înalte pentru hol, de la ea erau crinii din camere, buchetele de trandafiri aruncate la picioarele balerinei de la Balșoi și florile de la butonierele bărbaților care le aruncau. Fatima era și o bună cunoscătoare a codurilor florale ce guvernau înalta societate încă din Vremea Cavalerilor. Nu știa numai ce flori trebuie să trimiți în chip de scuze, ci și ce flori trebuie să pregătești dacă ai întârziat, dacă ai vorbit când nu era rândul tău și când, observând-o pe tânăra domnișoară de la ușă, ți-ai neglijat partenera. Pe scurt, Fatima cunoștea parfumul, culoarea și scopul unei flori mai bine decât o albină.

Foarte bine, florăria ei se închisese, se gândea Contele, dar oare nu se închiseseră și florăriile de la Paris sub „domnia" lui Robespierre și oare orașul acela nu era acum plin de boboci? Chiar așa, timpul florilor se va întoarce neîndoios la Metropol.

Iar chiar la capătul holului ajungeai la frizeria lui Iaroslav. Spațiu al optimismului, al preciziei și al neutralității politice, era Elveția hotelului. Dacă tot își jurase Contele să fie stăpân pe situație prin detalii practice,

atunci, iată că întrezărim prin ce mijloace: un aranjament săptămânal, respectat cu religiozitate, pentru ferchezuială.

Când a intrat Contele, Iaroslav îl servea pe un client cu păr argintiu, într-un costum gri-deschis, în timp ce pe banca de lângă perete își aștepta rândul un ins greoi, într-o haină șifonată. Salutându-l cu un zâmbet, frizerul l-a invitat pe Conte să ia loc pe scaunul gol de lângă el. Așezându-se, Aleksandr Ilici a înclinat din cap într-un gest prietenos către individul greoi, apoi s-a lăsat pe spate în scaun, iar ochii i s-au oprit la minunea din frizeria lui Iaroslav: cabinetul lui. Dacă l-am ruga pe Larousse să dea definiția cuvântului „cabinet", faimosul lexicograf ar putea răspunde: obiect de mobilier împodobit adesea cu detalii decorative, în care se pot păstra obiecte fără a fi la vedere. O definiție potrivită, fără îndoială – un obiect în care poate intra orice, de la un dulap de bucătărie de la țară la un Chippendale de la Palatul Buckingham. Cabinetul lui Iaroslav însă nu s-ar fi potrivit tocmai mănușă cu o astfel de descriere, fiind doar din nichel și sticlă și astfel neurmărind să ascundă ce e înăuntru, ci, dimpotrivă, să-și expună conținutul în fața ochiului gol-goluț.

Și pe bună dreptate. Căci acest cabinet putea fi mândru de tot ce era în el: săpunuri franțuzești, împachetate în hârtie ceruită, săpunuri englezești în cilindre de fildeș, întăritoare italienești, în sticluțe de forme capricioase. Și în spate, ascunsă? Sticluța aceea neagră spre care făcuse cu ochiul Iaroslav când zisese „Izvorul Tinereții".

În reflexia din oglindă, Contele și-a lăsat acum privirea să se îndrepte spre locul în care frizerul își exercita magia asupra domnului cu păr argintiu, folosind două perechi de foarfeci în același timp. În mâinile lui, ele aminteau de *l'entrechat* al unui *danseur* de la balet, parcă dând din picioare în aer. Mâinile frizerului se mișcau din ce în ce mai repede, până ajungeau să salte și să

topăie ca un cazac care-şi face dansul! La ultima mişcare, n-ar fi fost deplasat să cadă o cortină, însă numai pentru a se ridica din nou peste o clipă, astfel încât publicul să poată aplauda când frizerul face o plecăciune.

Iaroslav a scos pânza albă în care-şi acoperise clientul şi a scuturat-o. A pocnit din călcâie când a acceptat plata pentru o treabă bine făcută. Şi, când domnul a ieşit din frizerie (părând mai tânăr şi mai distins decât atunci când intrase), s-a dus spre Conte cu un şervet curat.

– Ce mai faceţi, Excelenţa Voastră?

– Splendid, Iaroslav. Cât se poate de bine.

– Ce avem în program astăzi?

– Doar o ferchezuială.

Când foarfecele şi-au început dansul lor delicat, Contelui i se părea că insul cel greoi de pe bancă trecuse printr-o schimbare. Deşi tocmai îl salutase prietenos, omul parcă se făcuse mai rozaliu la faţă între timp. Contele era sigur, de fapt, din moment ce culoarea i se întindea până la urechi.

I-a căutat privirea din nou, intenţionând să-i mai facă un semn prietenos, însă el se uita ţintă la spatele lui Iaroslav.

– Eu urmam, a zis.

Iaroslav, care, ca majoritatea artiştilor, se cam pierdea în propriul meşteşug, şi-a văzut de treabă cu pricepere şi graţie. Aşa că individul a fost nevoit să se repete, dar un pic mai apăsat:

– *Eu urmam.*

Trezit din vraja lui artistică de această intonaţie ascuţită, Iaroslav i-a răspuns curtenitor:

– Imediat ajung la dumneavoastră, domnule.

– Asta aţi spus şi când am venit.

Îi replicase cu o ostilitate atât de evidentă, că frizerul s-a oprit şi a întors ochii, întâmpinând cu o expresie nedumerită privirea clientului.

Deşi învăţat de mic că nu e frumos să întrerupi o discuţie, Contele simţea că frizerul nu trebuie să dea explicaţii în locul lui. Aşa că a intervenit:

– Iaroslav nu are nicio vină, domnule. Întâmplarea face să vin aici la ora douăsprezece, în fiecare marţi, când am un aranjament fix.

Omul a întors privirea spre Conte.

– Un aranjament fix... a repetat el.

– Da.

Apoi s-a ridicat atât de brusc, că banca s-a trântit de perete. În picioare, nu avea mai mult de 1,70 metri. Pumnii, care-i ieşeau din manşete, îi erau roşii ca urechile. Când a făcut un pas, Iaroslav s-a tras lângă tejghea. Individul a mai făcut un pas spre el şi i-a luat din mână una dintre foarfeci. După aceea, cu îndemânarea unui om mai slab, s-a întors, l-a apucat de guler pe Conte şi i-a smuls dintr-un foc mustaţa din partea stângă. Rămânând pe poziţii, l-a împins în faţă până s-au trezit aproape nas în nas.

– O să urmeze şi programarea cât de curând.

După aceea, împingându-l înapoi pe scaun, a aruncat foarfecele pe jos şi a ieşit din frizerie.

– Nu l-am văzut în viaţa mea, Excelenţa Voastră! a exclamat Iaroslav îngrozit. Nu ştiu dacă stă la hotel. Însă aici nu va mai fi bine-venit, vă asigur.

Acum în picioare, Contele era pe punctul de a arăta aceeaşi indignare şi de a cere o pedeapsă cuvenită pentru o asemenea fărădelege. Dar ce ştia el despre atacatorul lui?

Când îl văzuse prima dată aşezat pe bancă, în haina lui şifonată, se gândise imediat că e vreun muncitor care, dând de frizerie, se hotărâse pe loc să se răsfeţe cu un tuns. Dar, din câte ştia el, individul ar fi putut fi unul dintre noii locatari de la etajul doi. Poate crescuse în vreo fabrică de oţel şi se alăturase vreunui sindicat în 1912, condusese vreo grevă în 1916 şi vreun batalion roşu în 1918, iar acum se trezise în fruntea unei întregi industrii.

– Avea perfectă dreptate, i-a spus lui Iaroslav. El aştepta de bună-credinţă. Dumneata n-ai dorit decât să-ţi onorezi programarea pe care o aveam eu. Eu ar fi trebuit să-i cedez locul şi să sugerez să te ocupi mai întâi de el.

– Însă ce-ar trebui să facem?

Contele s-a întors şi s-a privit în oglindă. Poate că s-a uitat la el însuşi pentru prima dată după ani întregi.

Multă vreme crezuse că un domn trebuie să se uite în oglindă cu un sentiment de neîncredere. Căci, pe vremea aceea fiind mai degrabă unelte pentru cunoaşterea de sine, oglinzile parcă erau mai mult unelte pentru amăgirea de sine. De câte ori nu urmărise cu privirea câte o frumuseţe tinerică întorcându-se la treizeci de grade în faţa oglinzii să se asigure că se vede cum e cel mai bine? (Ca şi cum toată lumea avea s-o vadă numai din unghiul acela!) De câte ori nu observase o mare doamnă etalând o pălărie groaznic de demodată, dar care la ea părea *au courant*, căci oglinda ei era înrămată tot ca altădată? Contele era mândru că poartă o haină bine croită. Era însă şi mai mândru că ştie că prezenţa unui gentleman o anunţă cel mai bine alura lui, comentariile lui, manierele lui. Nu doar croiala hainei.

Da, se gândea, lumea chiar se învârteşte.

De fapt, se învârteşte în jurul axei sale, aşa cum se învârteşte în jurul soarelui. Şi galaxia se învârteşte, o roată într-o roată mai mare, scoţând un zgomot cu totul altfel decât cel pe care-l scoate ciocănelul dintr-un ceas. Şi poate că, atunci când se aude sunetul acela celest, oglinda îşi va atinge scopul ei mai adevărat – să-i dezvăluie omului nu cine îşi închipuie el că e, ci omul care a devenit.

Contele şi-a reluat locul pe scaun.

– Un bărbierit simplu, i-a zis frizerului. Un bărbierit simplu, prietene.

Apariție

La Hotelul Metropol erau două restaurante: Boiarski, locul acela celebru de la etajul doi, pe care l-am vizitat deja, și marea sală de mese de lângă hol, cunoscută oficial ca Metropol, dar căreia Contele îi spunea, din afecțiune, Piazza.

Piazza nu putea rivaliza cu Boiarski, se știe, în ceea ce privește decorul, serviciul sofisticat sau bucătăria subtilă. Însă nici nu aspira la eleganță, serviciu sau subtilitate. Cu optzeci de mese amplasate în jurul unei fântâni de marmură și un meniu în care găseai orice, de la piroghi de varză la cotlet de vițel, Piazza se voia o prelungire a orașului, a grădinilor, a piețelor și a târgurilor lui de mărfuri. Era un loc în care rușii de orice fel puteau să vină la o cafea, să dea de niscaiva prieteni, să se ia la ceartă ori să trândăvească și unde singuraticul venit la cină, stând sub marea cupolă de sticlă, putea să se cufunde în admirație, indignare, suspiciune și hohote de râs fără să se ridice de pe scaun.

Și ospătarii? Asemenea ospătarilor dintr-o cafenea pariziană, cei de la Piazza ar putea fi descriși cel mai bine

prin cuvântul „eficienți". Obișnuiți cu mulțimile care vin și pleacă, n-aveau nicio problemă să așeze un grup de opt persoane la o masă de patru persoane. Observându-le preferințele în ritmurile orchestrei, în câteva minute se întorceau cu diverse băuturi bine așezate pe o tavă, pe care le lăsau repede pe masă, una după alta, fără să pună greșit nici măcar un pahar. Dacă, având meniul în mână, șovăiai chiar și o fracțiune de secundă înainte să dai comanda, ți se aplecau peste umăr și-ți arătau specialitatea casei. Iar după ce savurai ultima bucățică din desert, strângeau masa, îți prezentau nota de plată și-ți aduceau restul în mai puțin de un minut. Cu alte cuvinte, ospătarii de la Piazza își știau meseria până la ultimul detaliu, până la ultima lingură, până la ultima copeică.

Sau, cel puțin, așa era înainte de război...

Astăzi sala de mese era aproape goală în momentul când pe Conte îl servea cineva care nu părea nou doar la Piazza, ci și în arta de a servi într-un restaurant. Înalt, slab, cu un cap îngust, cu un aer de superioritate, părea mai degrabă un episcop smuls de pe tabla de șah. Când Contele s-a așezat, cu gazeta în mână – simbol internațional al intenției de a cina singur –, individul nu s-a deranjat să ia al doilea rând de veselă. Când Contele a închis meniul și l-a pus lângă farfurie – simbol internațional care anunță că ești gata să comanzi –, a trebuit să i se facă semn cu mâna ca să vină la masă. Iar când a comandat okroșka și file de limbă-de-mare, insul l-a întrebat dacă n-ar vrea un pahar de Sauterne. O sugestie perfectă, fără îndoială, dacă Contele ar fi comandat *foie gras!*

– Poate o sticlă de Château de Baudelaire, l-a corectat el politicos.

– Desigur, a răspuns Episcopul cu un surâs ecleziastic.

Pentru un prânz solitar, o sticlă de Baudelaire era o extravaganță, fără îndoială, numai că, după încă o dimineață petrecută cu neobositul Michel de Montaigne,

Contele simțea nevoia să-și ridice moralul. De fapt, se lupta cu o stare de neliniște de câteva zile. Când cobora în hol, se surprindea numărând treptele. Când stătea pe scaunul lui preferat și arunca un ochi la titlurile din ziar, se trezea ducând mâna la mustață ca să-i întoarcă vârfurile, care nu mai erau la locul lor. Se trezea că intră pe ușa de la Piazza la ora 12:01 ca să ia prânzul. La ora 13.35, în timp ce urca cele unsprezece trepte până la camera lui, deja socotea în gând cât minute mai are până poate să coboare din nou ca să bea ceva. Dacă o ține tot așa, în scurtă vreme tavanul o să se întindă până jos, pereții o să se întindă până în interior și podeaua o se întindă până sus, până când tot hotelul o se facă mic și o să ajungă cât o cutie de biscuiți.

În așteptarea vinului, se uita de jur împrejurul restaurantului, dar ceilalți clienți nu-i ofereau nicio ușurare. La masa de vizavi, doi derbedei din corpul diplomatic ciuguleau din mâncare, așteptând era diplomației. În colț, un ins cu ochelari, de la al doilea etaj, avea întinse pe masă patru documente enorme, pe care le compara cuvânt cu cuvânt. Nimeni nu părea vesel și nimeni nu-i acorda nicio atenție. Cu excepția fetei cu o feblețe pentru galben, care parcă îl spiona de la masa ei din spatele fântânii.

Fata aceasta de nouă ani, cu păr blond și drept, zicea Vasili, era fiica unui birocrat din Ucraina care rămăsese văduv. Stătea, ca de obicei, cu guvernanta. Când și-a dat seama că el se uită spre ea, s-a făcut nevăzută în spatele meniului.

– Supa dumneavoastră, a spus Episcopul.

– A, mulțumesc, bunul meu. Arată minunat. Dar nu uita de vin!

– Desigur.

Atent la okroșka lui, și-a dat seama dintr-o privire că e o realizare remarcabilă – un bol de supă cum orice rus din încăpere ar fi putut primi de la bunica lui.

Închizând ochii spre a-i acorda tot respectul cuvenit primei linguri pe care avea s-o guste, a observat temperatura potrivit de rece, un pic prea multă sare, un pic prea puțin cvas, dar o măsură desăvârșită de mărar, vestitorul acela al verii care te trimite cu gândul la cântecul greierilor și la tihna sufletului.

Numai că, atunci când a deschis ochii, aproape că a scăpat lingura din mână. Lângă masa lui stătea fata care avea o feblețe pentru galben și îl studia cu toată atenția lipsită de politețe pe care o au copiii și câinii. Nu numai apariția ei neașteptată a fost un șoc, ci și rochia ei, care azi era de culoarea lămâii.

– Unde s-a dus? a întrebat ea, fără nicio introducere.

– Pardon? Cine să se ducă?

Ea și-a înclinat capul ca să-l vadă mai bine la față.

– Mustața dumitale.

Contele nu prea avea de-a face cu copii, însă era îndeajuns de bine crescut să știe că nu se cade ca un copil să abordeze neglijent un necunoscut, să îl întrerupă la mijlocul mesei și în niciun caz să-i pună întrebări despre propria înfățișare. Nu se mai învăța la școală că trebuie să-ți vezi de treburile tale?

– Ca și ciorcâliile, i-a răspuns el, s-a dus să-și petreacă vara în altă parte.

Și a gesticulat în aer cu o mână imitând zborul ciocârliilor și sugerând că micuții le-ar putea urma exemplul.

Mulțumită de răspuns, ea a dat din cap:

– Și eu o să mă duc să-mi petrec vara în altă parte.

Contele a înclinat capul în semn de felicitări.

– La Marea Neagră, a adăugat ea.

Apoi și-a tras scaunul gol și s-a așezat pe el.

– Doriți să luați loc lângă mine? a întrebat-o el.

Ea s-a făcut comodă imediat, după care a pus coatele pe masă. Avea un pandantiv mic, prins de un lanț de aur, probabil un talisman care să-i poarte noroc sau un

medalion. Contele s-a uitat spre guvernantă, în speranța de a-i atrage atenția, dar era limpede că învățase din proprie experiență să-și țină nasul în carte.

Fata a mai înclinat o dată din cap.

– Este adevărat că sunteți conte?

– Este.

Ea a făcut ochii mari.

– Ați cunoscut vreodată vreo prințesă?

– Am cunoscut multe prințese.

O clipă a făcut ochii și mai mari, care după aceea s-au micșorat.

– Era îngrozitor de greu să fii prințesă?

– Îngrozitor.

În momentul acela, deși bolul era pe jumătate plin, a apărut Episcopul, care i-a luat okroșka și i-a lăsat fileul de limbă-de-mare.

– Mulțumesc, a spus Contele, care încă avea lingura în mână.

– Desigur.

A deschis gura să întrebe ce se aude cu Baudelaire-ul, dar Episcopul deja se făcuse nevăzut. Când s-a întors iar spre ea, musafira se holba la peștele lui.

– Ce este acesta? a vrut ea să știe.

– Acesta? E file de limbă-de-mare.

– E bun?

– Nu ați luat dejunul?

– Nu mi-a plăcut.

Contele a pus o bucățică de pește pe o altă farfurie, întinzându-i-o peste masă.

– Cu complimentele mele!

Ducând furculița la gură, ea a înfulecat tot dintr-o înghițitură.

– E o bunătate! a zis.

Chiar dacă nu era o exprimare elegantă, ea exprima totuşi purul adevăr. După aceea a zâmbit puţin trist şi a oftat, îndreptându-şi privirea bleu spre restul prânzului.

– Hmm... a răspuns Contele.

A tras farfurioara, i-a pus jumătate din peşte, cu jumătate din garnitura de spanac şi cartofi mici, după care i-a întins-o. Ea s-a făcut iar comodă, probabil ştiind că o să rămână la masă o vreme. Apoi, dând cu grijă legumele la marginea farfuriei, şi-a tăiat peştele în patru bucăţele egale, a dus la gură bucata care trebuia şi şi-a reluat cercetările.

– Cum îşi petrece ziua o prinţesă?

– Ca orice tânără doamnă, i-a răspuns el.

Dând din cap aprobator, fata l-a îndemnat să continue.

– Dimineaţa ia lecţii de franceză, de istorie, de muzică. După lecţii e posibil să facă vizite ori să iasă la o plimbare în parc. Iar la prânz îşi mănâncă legumele.

– Tata zice că prinţesele întruchipează decadenţa unei epoci apuse.

Contele a fost surprins.

– Poate doar câteva, a recunoscut. Însă nu toate, vă asigur.

Ea a făcut un gest cu furculiţa în mână.

– Nu vă faceţi griji! Papa e minunat şi ştie tot ce trebuie să ştii despre cum merg tractoarele. Dar nu ştie absolut nimic despre cum merg prinţesele.

Pe chipul lui se citea eliberarea.

– Aţi fost vreodată la un bal? a continuat ea după ce a rămas o clipă pe gânduri.

– Desigur.

– Aţi dansat?

– Se zice că aveam picioare fermecate, a rostit Contele cu faimosul lui licăr din ochi, mica scânteie care dezamorsase discuţii aprinse şi atrăgea privirea frumoaselor din toate saloanele Petersburgului.

– Picioare fermecate?

– Da, am dansat la baluri.

– Şi locuiţi într-un castel?

– La noi în ţară nu sunt atâtea castele câte sunt în basme, i-a explicat el. Dar am *cinat* într-un castel...

Mulţumindu-se cu acest răspuns, măcar suficient, dacă nu ideal, fata s-a încruntat. A mai luat o bucăţică de peşte şi a mestecat-o gânditoare. Dar apoi s-a aplecat brusc în faţă:

– V-aţi duelat vreodată?

– Într-o *affaire d'honneur?* a şovăit el. Da, m-am duelat, cred...

– Cu pistoale, la treizeci şi doi de paşi[1]?

– În cazul meu, a fost mai mult un duel la figurat.

Când, auzindu-i explicaţia, invitata şi-a exprimat dezamăgirea, Contele s-a trezit că-i oferă consolare:

– Naşul meu a fost aghiotant de mai multe ori.

– Aghiotant?

– Când se simte ofensat şi cere satisfacţie pe câmpul de onoare, un domn poate să-şi ia un aghiotant, ca şi adversarul lui – aghiotanţii sunt, în mare, locotenenţii lor. Ei stabilesc regulile înţelegerii.

– Ce fel de reguli?

– Când şi unde are loc duelul. Ce arme se folosesc. Dacă sunt pistoale, câţi paşi trebuie să facă şi de câte ori trag.

– Naşul dumneavoastră, ziceţi. *El* unde locuia?

– Aici, la Moscova.

– Şi duelurile lui au avut loc la Moscova?

– Unul da. De fapt, a fost urmarea unei dispute care s-a iscat la hotelul lui între un amiral şi un prinţ. Erau la cuţite de multă vreme, bănuiesc eu, dar situaţia s-a agravat într-o noapte, când drumurile li s-au întâlnit în hol şi mănuşa a fost aruncată chiar acolo.

– Unde chiar acolo?

---

[1] Aluzie la duelul celebru din *Evgheni Oneghin* de A.S. Puşkin (n tr.).

– În dreptul portarului.

– Chiar unde stau eu!

– Da, bănuiesc că da.

– Erau îndrăgostiți de aceeași femeie?

– Nu cred să fi fost vorba despre o femeie.

Fata s-a uitat la el suspicioasă.

– Întotdeauna e vorba despre o femeie, i-a zis.

– Da. De acord. În fine, oricare va fi fost pricina, s-a adus o ofensă, s-au solicitat scuze, au urmat refuzul de a cere scuze și apoi aruncarea mănușii. Pe-atunci hotelul era condus de un neamț pe nume Keffler, din câte se pare, baron. Și ține o pereche de pistoale ascunse la el în birou, se știe, în spatele unui panou, așa că, dacă survine vreun incident, pot interveni aghiotanții, se pot chema trăsuri și adversarii pot fi alungați cu arma în mână. „În ceasurile dinainte de răsărit.../ În ceasurile dinainte de răsărit./ Într-un loc îndepărtat.../ Într-un loc îndepărtat."

Ea s-a aplecat în față.

– Pe Lenski l-a ucis Oneghin într-un duel.

A rostit cuvintele în șoaptă, ca și cum ar trebui să fii discret când citezi din Pușkin.

– Da, i-a răspuns Contele, tot în șoaptă. Și cu Pușkin a fost la fel.

Fata a clătinat din cap, aprobându-l solemn.

– La Sankt-Petersburg, i-a spus. Pe malul râului Ciornaia.

– Pe malul râului Ciornaia.

Peștele dispăruse din farfuria tinerei domnișoare. Punând șervețelul pe farfurie și dând din cap aprobator încă o dată, în semn că avusese o companie absolut acceptabilă la prânz, s-a ridicat de pe scaun. Dar, înainte să plece, s-a oprit.

– Vă prefer fără mustață, i-a spus. Fără ea, sunteți mai bine ca... înfățișare.

După aceea s-a înclinat cu stângăcie și s-a făcut nevăzută în spatele fântânii.

O *affaire d'honneur*...

Sau așa se gândea Contele, învinovățindu-se oarecum, când mai târziu, în seara aceleiași zile, stătea singur în barul de la hotel, la un coniac.

Șaliapin, așa îi spunea el barului în stil american, aflat lângă hol, mobilat cu banchete, cu un bar din lemn de mahon și cu un perete de sticle, în cinstea marelui cântăreț de operă rus care venea acolo în anii de dinaintea Revoluției. Odinioară un loc plin de viață, Șaliapin era acum mai degrabă o capelă pentru rugăciune și meditație, ceea ce astă-seară se potrivea foarte bine cu starea lui de spirit.

Da, și-a urmat el firul gândului, ce frumos poate să sune aproape orice faptă omenească atunci când e exprimată într-o franceză adecvată...

– Vă pot fi cumva de folos, Excelența Voastră?

Era Audrius, barmanul de la Șaliapin. Lituanian cu barbișon bălai și zâmbet de-a gata, Audrius știa meserie. După ce luai loc pe un scaun de la bar, se apleca imediat spre tine, sprijinindu-și cotul de tejghea, și te întreba ce ai dori și, cum ți se golea paharul, cum venea să ți-l umple. Însă Contele nu era sigur de ce se oferise să-i dea o mână de ajutor chiar în momentul acela.

– Cu haina, i-a explicat.

Da, într-adevăr, parcă se chinuia cu mâna pe mâneca de la haină – pe care în primul rând nu ținea minte să și-o fi scos. Ajunsese la Șaliapin la ora șase, ca de obicei, unde lua numai un singur aperitiv înainte de cină. Dar, neprimindu-și sticla de Baudelaire, își permisese încă un pahar de Dubonnet. Apoi un păhărel sau două de coniac. După care urma...

– Cât e ceasul, Audrius?

– Zece, Excelența Voastră.

– Zece!

Audrius, care brusc era în partea în care stau clienții, îl ajuta să se dea jos de pe scaun. În vreme ce-l acompania pe hol (ceea ce nu era deloc necesar), Contele l-a invitat să pătrundă în gândurile lui.

– Știai că la începutul anilor 1700, când a apărut duelul, entuziasmul a fost atât de mare, încât țarul a trebuit să-l interzică, de teamă că în curând n-o să mai aibă cine să-i conducă oștile?

– Nu știam, Excelența Voastră, i-a răspuns barmanul.

– Ei bine, e adevărat. Duelul nu este important numai în povestea din *Evgheni Oneghin*, ci și în *Război și pace*, *Tați și fii*, *Frații Karamazov!* Oricâtă imaginație aveau, se pare că maeștrii ruși n-au avut o idee mai bună decât două personaje principale care nu pot să rezolve o problemă de conștiință decât recurgând la pistoale și treizeci și doi de pași.

– Înțeleg. Dar am ajuns. Să apăs la etajul cinci?

Trezindu-se în fața ascensorului, Contele s-a uitat la el șocat.

– Dar eu n-am luat ascensorul în viața mea, Audrius!

După care, bătându-l pe umăr, a pornit pe scara în spirală, oprindu-se pe o treaptă de la etajul doi.

– Oare de ce poporul nostru a îndrăgit duelul mai mult decât oricare altul? s-a adresat retoric șirului de trepte.

Unii, fără îndoială, ar zice că e pur și simplu un efect secundar al barbariei. Cum în Rusia iernile sunt lungi și nemiloase, oamenii știu ce e foametea, au un aspru simț al dreptății și așa mai departe, e absolut firesc ca nobilimea să adopte ceea ce e în mod clar un act de violență ca mijloc de a soluționa dispute. Însă, după înțeleapta lui părere, duelul se bucura de succes în rândul domnilor ruși pur și simplu pentru că ei se dădeau în vânt după tot ce înseamnă faimă și grandoare.

Într-adevăr, duelul se desfășura în zori, în locuri izolate, care să le asigure intimitate domnilor cu pricina. Dar avea loc cumva pe vreun maidan de gunoi? Bineînțeles că nu! Avea loc într-o poiană, printre mesteceni acoperiți cu o pulbere de zăpadă. Ori pe malurile unei ape șerpuitoare. Ori la marginea unei proprietăți particulare, unde vântul înfiora florile pomilor.... Adică se desfășura într-un decor pe care te-ai putea aștepta să-l vezi în actul al doilea dintr-un spectacol de operă.

Dacă decorul e grandios și tenorul e măreț, în Rusia orice faptă va avea admiratorii ei. Într-adevăr, odată cu trecerea anilor, cum locurile potrivite pentru duel au devenit din ce în ce mai pitorești, iar pistoalele erau din ce în ce mai bine făcute, bărbații de cea mai aleasă educație se arătau gata să-și apere onoarea pornind de la pricini din ce în ce mai mărute. Deși e foarte posibil să fi apărut ca reacție la fapte grave – trădare sau adulter –, la 1900 duelul deja coborâse tiptil-tiptil treptele rațiunii, până când bărbații ajunseseră să se încaiere și de la un bor de pălărie, de la durata unei priviri, de la locul unde se punea o virgulă.

Se înțelege că, în vechiul și bine-cunoscutul cod al duelului, numărul pașilor pe care îi fac ofensatorul și ofensatul înainte să tragă trebuie să fie invers proporțional cu gravitatea ofensei. Altfel spus, cel mai grav afront trebuie rezolvat printr-un duel în care se fac cei mai puțin pași, pentru ca astfel doar unul dintre cei doi bărbați să iasă viu de pe câmpul de onoare. Ei bine, dacă așa stăteau lucrurile cândva, a conchis Contele, în noua epocă duelul trebuie să aibă loc la nu mai puțin de zece mii de pași. De fapt, după ce arunca mănușa, stabilea aghiotanții și alegea armele, ofensatorul trebuia să se urce într-un vapor spre America și ofensatul trebuia să ia un vapor spre Japonia, iar la sosire puteau amândoi să se îmbrace cu hainele cele mai bune, să coboare podinele și să deschidă focul.

Acum...

Peste cinci zile, Contele a acceptat încântat o invitație la ceai de la noua sa cunoștință, Nina Kulikova. Întâlnirea urma să aibă loc la ora trei, în cafeneaua de la parterul hotelului, în colțul din nord-vest. Ajungând cu un sfert de oră înainte, a cerut o masă de două persoane lângă fereastră. La cinci minute după ora stabilită, când gazda s-a ivit ca o narcisă, într-o rochie galben-deschis, cu un cordon galben-închis, s-a ridicat și i-a ținut scaunul.

– *Merci,* i-a zis ea.

– *Je t'en prie.*

Au chemat un chelner și au comandat un samovar, iar în timp ce deasupra Pieței Teatrului se strângeau nori de fulgere au schimbat remarci dulci-amare despre probabilitatea ploii. Însă, odată turnat în pahare ceaiul și prăjiturile aduse la masă, Nina și-a luat o expresie mai serioasă, sugerând că e timpul să treacă la subiecte mai cu greutate.

Se prea poate ca această trecere să le pară unora cam bruscă sau nepotrivită cu momentul, însă nu și Contelui. Dimpotrivă, pentru el, prompta renunțare la

amabilități și trecerea rapidă la treburi nu încălcau deloc ritualul ceaiului, ci poate că erau chiar esențiale pentru acest ritual.

În definitiv, fiecare ceașcă de ceai pe care o băuse dând curs unei asemenea invitații urmase același traseu. Fie că se întâmpla într-un salon cu vedere la Canalul Fontanka, fie că se petrecea într-o ceainărie dintr-o grădină publică, înainte de a se trece la prima prăjitură se punea pe masă *scopul* invitației. De fapt, după schimbul necesar de amabilități, gazda cea mai desăvârșită putea începe trecerea cu un singur cuvânt, rostit la bunul plac.

Bunica rostise cuvântul *Acum*, ca în *Acum, Aleksandr, am auzit niște lucruri foarte îngrijorătoare despre tine, băiatul meu...* Pentru Prințesa Poliakova, veșnică victimă a propriei sale inimi, acest cuvânt fusese *O*, ca în *O, Aleksandr! Am făcut o greșeală îngrozitoare...* Iar pentru tânăra Nina, cuvântul era, pare-se, *Oricum*, ca în:

– Aveți perfectă dreptate, Aleksandr Ilici. Încă o după-amiază de ploaie, și florile de liliac nu mai au nicio șansă. Oricum...

De-ajuns să spunem că atunci când a schimbat tonul, Contele era gata. Lăsându-și brațele pe șold și aplecându-se în față în unghi de șaptezeci de grade, și-a luat o expresie serioasă și totuși neutră, astfel încât, dacă situația o cere, să poată transmite compasiune, grijă sau indignare.

– ...v-aș rămâne nespus de recunoscătoare, a continuat ea, dacă mi-ați împărtăși câteva reguli ale prințeselor.

– Reguli?

– Da. Reguli.

– Dar, Nina, i-a spus el zâmbind, a fi prințesă nu e un joc.

Ea l-a privit răbdătoare.

– Sunt sigură că știți ce vreau să zic. Ce se *așteaptă* de la o prințesă.

– A, da. Înțeleg.

Contele s-a lăsat pe spate, ca să arate că acordă atenția cuvenită curiozității amfitrioanei sale.

– Ei bine, a zis după o clipă, lăsând deoparte studiul artelor liberale, despre care am discutat zilele trecute, regulile acestea încep, presupun, cu desăvârșirea bunelor maniere. De aceea o prințesă trebuie să învețe cum să se poarte în societate, cum să se adreseze, cum să se comporte la masă, cum să stea...

Dând din cap aprobator, pe măsură ce afla lucrurile din lista Contelui, Nina a ridicat brusc privirea când l-a auzit pe ultimul.

– Cum să stea? Ține de bunele maniere?

– Da, i-a răspuns el, deși puțin șovăitor, ține de bunele maniere. O poziție lăsată sugerează o anumită lene, precum și o anumită lipsă de interes față de ceilalți. Pe când o poziție dreaptă poate confirma încredere în sine și implicare, ambele fiind potrivite pentru o prințesă.

Aparent convinsă de argument, Nina s-a îndreptat puțin.

– Continuați!

Contele se gândea.

– O prințesă este crescută în spiritul respectului cuvenit celor mai în vârstă.

Nina a înclinat politicos din cap spre el. El a tușit.

– Nu mă refer la mine, Nina. În definitiv, și eu sunt tânăr, ca tine. Nu, prin „cei mai în vârstă" mă refer la cei cu părul alb.

Ea a dat din cap în semn că înțelege.

– Vă referiți la marii duci și marile ducese.

– Ei bine, da. Cu siguranță. Dar mă refer la cei mai în vârstă din toate clasele sociale. Și la vânzătoarele de la magazin, și la lăptărese, și la fierari, și la țărani.

Neezitând să-și arate sentimentele prin expresia feței, ea s-a încruntat. Iar el a explicat:

– Ideea este că fiecare generație îi datorează anumite mulțumiri *fiecărui* membru din generația precedentă. Înaintașii noștri cultivau pământul și luptau în războaie. Datorită lor s-au făcut progrese în artă și știință și în general au făcut sacrificii în numele nostru. Așa că prin eforturile lor, oricât de modeste, au câștigat recunoștința și respectul nostru.

Cum ea nu părea convinsă, s-a gândit cum să explice mai bine. Și întâmplarea a făcut ca în clipa aceea să se vadă pe ferestrele mari ale cafenelei prima ridicare a umbrelelor.

– De exemplu, a spus el.

Și astfel a început povestea Prințesei Golițîn și a babei din Kudrovo:

– Într-o noapte furtunoasă, la Sankt-Petersburg, i-a povestit el, tânăra prințesă Golițîn se ducea la balul pe care îl organiza an de an familia Tușin. Când trăsura în care se afla traversa Podul Lomonosov, a văzut afară o bătrână de optzeci de ani, pe jos, care stătea aplecată ca să se apere de ploaie. Fără să stea nicio clipă pe gânduri, i-a strigat vizitiului să oprească și a invitat-o pe făptura aceea nefericită să se adăpostească în trăsură. Bătrâna, aproape oarbă, a urcat cu ajutorul lacheului și i-a mulțumit din tot sufletul. Poate că Prințesa o fi crezut că însoțitoarea salvată locuiește prin apropiere. La urma urmei, cât de departe putea merge o femeie bătrână, oarbă, într-o asemenea noapte? Dar, când a întrebat-o încotro a plecat, ea i-a spus că se duce să-și vadă fiul, fierarul, la Kudrovo – adică la o distanță de peste unsprezece kilometri!

Acum, Prințesa era așteptată la familia Tușin. În câteva minute aveau să treacă prin dreptul casei luminate în întregime, de jos până sus, cu un lacheu pe fiecare treaptă. Ei bine, Prințesa n-ar fi încălcat regulile bunei purtări dacă s-ar fi scuzat și ar fi trimis trăsura la Kudrovo,

s-o ducă pe bătrână. Însă, apropiindu-se de locuința familiei Tușin, vizitiul a încetinit și i-a așteptat porunca...

Aici, pentru efect, Contele a făcut o pauză.

– Ei bine, a întrebat Nina, ce a făcut?

– I-a zis să meargă mai departe.

Contele a zâmbit, cumva triumfător:

– Și, mai mult, când au ajuns la Kudrovo și familia fierarului s-a strâns în jurul trăsurii, bătrâna a invitat-o pe Prințesă să rămână la ceai. Fierarul a tresărit, vizitiul a oftat, lacheul aproape că a leșinat. Dar Prințesa Golițîn a acceptat cu grație invitația bătrânei și a pierdut balul de la familia Tușin.

După ce și-a făcut demonstrația ca un adevărat expert, Contele a ridicat ceașca de ceai, a mai înclinat o dată din cap și a băut.

Nina se uita la el așteptând.

– Și după aceea?

El a pus ceașca pe farfurioară.

– Și după aceea ce?

– S-a căsătorit cu fiul fierarului?

– S-a căsătorit cu fiul fierarului! Dumnezeule mare! Bineînțeles că nu. După un pahar cu ceai, s-a urcat în trăsură și a pornit spre casă.

Nina a rămas pe gânduri. Era limpede că o căsătorie cu fiul fierarului i s-ar fi părut un sfârșit mai potrivit. Dar, cu toate că istorioara avea imperfecțiunile ei, a dat din cap în semn că el îi spusese frumos povestea.

Preferând să-și păstreze victoria, Contele a ales să nu-i împărtășească deznodământul care i s-ar fi părut firesc pentru această fermecătoare istorioară din Sankt-Petersburg: Contesa Tușin își întâmpina oaspeții la intrare când trăsura bleu a Prințesei Golițîn, pe care o știa tot orașul, s-a oprit în dreptul porții, după care a plecat iute mai departe. Gestul acesta avea să ducă la un război între familia Golițîn și familia Tușin, care avea

să țină trei generații înainte să se declare pace, dacă nu i-ar fi pus capăt o anumită revoluție...

– O purtare demnă de o prințesă, a recunoscut Nina.

– Exact, a spus Contele.

Apoi i-a întins prăjiturile pentru ceai, iar ea a luat două, punând una pe farfurie și una în gură.

Contele nu era genul care să ia în seamă neajunsurile sociale ale cunoștințelor sale, dar, bucuros de efectul poveștii, nu s-a putut abține și a continuat cu un zâmbet:

– Ar mai fi un exemplu.

– Care?

– O prințesă învață să spună *vă rog* când cere o prăjitură și *mulțumesc* când i se oferă una.

Nina a părut nedumerită și apoi nepăsătoare.

– Înțeleg de ce se cade ca o prințesă să spună *vă rog* când cere o prăjitură. Dar nu înțeleg de ce trebuie să spună *mulțumesc* când i se oferă una.

– Bunele maniere nu sunt ca bomboanele, Nina. Se poate să nu le alegi pe cele care ți se potrivesc cel mai bine și bineînțeles că nu se poate să le pui la loc în cutie pe cele din care ai mâncat jumătate...

Ea i-a aruncat o privire oarecum tolerantă, după care, probabil de dragul lui, a vorbit un pic mai încet:

– Înțeleg de ce o prințesă ar trebui să spună *vă rog* dacă cere o prăjitură, pentru că încearcă să convingă pe cineva să-i dea prăjitura. Și bănuiesc că, dacă a cerut și i s-a dat, are un motiv bun să spună *mulțumesc*. Dar în a doua parte a exemplului dumneavoastră prințesa nu a cerut prăjitură, ci *i s-a oferit*. Și nu văd de ce ar trebui să spună *mulțumesc*, când doar îi face pe plac cuiva acceptând ce i s-a oferit.

Pentru a sublinia ideea, a băgat în gură o mică tartă de lămâie.

– Argumentul dumitale este oarecum îndreptățit, recunosc, a răspuns el. Însă din experiența mea de-o viață nu pot să spun decât...

– Dar tocmai ați zis că sunteți tânăr, l-a întrerupt Nina, ridicând un deget.

– Sunt, într-adevăr.

– Atunci, mi se pare cam prematur să spuneți „experiența de-o viață".

Da, s-a gândit Contele, așa cum o arată limpede ceaiul acesta.

– O să lucrez la poziție, a zis ea ferm, scuturându-și firimiturile de pe degete. Și o să am grijă să spun *vă rog* și *mulțumesc* când cer ceva. Dar nu am nicio intenție să mulțumesc pentru lucruri pe care nu le-am cerut niciodată.

Aici, pe-aici...

Pe 12 iunie, la ora şapte, când el traversa holul spre Boiarski, Nina i-a făcut semn de după un palmier. Era prima dată când îl acosta la o oră aşa de târzie pentru o excursie.

– Repede! i-a explicat când a ajuns lângă ea, după copac. Domnul a ieşit să ia masa.

Domnul?

Ca să nu atragă atenţia, au urcat amândoi scările cu un aer firesc. Când să ajungă la etajul trei, au dat însă nas în nas cu un client care-şi căuta cheia prin buzunare. Nu la ascensor, ci pe palierul din partea cealaltă era un vitraliu pe care erau pictate păsări cu picioare lungi, care se plimbă printr-o apă mică şi pe lângă care Contele trecuse de o mie de ori. Nina s-a apucat să le cerceteze cu atenţie.

– Da, aveţi dreptate. E un fel de cocor.

Dar, imediat ce oaspetele a dispărut în camera lui, a ţâşnit mai departe. Păşind vioi pe covor, au trecut pe lângă camerele 313, 314 şi 315. Au trecut pe lângă măsuţa cu micuţa statuetă înfăţişându-l pe Hermes, aflată

lângă ușa de la camera 316. După care, oarecum buimac, Contele și-a dat seama că se îndreaptă spre apartamentul în care stătuse el.

Dar stai!

Am luat-o înainte...

După noaptea aceea nefericită care s-a sfârșit pe treptele de la etajul al doilea, Contele luase o pauză de la aperitivul de seară, bănuind că băutura avusese o influență nesănătoasă asupra stării sale de spirit. Numai că abstinența de sfânt nu s-a dovedit a fi un tonic pentru suflet. Având atât de puțin de făcut și atât de mult timp în care să facă acest puțin, liniștea sufletească îi era în continuare amenințată de un anumit *ennui*, mocirla aceea de temut din emoțiile omenești.

Și, dacă după trei săptămâni te simți atât de apatic, medita Contele, oare cât de apatic te simți după trei ani?

Însă pe virtuoșii care s-au rătăcit pe drum îi călăuzește adesea Soarta. În Insula Creta, Tezeu a avut-o pe Ariadna cu firul ei fermecat, care l-a scos teafăr din vizuina Minotaurului. În peșterile acelea își au sălașul umbre ca niște stafii, iar Odiseu l-a avut pe Tiresias, așa cum Dante l-a avut pe Vergiliu. La Hotelul Metropol, Contele Aleksandr Ilici Rostov avea o fetiță de nouă ani, pe nume Nina Kulikova.

Căci în prima zi de miercuri din iunie iată-l în hol, neștiind ce să facă, și tocmai atunci a zărit-o pe Nina strecurându-se pe alături neobișnuit de hotărâtă.

– Bună, dragă prietenă! Încotro?

Întorcându-se parcă prinsă asupra faptului, ea s-a adunat, după care i-a răspuns, fluturând din mână:

– Pe-aici...

El a ridicat din sprâncene.

– Adică unde, mai exact?

...

– În clipa asta, în salonul unde se joacă cărți.

– A! Deci vă place să jucați cărți.

– Nu tocmai...

– Atunci, de ce Dumnezeu vă duceți acolo?

...

– Ei, hai! a liniștit-o el. Între noi sigur nu vor exista secrete!

Nina i-a cântărit remarca, iar după aceea, uitându-se întâi în stânga și apoi la dreapta, i-a încredințat secretul. Salonul de cărți era folosit rar, însă în fiecare miercuri, la ora trei, i-a explicat ea, se întâlneau acolo patru femei ca să joace o partidă de twist și, dacă ajungeai pe la două și jumătate și te ascundeai în dulapul cu veselă, puteai să auzi tot ce vorbesc, fiecare cuvințel, inclusiv destule înjurături, iar când plecau doamnele puteai să mănânci prăjiturile rămase.

Contele și-a îndreptat spatele.

– Și unde altundeva vă mai petreceți timpul?

Ea i-a cântărit și această remarcă, uitându-se în stânga și în dreapta.

– Să ne întâlnim aici, i-a zis, mâine, la două.

Și așa a început educarea Contelui.

Locuind la Metropol de patru ani, Contele se considera expert în tot ce însemna acest hotel. Știa cum îl cheamă pe fiecare angajat și ce servicii oferă, știa pe de rost în ce stil sunt amenajate toate apartamentele. Dar în clipa în care Nina l-a luat de mână, și-a dat seama cât de novice fusese.

În cele zece luni petrecute la Metropol și ea fusese, în felul ei, închisă. Fiind detașat la Moscova doar „temporar", tatăl ei nu se deranjase s-o înscrie la școală. Și, cum era cu un picior bine înfipt în ținuturile îndepărtate, guvernanta prefera ca fetița să rămână la hotel, unde era mai puțin probabil să fie pervertită de

felinarele de pe stradă și de tramvaie. Prin urmare, deși o lume întreagă știa că ușa de la intrarea în Metropol se învârtește fără oprire, pentru Nina, ea nu se învârtea. Dar tânăra domnișoară, spirit cu inițiativă și mereu neobosit, descoperise cum stau lucrurile cercetând ea, personal, hotelul până când învățase fiecare cameră, scopul ei și felul în care ar putea fi întrebuințată mai bine.

Da, Contele se dusese la ferestruica din fundul holului ca să-și ceară corespondența, dar oare fusese la camera de sortare, unde plicurile care soseau cu poșta erau răsfirate pe masă la ora zece și la ora două, inclusiv cele cu ștampilă roșie, pe care scrie clar LIVRARE IMEDIATĂ?

Și da, trecuse pe la magazinul Fatimei pe vremea când era deschis, dar oare pășise în camera de tăiere? Printr-o ușă îngustă din spatele florăriei se intra într-o nișă, unde era o tejghea verde-deschis, unde se tăiau cozile florilor și trandafirii se curățau de ghimpi, unde și acum găseai răspândite pe jos petalele uscate de la zece imortele, esențiale pentru prepararea poțiunilor.

Desigur, e exclamat Contele pentru sine însuși. La Metropol, în spatele camerelor erau camere și în spatele ușilor erau uși. Dulapurile cu rufărie. Spălătoriile. Cămările. Pupitrul de comandă!

Era ca și cum ai călători cu un vapor cu aburi. După ce s-a delectat după-amiază trăgând cu arcul de la tribord în porumbei de lut, pasagerul se îmbracă pentru a merge să mănânce, ia cina la masa căpitanului, îl bate la o partidă de cărți pe franțuzul înfumurat, iar apoi se plimbă sub cerul înstelat, la brațul unei noi cunoștințe, în tot acest timp felicitându-se că a făcut cea mai însemnată parte a drumului pe mare. Însă în realitate el nu a reușit decât să dezvăluie un *crâmpei* de viață pe vapor, ignorând cu desăvârșire toate dedesubturile acelea ale vieții care fac posibilă trecerea.

Nina nu se mulțumise cu ce se vede de pe puntea superioară. Mersese mai jos. În spate. Pe-aici. Pe-acolo. Câtă vreme fusese ea în hotel, pereții nu crescuseră până înăuntru, ci crescuseră în afară, lărgind teritoriul hotelului și făcându-l să pară mai alambicat. În primele săptămâni petrecute acolo, clădirea ajunsese să cuprindă în ea câtă viață e în două cartiere de locuit. În primele luni petrecute acolo ajunsese să cuprindă jumătate din Moscova. Dacă ea o să stea acolo îndeajuns, o să cuprindă toată Rusia.

Pentru a-l iniția pe Conte, Nina s-a dovedit chibzuită și a început de jos – de la subsol, cu rețeaua de coridoare și fundături. Trăgând o ușă grea, de oțel, l-a dus întâi în sala în care era boilerul, unde aburii veneau în talazuri dintr-o concertină de valve. Folosind batista lui, a deschis ușurel o ușiță din fier forjat din furnal, ca să vadă focul ce ardea zi și noapte și care întâmplător era cel mai bun loc din hotel în care să distrugi mesaje secrete și scrisori de dragoste ilicite.

– Primiți scrisori de dragoste ilicite, nu-i așa?

– Fără îndoială.

Urma sala electrică, unde Nina i-a poruncit să nu cumva să atingă ceva, deși nu era nevoie, căci zumzăitul metalic și mirosul sulfuros i-ar fi semnalat și celui mai neglijent aventurier că e cazul să fie precaut. Acolo, pe peretele din spate, într-un talmeș-balmeș de fire, Nina i-a arătat chiar levierul pe care, dacă-l trăgeai, puteai să faci beznă în sala de bal, ocazia perfectă pentru a șterpeli niște perle.

După ce au cotit o dată la stânga și de două ori la dreapta, au ajuns la o cămăruță în care era balamuc – un fel de cabinet de curiozități –, unde erau expuse toate obiectele rămase de la clienții hotelului, cum ar fi umbrele, ghiduri de călătorie Baedeker, romane groase pe care nici nu le terminaseră de citit, dar pe care nu mai

suportau să le care de colo-colo. Într-un colț, tocite, două covorașe orientale, un lampadar și o mică etajeră din lemn de santal, pe care Contele o lăsase în apartamentul în care stătuse înainte.

La capătul îndepărtat al subsolului, apropiindu-se de scara îngustă din spate, au trecut pe lângă o ușă bleu.

– Ce avem aici? a întrebat el.

– Cred că n-am fost înăuntru.

Contele a încercat mânerul rotund.

– Ei bine, mă tem că e încuiat.

Dar ea s-a uitat în stânga și în dreapta.

Și el la fel.

După care ea și-a dus mâinile la gât și și-a scos lănțișorul delicat. La gât, agățat de cercul de aur, i se bălăbănea pandantivul de aur pe care Contele îl observase prima dată în Piazza, dar care nu era nici talisman, nici medalion. Era o cheie din hotel!

Nina a scos-o ușor de pe lanț și i-a dat-o lui să facă onorurile. Strecurând-o în orificiul în formă de craniu din blazon, Contele a răsucit-o încet, cu urechea la cupele care s-au așezat la loc cu un *clic* satisfăcător. Apoi a deschis ușa, iar Nina a rămas cu gura căscată, pentru că înăuntru era o comoară.

La propriu.

Pe rafturile care se întindeau de sus până jos pe pereți se aflau serviciile de argint ale hotelului, strălucind ca și cum ar fi fost lustruite chiar în dimineața aceea.

– Pentru ce sunt toate astea? a întrebat ea uluită.

– Pentru banchete, i-a răspuns el.

Lângă teancurile de farfurii din porțelan de Sèvres, purtând însemnele hotelului, erau samovare de peste jumătate de metru și supiere ce păreau potirele zeilor. De asemenea, vase pentru cafea și sosiere. Era acolo o întreagă varietate de tacâmuri, fiecare făurit cu cea mai mare grijă ca să poată sluji unui singur scop de natură

culinară. Nina a luat o ustensilă delicată, cu mâner de fildeș. Apăsând, a văzut cele două lamele deschizându-se și închizându-se, după care s-a uitat la el stupefiată.

– Pentru servit sparanghelul, a explicat el.

– Și la un banchet chiar e nevoie de o lingură pentru servit sparanghelul?

– Dar o orchestră chiar are nevoie de fagot?

Când ea a pus-o gingaș la loc, pe raftul ei, Contele s-a întrebat de câte ori o fi fost servit cu ustensila aceea. De câte ori o fi mâncat din farfuriile acelea? Bicentenarul orașului Sankt-Petersburg se sărbătorise în sala de bal de la Metropol, ca și centenarul nașterii lui Pușkin și dineul anual de la Clubul Jucătorilor de Table. Și apoi, evenimente cu caracter mai intim aveau loc în cele două saloane de masă private de lângă Boiarski: Salonul Galben și Salonul Roșu. În vremurile lor de glorie, aceste două spații intime îndemnau așa de tare la exprimarea sinceră a sentimentelor, că, dacă ai fi tras cu urechea la mesele de-acolo o lună, ai fi putut să anticipezi toate falimentele, nunțile și războaiele din anul următor.

Plimbându-și fascinat ochii pe rafturi, a clătinat din cap ca să exprime un simț al mistificării.

– Bolșevicii sigur au descoperit chilipirul. Dar oare de ce nu l-au sustras?

– Poate au nevoie de el aici, a răspuns ea, cu judecata ei senină de copil.

Da, s-a gândit el. Exact.

Căci, în ciuda înfrângerii clare a claselor privilegiate în numele Proletariatului, în scurtă vreme bolșevicii aveau să organizeze banchete. Poate nu atâtea câte fuseseră în timpul Romanovilor – fără baluri toamna și fără aniversări jubiliare –, dar de sărbătorit, era obligatoriu să sărbătorească ceva: fie centenarul *Das Kapital* ori aniversarea de argint a bărbii lui Lenin. Listele de invitați aveau să fie aduse din condei și scurtate. Aveau să se

inscripționeze și să se trimită invitații. Apoi, strânși în jurul unor mese așezate într-un cerc impresionant, noii oameni de stat aveau să-i facă semn din cap ospătarului (fără să-l întrerupă pe individul logoreic care stătea în picioare) că da, ar mai dori puțin sparanghel.

Căci fastul e o forță tenace. Și, în plus, vicleană.

Ce umil își pleacă el capul când împăratul e târât pe scări și azvârlit în stradă! Dar apoi, după ce a așteptat cuminte să-i vină vremea, ajutându-l pe conducătorul nou înscăunat să-și pună haina, îl complimentează pentru cum arată și-i sugerează să-și pună o medalie, două. Sau, după ce l-a servit la un dineu protocolar, se întreabă cu voce tare dacă pentru un om cu o asemenea răspundere n-ar fi fost mai potrivit un scaun înalt. Soldații omului de rând n-au decât să ardă steagurile vechiului regim pe rugul victoriei, însă nu va trece mult și trompetele vor suna, iar fastul își va ocupa locul lângă tron, asigurându-și încă o dată puterea asupra istoriei și a regilor.

Nina și-a trecut degetele peste feluritele tacâmuri de acolo, plină de admirație și în același timp de spaimă. După care s-a oprit.

– Ce este aceea?

Pe raftul din spatele candelabrului era o femeie din argint, de aproape opt centimetri, în fustă cu crinolină și cu o coafură înaltă, à la Maria Antoaneta.

– E un clopoțel, a zis Contele.

– Un clopoțel?

– Care se pune pe masă, lângă gazdă.

A apucat-o de fustă pe micuța doamnă și când a mișcat-o s-a auzit sunetul fermecător (un Mi acut) care anunțase sfârșitul a mii și mii de feluri de mâncare și curățarea a cincizeci de mii de farfurii.

În zilele care au urmat, Nina și-a expus sistematic curriculumul, conducându-și elevul dintr-o încăpere în

alta. Contele crezuse inițial că toate lecțiile se vor desfășura la nivelurile de jos ale hotelului, unde se aflau serviciile. Dar, după ce au vizitat subsolul, sala de corespondență, pupitrul de comandă și toate celelalte cotloane de la etajul întâi, într-o după-amiază au urcat pe scări spre apartamente.

Acum, să explorezi locuințe particulare înseamnă, s-o recunoaștem, să încalci buna-cuviință, doar că Nina nu voia să ajungă acolo ca să șterpelească ceva. Sau ca să tragă pur și simplu cu ochiul. Pe ea o interesa priveliștea.

Fiecare cameră de la Metropol oferea o cu totul altă priveliște → una configurată nu numai de altitudine și orientare, ci și de anotimp și de oră. Astfel că, dacă întâmplător doreai să urmărești batalioane mărșăluind spre Piața Roșie pe 7 noiembrie, trebuia să mergi în camera 322, nu mai departe. Iar când aveai chef să dai cu bulgări de zăpadă în trecătorii neînfricați cel mai bine era să recurgi la fereastra bine ascunsă de la camera 405. Până și camera 244, un locșor mai degrabă deprimant, din care se vedea aleea din spatele hotelului, avea farmecul ei: dacă te aplecai îndeajuns pe fereastră, puteai să-i vezi pe negustorii de fructe la ușa bucătăriei și să prinzi vreun măr dintre cele pe care le aruncau de jos.

Însă, dacă ți-ai fi dorit să vezi oaspeții sosind la Teatrul Balșoi într-o seară de vară, cel mai bun loc ar fi fost, fără îndoială, fereastra de nord-vest de la camera 317. Și astfel...

Pe 12 iulie, la ora șapte, când Contele traversa holul, Nina i-a dat semnalul. Peste două minute, după ce i se alăturase pe scări, iată-l conducând-o pe lângă camerele 313, 314 și 315, spre ușa fostului său apartament. Ea a răsucit cheia și s-a furișat înăuntru, iar el a urmat-o îndatoritor, însă având, clar, o presimțire.

S-a reacomodat dintr-o privire cu fiecare centimetru din încăpere. Canapeaua și scaunele cu tapiserie roșie

erau tot acolo, ca și ceasul bunicului și urnele chinezești de la Ceasul Leneș. Pe masa de cafea franțuzească (adusă ca să înlocuiască măsuța bunicii) se aflau un exemplar împăturit din *Pravda*, un serviciu de argint și o ceașcă în care mai era ceai.

– Repede! i-a spus ea, ducându-se la fereastra de la nord-vest.

Vizavi de Piața Teatrului, Balșoi Teatr era luminat de sus până jos. Bolșevicii care de obicei se îmbrăcau ca distribuția din *Boema* profitau de aerul cald al nopții și se amestecau cu coloanele. Luminile din hol au început brusc să pâlpâie. Scuturându-și scrumul din țigări, domnii și-au prins doamnele de cot. Dar, chiar când ultimul sosit a dispărut în spatele ușii, la colț s-a oprit un taximetru, apoi s-a deschis ușa și o doamnă în roșu a năvălit pe scările teatrului, ținându-și cu mâna poalele rochiei.

Aplecându-se în față, Nina și-a pus palmele pe geam și a scâncit.

– Ce n-aș da să fiu eu acolo și ea aici! a oftat.

Iată, și-a zis Contele, o dorință a tuturor ființelor umane.

Mai târziu, în aceeași seară, singur în pat, se gândea la vizita în apartamentul care fusese al lui.

Nu-i era gândul la ceasul de familie, care încă ticăia lângă ușă, nici la arhitectura grandioasă și nici măcar la priveliștea care se vedea de la fereastra din nord-vest. În minte îi zăbovea serviciul de ceai de pe masă, de lângă ziarul împăturit.

Cu toată inocența lui, acest mic tablou sugera cumva povara din sufletul lui. Căci, dintr-o privire, a înțeles tot. Întorcându-se de la vreo ieșire la ora patru și punându-și haina pe spătarul scaunului, actualul locatar al camerei ceruse ceaiul și gazeta de după-amiază. După care se așezase pe canapea să lenevească un ceas, ca oamenii

civilizați, înainte să se îmbrace pentru a merge la cină. Cu alte cuvinte, în camera 317 nu observase un simplu ceai de după-masă, ci un moment din viața de zi cu zi a unui domn aflat în libertate.

În lumina acestor gânduri și-a revăzut noua cameră, cei o sută de metri pătrați care îi fuseseră repartizați. Niciodată nu-i păruse așa de mică. Patul se înghesuia în masa de cafea, masa de cafea se înghesuia în scaunul cu spătar înalt și scaunul cu spătar înalt trebuia tras într-o parte când voiai să deschizi dulapul. Mai simplu spus, nu era îndeajuns spațiu să lenevești o oră, ca oamenii civilizați.

În timp ce se uita de jur împrejur însoțit de gândul acesta îndepărtat, un glas doar pe jumătate al lui i-a amintit că, la Metropol, în spatele camerelor sunt camere și în spatele ușilor sunt uși...

Ridicându-se din pat, și-a făcut loc până la măsuța de cafea a bunicii, a dat la o parte scaunul cu spătar înalt și a rămas în fața dulapului cât o cabină telefonică. Pe perete, în dreptul dulapului, era un panou elegant, din lemn de stejar. Înfloritura aceasta i se păruse întotdeauna un pic prea mult, dar dacă dulapul fusese cumva construit într-un fost toc de ușă? Deschizând ușa, a dat la o parte hainele și a ciocănit în peretele din spate. Promițător de subțire, după cum suna. A împins cu trei degete și a simțit că se îndoaie. A scos toată îmbrăcămintea și a trântit-o pe pat. După care, ținând ușile, a lovit peretele interior cu călcâiul. S-a auzit un scârțâit plăcut. Lăsându-se pe spate, a lovit până a cedat bariera. Apoi a tras înăuntru scândurile desprinse și s-a furișat prin gaură.

Se afla acum într-un spațiu întunecat și îngust, mirosind a cedru uscat, probabil în camera de baie a vecinului. A tras aer în piept, a răsucit clanța rotundă, a deschis ușa și a intrat într-o cameră care era oglinda fidelă a propriei lui camere, dar în care fuseseră depozitate cinci cadre de pat. Două din ele, care fuseseră sprijinite de

perete, căzuseră și ținuseră închisă ușa dinspre hol. Trăgând ramele, a deschis ușa, a scos tot din cameră și a început să așeze totul altfel.

Întâi, a pus cele două scaune cu spătar înalt la măsuța de cafea a bunicii. Apoi a coborât pe treptele întunecate la subsol. A luat un covor din cabinetul de curiozități, lampadarul și micul raft de cărți, făcând câte un drum cu fiecare. După aceea, coborând câte două trepte o dată, a făcut ultima vizită ca să aducă zece dintre romanele groase abandonate acolo. După ce și-a mobilat noul birou, s-a dus pe hol și a împrumutat un ciocan și cinci cuie de la omul care repara acoperișul.

Nu mai umblase cu un ciocan de când era copil și-l ajuta la Ceasul Leneș pe Tikon, bătrânul îngrijitor, să repare gardul în primele săptămâni de primăvară. Ce plăcut era să bată cuiul cu ciocanul, să-l înfigă prin scândură într-un stâlp și sunetul să se audă cu ecou în aerul dimineții. Dar la prima lovitură cu acest ciocan nu și-a lovit decât degetul mare (În caz că ați uitat, când îți dai cu ciocanul în degetul mare, doare groaznic. Sari ca ars și zici niște vorbe care iau numele Domnului în deșert.)

Soarta însă este de partea curajoșilor. Așa că, dacă la a doua lovitură a dat pe alături, la a treia a nimerit cuiul, iar la al doilea cui a restabilit ritmul, cioc-cioc-cioc, cadența aceea străveche, pe care nu o găsim în cadril, în hexametri sau în șaua lui Vronski!

De-ajuns să spunem că, într-o jumătate de oră, patru cuie intraseră prin marginea ușii în toc, așa că accesul în noua sa cameră avea să se facă prin mânecile de la hainele lui. Al cincilea cui l-a păstrat pentru peretele de deasupra raftului cu cărți, ca să poată agăța acolo portretul surorii sale.

Când a isprăvit, s-a așezat pe unul dintre scaunele cu spătar înalt și a avut o clipă aproape surprinzătoare de fericire. Deși erau de aceleași dimensiuni, dormitorul și

acest birou improvizat îi influențau în feluri diferite starea de spirit. Într-o anumită măsură, pentru că erau mobilate diferit. În timp ce camera de alături, cu patul, biroul și pupitrul ei, rămânea teritoriul necesităților practice, biroul, cu cărțile și Ambasadorul lui, cu portretul Elenei, avea o mobilă esențială pentru spirit. E foarte probabil însă ca originea să fi jucat un rol mai important în diferența dintre cele două camere. Căci, dacă o cameră aflată sub conducerea, influența și intenția altora pare mai mică decât este, o cameră *secretă*, de orice dimensiune, poate să pară oricât de mare vrei să ți-o închipui.

Ridicându-se de pe scaun, a scos volumul cel mai gros dintre cele aduse de la subsol. Într-adevăr, pentru el n-o să fie o nouă aventură. Dar oare ar fi nevoie să fie? Oare l-ar putea acuza cineva de nostalgie sau lene, oare l-ar putea acuza că-și pierde timpul, fiindcă citise deja povestea de două-trei ori?

Așezându-se din nou, a pus un picior pe marginea măsuței de cafea și s-a lăsat pe spate până când cele două picioare din spate ale scaunului și-au găsit echilibrul, după care s-a aplecat asupra primei fraze:

Toate familiile fericite sunt la fel; fiecare familie nefericită e nefericită în felul ei.

– Minunat! a exclamat.

Adunare

– Să mergem!

– Aș prefera să nu.

– Hai, nu fiți așa boșorog!

– Nu sunt boșorog.

– Sunteți sigur?

– Niciodată nu poți fi sigur că nu ești boșorog. Cuvântul e o axiomă.

– Exact.

Și astfel Nina l-a constrâns pe Conte să i se alăture într-una dintre excursiile ei preferate: să spioneze din balconul sălii de bal. Lui nu prea-i dădea inima ghes să-i țină companie în această aventură, din două motive. Mai întâi, pentru că balconul respectiv era îngust și plin de praf și, ca să nu fii văzut, trebuia să stai tupilat după balustradă, într-o poziție clar incomodă pentru un om care are peste 1,80 înălțime. (Ultima dată când o însoțise acolo i se descususe tivul de la pantaloni și-i luase trei zile să se dezmorțească după ce stătuse cu gâtul sucit.) În al doilea rând, însă, întâlnirea din această după-amiază era aproape sigur încă o Adunare.

Adunările de la hotel fuseseră din ce în ce mai dese vara. Grupulețe de bărbați năvăleau în hol la diverse ore din zi, deja gesticulând și întrerupându-se unii pe alții, nerăbdători să-și spună punctul de vedere. În sala de bal li se alăturau celor care discutau umăr la umăr, pufăind câte o țigară.

Din câte își dădea el seama, bolșevicii se adunau oricând se putea, în orice formă și din orice motiv. Într-o singură săptămână puteau avea loc varii comisii, întruniri, colocvii, congrese și convenții pentru a se stabili coduri și planuri de acțiune, pentru a se face plângeri și lamentări despre cele mai vechi probleme ale lumii în noua ei nomenclatură.

Dacă pe Conte nu-l trăgea inima să cerceteze aceste adunări nu era pentru că înclinațiile ideologice ale participanților i se păreau dezgustătoare. S-ar fi tupilat imediat în spatele balustradei dacă ar fi fost să-i urmărească pe Cicero într-o dispută cu Catilina ori pe Hamlet într-o dispută cu el însuși. Nu, nu era o chestiune de ideologie. Simplu spus, orice discurs politic ce aspira să convingă i se părea plictisitor.

Dar nu cumva tocmai asta susținea un boșorog...?

Inutil să spunem însă că a urmat-o pe Nina pe scări, până la etajul doi. După ce au scrutat intrarea de la Boiarski și s-au asigurat că nu e nicio primejdie la orizont, au deschis cu cheia ei ușa nemarcată de la balcon.

Jos, o sută de oameni erau deja așezați pe scaune și încă o sută se strânseseră pe intervaluri, când trei persoane impozante au luat loc la o masă lungă, de lemn, de pe podium. Adică Adunarea aproape se Adunase.

Cum era 2 august și în ziua aceea se desfășuraseră deja două Adunări, în sala de bal temperatura era de peste treizeci de grade. Nina se ghemuise deja în spatele balustradei, ținându-se cu mâinile. Când s-a aplecat și el, i-a plesnit cusătura de la pantaloni în dreptul posteriorului.

– *Merde!* a bolborosit.

– Şşş! l-a apostrofat ea.

Prima oară când o însoţise pe balcon îl uimise cât de profund se schimbase viaţa sălii de bal. Cu nici zece ani în urmă, toată societatea moscovită ar fi apărut îmbrăcată în cele mai bune ţinute sub candelabrele grandioase, ca să danseze o mazurcă şi să închine un pahar în cinstea ţarului. Dar, după ce fusese martor la câteva Adunări, ajunsese la o concluzie şi mai uimitoare: deşi venise Revoluţia, sala de bal abia dacă se schimbase.

Chiar în clipa aceea, de pildă, intrau pe uşă doi juni gata de păruială. Dar, înainte de a schimba vreo vorbă cu cineva, au traversat încăperea ca să-l salute pe domnul bătrân, aşezat undeva la perete. Probabil că acesta din urmă participase la revoluţia din 1905, scrisese un pamflet în 1880 sau luase cina cu Karl Marx în 1952. Bătrânul revoluţionar, pentru orice va fi fost el o eminenţă, a răspuns la salutul junilor bolşevici înclinând din cap plin de sine, în tot acest timp stând chiar în scaunul în care stătuse Marea Ducesă Anapova când primise saluturile prinţeselor tinere şi îndatoritoare la balul de Paşti pe care îl dădea în fiecare an.

Ori să-l privim pe domnul acela fermecător care, asemenea Prinţului Tetrakov, făcea acum turul sălii, dând mâna cu toţi ori bătându-l pe spate pe unul sau pe altul. După ce a făcut impresie, sistematic, în fiecare colţ – presărând aici o observaţie cu greutate, colo scăpând o vorbă de duh –, acum s-a scuzat pentru „doar o clipă". Însă, odată ieşit pe uşă, n-o să se mai întoarcă. Căci, asigurându-se că toţi cei de faţă au luat act de prezenţa lui, o să se îndrepte acum spre un cu totul alt fel de Adunare, una care o să aibă loc într-o cameră drăguţă, intimă, din Arbat.

Un turc tânăr şi în vogă, despre care se zvonea că ar fi în graţiile lui Lenin, o să-şi facă apariţia mai târziu, la

sfârșitul serii – cum își făcea apariția căpitanul Radianko pe vremea când era în grațiile țarului –, etalându-și astfel nepăsarea față de convențiile mai mărunte ale etichetei și consolidându-și reputația de om care are atât de multe lucruri de făcut, și atât de puțin timp în care să le facă.

Acum, bineînțeles, în încăpere predomină pânza, nu cașmirul, cenușiul, nu auriul. Dar oare peticul din cot e chiar atât de diferit de epoletul de pe umăr? Oare șepcile muncitorești nu vor să arate, întocmai cum și bicornul, și coiful au vrut să arate înaintea lor, ceva anume?

Sau să-l luăm pe birocratul cu ciocănel de pe podium. Își permite o haină de costum și o pereche de pantaloni șifonați, fără îndoială. Însă dacă poartă uniforma ponosită este ca să-i asigure pe toți cei prezenți că și el e un membru călit al clasei muncitoare!

De parcă i-ar fi auzit gândurile, Secretarul a lovit deodată cu ciocănelul în masă, declarând deschisă A Doua Sesiune a Primului Congres al Uniunii Tuturor Muncitorilor Căilor Ferate din Rusia, filiala Moscova. Ușile s-au închis, participanții și-au ocupat locurile, Nina și-a ținut respirația, iar Adunarea a început.

În primele cincisprezece minute s-au ridicat cinci probleme administrative diferite, care au fost tranșate repejor, una după alta, așa că îți închipuiai că prezenta Adunare se putea încheia înainte să-ți cedeze spatele. După care s-a pus pe tapet un subiect ce părea mai delicat. Era o propunere de amendament la carta Uniunii ori, mai exact, la propoziția a șaptea din paragraful al doilea, pe care acum Secretara l-a citit în întregime.

Acolo era, într-adevăr, o frază formidabilă, întreținând relații intime cu virgula și având un dispreț sănătos față de punct. Căci, aparent, scopul ei era să catalogheze fără frică sau ezitare fiecare virtute a Uniunii, incluzând, însă nu limitându-se la: umerii săi ce nu se înfioară, pașii săi ce nu se clatină, ciocanele sale ce izbesc cu

zgomot vara, cărbunele său aruncat în foc iarna și sunetul plin de nădejde al șoaptelor sale noaptea. Însă în ultima parte a acestei fraze impresionante, chiar în punctul culminant, era observația că, prin eforturile lor neobosite, Muncitorii Căilor Ferate din Rusia „facilitează comunicarea și comerțul în provincie".

După toată construcția, era un fel de anticlimax, a recunoscut Contele.

Însă obiecția nu survenise din cauză că fraza era total lipsită de vervă, ci din pricina cuvântului *facilitează*. Mai exact, verbul fusese acuzat că e atât de călduț și de primitiv, că nu reușește să le facă dreptate tuturor oamenilor muncii din sală.

– Nu ajutăm o cucoană să-și pună haina! a strigat cineva din spate.

– Sau să-și facă unghiile!

– Ascultați, ascultați!

Foarte bine.

Dar ce verb ar putea exprima mai bine lucrarea Uniunii? Ce verb ar putea face dreptate devotamentului plin de sudoare al inginerilor, vigilenței necontenite a frânarilor, mușchilor încordați ai celor care au pus bazele?

De jos au sosit mai multe propuneri:

A îndemna.

A propulsa.

A împuternici.

S-au dezbătut aprins meritele și limitările fiecărei alternative. S-au numărat pe degete argumente, întrebări retorice, invocații emoționale și strigături venind din rândurile din spate, întrerupte încontinuu de clinchetul ciocănelului, în timp ce temperatura se ridica la treizeci și cinci de grade.

Apoi, chiar când Contele simțea că rebeliunea plutește în aer, a venit o sugestie de la un tânăr sfios din rândul zece: poate că *a facilita* s-ar putea înlocui

cu *a permite* și *a asigura*. Astfel, a explicat junele (făcându-se roșu ca zmeura), s-ar putea cuprinde nu doar amplasarea căilor ferate și manevrarea motoarelor, ci și întreținerea continuă a sistemului.

– Da, asta e.

– Amplasare, manevrare și întreținere.

Cum din toate părțile s-au auzit aplauze frenetice, ideea părea gata să fie adoptată la fel de repede și să fie la fel de importantă ca un butoi de la locomotivele Uniunii în stepă. Dar, chiar când să fie gata, s-a ridicat un individ cam sfrijit din rândul doi. Era așa de firav, că mai întâi te întrebai cum o fi reușit să-și câștige un loc în Uniune. Când toți ochii s-au întors spre el, acest contopist ori contabil, acest rus care cară hârtii a spus cu o voce la fel de călduță și de primitivă ca verbul *a facilita:*

– Concizia poetică ne cere să evităm o pereche de cuvinte atunci când e de ajuns un singur cuvânt.

– Poftim?

– Ce-a zis?

S-au ridicat mai mulți să-l ia de guler și să-l scoată de-acolo. Dar nici n-au apucat să pună mâna pe el, că a vorbit un ins corpolent din rândul cinci, fără să se ridice:

– Cu tot respectul pentru *concizia poetică,* bărbatul a fost înzestrat cu o pereche, când i-ar fi putut fi de ajuns unul singur.

Aplauze fulgerătoare!

Hotărârea de a înlocui *a facilita* cu *a permite* și *a asigura* a fost adoptată prin unanima ridicare a mâinilor și printr-un universal tropăit din picioare. Între timp, în balcon se petrecea o întâmplare particulară, care arăta că, la urma urmei, poate că discursul politic nu e întotdeauna atât de plictisitor.

Când adunarea a luat sfârșit și s-a furișat cu Nina înapoi în hol, Contele era destul de mulțumit de sine însuși. Mulțumit de micile lui paralele între inșii care

aduc omagii și cei care te bat pe spate, cei de azi și cei de ieri. Avea și o groază de alternative amuzante la *a permite* și *a asigura,* de la *a (se) fâțâi* și *a (se) tăvăli* la *carambol* și *înclinare.* Iar când ea l-a întrebat, inevitabil, ce părere are despre dezbaterea zilei, urma să-i răspundă că a fost, evident, shakespeariană. Shakespeariană, adică așa ca Dogberry din *Mult zgomot pentru nimic.* Mult zgomot pentru nimic, într-adevăr.

Dar a avut noroc și n-a apucat să-i răspundă. Căci, când l-a întrebat ce părere are despre Adunare, arzând de nerăbdare să-i asculte impresiile, Nina a început să le turuie pe ale ei.

– Nu-i așa că a fost fascinant? Nu-i așa că a fost fantastic? Ați fost vreodată cu trenul?

– Trenul este mijlocul meu de transport preferat, a zis el, cumva nedumerit.

Ea a încuviințat dând din cap, plină de entuziasm.

– Și al meu! Și când ați mers cu trenul ați privit peisajul alunecând pe lângă fereastră, ați ascultat conversațiile celorlalți pasageri și ați plutit în ritmul roților?

– Da, am făcut toate acestea.

– Exact. Însă v-ați întrebat, măcar o clipă, cum ajunge cărbunele în motorul de la locomotivă? V-ați gândit în mijlocul pădurii ori pe vreo pantă stâncoasă cum au apărut căile ferate, în primul rând?

Contele a tăcut. S-a gândit. Și-a imaginat. A recunoscut.

– Niciodată.

Ea i-a aruncat o privire de cunoscător.

– Uluitor, nu-i așa?

Și, privind în lumina aceea, cine putea fi de altă părere?

Peste câteva minute, cu un ziar împăturit la spate, în buzunarul de la pantaloni, Contele ciocănea la ușa de la biroul Marinei, încântarea sfioasă.

Până nu cu mult timp în urmă, și-a adus el aminte, în încăperea asta lucrau trei croitorese, fiecare la mașina ei de cusut fabricată în America. Asemenea celor trei zeițe ale Soartei, împreună învârtiseră, măsuraseră și tăiaseră, strâmtaseră rochii, ridicaseră tivuri, lungiseră pantaloni, cu toate implicațiile simbolice ale înaintașelor lor. După Revoluție, fuseseră concediate toate. Silențioasele mașini de cusut deveniseră proprietatea Poporului. Iar încăperea? Devenise florăria Fatimei. Pentru ele nu existaseră toți acei ani de strâmtat rochii și scurtat pantaloni și nici de aruncat buchete ori de jucat cu butoniere.

În 1921, când rămăsese cu așternuturi precare, perdele ponosite și șervete sfâșiate, pe care nimeni nu avea nicio intenție să le înlocuiască, hotelul o avansase pe Marina, grație căreia mai avea parte și de câte o cusătură cumsecade.

– A, Marina! a exclamat el când ea i-a deschis ușa cu acul și ața în mână. Ce bine să te găsesc cosând în sala de cusut!

Ea l-a privit oarecum bănuitoare.

– Ce altceva aș putea face?

– Într-adevăr, i-a răspuns el oferindu-i cel mai fermecător zâmbet, după care s-a întors la nouăzeci de grade, a ridicat repede ziarul și a rugat-o modest să-i dea o mână de ajutor.

– Nu v-am reparat o pereche de pantaloni chiar săptămâna trecută?

– Am fost iar la spionat cu Nina, i-a explicat el. În balconul sălii de bal.

Croitoreasa s-a uitat la el cu un ochi trădându-i consternarea și cu altul neîncrederea.

– Dacă umblați cu o fetiță de nouă ani, de ce insistați să purtați astfel de pantaloni?

Tonul ei l-a nedumerit puțin.

– Azi-dimineață, când m-am îmbrăcat, n-aveam nicio peripeție în plan. Oricum, aflați că acești pantaloni sunt făcuți la comandă pe Savile Row.

– Da. Făcuți la comandă pentru a sta îmbrăcat cu ei într-un salon sau pentru a desena într-o cameră de oaspeți.

– Dar n-am desenat niciodată într-o cameră de oaspeți!

– Ceea ce e foarte bine, căci probabil ați fi vărsat cerneala.

Cum în ziua aceea Marina nu părea nici deosebit de sfioasă, nici deosebit de încântătoare, el a făcut o plecăciune, gata să-și ia rămas-bun.

– Ah, destul! Treceți după paravan și scoateți-vă pantalonii!

Fără să mai rostească o vorbă, Contele s-a dus după paravan, i-a scos și i-a întins ei. După tăcerea care s-a lăsat, și-a dat apoi seama că Marina își găsise ața, băgase capătul firului în gură ca să-l înmoaie și acum îl strecura cu mare atenție în urechile acului.

– Ei bine, i-a zis, mi-ați putea povesti ce făceați în balcon.

Așa că ea s-a apucat să-i coasă pantalonii – dacă vreți, să facă un fel de mici căi ferate în material –, iar el să-i povestească cum a fost la Adunare și să-i împărtășească diverse impresii. Apoi a remarcat aproape mâhnit că, în timp ce el constata ce sălbatice sunt convențiile sociale și cum se cam ia omul prea în serios, Nina era din ce în ce mai încântată de energia de la Adunare și de hotărârea ei de a-și atinge scopul.

– Și ce e greșit?

– Nimic, cred, a recunoscut el. Doar că acum câteva săptămâni mă invita la ceai ca să mă întrebe ce reguli trebuie să urmezi ca să fii prințesă.

Întinzându-i pantalonii peste paravan, Marina a clătinat din cap ca și cum ar fi trebuit să dezvăluie un adevăr greu unui nevinovat.

– Toate fetiţele depăşesc vremea când vor să fie prinţese, i-a spus ea. De fapt, depăşesc vremea când vor să fie prinţese mai repede decât depăşesc băieţeii vremea când vor peripeţii.

Când să plece de la ea, ridicând mâna în semn de mulţumire şi cu pantalonii intacţi, s-a împiedicat de un hamal care stătea la uşă şi pur şi simplu a căzut.

– Vă rog să mă scuzaţi, Conte Rostov.

– E în ordine, Petia. Nu ai de ce să-ţi ceri scuze. A fost vina mea, sunt sigur.

Sărmanul, căruia îi ieşiseră ochii din cap, nici măcar nu-şi dăduse seama că rămăsese fără şapcă. Aşa că, ridicând-o de jos şi punându-i-o la loc pe cap, Contele i-a urat spor la treburi şi a dat să plece.

– Dar treburile mele vă privesc pe dumneavoastră.

– Pe mine?

– Domnul Halecki doreşte să vă vorbească. La el în birou.

Nu e de mirare că-i ieşiseră ochii din cap. Nu numai că nu fusese convocat niciodată de dl. Halecki, ci mai mult, în cei patru ani de când locuia la Metropol nici măcar nu-l *văzuse* pe director mai mult de cinci ori.

Căci Iosif Halecki era unul dintre puţinii executivi care ştiau secretul delegaţiei – adică, lăsând supravegherea feluritelor funcţii ale hotelului în seama locotenenţilor capabili, el era scump la vedere. Sosea la hotel la ora opt şi jumătate, se ducea în birou cu un aer grăbit, ca şi cum ar fi întârziat la o întâlnire. Pe drum, răspundea la salut dând scurt din cap, iar când trecea pe lângă secretară o informa (fără să se oprească o clipă) că nu doreşte să fie deranjat. După care intra pe uşă şi se făcea nevăzut.

Şi ce se întâmpla după ce intra în biroul lui?

Greu de spus, căci puțini văzuseră. (Cei care întrezăriseră ceva ziceau însă că biroul lui impresiona prin lipsa de hârtii, telefonul îi suna rar, iar la perete era o sofa roșie, plină de perne răsfirate, păstrând urme de trup...

Când locotenenții lui nu aveau de ales și trebuiau să ciocănească – pentru că lua ceva foc la bucătărie ori pentru vreo ceartă de la o factură –, directorul deschidea ușa luându-și o mină așa de obosită, de om atât de dezamăgit și de învins moral, că oaspeților nepoftiți li se făcea imediat milă, așa că-l asigurau că rezolvă ei, apoi plecau, parcă scuzându-se. Urmarea era că la Metropol lucrurile mergeau fără cusur, ca la oricare alt hotel din Europa.

Inutil să spunem că acum Contele era și neliniștit, și intrigat de când aflase că directorul dorește să-l vadă deîndată. Fără să mai clevetească, Petia l-a condus prin holul de jos până la birourile din spate și după aceea până la ușa directorului, care, ca de obicei, era închisă. Așteptând ca Petia să-l anunțe potrivit protocolului, s-a oprit la câțiva metri de birou, însă hamalul a arătat timid spre ușă și s-a făcut nevăzut. Neavând de ales, Contele a ciocănit. S-au auzit un freamăt de-o clipă, apoi liniște, apoi un glas care-l invita să intre.

Când a deschis ușa, l-a găsit pe domnul Halecki așezat la biroul lui, cu un stilou bine înfipt în mână, însă fără nicio foaie de hârtie la vedere. Deși nu era genul care se repede la concluzii, a băgat de seamă că directorul avea părul pieptănat cu cărare într-o parte și ochelarii de citit sprijiniți pe nas.

– Ați dorit să mă vedeți?

– A, Conte Rostov! Vă rog, intrați!

Apropiindu-se de unul din cele două scaune goale din fața biroului, a observat deasupra sofalei roșii o serie minunată de gravuri realizate manual, înfățișând scene de luptă în stil englezesc.

– Extraordinare specimene! a spus, luând loc.

– Ce anume? A... Da. Minunate, într-adevăr.

Zicând acestea, directorul și-a scos ochelarii și și-a trecut mâinile prin păr. Apoi a clătinat din cap și a oftat, timp în care Contele a simțit că-l apucă vestita compasiune.

– Cu ce vă pot fi de folos? a întrebat, stând pe marginea scaunului.

Directorul, care probabil mai auzise întrebarea asta de o mie de ori, a clătinat din cap cu un aer de cunoscător, după care a pus mâinile pe birou.

– De-acum sunteți oaspetele hotelului de mulți ani, Conte Rostov. De fapt, am impresia că prima dată ați ajuns aici pe vremea înaintașului meu...

– Așa e, a confirmat Contele zâmbind. În august 1913.

– Exact.

– Camera 215, cred.

– A! O cameră încântătoare!

Apoi au tăcut amândoi.

– Mi s-a atras atenția, a continuat directorul, cumva opintindu-se, că, atunci când vorbesc despre dumneata, unii membri ai personalului folosesc anumite... apelative onorifice.

– Apelative onorifice?

– Da. Mai exact, eu aș zice că vi se adresează cu *Excelența Voastră.*

Contele s-a gândit o clipă la cuvintele lui.

– Da. Unii membri ai personalului mi se adresează așa, cred.

Directorul a încuviințat din cap, după care a zâmbit, puțin trist.

– Sunt sigur că înțelegeți în ce situație mă pune acest lucru.

Dar Contele nu înțelegea, de fapt, în ce situație îl pune. Dată fiind însă compasiunea lui neștirbită, s-a

hotărât că n-ar vrea să-l pună în nicio situație. Așa că l-a ascultat atent.

– Dacă ar fi după mine, nici nu s-ar pune problema, desigur. Dar după ei...

Aici, tocmai când punctase principala cauză, a făcut un gest vag cu mâna și i-a tremurat vocea:

– Nu prea am de ales, firește, și trebuie să insist ca personalul meu să se abțină de la a folosi asemenea cuvinte atunci când vi se adresează. La urma urmei, nu e o exagerare să spunem și nu trebuie să ne temem să spunem că vremurile s-au schimbat.

În încheiere, s-a uitat atât de plin de speranță la el, încât Contele s-a străduit imediat să-l liniștească.

– Treaba vremurilor e să se schimbe, domnule Halecki. Și treaba domnilor e să se schimbe odată cu ele.

Directorul l-a privit cu profundă recunoștință – cineva înțelesese atât de bine ce-i spusese, că nu mai era nevoie de nicio explicație.

S-a auzit un ciocănit la ușă – Arkadi, recepționerul-șef. Directorului i-au căzut umerii când l-a văzut.

– După cum vedeți, sunt într-o discuție cu unul dintre oaspeții noștri.

– Scuzele mele, domnule Halecki, Conte Rostov...

Arkadi s-a înclinat în fața lor, dar n-a plecat.

– Bine, a cedat directorul. Ce este?

El a gesticulat ușor din cap, sugerând că ar fi mai bine să-i dezvăluie între patru ochi.

– Foarte bine.

Sprijinindu-se în mâini, directorul s-a ridicat, a trecut pe lângă birou, a ieșit în hol, a închis ușa, iar Contele s-a trezit singur.

Excelenta Voastră, filosofa el. *Eminența Voastră, Sfinția Voastră, Înălțimea Voastră.* Altădată folosirea unor asemenea cuvinte arăta că trăiești într-o țară civilizată. Dar acum, cu...

Aici a făcut un gest echivoc cu mâna.

– În fine, poate e spre bine, a spus.

Apoi, ridicându-se, s-a apropiat de gravurile care, după cum a văzut studiindu-le de aproape, înfățișau cele trei etape ale unei vânători de lupi: 1. „Luarea urmei"; 2. „Goana"; 3. „Vânătoarea". În a doua gravură un tânăr în cizme negre, rigide și într-o haină de un roșu aprins suna dintr-un corn de alamă, care, de la gură la pântece, forma un unghi de 360 de grade. Cornul era, fără îndoială, un obiect făurit cu grijă, o întruchipare a frumuseții și a tradiției, dar oare era el și un obiect esențial pentru lumea modernă? Oare chiar aveam nevoie de un grup de oameni bine îmbrăcați, cai de rasă și câini bine dresați, care să încolțească o vulpe într-o gaură? Fără nicio exagerare, teamă sau contradicție, Contele putea răspunde negativ la propria lui întrebare.

Pentru că vremurile chiar se schimbă. Se schimbă fără milă. Inevitabil. Ingenios. Și, schimbându-se, nu scot în relief numai demodatele apelative onorifice și cornul de vânătoare, ci și ciocănelul de argint, lornieta din sidef pentru spectacolele de operă și tot felul de obiecte meticulos făurite, care nu mai au niciun rost.

Lucruri meticulos făurite, care nu mai au niciun rost, se gândea Contele. Mă întreb...

Mișcându-se fără să facă zgomot, a pus o ureche la ușă și a auzit afară glasul directorului, al lui Arkadi și încă unul. Deși nu se deslușea, tonul lor sugera că mai sunt câțiva pași de făcut înainte de a lua hotărârea. S-a întors iute la peretele cu gravuri și a numărat două lucrări înainte de „Vânătoarea". A băgat mâna în mijlocul celei de-a treia și a împins tare. Lucrarea s-a îndoit ușor. A auzit un sunet, și-a tras degetele și panoul s-a deschis, scoțând la iveală un cabinet ascuns. Înăuntru, exact cum descrisese Marele Duce, era

incastrată o cutie cu finisaje din alamă. Ajungând în cabinet, a ridicat uşor capacul şi iată-le, desăvârşit create, dormindu-şi somnul liniştit.

– Minunat! a exclamat. Pur şi simplu minunat!

Arheologii

– Luați o carte! îi spunea Contele celei mai mici dintre cele trei balerine.

Când intrase la Șaliapin pentru aperitivul de seară, de care se apucase din nou, dăduse de ele stând una după alta, cu degetele lor delicate odihnindu-se pe bar, ca și cum ar fi vrut un *plié*. Însă, cu excepția unui ins care bea singur un pahar, aplecat asupra „consolării" lui, tinerele domnișoare erau singure în bar. Așa că i s-a părut o idee cât se poate de potrivită să facă puțină conversație.

Și-a dat seama într-o clipă că abia sosiseră la Moscova – trei dintre porumbițele recrutate de Gorski în provincie an de an, în septembrie, ca să le ia în *corps de ballet*. Aveau trunchi scurt și mâini și picioare lungi, în stilul clasic preferat de director, însă le lipsea de pe chip absența aceea pe care o aveau balerinele mai experimentate. Și simplul fapt că beau la Metropol neînsoțite te trimitea cu gândul la naivitatea junelor. Teatrul Balșoi fiind aproape, era firesc ca tinerele balerine care voiau să se strecoare nevăzute la sfârșitul repetiției să se adăpostească la Metropol, numai că acesta era și locul

preferat de Gorski când voia să discute chestiuni artistice cu *prima balerina*. Iar, dacă el le-ar descoperi sorbind muscat, porumbițele ar ajunge foarte curând să facă *pas de deux* în Petropavlovsk.

Gândindu-se la asta, Contele ar fi trebuit să le avertizeze.

Liberul-arbitru este însă o dogmă bine stabilită din filosofia morală încă din vremea grecilor. Și, cu toate că vremea îndrăgostirii îi trecuse, fiind un gentleman animat de bune intenții, ar fi fost, totuși, peste fire ca, pornind de la o asemenea ipoteză, să le recomande tinerelor domnișoare să îl priveze de compania lor.

Dimpotrivă, el le-a admirat frumusețea, le-a întrebat ce vânt le aduce la Moscova, le-a felicitat pentru împlinirile lor, a insistat să le plătească el vinul, a stat de vorbă cu ele despre orașele din care vin și după aceea s-a oferit să le arate o scamatorie.

Audrius, mereu atent, a venit cu un pachet de cărți de joc cu însemnele Metropolului.

– N-am mai jucat de ani întregi, a recunoscut Contele, așa că vă rog să fiți îngăduitoare!

Când a început să mânuiască pachetul, ele îl urmăreau îndeaproape, însă, ca niște semizei din miturile străvechi, îl urmăreau în trei feluri diferite: prima, cu ochii inocentei, a doua, cu ochii fetei romanțioase, iar a treia, cu ochii tinerei neîncrezătoare. Pe porumbița cu ochi nevinovați o rugase să ia o carte.

Când ea se gândea pe care s-o aleagă, el și-a dat seama că e cineva în spatele lui, ceea ce era de așteptat. Dacă faci o scamatorie într-un bar, atragi inevitabil câțiva curioși. Dar, când s-a întors la stânga să facă cu ochiul, n-a dat de un curios, ci de imperturbabilul Arkadi, care părea neobișnuit de tulburat.

– Vă rog să mă scuzați, Conte Rostov. Îmi pare rău că vă întrerup. Mi-ați putea acorda un moment?

– Desigur, Arkadi.

Scuzându-se cu un zâmbet în fața balerinelor, șeful recepționerilor l-a tras la câțiva pași mai încolo și a lăsat faptele serii să vorbească: la ora șase și jumătate, un domn ciocănise la ușa de la apartamentul secretarului Tarakovski. Când prețuitul secretar deschisese ușa, domnul cu pricina îl întrebase cine e și ce caută acolo! Nedumerit, tovarășul Tarakovski îi explicase că el este ocupantul apartamentului acum și că *asta* caută acolo. Neconvins de o asemenea logică, domnul insistase să fie lăsat să intre imediat. Când tovarășul Tarakovski refuzase, îl împinsese înăuntru, trecând pragul și apucându-se să cotrobăie prin fiecare cameră, inclusiv în... *salle de bain*, unde doamna Tarakovski își făcea *la toilette* de seară.

La momentul acela intrase în scenă Arkadi, chemat urgent la telefon. Agitat, tovarășul Tarakovski îi arătase bastonul și ceruse, „ca oaspete obișnuit al Metropolului și vechi membru al Partidului", să vorbească imediat cu directorul.

Domnul, acum așezat pe canapea, cu brațele încrucișate, răspunsese că îi convine de minune, că și el fusese pe punctul de a-l chema pe director. Cât despre a fi membru de Partid, el însuși îi spusese, era membru dinainte să se nască tovarășul Tarakovski – ceea ce, dat fiind că tovarășul Tarakovski are optzeci și doi de ani, era cam greu de crezut...

Acum, Contele, care ascultase atent fiecare cuvânt rostit de Arkadi, a recunoscut primul că e o poveste palpitantă. Era, de fapt, genul acela de întâmplare plină de culoare pe care un hotel internațional trebuie s-o cuprindă în folclorul lui și pe care el, client al hotelului, probabil că o va povesti mai departe cu prima ocazie. Însă ceea ce nu înțelegea era de ce alesese Arkadi exact momentul acela ca să-i destăinuiască *lui* povestea.

– De ce? Fiindcă tovarășul Tarakovski stă în apartamentul 317, iar domnul cu pricina pe dumneavoastră vă căuta.

– Pe mine?

– Mă tem că da.

– Cum îl cheamă?

– N-a vrut să spună.

...

– Și acum unde e?

Arkadi a arătat spre hol.

– Tocește covorul în spatele palmierilor.

– Tocește covorul...?

Contele a scos capul de la Șaliapin, Arkadi urmându-l precaut. Și, da, iată-l pe domnul cu pricina în partea cealaltă a holului, plimbându-se agitat pe suprafața de nici trei metri dintre cei doi palmieri.

Contele a zâmbit.

Deși se îngrășase câteva kilograme, Mihail Fiodorovici Mindici avea aceeași barbă ponosită și același mers neliniștit de la douăzeci și doi de ani.

– Îl cunoașteți? l-a întrebat șeful recepționerilor.

– Mi-e doar ca un frate.

Când s-au cunoscut la Universitatea Imperială din Sankt-Petersburg, în toamna anului 1907, Contele și Mihail Fiodorovici erau doi tigri din rase cu totul și cu totul diferite. În timp ce primul crescuse într-o casă cu douăzeci de camere și paisprezece angajați, al doilea fusese crescut de mama lui, într-un apartament de două camere. În timp ce primul era cunoscut în toate saloanele capitalei ca om de spirit, înzestrat cu inteligență și farmec, de al doilea nu prea auzise nimeni pentru că prefera să citească închis la el în cameră, în loc să-și piardă timpul seara în conversații frivole.

Așa se face că cei doi tineri domni nu păreau nicidecum sortiți să lege o prietenie. Dar Soarta n-ar avea reputația pe care o are, dacă ar face pur și simplu ceea ce pare că o să facă. Așa că l-a pus pe Mihail să intre într-un mic diferend de opinie, fără să-i pese de numărul ori de dimensiunile adversarilor, iar pe Contele Aleksandr Rostov să-i ia apărarea unui om singur în fața dușmanilor, chiar dacă pe-acesta îl mâna în luptă o cauză greșită. Așa se face că în a patra zi din primul lor an cei doi studenți s-au trezit că se ajută unul pe celălalt să se ridice de pe jos, să-și scuture praful de pe genunchi și să-și șteargă sângele de pe buze.

Probabil că suntem vrăjiți pe veci de splendorile pe care n-avem ochi să le vedem în adolescență și ne scapă, pentru ca apoi, în tinerețe, să aibă parte din când în când de privirea noastră disprețuitoare, iar la maturitate să le acordăm ceva considerație, însă cu măsură. Drept care, în zilele de după ce au făcut cunoștință, Contele avea să-l asculte nespus de uimit pe Mihail dezvăluindu-și cu patimă idealurile, iar acesta din urmă avea să-l asculte la fel pe Conte, descriindu-i saloanele orașului. În nici un an, aveau să împartă o locuință deasupra unui atelier de cizmărie, lângă Srednîi Prospekt.

Cum avea să remarce Contele mai târziu, întâmplarea a făcut să ajungă deasupra unui asemenea atelier, căci nimeni în Rusia nu știa să poarte pantofii ca Mihail Mindici. Putea să meargă treizeci și doi de kilometri într-o încăpere de șase metri. Putea să meargă aproape cincizeci de kilometri într-o lojă de la operă și optzeci de kilometri într-un confesional. Căci, simplu spus, să meargă era starea naturală a lui Mișka.

Contele îi făcea rost de invitații la familia Platonov, unde să se ducă să bea ceva, la Petrovski, unde să se ducă la dineu, la Prințesa Petrossian, unde să se ducă să danseze, dar Mișka refuza invariabil, pe motiv că tocmai a

descoperit în măruntaiele unei librării un volum scris de un anume Flammenhescher, care trebuia citit fără întârziere, din scoarță în scoarță. Însă, de cum rămânea singur, după ce smulgea primele cincizeci de pagini din monografia subțire a lui Herr Flammenhescher, Mihail se ridica și făcea pași dintr-un colț în altul ca să-și poată exprima cu glas tare acordul entuziast ori dezacordul furios cu teza autorului, cu stilul lui, cu felul în care folosea punctuația. Astfel încât, atunci când se întorcea Contele, la două noaptea, deși nu trecuse de primele cincizeci de pagini, Mișka tocise mai multă piele de pantofi decât toceşte un pelerin pe drumul spre Sfântul Pavel.

Prin urmare, la cum era din fire vechiul lui prieten, nimic neobișnuit dacă dă buzna prin camere de hotel sau toceşte covoarele de atâta mers. Știind însă că Mișka primise de curând convocare la alma mater, în Sankt-Petersburg, Contele s-a mirat că apare așa, din senin, și într-o asemenea stare.

După ce s-au îmbrățișat, au urcat cele cinci etaje, până în pod. Spunându-i-se la ce să se aștepte, Mișka nu s-a arătat surprins de împrejurările în care îl găsea. Dar, când a ajuns în fața biroului cu trei picioare, s-a oprit și s-a aplecat să se mai uite o dată.

– *Eseuri* de Montaigne?

– Da, a confirmat Contele.

– Nu prea sunt în ton cu tine, aș zice.

– Dimpotrivă. Mi s-au părut perfecte. Dar zi-mi ce vânt te aduce la Moscova, dragul meu prieten.

– Am venit să pun umărul la planificarea congresului de deschidere al ARSP, Sașa, care va avea loc în iunie. Însă mai important...

Aici Mișka a căutat în geanta de umăr, de unde a scos o sticlă de vin pe care se vedeau, în locul de deasupra etichetei, schițate în sticlă, două chei încrucișate.

– Sper că nu am întârziat.

Contele a luat sticla. Și-a trecut degetul mare peste marca în relief. Apoi a clătinat din cap, cu un zâmbet de om profund emoționat.

– Nu, Mișka. Ai venit la țanc, ca întotdeauna.

Și după aceea i-a prezentat locul.

Când Contele s-a scuzat ca să clătească două pahare din Ambasador, Mișka i-a cercetat plin de compasiune biroul. Căci recunoștea toate mesele, toate scaunele, toate *objects d'art*. Și știa prea bine că fuseseră strânse de prin holurile de la Ceasul Leneș, ca amintiri din vremurile de altădată.

Trebuie să fi fost anul 1908 când Aleksandr începuse să-l invite la Ceasul Leneș, în iulie. Venind de la Sankt-Petersburg cu trenuri din ce în ce mai mici, ajungeau în cele din urmă la o haltă prăpădită, unde creștea iarba mare și îi aștepta Rostov în trăsura de patru persoane. Puneau bagajele sus, vizitiul se urca la locul lui, Aleksandr trecea la frâie și așa străbăteau ținutul, făcându-le cu mâna tuturor țărăncilor, până intrau pe o șosea de o parte și de alta a căreia se înălțau meri, care ducea la reședința de familie.

Cât își scoteau ei hainele în holul de la intrare, bagajele dispăreau în grandioasele dormitoare din aripa de la răsărit, unde, ca să ceri un pahar de bere rece sau apă caldă pentru baie, trebuia să tragi de un fir de catifea. Însă mai întâi se duceau în salonul de zi, chiar la această masă, tip pagoda, unde Contesa avea în vizită la ceai cine știe ce vecin cu sânge albastru.

Îmbrăcată întotdeauna în negru, Contesa era una dintre acele văduve care devin aliatele tinerilor fără pic de respect, pentru că au un fel independent de a gândi, înnăscut, pentru că vârsta le conferă autoritate, iar mărunțișurile nu le interesează. Nu numai că era de acord, ci se și bucura când nepotul întrerupea o conversație

politicoasă ca să întrebe de starea Bisericii ori a clasei dominante. Iar dacă oaspetele se înroşea şi se arăta iritat, îi făcea cu ochiul lui Mişka cu un aer conspirativ, ca şi cum ar fi stat braţ la braţ într-o luptă cu bună-cuviinţa plictisitoare şi atitudinile demodate din epocă.

După ce o salutau pe Contesă, Mişka şi Aleksandr ieşeau pe uşile de la terasă, în căutarea Elenei. Uneori o găseau în pergola din care se vedeau grădinile, alteori sub ulmul de la cotul râului. Însă, oriunde ar fi dat de ea, când îi auzea, ea ridica ochii din carte şi-i întâmpina cu un zâmbet de bun venit, destul de asemănător cu cel imortalizat în acest portret de pe perete.

Când era cu Elena, Aleksandr parcă era cu totul altcineva, susţinând când se prăbuşea în iarbă că tocmai se întâlniseră cu Tolstoi în tren ori că, după ce cugetase adânc, se hotărâse să plece la mănăstire şi să facă jurământul tăcerii pe veci. Imediat. Fără nici cea mai mică întârziere. Sau imediat după ce ia prânzul.

– Chiar crezi că tăcerea aceea o să ţi se potrivească? întreba Elena.

– Cum i se potrivea surzenia lui Beethoven.

Apoi, după ce-i arunca o privire prietenoasă lui Mişka, ea izbucnea în râs, se uita iar la fratele ei şi întreba:

– Ce-o să se aleagă de tine, Aleksandr?

Toţi întrebau acelaşi lucru despre el. Elena, Contesa, Marele Duce. *Ce-o să se aleagă de tine, Aleksandr?* Dar întrebau acelaşi lucru în trei feluri diferite.

Când o rostea Marele Duce, era o întrebare retorică, bineînţeles. Când primea veşti că a fost un semestru nereuşit ori despre vreo factură neachitată, îşi convoca finul în bibliotecă, îi citea cu glas tare scrisoarea, o lăsa apoi pe birou şi-i punea întrebarea fără să aştepte răspuns, ştiind foarte bine că răspunsul era: închisoarea, falimentul sau şi una, şi alta.

Pentru bunica lui, care punea aceeași întrebare atunci când Contele spunea ceva de-a dreptul scandalos, *Ce-o să se aleagă de tine, Aleksandr?* era un fel de a recunoaște față de toți cei prezenți că el e preferatul ei, așa că să nu se aștepte de la *ea* să-l pună la punct.

Dar, când îl întreba ea, Elena o făcea de așa manieră, că răspunsul chiar părea o enigmă cât se poate de adevărată. Ca și cum, deși fratele ei învăța alandala și era cam delăsător, lumea, totuși, habar n-avea ce om era sortit să devină.

– Ce-o să se aleagă de tine, Aleksandr? întreba Elena.

– Aceasta e întrebarea, recunoștea Contele.

Și se întindea la loc în iarbă și se uita îngândurat la licurii în formă de „8", de parcă și el ar fi meditat la această enigmă esențială, care nu se mai elucidează.

Da, așa erau vremurile de altădată, se gândea Mișka. Dar vremurile de altădată erau trecutul. Ca și jiletcile, corsetele, cadrilul și jocul de cărți, proprietatea asupra sufletelor, birurile, icoanele îndesate în vreun colț. Ele toate aparțineau unei epoci a artificiului elaborat și a superstiției primitive – când câțiva norocoși mâncau la cină cotlet de vițel, iar cei mulți, în prostia lor, răbdau.

Acolo le e locul, își zicea Mișka, luându-și ochii de la portretul Elenei și văzând romanele din secolul al XIX-lea din biblioteca aceea micuță, pe care o știa. Toate aventurile și toate poveștile romanțioase din ele se învârteau în stilul acela fantasmagoric pe care vechiul lui prieten îl admira atât de mult. Dar aici, pe bibliotecă, se afla un artefact autentic, în rama lui lungă și îngustă: o fotografie alb-negru a celor care au semnat Tratatul de la Portsmouth pentru a pune capăt Războiului Ruso-Japonez.

Mișka a luat fotografia și a privit chipurile grave și încrezătoare. Așezați așa cum cere protocolul, delegații japonezi și ruși aveau cu toții gulere albe, înalte, mustăți, papioane și expresii care sugerau sentimentul că au

repurtat o mare victorie, când tocmai iscăliseră pentru încheierea unui război pe care-l declanşaseră tocmai cei de teapa lor. Lângă mijloc, puţin în stânga, era Marele Duce în persoană: trimis special de la curtea ţarului.

La Ceasul Leneş, Mişka fusese martor prima dată, în 1910, la lunga tradiţie a familiei Rostov de a reuni familia la un pahar de Châteauneuf-du-Pape în amintirea unui membru al familiei de la moartea căruia trecuseră zece ani. La două zile după ce sosiseră împreună cu Contele la moşie pentru a-şi petrece vacanţa, începuseră să-şi facă apariţia oaspeţii. La ora patru după-amiază, aleea era plină de trăsuri, brişti, droşte şi şarete de la Moscova, Sankt-Petersburg şi toate judeţele din apropiere. La ora cinci, când familia se strângea în hol, Marelui Duce i-a revenit onoarea de a ridica primul pahar întru amintirea părinţilor Contelui, care se stinseseră unul după altul, într-un interval de câteva ore.

Ce personaj extraordinar fusese Marele Duce! Parcă născut îmbrăcat din cap până-n picioare, rareori stătea jos, nu bea niciodată şi a murit călare pe cal pe 21 septembrie 1912, adică în urmă cu zece ani.

– A fost un suflet cinstit de pe vremuri.

Când s-a întors, Mişka a dat de Conte, care era în spatele lui, cu două pahare de Bordeaux.

– Un om din alte vremuri, a zis Mişka, nu fără respect, punând fotografia la locul ei, pe raft.

Apoi s-a desfăcut sticla, s-a turnat vinul şi cei doi vechi prieteni au ridicat paharul.

– Ce mai grup am făcut, Saşa...

După ce au închinat în cinstea Marelui Duce şi şi-au amintit vremurile de odinioară, cei doi vechi prieteni au trecut la Congresul ARSP, care s-a dezvăluit a fi Asociaţia Rusă a Scriitorilor Proletari.

– O să fie o adunare extraordinară. O adunare extraordinară într-un moment extraordinar. Ahmatova, Bulgakov, Maiakovski, Mandelstam – scriitori din aceia care până cu puţin timp în urmă n-ar fi putut lua cina la aceeaşi masă fără să se teamă că vor fi arestaţi –, vor veni cu toţii. Da, în decursul anilor, fiecare şi-a desăvârşit stilul personal, dar în iunie se vor strânge cu toţii pentru *novaya poeziya*, poezia nouă. O poezie universală, Saşa. Una care nu ezită şi nu se pleacă. Una despre spiritul uman, a cărei muză este viitorul!

Chiar înainte să spună prima dată „una care", Mişka sărise în picioare, iar acum se plimba prin biroul mic dintr-un colţ în altul, ca şi cum şi-ar fi formulat ideile în intimitatea propriului său apartament.

– Ţii minte, desigur, opera aceea a lui Dane Thomsen...

(Contele nu ţinea minte opera aceea a lui Dane Thomsen. Însă mai degrabă l-ar fi ridicat în picioare pe Mihail decât pe Vivaldi de la vioara lui.)

– Arheolog fiind, Thomsen a împărţit epocile din istoria omului în Epoca de Piatră, Epoca de Bronz, Epoca de Fier, firesc, în concordanţă cu uneltele fizice care definesc fiecare epocă. Dar dezvoltarea *spirituală* a omului? Dar dezvoltarea lui *morală?* S-au petrecut în paralel, îţi spun. În Epoca de Piatră, ideile pe care le avea omul peşterii erau la fel de boante ca bâta pe care o ţinea în mână, la fel de grosolane precum cremenele din care ieşea scânteia. În Epoca Bronzului, când o mână de isteţi au descoperit ştiinţa metalurgiei, cât le-a luat să facă monede, coroane şi săbii? Treimea aia nesfântă căreia omul avea să-i fie sclav o mie de ani.

Mişka s-a oprit să se uite în tavan.

– Apoi au urmat Epoca de Fier şi, odată cu ea, locomotiva cu aburi, tiparul şi arma. A avut o cu totul altă trinitate. Aceste unelte fuseseră făurite de burghezie ca să-şi facă propriile ei interese, însă cu ajutorul

locomotivei cu aburi, al tiparului și al pistolului proletariatul a început să se elibereze din trudă, ignoranță și tiranie.

Mișka a încuviințat dând din cap, arătându-și aprecierea ori pentru traiectoriile istoriei, ori pentru întorsăturile lui de frază.

– Ei bine, prietene, cred că putem cădea de acord că acum începe o nouă epocă: Epoca de Oțel. Acum putem să construim centrale electrice, zgârie-nori, avioane.

Mișka s-a întors spre Conte:

– Ai văzut turnul de la postul de radio Șukov?

Nu-l văzuse.

– Ce frumusețe, Sașa! O clădire de peste șaizeci de metri înălțime, din oțel în spirală, din care putem anunța cele mai recente noutăți și descoperiri și, da, opintelile sentimentale compuse de Ceaikovski ăsta al tău, care intră în casa fiecărui cetățean pe o rază de o sută șaizeci de kilometri. Iar morala rusă a ținut pasul cu fiecare dintre aceste progrese. E cu putință să fim martori, în timpurile noastre, la sfârșitul ignoranței, la sfârșitul oprimării și la apariția frăției oamenilor.

Mișka s-a aplecat și a făcut un gest cu mâna în aer.

– Dar *poezia?* întrebi tu. Dar *cuvântul scris?* Ei bine, te asigur că și ea ține pasul. Pe vremuri se făcea din bronz și fier, acum se face din oțel. Nu mai e era catrenelor, a dactililor și a figurilor întortocheate, ci poezia noastră a devenit o artă a acțiunii. Una care se va răspândi de-a lungul continentelor și va trimite muzică în stele!

Dacă ar fi auzit o astfel de cuvântare revărsându-se din gura unui student în vreo cafenea, Contele ar fi putut observa cu o scânteie în ochi că, aparent, nu mai era de ajuns ca poetul să facă versuri. Acum, o poezie trebuia să izvorască dintr-o școală cu propriul ei manifest și să fie scrisă la persoana I plural și la timpul viitor, să conțină

întrebări retorice, majuscule și o armată de semne ale exclamării! Dar, înainte de orice, trebuia să fie *novaya*.

Așa cum se va fi observat, asemenea gânduri i-ar fi trecut prin cap Contelui, dacă ar fi auzit pe *altcineva* vorbind astfel. Cuvântarea venind însă de la Mișka, s-a bucurat din cale-afară.

Căci se prea poate ca omul să nu țină deloc pasul cu vremurile, e adevărat. Omul poate să se nască într-un oraș renumit pentru cultura lui tradiționalistă, și totuși, obiceiurile, modele și ideile pentru care lumea pune mare preț pe orașul lui s-ar putea să i se pară de neînțeles. Trăindu-și mai departe viața, se uită în jur nedumerit, fără să înțeleagă nici înclinațiile, nici aspirațiile celor ca el.

Pentru omul acesta, nicio șansă să aibă o poveste de dragoste ori succes în profesia lui! Ele sunt pentru cei în pas cu vremurile. El are de ales între a zbiera ca un catâr ori a-și găsi oarecare alinare în tomurile uitate din librării uitate. Iar când colegul de cameră se întoarce acasă pe șapte cărări, la două noaptea, nu prea are ce face, așa că trebuie să asculte în tăcere, stupefiat, cele mai proaspete drame din saloanele orașului.

Asta a fost specialitatea lui Mișka mai toată viața.

Dar întâmplarea poate face ca omul acesta care nu ține pasul cu vremurile să se trezească peste noapte la locul potrivit, la momentul potrivit. Manierele și atitudinile care i-au părut străine sunt înlocuite dintr-odată de maniere și atitudini la unison cu sentimentele lui cele mai profunde. După aceea, ca un marinar singuratic care plutește în derivă pe mări de ani întregi, se trezește într-o noapte și descoperă deasupra capului constelații pe care le știe.

Și când se întâmplă asta – această extraordinară realiniere a planetelor –, omul care nu mai ține de mult pasul cu vremurile are un moment de luciditate supremă. Deodată, i se pare că tot ce s-a întâmplat trebuia să se

întâmple şi că tot ce promite să se întâmple are cel mai limpede ritm şi cel mai limpede motiv să se întâmple.

Când ceasul care sună de două ori a vestit ora douăsprezece, chiar şi Mişka a ştiut de ce e bine să mai bea un pahar de vin. Au închinat nu numai pentru Marele Duce, ci şi pentru Elena şi pentru Contesă, pentru Rusia şi pentru Ceasul Leneş, pentru poezie şi pentru plimbările pe jos, pentru absolut orice li se părea important în viaţă.

Aşteptare

Într-o seară, la sfârşit de decembrie, deşi era la peste patruzeci de metri de cea mai apropiată intrare, Contele a simţit o pală de aer rece în timp ce traversa holul, în drum spre Piazza. L-a atins cu toată prospeţimea şi limpezimea unei nopţi de iarnă în care strălucesc stelele. După ce s-a oprit şi s-a uitat de jur împrejur, şi-a dat seama că vine de la... garderobă. Tania, garderobiera, o lăsase de izbeliştе. Aşa că s-a uitat în stânga, apoi în dreapta şi a intrat.

Probabil că în urmă cu doar câteva minute fusese mare vânzoleală cu invitaţii care soseau la cină, de vreme ce din haine ieşea încă un aer de iarnă. Iată aici paltonul unui soldat cu o boare de zăpadă pe umeri, dincolo haina de lână, încă umedă, a unui birocrat, precum şi haina de blană de nurcă, neagră, cu guler de hermină (sau zibelină?) cel mai probabil a amantei comisarului.

Ducând o mânecă la nas, a simţit fumul de la un incendiu, oarecum şi o urmă de *eau de cologne* orientală. Ieşind din vreo casă elegantă din Inelul Bulevardului, tânăra frumuseţe va fi venit cu un automobil negru ca

blana. Ori poate mersese pe jos pe Strada Tverskaia, unde statuia lui Puşkin stătea îngândurată, însă neînfricată în zăpada proaspăt ninsă. Sau, şi mai bine, venise cu sania, copitele cailor răsunând pe străzile pietruite şi biciul sfichiuind când vizitiul striga *Diii!*

Aşa înfruntau frigul Contele şi sora lui în ajunul Crăciunului. Promiţându-i bunicii că au să se întoarcă cel târziu la miezul nopţii, porneau pe troica lor în aerul din noaptea geroasă să-şi viziteze vecinii. Contele lua frâiele, genunchii şi-i acopereau cu o blană de lup şi aşa străbăteau păşunile până ajungeau în şoseaua satului, unde el întreba: *Unde mergem mai întâi? La Bobrinski? Ori la Davidovi?*

Însă, oriunde mergeau, la primii, la cei din urmă ori la alţii, găseau o atmosferă de sărbătoare, un foc şi oameni care-i primeau cu braţele deschise. Rochii strălucitoare, obraji rumeni şi unchi sentimentali care ţineau toasturi cu ochii împăienjeniţi, în timp ce copiii îi spionau de pe scări. Şi muzica? Cântece care-ţi goleau paharul şi te ridicau în picioare. Cântece care te făceau să ţopăi şi să te învârteşti până nu mai ştiai de tine nu numai între un salon şi altul, ci şi între cer şi pământ.

Când se apropia miezul nopţii, fraţii Rostov se duceau, clătinându-se pe picioare după a doua ori a treia vizită, să-şi caute sania. Râsetele lor se auzeau cu ecou sub stele, iar paşii mari li se îndreptau unduindu-se pe urmele drepte pe care tot ei le făcuseră la sosire, astfel încât gazdele lor aveau să găsească în zăpadă o formă uriaşă, o cheie sol, pe care o lăsaseră cizmele lor.

Întorşi în troică, porneau peste ţinuturi, treceau prin satul Petrovskoie, unde Biserica Înălţării era aproape de zidurile mănăstirii. Clădită în anul 1814 în cinstea înfrângerii suferite de Napoleon, clopotniţa avea o singură rivală: cea din turnul Ivan cel Groaznic

de la Kremlin. Cele douăzeci de clopote fuseseră făurite din tunuri pe care Intrusul nu avusese încotro şi trebuise să le părăsească în timpul retragerii, aşa că fiecare sunet părea să spună *Trădiască Rusia! Trădiască ţarul!*

Ajungând însă la curba unde în mod normal Contele le poruncea armăsarilor s-o ia la goană spre casă, Elena îi punea o mână pe braţ, cerându-i s-o lase mai încet – tocmai bătuse miezul nopţii, iar la un kilometru şi jumătate în urma lor începuseră să bată clopotele Înălţării, dangătele răsunând în cascadă peste ţinutul îngheţat în cântări sfinte. Dacă ascultai cu atenţie, în pauza dintre cântări, peste gâfâitul cailor şi şuieratul vântului, auzeai clopotele de la „Sf. Mihail", aflată la şaisprezece kilometri depărtare, iar apoi, chiar mai departe, clopotele de la „Sf. Sofia" chemându-se unul pe altul ca un cârd de gâşte pe eleşteu la asfinţit.

Clopotele Înălţării...

În 1918, întorcându-se grăbit de la Paris, Contele trecuse prin Petrovskoie şi dăduse peste nişte ţărani care se opriseră în loc, muţi de uimire, în faţa zidurilor mănăstirii. Cavaleria Roşie sosise, din câte se pare, în dimineaţa aceea cu o caravană de căruţe goale. La comanda tânărului lor căpitan, o trupă de cazaci urcase pe clopotniţă şi scosese clopotele unul câte unul. Când să scoată Clopotul Mare, a urcat încă o trupă de cazaci. Uriaşul cel bătrân a fost scos din cârligul lui, ţinut în echilibru pe zăbrea şi împins în aer, unde s-a dat peste cap o dată înainte să aterizeze cu un pocnet în praf.

Când starețul a ieşit în fugă din mănăstire să-i ţină piept, cerându-le în numele Domnului să pună capăt acestei profanări, căpitanul s-a sprijinit de un stâlp şi şi-a aprins o ţigară.

– Să-i dăm Cezarului ce-i al Cezarului, a spus el, şi lui Dumnezeu ce-i al lui Dumnezeu.

Şi astfel le-a poruncit alor lui să-l tragă pe stareţ pe treptele din clopotniţă şi să-l arunce din clopotniţă în braţele Făcătorului.

Clopotele de la Biserica Înălţării fuseseră solicitate de bolşevici, se pare, care voiau să facă din ele artilerie şi astfel să le trimită înapoi în ţinutul din care veniseră. Deşi, din câte ştia Contele, tunurile salvate în timpul retragerii lui Napoleon ca să se facă din ele clopotele pentru Biserica Înălţării fuseseră făcute de francezi din turnurile de la La Rochelle, la rândul lor făcute din puşcoace britanice din Războiul de Treizeci de Ani. Tunuri din clopotniţe şi clopotniţe din tunuri, de-acum şi până în veacul veacurilor. Iată soarta minereului de fier.

– Conte Rostov...?

S-a trezit din reverie şi a văzut-o pe Tania la uşă.

– Zibelină, aş zice, a spus, lăsând mâneca. Da, zibelină, mai mult ca sigur.

Decembrie în Piazza...

Din ziua în care Metropolul şi-a deschis uşile, bunii locuitori ai Moscovei se orientau după Piazza ca să declare deschis un anumit anotimp. Pe 1 decembrie, la cinci după-amiaza, în aşteptarea Anului Nou, sala era deja împodobită. De arteziană atârnau ghirlande de brad, cu floricele de un roşu-aprins. De balcoane erau agăţate coroane de lumini. Şi petrecăreţii? Veneau din toată Moscova şi la ora opt, când orchestra ataca primul cântec de sărbătoare, nu mai era nicio masă liberă. La nouă, chelnerii târau scaune de pe coridoare pentru întârziaţii care doreau să-şi ţină de gât prietenii. Iar în mijlocul fiecărei mese, fie a unor oaspeţi de seamă, fie a unor oameni modeşti, trona o cupă de caviar, o delicatesă de geniu, de care te poţi bucura savurând şi câteva grame, şi câteva kilograme.

Prin urmare Contele a intrat oarecum dezamăgit în Piazza la solstițiul acela de iarnă și a găsit sala neîmpodobită, balustradele neferchezuite, un cântăreț la acordeon la bar și două treimi din mese goale.

Însă apoi, cum știe fiecare copil, simți înlăuntrul tău momentul în care se declară deschis sezonul. Iat-o la masa ei obișnuită de lângă fântână pe Nina, cu o fundă verde-închis legată în talie, peste rochia galben-deschis.

– Crăciun fericit! i-a urat el înclinându-se, când a ajuns la masa ei.

– Și dumneavoastră vă doresc toate bucuriile la sărbători! i-a mulțumit ea, ridicându-se.

După ce s-au așezat, întinzând șervetele în poală, ea i-a explicat că mai târziu urmează să cineze cu tatăl ei și de aceea și-a luat libertatea de a comanda ea *hors d'oeuvre*.

– E de înțeles, a zis el.

În clipa aceea a apărut Episcopul cu un turnuleț de înghețate.

– *Hors d'oeuvre?*

– *Oui*, a răspuns ea.

După ce a pus farfuria în fața ei cu un zâmbet de preot, Episcopul s-a întors și l-a întrebat dacă ar dori meniul (de parcă nu l-ar fi știut pe de rost!).

– Nu, mulțumesc, bunul meu. Doar un pahar de șampanie și o lingură, vă rog!

Dovedind un comportament sistematic când venea vorba despre orice chestiune însemnată, Nina și-a mâncat migălos înghețata, întâi o aromă, apoi alta, trecând de la cea mai deschisă la cea mai închisă la culoare. Așa se face că, după ce a rezolvat vanilia franțuzească, acum trecea la înghețata de lămâie, care i se potrivea perfect cu rochia.

– Așadar, a început el, sunteți nerăbdătoare să mergeți în vizită acasă?

– Da. O să fie drăguț să-i văd pe toți, a răspuns Nina. Dar în ianuarie, când ne întoarcem la Moscova, o să încep școala.

– Nu păreți foarte încântată de perspectivă.

– Mă tem să nu fie groaznic de plictisitoare, a recunoscut, și în mod clar plină de copii.

El a clătinat grav din cap, confirmând că la școală s-ar putea să fie copii. Apoi, când și-a băgat lingura în înghețata de căpșuni, a remarcat că lui îi plăcuse foarte mult la școală.

– Așa zice toată lumea.

– Mi-a plăcut să citesc *Odiseea* și *Eneida*. Și acolo mi-am făcut unii dintre cei mai buni prieteni din viața mea.

– Da, da, a zis ea, dând ochii peste cap, așa spune toată lumea.

– Da, uneori așa spune toată lumea, pentru că așa e.

– Uneori, a explicat ea, toată lumea îți spune ceva pentru că e toată lumea. Dar de ce ai asculta pe toată lumea? *Odiseea* a scris-o *toată lumea? Eneida* a scris-o *toată lumea?*

A clătinat din cap, după care a conchis fără drept de apel:

– Singura diferență dintre toată lumea și nimeni e numărul de perechi de pantofi.

Poate că el ar fi trebuit s-o lase baltă. Numai că ura gândul că tânăra lui prietenă o să înceapă școala la Moscova cu așa o convingere dezolantă. În timp ce ea își savura mai departe înghețata violet (de mure, probabil), el se întreba cum să exprime cel mai bine virtuțile educației formale.

– Școala are, fără îndoială, și unele aspecte deranjante, a recunoscut după o clipă, însă cândva o să vă dați seama cu încântare, socot eu, că această experiență v-a deschis orizontul.

– Cum adică? s-a uitat Nina la el.

– Cum adică?

– Cum adică *mi-a deschis orizontul?*

Contelui fraza i se păruse atât de axiomatică, încât nu se pregătise s-o explice. Așa că, înainte să răspundă, i-a făcut semn Episcopului să-i mai aducă un pahar de șampanie. De secole întregi, la lansarea vapoarelor și a căsătoriilor se bea șampanie. Asta, fiindcă are în ea ceva intrinsec festiv, zice majoritatea. Dar, în realitate, când pornești în aceste aventuri periculoase, bei șampanie pentru că îți dă curaj. După ce i s-a pus paharul pe masă, Contele a luat o înghițitură cât să-i gâdile sinusurile.

– Îți deschide orizontul, a îndrăznit el, adică educația îți arată lumea, cu minunile ei, cu multele și diversele ei feluri de viață.

– Călătoriile nu fac același lucru și mai bine?

– Călătoriile?

– Vorbim despre linia orizontului, da? Linia aceea orizontală până unde vezi cu ochii? În loc să stai într-o școală, în banca ta, n-ar fi mai de folos să-ți croiești drum spre orizontul *real* ca să vezi ce e dincolo? Asta a făcut Marco Polo când s-a dus în China. Asta a făcut Columb când s-a dus în America. Și asta a făcut Petru cel Mare când a călătorit *incognito* prin toată Europa!

Nina s-a oprit să ia puțină ciocolată, iar când el e dat să-i răspundă, a făcut un gest cu lingurița în mână ca să-i arate că n-a terminat. Așa că a așteptat-o să înghită.

– Aseară am fost la *Șeherezada* cu tata.

– A! a replicat el (recunoscător că schimbase subiectul). Rimsky-Korskov la cel mai înalt nivel.

– Se poate. Habar n-am. Ideea e așa: dacă te iei după program, sensul acestei compoziții e „să încânte" ascultătorii cu „lumea din *O mie și una de nopți*".

– Lumea lui Aladdin și lampa, a adăugat Contele cu un zâmbet.

– Exact. Şi, de fapt, la teatru toţi erau nespus de încântaţi.

– Aşa!

– Şi totuşi, nu mulţi dintre ei au intenţia să meargă în Arabia, chiar dacă lampa e acolo.

Printr-o extraordinară coincidenţă a soartei, chiar în clipa când Nina rostea aceste cuvinte, acordeonistul a terminat un cântec vechi şi îndrăgit, oaspeţii izbucnind în aplauze. Lăsându-se pe spate în scaun, a făcut un gest spre auditoriu cu ambele mâini, de parcă ovaţiile publicului ar fi fost dovada capitală a poziţiei ei.

Un bun jucător de şah face asalt la regele lui când vede că înfrângerea e inevitabilă, oricâte mişcări ar mai fi de făcut în partida cu pricina. Aşa că el a întrebat-o:

– Cum a fost aperitivul?

– Splendid.

Acum acordeonistul începuse o melodioară sprintenă, ca un colind englezesc. Luând-o ca pe un semn, Contele a arătat că doreşte să facă un toast.

– Este un adevăr de viaţă trist, însă inevitabil că, pe măsură ce înaintăm în vârstă, cercurile de cunoştinţe ni se micşorează. Fie pentru că avem din ce în ce mai multe tabieturi, fie pentru că avem din ce în ce mai puţină putere, ne trezim dintr-odată doar în compania câtorva chipuri familiare. Prin urmare, daţi-mi voie să-mi pară un noroc incredibil ca, în această vreme a vieţii mele, să-mi fi făcut un nou prieten, unul atât de bun.

S-a oprit şi a scos din buzunar un cadou, pe care i l-a oferit Ninei.

– Iată un fleac ce mi-a fost de folos când eram de aceeaşi vârstă. Să vă fie de folos până veţi călători *incognito!*

Ea a zâmbit într-un fel care sugera (mai degrabă neconvingător) că el chiar n-ar fi trebuit să facă asta. După

care a despachetat cadoul, dând la iveală lornieta hexagonală a Contesei Rostov.

– A fost a bunicii mele, i-a spus el.

Pentru prima oară de când se cunoșteau, ea a rămas fără glas. A întors binoclul micuț, admirând sideful și îmbinările delicate, de alamă. Apoi l-a dus la ochi, ca să scruteze încetișor încăperea.

– Mă cunoașteți mai bine decât oricine, i-a zis după o clipă. O să prețuiesc darul acesta până la ultima suflare.

Că ei nu-i trecuse prin cap să-i aducă un dar Contelui i se părea ușor de înțeles. La urma urmei, era doar un copil. Iar vremurile în care despachetau daruri-surpriză trecuseră, fără îndoială.

– Se face târziu, a remarcat el. N-aș vrea ca tatăl dumitale să aștepte.

– Da, a încuviințat ea cu părere de rău. E timpul să plec.

Apoi, uitându-se spre locul căpitanului, a ridicat o mână, ca atunci când ceri nota de plată. Dar căpitanul n-a adus nota. A adus, în schimb, o cutie mare, galbenă, legată cu o fundă verde-închis.

– Aici, i-a spus ea, e un fleac pentru dumneavoastră. Dar trebuie să promiteți că n-o deschideți înainte să bată miezul nopții.

După ce a plecat Nina, Contele s-a gândit să se ocupe de nota de plată, să se ducă la Boiarski (pentru un cotlet de miel învelit în ierburi), iar după aceea să se retragă în birou cu un pahar de Porto și să aștepte să bată miezul nopții. Numai că, atunci când acordeonistul a început al doilea colind, s-a trezit că-i atrage atenția masa de alături, unde un tânăr părea în primele faze ale descoperirii romantismului.

Se prea poate ca, în vreo sală de curs, junele cu o umbră de mustață să-și fi admirat colega pentru inteligența ei ascuțită și aerul ei serios. După aceea își va fi

făcut curaj s-o invite în oraș, poate sub pretextul de a discuta vreo chestiune de interes ideologic. Iar acum iat-o aici, în Piazza, chiar în fața lui, uitându-se de jur împrejur fără să zâmbească și fără să scoată un cuvânt.

Se apropie conferința care o să unifice republicile sovietice, a comentat el, încercând să rupă tăcerea – un ritm rezonabil, raportat la intensitatea ei. Evident, tânăra doamnă avea părerile ei, dar, când i-a zis ce crede despre chestiunea transcaucaziană, discuția a devenit prea tehnică. Mai mult, după ce și-a luat o mină la fel de serioasă ca a ei, junele era, în mod clar, depășit. Dacă s-ar încumeta să-și spună punctul de vedere acum, aproape sigur ar părea că bravează, ca un om informat necorespunzător despre principalele subiecte ale zilei. Seara nu putea decât să se înrăutățească și să-l facă să-și tragă după el speranțele, ca un copil pedepsit care-și trage după el pe scări ursul de jucărie.

Însă chiar când tânăra domnișoară îl invita să-și exprime gândurile, acordeonistul a început un mic număr cu un dans spaniol. Sigur a atins o coardă sensibilă, căci ea s-a întrerupt să se uite la muzicant și se întreba cu glas tare de unde o fi fost melodia.

– E din *Spărgătorul de nuci*, a răspuns el fără să clipească.

– *Spărgătorul de nuci*... a repetat ea.

Pentru că etala același aer sobru, nu era limpede ce părere are despre muzica asta din altă epocă. Cineva mai experimentat l-ar fi sfătuit, prin urmare, să fie precaut – să aștepte să audă ce asociații face când vine vorba de muzică. Însă el a acționat. Și a acționat cu curaj.

– Când eram copil, mă lua bunica în fiecare an.

Domnița și-a desprins ochii de la muzicant și s-a uitat la el.

– Unii găsesc muzica asta sentimentală, bănuiesc, a continuat el, dar eu nu pierd nicio ocazie să vin la baletul acesta când se joacă în decembrie, chiar dacă vin singur.

Bine punctat, prietene!

Expresia de pe chipul ei s-a mai înmuiat și în ochi i s-a aprins o scânteie de interes, grație unei descoperiri neașteptate despre noua ei cunoștință, ceva curat, ceva de suflet, ceva smerit. A deschis gura să-l întrebe ceva...

– Sunteți gata să comandați?

Era Episcopul, aplecat deasupra mesei lor.

Bineînțeles că nu sunt gata să comande, ar fi vrut să strige Contele. *După cum poate să vadă orice idiot!*

Dacă ar fi fost înțelept, tinerelul l-ar fi trimis la plimbare pe Episcop și ar fi rugat-o pe domnișoara să continue și să pună întrebarea. Dar el a luat îndatoritor meniul. Poate își închipuia că felul de mâncare perfect o să sară singur de-acolo și o să se identifice după nume. Însă, pentru un june plin de speranță, care încerca să impresioneze o junǎ serioasă, meniul de la Piazza era la fel de periculos ca Strâmtoarea Messina. În stânga era Scilla, adică mâncăruri mai ieftine, care, dacă le comandai, te puteau face să pari strâns la pungă și lipsit de inspirație, iar în dreapta era Caribda, adică delicatese care-ți puteau goli buzunarele și le erau destinate pretențioșilor. El se uita la aceste două forme opuse ale hazardului, când la una, când la alta. Însă, atins de geniu o clipă, a comandat friptura letonă.

Această specialitate tradițională din carne de porc, ceapă și caise avea un preț rezonabil, era rezonabil de exotică și, cumva, te trimitea cu gândul la lumea bunicilor, la vacanțe și la melodiile sentimentale la care tocmai ajungeau când chelnerul îi întrerupsese atât de grosolan.

– Și eu iau același lucru, a spus domnișoara noastră serioasă.

Același lucru!

După aceea s-a uitat la tânărul însufleţit de nădejde cu ceva din duioşia pe care Natasa i-o arătase lui Pierre în *Război şi pace*, la sfârşitul volumului al doilea.

– Aţi dori şi un vin potrivit cu friptura? a întrebat Episcopul.

El a şovăit, după care a luat lista de vinuri cu mâini nesigure. Se prea poate să fi fost prima dată în viaţa lui când comanda o sticlă de vin. Nicidecum să ştie dacă e mai bun un vin de la 1900 decât unul de la 1901 şi nicidecum să poate face deosebirea între un vin de Burgundia şi un Bordeaux.

Lăsându-l să se gândească doar o clipă, Episcopul s-a aplecat în faţă şi a arătat cu degetul un vin din listă, cu un zâmbet condescendent.

– Poate Rioja.

Rioja? Iată un vin care o să se potrivească cu friptura cum s-a potrivit Ahile cu Hector. O să ucidă mâncarea dându-i o lovitură în cap şi târând-o în spatele carului până va fi pus la încercare rezistenţa fiecărui om din Troia. În plus, costa de trei ori mai mult decât şi-ar fi permis junele.

Experienţa e pur şi simplu de neînlocuit, se gândea Contele, clătinând din cap. Un chelner tocmai avusese o ocazie ideală să-şi atingă scopul. Recomandându-i un vin potrivit, l-ar fi putut face pe un tânăr să se simtă în largul lui, ar fi putut desăvârşi o masă şi ar fi putut sluji cauza iubirii, toate dintr-o lovitură. Dar, fie din lipsă de subtilitate, fie din lipsă de simţ al realităţii, Episcopul nu reuşise să-şi atingă scopul şi, mai mult, îşi pusese la colţ clientul. Iar acesta, în mod evident neştiind ce anume să facă şi începând să simtă că tot restaurantul se uită la el, era pe punctul de a-i urma sugestia.

– Dacă-mi permiteți, a intervenit Contele, la o friptură letonă nimic nu merge mai bine decât un sticlă de Mukuzani.

Aplecându-se spre masa lor și imitând degetele lui Andrei, perfect despărțite, Contele a arătat vinul pe listă. Că el costa doar o părticică din prețul unui sticle de Rioja nu e un subiect de discuție pentru domni.

– Georgienii își cultivă strugurii, a comentat Contele simplu, în speranța că într-o bună zi ei îi vor ține companie unei asemenea fripturi.

Tânărul a schimbat iute o privire cu însoțitoarea sa, parcă întrebând *Cine e acest excentric?*, dar apoi s-a întors spre Episcop:

– O sticlă de Mukuzani, vă rog!

Peste câteva minute s-a adus vinul și s-a turnat în pahare, iar tânăra doamnă îl întreba pe tânărul domn cum era bunica lui. Cât despre Conte, a uitat de cotletul de miel învelit în ierburi de la Boiarski. L-a chemat pe Petia să-i ducă în cameră cadoul de la Nina și a comandat o friptură letonă și o sticlă de Mukuzani pentru el însuși.

Și, întocmai cum bănuise, era mâncarea perfectă pentru acest anotimp. Ceapa bine caramelizată, carnea de porc înăbușită încet și caisele înăbușite câteva minute, toate cele trei ingrediente se contopeau într-un amestec dulce și afumat, care sugera tihna dintr-o cârciumă acoperită de zăpadă și, în același timp, ciondăneala unei tobe țigănești.

Când a sorbit din vin, cei doi tineri i-au surprins privirea și au ridicat paharele în cinstea lui, în semn de recunoștință și camaraderie. După aceea s-au întors la discuția lor, care devenise atât de intimă, că nu se mai auzea peste sunetele acordeonului.

Dragostea tinereții, se gândea Contele surâzând. Nu are nimic *novaya*.

– Ați mai dori ceva?

Era Episcopul, care i se adresa lui. A ezitat o clipă, iar apoi a cerut o singură cupă de înghețată de vanilie.

Când a ajuns în hol, a observat patru bărbați în costum de gală intrând pe ușă cu câte o valiză neagră, de piele – în mod clar, cvartetele de coardă care mai cântau din când în când în saloanele particulare de sus.

Trei dintre muzicieni arătau de parcă ar fi cântat împreună din secolul al XIX-lea, având cu toții păr alb și același aer de profesioniști obosiți. Al doilea violonist făcea însă notă discordantă, căci n-avea mai mult de douăzeci și doi de ani și mergea oarecum vioi. Contele l-a recunoscut abia când grupul a ajuns la ascensor.

Probabil că nu-l mai văzuse pe Nikolai Petrov din 1914, când Prințul era un puști de treisprezece ani. Și, trecând atâta timp, poate că nici nu l-ar fi recunoscut deloc, dacă n-ar fi avut surâsul acela modest, trăsătură specifică Petrovilor de generații întregi.

– Nikolai?

Când Contele i-a pronunțat numele, cei patru muzicieni s-au întors și s-au uitat la el curioși.

– Aleksandr Ilici...? a întrebat Prințul după o clipă.

– Chiar el.

Prințul le-a făcut semn colegilor să-și vadă de drum, după care i-a oferit Contelui cunoscutul lui zâmbet.

– Mă bucur că te văd, Aleksandr!

– Și eu!

Au tăcut un moment, iar apoi pe chipul Prințului surprinderea a fost înlocuită de curiozitate.

– E... înghețată?

– Poftim? A, da. Da, e. Deși nu pentru mine.

Prințul a clătinat din cap buimac, însă fără a mai face nicio remarcă.

– Spune-mi, s-a aventurat Contele, știi ceva de Dmitri?

– Cred că e în Elveția.

– A, a replicat Contele zâmbind, unde e aerul cel mai curat din Europa.

Prințul a ridicat din umeri, parcă vrând să spună că auzise și el ceva despre asta, însă nu știe din proprie experiență.

– Ultima oară când te-am văzut, a remarcat Contele, cântai Bach la o serată găzduită de bunica ta.

– Am impresia că și acum cânt Bach la serate, a râs Prințul, arătându-i valiza.

Apoi a făcut un semn spre ascensorul care plecase, spunând cu o afecțiune cât se poate de evidentă:

– Era Serghei Eisenov.

– Nu se poate!

În zorii secolului, Serghei Azenov dăduse lecții de muzică la jumătate dintre băieții de pe Inelul Bulevardului.

– Pentru cei ca noi nu e ușor să-și găsească de lucru, a zis Prințul. Dar Serghei mă angajează ori de câte ori poate.

Contele avea atâtea și atâtea întrebări: Erau și alți membri ai familiei Petrov la Moscova? Bunica lui mai trăia? El mai locuia în casa aceea minunată din Piața Pușkin? Numai că se opriseră în mijlocul holului, într-un hotel, pe unde treceau spre scară bărbați și femei, inclusiv cei în ținută de seară.

– Se vor întreba ce am pățit, a spus Prințul.

– Da, sigur. N-am vrut să te reții.

Prințul a dat din cap și s-a întors să urce, dar apoi s-a răsucit iar spre el:

– Mai cântăm aici și sâmbătă seară, i-a zis. Poate ne întâlnim după aceea să bem un pahar.

– Ar fi splendid, a răspuns Contele[1].

[1] Cei care citesc literatură europeană știu foarte bine că personajele din romanele rusești au nume complicate. Nemulțumindu-ne să ne bazăm pe numele date și pe numele de familie, nouă, rușilor, ne place să folosim titluri onorifice, patronime și o serie de diminutive, astfel încât un singur personaj dintr-un roman de-ale noastre poate fi numit în patru feluri diferite în patru pagini. Mai rău, se pare că, grație unei adânc înrădăcinate afecțiuni pentru tradiție ori din pricina lipsei absolute de imaginație, cei mai mari scriitori ai noștri s-au restrâns la treizeci de nume date, pe care le întrebuințează. Dacă iei o carte de Tolstoi, Dostoievski sau Turgheniev, nu se poate să nu dai de o Anna, un Andrei sau un Aleksandr. Prin urmare, cititorul occidental simte o oarecare emoție când face cunoștință cu un personaj nou într-un roman rusesc, știind că e posibil ca el să joace un rol important în capitolele viitoare, așa că trebuie să se oprească și să-i rețină numele.

Așadar, mi se pare onest să vă informez acum că, deși a fost de acord să se întâlnească cu Contele sâmbătă seara și să bea un pahar, Prințul Nikolai Petrov n-o să se țină de cuvânt.

Căci la miezul nopții, când cvartetul își termină numărul, tânărul prinț Nikolai o să-și încheie haina, o să-și lege eșarfa la gât și o să plece la locuința familiei lui din Piața Pușkin. Inutil să spunem că atunci când ajunge, la ora 12.30 noaptea, nu-l întâmpină nimeni. Urcă treptele cu vioara în mână până la etajul patru, unde i s-a dat o cameră.

Deși casa pare pustie, la etajul doi dă de doi dintre noii locatari, care fumează. Pe una o recunoaște, e doamna între două vârste care locuiește acum în camera copiilor. Celălalt este șoferul de autobuz, care are o familie de patru membri și locuiește în budoarul mamei lui. Când le urează noapte bună, cu zâmbetul acela modest tipic casei, niciunul nu scoate un cuvânt. Însă când ajunge la etajul patru le înțelege reticența și nici nu-i poate învinui. Căci în hol se află trei inși de la Cheka, care așteaptă să-i percheziționeze camera.

Când îi vede, nu face o scenă și nici nu se împotrivește cu vreun cuvânt. În definitiv, e a treia oară în șase luni când îi scotocesc prin cameră și chiar îl recunoaște pe unul dintre ei. Așa că, fiindcă știe procedura și e obosit după o zi lungă-lungă, le oferă și lor același zâmbet modest, le dă voie să intre și se așază la măsuța de lângă fereastră, iar ei se apucă de treabă.

Prințul nu are nimic de ascuns. Avea doar șaisprezece ani când a căzut Ermitajul, n-a citit o iotă în viața lui și n-a purtat pică nimănui. Dacă-i ceri să cânte imnul imperial, nu-și mai aduce aminte cum. Într-un fel, chiar i se

Când a ajuns la etajul șase, a țâțâit de trei ori, după care s-a dus în dormitor, lăsând ușa deschisă. Darul de la Nina îl aștepta pe birou, unde-l pusese Petia. L-a luat

pare de înțeles că locuința lui cea veche, grandioasă e împărțită. Mama și sora lui sunt la Paris, bunicii au murit, servitorii familiei s-au împrăștiat care încotro, ce-o să facă el cu treizeci de camere? N-avea nevoie decât de un pat, un lighean și un loc în care să lucreze.

Dar la două dimineața îl trezește cu un ghiont ofițerul de serviciu. Ține în mână un manual, o gramatică a limbii latine de pe vremea când Aleksandr învăța la liceul imperial.

– Este al dumneavoastră?

N-are niciun rost să mintă.

– Da, spune el. Am fost la academie când eram mic.

Ofițerul deschide cartea și pe pagina de gardă se află o fotografie regală, înțeleaptă, a țarului Nicolai al II-lea – a avea așa ceva înseamnă a comite o infracțiune. Prințul trebuie să râdă, căci se chinuise atât de tare să scoată din cameră toate portretele și toate însemnele regale

Căpitanul taie pagina cu o lamă de cuțit. Pe spatele ei scrie data și locul unde a găsit-o, punându-l să semneze mai jos.

Prințul e dus la Lubianka, unde îl țin câteva zile și îl interoghează încă o dată cu privire la convingerile sale. În a cincea zi, după ce s-a avut în vedere tot, Soarta îl cruță. Căci nu-l trimit în curte, nu-l pun la zid și nici nu-l expediază în Siberia. Pur și simplu îi dau un Minus Șase: sentință administrativă, care îi dă voie să se plimbe prin Rusia după bunul plac, câtă vreme nu calcă la Moscova, Sankt-Petersburg, Kiev, Harkov, Ecaterinburg și Tbilisi, adică în cele mai mari șase orașe din țară.

La Tucikovo, la vreo optzeci de kilometri de Moscova, Prințul își reia viața. Și, în cea mai mare parte, fără resentimente, indignare sau nostalgie. În orașul lui natal, iarba crește mai departe, pomii fructiferi înfloresc mai departe și femeile tinere se împlinesc. În plus, fiind departe, e cruțat de informația că, la un an de la emiterea acestei sentințe, un trio de la Cheka urmează să-l aștepte pe bătrânul lui învățător când se întoarce în micul lui apartament, unde locuiește cu soția lui în vârstă. Când îl trag în troică, ceea ce îi pecetluiește soarta și îl trimite în lagăr este dovada că a angajat-o în numeroase rânduri pe Fosta Persoană Nikolai Petrov să cânte în cvartetul lui, deși i se interzisese în mod cât se poate de explicit.

Însă, acestea fiind spuse, nu trebuie să vă chinuiți să țineți minte numele Prințului Petrov și aș observa că, deși își face o scurtă apariție într-un capitol, individul acesta rotund la față și cu păr pleoștit ar trebui ținut minte, fiindcă peste ani el va juca un rol capital pentru deznodământul poveștii.

sub braț, a intrat în birou, l-a lăsat pe masa bunicii și a pus pe podea bolul cu înghețată topită. Când își turna vin de Porto într-un pahar, i-a apărut la picioare o umbră argintie, apropiindu-se de bol.

– Sărbători fericite și ție, Herr Drosselmeyer!

– Miau... a răspuns pisica.

După pendula care bătea de două ori, era abia unsprezece. Așa că, ținând într-o mână paharul și în cealaltă *Poveste de Crăciun*, și-a tras scaunul în spate și a așteptat cuminte să se facă miezul nopții. Ca să poți sta într-un fotoliu și să citești un roman, chiar și unul de sezon, când te așteaptă un cadou frumos împachetat sub nas și singura ființă de față e un pisoi cu un ochi, îți trebuie o anumită disciplină, s-o recunoaștem. Însă el avea această disciplină încă din copilărie, când, în zilele dinaintea Crăciunului, trecuse pe lângă ușile închise de la salon, uitându-se fără să clipească din ochi, precum gărzile de la Palatul Buckingham.

Autodisciplina junelui Conte nu venea din vreo admirație precoce a spiritului milităresc, nici din vreo supunere prețioasă față de regulile casei. La zece ani, era cât se poate de limpede că băiatul nu e nici prețios, nici milităros (lucru pentru care putea depune mărturie o armată de profesori, îngrijitori și polițai). Nu, dacă avea atâta autodisciplină cât să treacă pe lângă ușile închise de la salon era pentru că învățase din experiența proprie că asta e cea mai bună cale să se asigure că o să aibă parte de minunile de sezon.

Căci în ajun de Crăciun, când ai lui dădeau în sfârșit semnalul, el și Elena putând deschide ușile – iată bradul până-n tavan, luminat de sus până jos de ghirlande atârnând de fiecare ramură. Iată fructierele pline cu portocale de Sevilla și bomboane viu colorate de la Viena. Iar undeva sub pomul de Crăciun era ascuns darul acela neașteptat – ori o sabie de lemn, cu care să apere

meterezele, ori o lanternă cu care să exploreze mormântul vreunei mumii.

Așa e magia Crăciunului în copilărie, se gândea puțin nostalgic, și fie și numai un singur dar îți poate aduce nesfârșite ceasuri de aventură, fără să-ți ceară nici măcar să ieși din casă.

Drosselmeyer, care se retrăsese pe celălalt scaun cu spătar înalt să se lingă pe labe, s-a întors brusc să se uite la ușa de la dulap cu singurul ochi pe care-l avea, ciulindu-și urechiușele. Trebuie să fi auzit niște rotițe huruind înăuntru, căci peste o clipă a bătut prima oară miezul nopții.

Lăsând deoparte și cartea, și paharul, a pus pe genunchi cadoul de la Nina, ținând degetele pe funda verde-închis, și a ascultat bătăile pendulei. Abia la a douăsprezecea, ultima, a tras de capetele fundei.

– Ce credeți, *mein Herr*? O pălărie?

Pisica s-a uitat la el și, în semn de respect față de anotimpul în care se aflau, a început să toarcă. El a dat din cap aprobator, apoi a ridicat cu grijă capacul... numai ca să descopere altă cutie împachetată în galben și legată cu o fundă verde-închis.

Punând alături cutia goală, a dat din cap aprobator spre pisică încă o dată, a tras de a doua fundă și a scos al doilea capac... numai ca să descopere o a treia cutie. A tras cuminte și de următoarele trei funde și cutii, până a dat de una cât o cutie de chibrit. Însă când i-a desfăcut funda și i-a ridicat capacul, în cămăruța aceea prietenoasă a găsit cheia cu care Nina descuia camerele din hotel, așezată pe puțin material din acela din care era funda verde-închis.

La douăsprezece și un sfert, când s-a urcat în pat cu romanul lui Dickens, se gândea că o să citească doar un paragraf sau două înainte să stingă lumina. Numai că s-a trezit că citește cu cel mai mare interes.

Ajunsese la partea aceea din poveste în care Scrooge e dus cu zăhărelul de uriașul acela vesel, Fantoma Darului de Crăciun. În copilărie îi citiseră *Poveste de Crăciun* de nu mai puțin de trei ori. Așa că bineînțeles că ținea minte vizita pe care o fac Scrooge și călăuza lui la petrecerea veselă, acasă la nepotul lui Scrooge, așa cum ținea mintea și vizita lor la sărbătoarea modestă, dar sinceră de la familia Cratchit. Însă uitase cu desăvârșire că, la plecarea de la aceștia din urmă, Al Doilea Spirit îl scosese pe Scrooge din Londra, ducându-l la o mlaștină întuncată și pustie, unde o familie de mineri își petrecea sărbătorile de iarnă în coliba ei amărâtă de lângă mină, iar de acolo la un far de pe un avanpost stâncos, unde valurile vuiau când cei doi păstrători ai făcliei își dădeau mâna ca să cânte sărbătorește, apoi Spiritul îl duce pe Scrooge mai departe și tot mai departe, în bezna asurzitoare a mării neliniștite, până ajung pe puntea unui vapor unde fiecare om bun sau rău se gândește cu drag la ai lui și are o vorbă bună pentru tovarășii.

Cine știe?

Poate că-l tulburau siluetele acestea îndepărtate, care împărțeau același anotimp, în ciuda vieții de trudă în ținuturi neprimitoare. Poate că-l tulburase cuplul acela modern pe care-l văzuse mai devreme, povestea aceea de dragoste care se petrecea așa cum se petrec poveștile de dragoste de când lumea. Poate că-l tulburase întâlnirea întâmplătoare cu Nikolai, care, în ciuda originii lui, părea să-și găsească un loc în noua Rusie. Ori poate că-l tulburase binecuvântarea absolut neașteptată care era prietenia Ninei. Dintr-un motiv sau altul, când a închis cartea și a stins lumina, Contele a adormit într-o stare foarte bună.

Dar, dacă ar fi apărut din senin Stafia Crăciunului Ce Va Veni și i-ar fi arătat un crâmpei din viitor, ar fi

constatat că starea lui foarte bună venise prematur. Căci peste nici patru ani, după ce o să mai numere o dată cu atenție cele douăsprezece bătăi ale ceasului care sună de două ori, Aleksandr Ilici Rostov o să urce pe acoperișul Hotelului Metropol îmbrăcat în cea mai bună haină a lui și o să meargă curajos până la margine ca să se arunce în gol, spre strada de dedesubt.

Cartea a doua

1923

Actriță, apariție, stupină

Pe 21 iunie, la ora cinci, Contele stătea în fața dulapului, cu mâna pe blazerul gri, simplu, și nu știa ce să facă. În câteva minute trebuia să plece la frizer pentru vizita săptămânală, după care se vedea la Șaliapin cu Mișka, prietenul lui care probabil că va fi îmbrăcat cu aceeași haină maro pe care o purta din 1913. Așa că blazerul gri părea o alegere cât se poate de potrivită. Asta, până când te gândeai că e un fel de aniversare – se împlinea un an de când nu mai ieșise din Metropol.

Dar cum să sărbătorești o astfel de aniversare? Și ar trebui să sărbătorești? Arestul la domiciu este o restricționare drastică a libertății și, probabil, și un fapt umilitor. Bunăoară, atât mândria, cât și bunul-simț îți dictează că mai bine lași nesărbătorită o asemenea aniversare.

Și totuși...

Chiar și cei aflați în cele mai îngrozitoare împrejurări – oameni rătăciți pe mare ori zăvorâți în carceră – găsesc o cale să marcheze cu grijă trecerea unui an. Deși

toate schimbările splendide pe care le aduc anotimpurile și toate serbările pestrițe cu care e presărată o viață normală au fost înlocuite de tirania zilelor ce trec toate la fel, oamenii aflați în această situație pot scrijeli 365 de liniuțe pe o bucată de lemn ori pe pereții celulei în care-și duc traiul.

De ce e nevoie de asemenea lungimi ca să marcheze trecerea timpului, când, e limpede, ăsta ar trebui să fie ultimul lucru la care să se gândească? Ei bine, unul dintre motive este că astfel au ocazia să reflecteze la inevitabilul mers înainte al lumii pe care o lasă în urmă: *A, acum Alioșa sigur poate să se urce în pomul din curte, iar Vania sigur pleacă la academie și Nadia, draga de Nadia, va face în curând vârsta măritișului...*

Însă mai e ceva important: numărând atent zilele, omul izolat bagă de seamă că a mai trecut un an de greutăți, că a supraviețuit, că i-a mers bine. Că au găsit puterea de a rezista fie printr-o hotărâre neobosită, fie printr-un optimism nebunesc, cele 365 de liniuțe scrijelite stau mărturie pentru ireductibilitatea lor. Căci, la urma urmei, dacă atenția s-ar măsura în minute și disciplina, în ore, atunci ireductibilitatea trebuie să se măsoare în ani. Ori, dacă reflecția filosofică nu vă e pe plac, să spunem pur și simplu că înțeleptul sărbătorește ce poate.

Și-a pus, așadar, cel mai bun frac (făcut la comandă, la Paris, dintr-o catifea grena) și a coborât.

Când a ajuns în hol, înainte să meargă mai departe spre frizerie, i-a atras atenția o siluetă ca o salcie care a intrat în hotel. După care toți ochii s-au întors imediat spre ea. O femeie înaltă, trecută de douăzeci de ani, cu sprâncenele arcuite și păr blond-închis, fără îndoială, o apariție uimitoare. Apropiindu-se de recepție, mergea cu o siguranță primăvăratică, aparent fără să-și dea seama că-i atârnă pene din pălărie ori că în spatele ei vin

hamalii cu bagajul. Însă ceea o făcea să fie în mod firesc în centrul atenției erau cei doi bârzoi în lesă.

Niște bestii minunate, a observat Contele imediat. În haine din argint, numai mușchi, cu toate simțurile treze, câinii aceștia erau crescuți ca să meargă la vânătoare în aerul rece de octombrie, cu vânători cărora li s-au aprins călcâiele. Și la sfârșitul zilei? Menirea lor era să stea la picioarele stăpânului, lângă foc, într-o casă, nu să fie niște podoabe la mâinile unei sălcii, în holul unui hotel grandios...

Dar nu și-a risipit simțul nedreptății pe ei. Când stăpâna i s-a adresat lui Arkadi la biroul din față de la recepție, fiecare trăgea într-o parte, amușinând urme cunoscute.

– Gata! le-a poruncit salcia cu o voce surprinzător de puternică.

După care i-a înșfăcat într-un fel care arăta că era la fel de obișnuită cu ei cum era cu păsările ale căror pene le purta la pălărie.

Contele a clătinat din cap, după cum situația o merita. Când să plece însă, a băgat de seamă oarecum amuzat că o umbră zveltă a sărit din senin din spatele fotoliului de lângă palmieri. Nimeni altul decât Feldmareșalul Kutuzov, care voia să-și măsoare inamicii. Când câinii au întors capul toți o dată, cu urechile ciulite, pisica cu un ochi s-a furișat în spatele palmierului. Apoi, după ce a avut satisfacția de a-i vedea legați și inofensivi, s-a dus pe pardoseală, fără a catadicsi să-și arcuiască spatele, a deschis boticul și a mieunat.

Într-un cor de lătrături îngrozitoare, ogarii au sărit atât cât le-a dat voia lesa, trăgându-și stăpâna de la biroul de la recepție, iar stiloul maestrului căzând pe jos cu răsunet.

– Ho! a țipat ea. Ho!

Neobișnuiți, din câte se pare, cu comenzi cabaline, bârzoii săreau întruna și, scăpând din lesă, s-au repezit la pradă.

Dar Kutuzov a sărit cât ai zice peşte. Furişându-se pe sub scaune, s-a năpustit pe uşa din faţă, parcă vrând să-şi găsească scăparea pe stradă. Ogarii, fără nicio ezitare, după pisică. Despărţindu-se în cleşte, în dreptul palmierilor, au urmărit-o şi de-o parte, şi de alta a scaunelor, sperând să-i taie calea la uşă. Primul a dărâmat un lampadar din care au scăpărat scântei, iar al doilea a răsturnat o scrumieră cu picior, stârnind un nor de praf.

Dar, chiar când să strângă ei rândurile, Kutuzov – care, asemenea personajului al cărui nume îl purta, avea avantajul de a se afla pe un teritoriu cunoscut – s-a întors brusc. Tăind-o prin faţa unei măsuţe de cafea, a năvălit spre scaunele de la est şi a ţâşnit înapoi spre scară.

Ogarilor le-a luat câteva secunde să-i înţeleagă tactica. Iar, dacă atenţia se măsoară în minute, disciplina în ore şi ireductibilitatea în ani, atunci, pe câmpul de luptă dominarea se măsoară într-o clipă. În clipa în care şi-au dat seama că pisica se întoarce şi au vrut s-o ia şi ei înapoi, au ajuns la capătul scumpului covor oriental din hol şi s-au dus de-a dura, alunecând pe pardoseala de marmură, până în bagajul unui oaspete care tocmai intra în hotel.

Având un avantaj de treizeci de metri în faţa adversarilor, Kutuzov a sărit primele trepte, s-a oprit un moment să-şi admire opera, după care s-a făcut nevăzut după colţ.

Pe-un câine poţi să-l acuzi că înfulecă dizgraţios ori că prea se-aprinde când trebuie să facă aport, dar nu că nu mai speră. Deşi era limpede că pisica le-a luat-o cu mult înainte şi că ştie fiecare cotlon de la etajele superioare, cum au revenit cu picioarele pe pământ, cum au pornit în cor pe hol, foarte hotărâţi să urce pe scară.

Numai că Hotelul Metropol nu era teren de vânătoare. Era o reşedinţă *par excellence*, o oază pentru cei obosiţi şi istoviţi. Prin urmare, îndoindu-şi un pic limba,

Contele a scos un fluierat în Sol major, în *crescendo*. Auzindu-l, câinii s-au repezit și s-au apucat să dea roată fără oprire în dreptul primei trepte. El a mai fluierat de două ori repede și, resemnându-se cu ideea că ziua e pierdută, s-au dus la el și i s-au așezat la picioare.

– De unde veniți voi, băieți? i-a întrebat el, scărpinându-i zdravăn după urechi.

– Ham! au răspuns ei.

– A! a replicat el. Ce frumos!

După ce și-a netezit rochia și și-a îndreptat pălăria, salcia a traversat holul grațioasă, venind spre el, unde, pentru că purta tocuri franțuzești, a putut să-l privească în ochi. Văzând-o atât de aproape, a observat că e mai frumoasă decât bănuise și chiar mai îngâmfată. Simpatia lui a rămas, așadar, la ogari.

– Vă mulțumesc, i-a spus ea (cu un surâs ce-ar fi putut împânzi armate întregi[1]). Mă tem că sunt cam prost-crescuți.

– Dimpotrivă, a zis el, par foarte bine-crescuți.

Salcia a mai făcut un efort să zâmbească.

– Vreau să spun că se poartă urât.

– Da, poate că se poartă urât, dar asta depinde de cum sunt ținuți în frâu, nu de cum au fost crescuți.

În timp ce salcia îl cerceta, Contele a băgat de seamă că zona de deasupra sprâncenelor ei semăna mult cu semnul acela care se pune în notația muzicală, cu accentul acela care-ți arată că trebuie să interpretezi puțin mai tare o frază. Ceea ce explica, fără îndoială, plăcerea ei de a da ordine și vocea autoritară. Însă, în timp ce el

[1] Aluzie a faimoasa descriere pe care i-o face Elenei din Troia Doctor Faustus din celebra piesă omonimă a lui Christopher Marlowe: „Acesta-i chipul ce prin vraja sa/ Putere a avut spre a-mpânzi/ Al apelor întins cu mii și mii/ De pânze de corăbii ce-au plutit/ Spre Troia care-n flăcări s-a surpat?" (n. tr.).

trăgea această concluzie, trăgea și ea concluzia ei, fiindcă acum nu avea nicio intenție să-l cucerească.

– Felul cum sunt ținuți în frâu parcă eclipsează cumva felul cum au fost crescuți, i-a zis ea răutăcios. Și cred că și unii dintre câinii cel mai bine crescuți merită cele mai scurte zbilțuri.

– O concluzie de înțeles, i-a replicat Contele. Aș zice însă că și câinii cel mai bine crescuți merită cele mai sigure mâini.

Peste o oră, cu părul scurtat cum se cuvine și proaspăt ras, Contele a intrat la Șaliapin și a ales în colț o măsuță la care să-l aștepte pe Mișka, prietenul lui care venise în oraș pentru congresul de deschidere al ARSP.

Abia după ce s-a așezat și-a dat seama că frumusețea aceea ca o salcie, acum îmbrăcată într-o rochie lungă, albastră, stă chiar pe bancheta de vizavi de el. Îi scutise pe cei de la bar de spectacolul pe care-l dădea când voia să-și țină câinii în frâu, dar în locul lor adusese un ins rotund la față și cu păr pleoștit, care etala un devotament de cățeluș parcă mai firesc. În timp ce-i zâmbea unui gând, Contele s-a trezit că i se ciocnește privirea cu a ei. S-au prefăcut amândoi că nu s-au observat, cum era și cazul, ea întorcându-se spre cățelușul ei, iar el întorcându-se spre ușă. Și noroc că Mișka a apărut la țanc, însă într-o haină nouă și cu barba bine îngrijită...

Contele s-a ridicat să-și îmbrățișeze prietenul. După care nu s-a așezat, ci i-a făcut semn să ia loc pe banchetă, un gest și curtenitor, și oportun, de vreme ce așa a putut să se întoarcă cu spatele la salcie.

– Ei bine, a început el bătând din palme, ce să fie, prietene? Șampanie Château d'Yquem? Sturion înainte de cină?

Dar, clătinând din cap, Mișka a cerut o bere, spunând că nu poate sta la cină.

Contele a fost dezamăgit, firește. După ce se interesase discret, aflase că la Boiarski specialitatea serii e friptura de rață, mâncarea perfectă pe care s-o împartă doi vechi prieteni. Iar Andrei promisese să pună deoparte un anume Grand Cru, care să meargă de minune cu rața și, mai mult, să ducă inevitabil la repovestirea acelei nopți în care Contele se încuiase în pivnița de vinuri a familiei Rothschild cu tânăra Baroneasă...

Numai că, deși dezamăgit, își dădea seama după agitația prietenului său că și el are poveștile lui de spus. După ce li s-a adus berea, l-a întrebat cum merge congresul. Luând o înghițitură, Mișka a dat din cap – da, iată subiectul orei, discuția care va cuprinde în curând toată Rusia, dacă nu chiar toată lumea.

– Astăzi nu s-a vorbit în șoaptă, Sașa. Nu s-a moțăit și lumea nu s-a jucat cu creionul. Căci peste tot, în fiecare colțișor, se făcea câte ceva.

Să-i ofere lui Mișka bancheta fusese un gest grațios și inspirat și, mai mult, așa îl ținea la locul lui. Căci, dacă n-ar fi fost prins acolo, în spatele mesei, ar fi sărit deja în picioare și s-ar fi dus la bar. Și ce anume se făcea la acest congres? Din câte și-a dat seama Contele, „Declarații de intenție", „Proclamații de loialitate" și „Declarații deschise de solidaritate". Într-adevăr, Asociația Scriitorilor Proletari din Rusia nu ezita să-și exprime solidaritatea. De fapt, își exprima solidaritatea nu numai cu colegii scriitori, editori, gazetari, ci și cu zidari, stivuitori, sudori, instalatori și măturători[1].

[1] *Mai ales* cu măturătorii de stradă! Oamenii aceia neluați în seamă, care se trezesc în zori și umblă pe străzile pustii, strângând ce aruncă vremurile. Nu pur și simplu cutii de chibrit, ambalaje de bomboane și bilete, atenție!, ci ziarele, gazetele și pamfletele, cărțile de rugăciuni și cărțile sfinte, istoriile și amintirile, contractele, faptele și titlurile, tratatele și constituțiile și toate Cele Zece Porunci.

Atât de înfierbântată a fost prima zi de congres, încât cina s-a servit abia la ora unsprezece. Iar apoi, la o masă pregătită pentru șaizeci de persoane, Maiakovski în persoană. Atenție, nu existau pupitre! După ce s-au adus farfuriile, pur și simplu a ciocănit în masă și s-a urcat pe scaun.

De dragul realismului, Mișka a încercat să se ridice în picioare pe banchetă, aproape dărâmându-și berea. S-a mulțumit, deci, cu o oratie pe care a declamat-o stând jos, însă cu un deget ridicat în aer:

Deodată –
am strălucit în toată puterea,
iar dimineața și-a vestit rândul.
Mereu să strălucești,
peste tot să strălucești,
chiar în adâncul ultimelor zile,
să strălucești –
și la dracu' cu toate celelalte!
acesta e mottoul meu –
și al soarelui![1]

Poezia lui Maiakovski a stârnit aplauze furtunoase, bineînțeles, și pahare azvârlite cât colo. Dar după aceea, când toată lumea se liniștise și se pregătea să mănânce, s-a ridicat de pe scaun un anume Zelinski.

– Căci *trebuie* să auzim de la Zelinski, desigur, a mormăit Mișka. Ca și cum *el* ar sta umăr la umăr cu Maiakovski. Ca și cum ar sta umăr la umăr cu o sticlă de lapte.

Mișka a mai luat o înghițitură.

Măturați mai departe, măturători ai străzii! Măturați până când piatra cu care sunt pavate străzile Rusiei va străluci ca aurul.

[1] Citat din poezia lui Vladimir Maiakovski, intitulată *O aventură extraordinară pe care a trăit-o Vladimir Maiakovski într-o casă de vară* (n. tr.).

– Îl ții minte pe Zelinski, nu? a continuat. Când eram studenți, era cu câțiva ani după noi? În '16 avea monoclu și peste un an avea șapcă de marinar? În fine, oricum, știi genul, Sașa, genul care trebuie să fie mereu la cârmă. Să zicem că la sfârșitul cinei lenevești pe scaunul tău și vrei să continui discuția de peste zi – ei bine, atunci vine Zelinski și declară că știe unde ar fi bine s-o continui. Apoi vezi zece inși care se înghesuie la o masă într-o cafenea din vreun subsol. Când să-ți cauți și tu un loc, îți pune mâna pe umăr și-ți zice să te-așezi la capătul ăsta sau la celălalt. Iar când unul cere pâine el are o idee mai bună. La Moscova e cel mai bun zavituški, zice. Și n-apuci să te dezmeticești, că și pocnește din degete să comande.

Mișka a pocnit din degete de trei ori, cu un gest atât de apăsat, încât Contele a trebuit să-i facă semn să se oprească lui Audrius cel mereu atent, care deja venea spre ei.

– Și ideile lui! a continuat Mișka plin de dispreț. O ține langa cu declarațiile lui, de parcă ar fi în postura de a lumina pe cineva în chestiuni legate de versuri. Și ce are el să-i spună tânărului student ușor de impresionat care stă lângă el? Că toți poeții trebuie să se încline în fața unui haiku. *Să se încline în fața unui haiku!* Închipuie-ți!

– În ceea ce mă privește, a comentat Contele, eu mă bucur că Homer nu s-a născut în Japonia.

Mișka s-a holbat la el o clipă, după care a izbucnit în râs.

– Da, a zis, dând cu palma în masă și ștergându-și o lacrimă. Te bucuri că Homer nu s-a născut în Japonia. Să nu cumva să uit să i-o zic Ecaterinei.

Și a zâmbit, anticipând momentul când o să i-o zică Ecaterinei.

– Ecaterina...? a întrebat Contele.

Mișka a întins mâna după bere.

– Ecaterina Litvinov. Nu ți-am spus de ea? O poetă talentată, din Kiev – în al doilea an la universitate. Suntem amândoi într-un comitet.

Mișka s-a lăsat pe spate să ia o înghițitură din pahar. Contele s-a lăsat pe spate să-i zâmbească însoțitorului său și și-a imaginat întreaga scenă.

O haină nouă și o barbă îngrijită...

O discuție după cină, începută în cursul zilei...

Și un Zelinski care, după ce a târât pe toată lumea în cuibușorul lui de noapte, îl duce pe un tânăr poet ușor de impresionat într-un capăt al mesei, iar pe Mișka în celălalt...

În timp ce Mișka îi povestea mai departe cum fusese cu o seară în urmă, Contelui nu i-a scăpat ironia situației: în toți anii aceia în care locuiseră deasupra cizmăriei, Mișka stătuse la adăpost, iar el, scuzându-se că nu-i poate ține companie prietenului său la cină, se întorsese peste câteva ceasuri cu povești despre toasturi însuflețite, discuții *tête-à-tête* și ieșiri ad-hoc la cafenele luminate de lumânări.

Să-i fi făcut Contelui vreo plăcere să asculte despre încăierările lui Mișka din crucea nopții? Bineînțeles. Mai ales când a aflat că la spartul târgului, când gașca era pe punctul să intre în trei taximetre, Mișka i-a adus aminte lui Zelinski că și-a uitat pălăria, iar când el s-a repezit înapoi să și-o ia, Ecaterina de la Kiev s-a aplecat din mașină și i-a strigat: *Poftiți, Mihail Feodorovici, de ce nu veniți cu noi...*

Da, Contelui îi făcea plăcere să asculte despre încăierările romantice ale vechiului său prieten, ceea ce nu înseamnă că nu simțea un ghimpe de invidie.

Peste o jumătate de ceas, după ce l-a trimis pe Mișka la o discuție despre viitorul metrului (la care se presupunea că o să ia parte și Ecaterina de la Kiev), Contele

s-a dus la Boiarski, aparent ca să mănânce singur rața de la cină. Dar, când să plece, a apărut Audrius.

Întinzându-i o foaie de hârtie îndoită, i-a șoptit:

– Am primit instrucțiuni să v-o înmânez.

– Mie? De la cine?

– De la domnișoara Urbanova.

– De la domnișoara Urbanova?

– Anna Urbanova. Vedeta de cinema.

Cum tot nu părea să înțeleagă, barmanul i-a explicat puțin mai tare:

– Cea care stătea la masa de vizavi de dumneavoastră.

– A, da. Mulțumesc.

Când Audrius s-a întors să-și vadă de-ale lui, a desfăcut biletul, pe care era scrisă cu un scris unduit ca o salcie următoarea invitație:

Vă rog să-mi acordați o a doua șansă
pentru prima impresie
în apartamentul 208.

Când a ciocănit la ușa apartamentului 208, i-a deschis o femeie în vârstă, care s-a uitat la el nerăbdătoare.

– Da?

– Sunt Aleksandr Rostov...

– Sunteți așteptat. Intrați! Domnișoara Urbanova vine imediat.

Din instinct, era gata să facă o remarcă plină de spirit despre vreme, însă când a pășit înăuntru, ea a ieșit și a închis ușa, lăsându-l singur la intrare.

Amenajat ca un *palazzo* venețian, apartamentul 208 era una dintre cele mai frumoase locuințe de la etajul la care se afla, dar arăta ponosit acum, că neobositele mașini de scris care emiteau directive se mutaseră în sfârșit la Kremlin. Cu un dormitor și o cameră de zi de o parte și de alta a salonului impresionant, apartamentul avea

un tavan pe care erau pictate figuri alegorice privind în jos din ceruri. Pe o masă dintr-o parte, împodobită cu decorațiuni, tronau două aranjamente florale în formă de turn, unul din cale, celălalt din trandafiri cu tulpină lungă. Se potriveau la extravaganță, dar nu și la culoare, ceea ce sugera că le primise de la admiratori rivali. Cât despre un al treilea admirator, nu puteai decât să-ți închipui ce flori s-ar simți obligat să-i trimită...

– Vin într-o clipă, a strigat o voce din dormitor.

– Nicio grabă, i-a răspuns Contele.

Când i s-a auzit glasul, a urmat un tropăit ușor de lăbuțe pe podea și din camera de zi și-au făcut apariția bârzoii.

– Bună, băieți! le-a zis el, scărpinându-i din nou între urechi.

După ce l-au salutat, s-au dus tropăind la fereastra dinspre Piața Teatrului și au rămas cu lăbuțele pe pervaz să se uite la mașinile care se mișcau dedesubt.

– Conte Rostov!

Întorcându-se, a văzut-o pe actrița care era deja la a treia ținută în ziua aceea: pantaloni negri și bluză de culoarea fildeșului. Zâmbindu-i ca o cunoștință veche și întinzându-i mâna, a venit spre el.

– Plăcerea este de partea mea, domnișoară Urbanova.

– Mă îndoiesc. Dar, vă rog, spuneți-mi Anna!

N-a apucat să-i răspundă, că a ciocănit cineva la ușă.

– A! a zis ea. Iată!

Deschizând ușa, a făcut un pas într-o parte ca să intre Oleg de la room service. Când l-a zărit pe Conte, acesta a fost cât pe ce să intre în aranjamentele florale cu tava pe care se afla cina.

– Poate acolo, la fereastră, i-a sugerat actrița.

– Da, domnișoară Urbanova, i-a răspuns Oleg și, revenindu-și, a așezat o masă pentru două persoane, a aprins o lumânare și apoi a plecat.

Actrița s-a întors spre Conte.

– Ați mâncat? Azi am fost la două restaurante și într-un bar, dar n-am luat o înghițitură. Mi-e o foame de lup. Nu-mi țineți companie?

– Ba da, desigur.

El a tras scaunul să se așeze gazda, iar când a luat loc în fața ei, de cealaltă parte a lumânării, ogarii au întors capul să se uite de la fereastră. Pesemne că era o scenă pe care în urmă cu câteva ore niciunul dintre ei n-ar fi putut-o anticipa. Numai că, pierzându-și de mult orice interes față de capricioasele legături dintre oameni, au coborât pe podea și s-au întors lipa-lipa în camera de zi, fără a catadicsi să le mai arunce o privire.

Actrița i-a urmărit cum se retrag puțin nostalgic.

– Nu sunt o iubitoare de câini, mărturisesc.

– Atunci, de ce îi țineți?

– Sunt un... dar.

– A! De la un admirator.

Ea i-a răspuns cu un zâmbet crispat.

– Eram mai obișnuită cu un colier.

Contele i-a întors zâmbetul.

– Ei bine, a răspuns ea, să vedem ce avem.

Ridicând capacul de argint de deasupra farfuriei, a dat la iveală unul dintre felurile care purtau semnătura lui Emil: biban întreg, fript cu măsline negre, anason dulce și lămâie.

– Minunat! a exclamat ea.

Iar el era de aceeași părere, fără îndoială. Căci, fixând cuptorul la 230 de grade Celsius, Emil se asigura că peștele se frăgezește, că anasonul își lasă aroma, iar feliile de lămâie se înnegresc și se fac crocante.

– Carevasăzică, două restaurante și un bar, dar nicio înghițitură...

Așa a început Contele, având intenția firească de a o lăsa pe ea să povestească cum și-a petrecut ziua, în timp ce el porționa peștele. Însă n-a apucat nici să miște un

deget, că ea a și înșfăcat furculița și cuțitul. Și, vorbindu-i despre obligațiile profesionale cu care se îndeletnicise după-amiază, a scos șira spinării de la pește cu vârful cuțitului, tăindu-i în diagonală capul și coada. Apoi, introducând furculița între carne și șira spinării, a scos îndemânatică fileul. Din câteva mișcări scurte, pusese anasonul și măslinele, lăsând lămâia arsă pe filet. Întinzându-i Contelui farfuria desăvârșit pregătită, a scos șira spinării din pește și într-o clipă și-a pus al doilea fileu cu garnitură. După aceea, lăsând tacâmurile pe tipsie, s-a preocupat de vin.

Dumnezeule mare! se gândea el. Fusese atât de absorbit de tehnica ei, că-și neglijase îndatoririle. Sărind de pe scaun, a înșfăcat sticla.

– Îmi permiteți?

– Mulțumesc.

Turnând în pahare, a observat că e un Montrachet sec, perfect pentru bibanul lui Emil și în mod cert opera lui Andrei. Contele a ridicat paharul spre gazdă.

– Trebuie să vă spun că ați scos osul ca o expertă.

– E un compliment? a râs ea.

– Bineînțeles că e. Sau, cel puțin, asta a vrut să fie...

– În cazul acesta, vă mulțumesc. Dar n-o să-l iau prea în serios. Am crescut într-un sat de pescari de la Marea Neagră. Am făcut destule noduri și am tăiat file destui pești.

– Se poate și mai rău decât pește la cină seară de seară.

– Într-adevăr. Dar când locuiești într-o casă de pescar, mănânci de obicei ce nu se vinde. Așa că mâncam foarte des plătică și calcan.

„Ținutul mării..."

„*Fundul* mării..."

Și, recurgând la memoria ei dezarmantă, Anna Urbanova s-a trezit din senin că-i povestește cum se furișa, când era copilă, de lângă mama ei la asfințitul soarelui și o lua pe străzile în pantă din sat ca să se

întâlnească cu taică-său pe plajă și să-l ajute să repare năvoadele. Și, pe măsură ce ea vorbea, Contele a recunocut încă o dată ce binecuvântare e să nu judeci oamenii.

La urma urmei, ce ne poate spune prima impresie despre un om cu care abia am făcut cunoștință în holul unui hotel? Într-o astfel de situație, ce ne poate spune prima impresie despre oricine? Ei bine, nu mai mult decât ne pot spune o coardă despre Beethoven ori o tușă de pensulă despre Botticelli. Prin însăși natura lor, oamenii sunt atât de capricioși, atât de complecși, atât de încântător de contradictorii, că merită nu numai toată considerația noastră, ci și *reconsiderarea* și hotărârea noastră neabătută de a nu ne exprima opinia până nu am interacționat cu ei în toate împrejurările posibile, la toate orele posibile.

Să luăm vocea Annei Urbanova, acest caz simplu. În hol, unde se străduia să-și țină în frâu ogarii, vocea ei puternică crease impresia că e o tânără dominatoare, care are tendința să țipe. Foarte bine. Dar aici, în apartamentul 208, în compania lămâilor arse, a vinului franțuzesc și a amintirilor de la mare, vocea i se dezvăluia ca o voce de femeie cu o profesie care rar îi lasă un răgaz, iar de plăcerea unei mese cumsecade ce să mai pomenim...

Umplând iar paharele, pe Conte l-a izbit o amintire personală, care părea în ton cu discuția.

– Mi-am petrecut bună parte din tinerețe, i-a spus el, în provincia Niznîi Novgorod, care se întâmplă să fie capitala internațională a merelor. Acolo nu sunt pur și simplu meri răspândiți la țară, ci *păduri* de meri, păduri sălbatice și străvechi precum Rusia însăși, cu mere de toate culorile curcubeului și de toate dimensiunile, de la mere cât aluna la mere cât ghiuleaua de tun.

– Înțeleg că ați mâncat destule mere.

– O, găseam mere strecurate în omleta de la micul dejun, mere plutind în supa de la prânz și mere în fazanii umpluți de la cină. Până la Crăciun mâncam toate soiurile posibile pe care ni le dăruiau pădurile.

Dar, când să ridice paharul în cinstea gamei largi de mere îngurgitate, a ridicat un deget spre a se corecta pe el însuși.

– De fapt, există un soi din care n-am gustat...

Actrița a ridicat una dintre sprâncenele ei fermecătoare.

– Care?

– În pădure era ascuns, zice legenda din partea locului, un pom cu mere negre ca tăciunele și, dacă-l găseai și mușcai din ele, puteai să-ți începi viața de la capăt.

A luat o înghițitură generoasă din vinul Montrachet, încântat că-și adusese aminte această povestioară populară din trecut.

– Dumneavoastră ați face-o?

– Ce să fac?

– Dacă ați găsi mărul ascuns, ați mușca din el?

El a lăsat paharul pe masă și a clătinat din cap.

– Un nou început este, fără îndoială, o idee seducătoare, dar cum aș putea să-mi las de izbeliște amintirile despre acasă, despre sora mea, despre anii de școală? a arătat el spre masă. Cum aș putea să-mi las de izbeliște amintirile de aici?

Și, după ce a pus șervețelul în farfurie și și-a tras scaunul în spate, Anna Urbanova a înconjurat masa, l-a apucat de guler și l-a sărutat pe gură.

De când citise biletul de la ea la Barul Șaliapin, Contele se simțise cu un pas în urma domnișoarei Urbanova. Primirea neprotocolară din apartamentul ei, cina în doi, la lumina lumânării, felul în care a scos șira spinării de la peștele din farfurie și apoi amintirile despre

copilărie – nu anticipase nimic din toate astea. Sărutul îl prinsese cu garda jos, fără îndoială. Iar acum iat-o plimbându-se la ea în dormitor, descheindu-şi nasturii de la bluză şi lăsând-o să alunece jos cu o mişcare delicată.

În tinereţe, Contele se mândrise că e mereu cu un pas în faţă. Prezenţa inspirată, expresivitatea, arta de a anticipa o necesitate, pentru el, toate astea erau trăsăturile unui om bine-crescut. Dar, în împrejurările de faţă, a descoperit că e bine şi să fii cu un pas în urmă.

Pe de o parte, e mult mai relaxant. Ca să fii cu un pas în faţă în amor trebuie să fii vigilent tot timpul. Dacă speri că o să primeşti răspuns favorabil la avansuri, trebuie să ai grijă la fiecare cuvânt, la fiecare gest şi să observi fiecare privire. Altfel spus, să fii cu un pas în faţă în dragoste e istovitor. Dar să fii cu un pas în urmă? Să fii sedus? Atunci trebuie să te laşi pe spate în scaun, să guşti din vin şi să reacţionezi chiar cu primul gând care-ţi trece prin cap.

Să fii cu un pas în urmă e mai relaxant decât să fii cu un pas în faţă, şi totuşi, paradoxal, e şi mai provocator. Din poziţia lui relaxată, cel care e cu un pas în urmă îşi închipuie că seara pe care o petrece cu noua lui cunoştinţă o să se încheie ca oricare alta – cu puţină chicoteală, cu puţină cleveteală, cu un „noapte bună" prietenos la uşă. Numai că la mijlocul cinei apar un compliment neaşteptat şi o atingere ca din întâmplare cu degetele pe mână. O recunoaştere tandră şi un râs sfios. Apoi, brusc, un sărut.

De aici surprizele nu fac decât să crească în intensitate şi rază de acţiune. Ca atunci când descoperi (în timp ce bluza cade pe podea) că spatele e împodobit cu pistrui precum cerul cu stele. Ori când (după ce te-ai strecurat modest în aşternuturi) azvârli cât colo cearşafurile, te trezeşti că stai pe spate şi o pereche de mâini te apasă pe piept, iar o pereche de buze îţi dau instrucţiuni cu

răsuflarea tăiată. Numai că, deşi fiecare dintre aceste surprize te face să te minunezi într-un chip nou, nimic nu se compară cu groaza care te apucă atunci când, la unu noaptea, o femeie care se întoarce pe-o parte îţi zice fără niciun echivoc „Ai grijă să tragi perdeaua când pleci".

De-ajuns să spunem că, după ce şi-a strâns hainele, Contele a tras perdeaua aşa cum se cuvine. Mai mult, înainte să se ducă pe vârfuri la uşă, îmbrăcat pe jumătate, s-a oprit o clipă să se asigure că-i ridică de jos şi-i pune pe umeraş bluza de culoarea fildeşului. În definitiv, după cum remarcase el însuşi în urmă cu câteva ore, câinii cel mai bine-crescuţi merită cele mai sigure mâini.

Sunetul uşii care se închide în urma ta...

Nu era sigur că-l mai auzise exact aşa ca acum. Era delicat, nederanjant, şi totuşi îţi sugera limpede că eşti expediat, ceea ce îţi putea provoca o stare prielnică pentru filosofare.

Chiar dacă în general te încrunţi când vine vorba despre grosolănie şi comportament brutal, în împrejurările date s-ar putea să recunoască o anume dreptate, brutală, când se trezeşte singur pe-un hol pustiu, cu pantofii în mână şi cămaşa nebăgată în pantaloni, în vreme ce femeia de la care tocmai a plecat alunecă într-un somn cât se poate de sănătos. Căci, dacă a avut norocul să fie ales din gloată de o frumuseţe focoasă, nu cumva bărbatul ar trebui să se aştepte să i se dea papucii fără nicio etichetă?

Păi... poate. Numai că, stând pe-un hol pustiu, în faţa unui bol plin pe jumătate cu borş, Contele se simţea mai mult fantomă decât filosof.

Da, fantomă, se gândea, mişcându-se silenţios. Ca tatăl lui Hamlet, care bântuia măreţele încăperi de la Elsinore după ce paza făcea turul de la miezul nopţii... Sau ca Akaki Akakievici, duhul urgisit al

lui Gogol, care bântuia în crucea nopții Podul Kalinkin, căutându-și haina furată...

Oare de ce preferă atâtea fantome să umble în toiul nopții? Întrebați-i pe vii și vă vor spune că duhurile acestea au ori o dorință de neostoit, ori o suferință nevindecată, care-i trezește din somn și-i trimite în lume, unde să caute alinare.

Însă viii sunt atât de preocupați de ei înșiși.

Ar zice, desigur, că hoinărelile nocturne ale unui duh sunt rodul amintirilor pământești. Când, de fapt, dacă sufletele astea neliniștite ar vrea să se-arate pe bulevardele agitate după-amiaza, nimic nu le-ar putea opri.

Nu. Dacă bântuie noaptea pe holuri nu e nici din vreo suferință, nici pentru că i-ar invidia pe vii. Ci mai degrabă pentru că n-au niciun chef să-i vadă pe cei în viață. Nu mai mult decât speră melcii să-i vadă pe grădinari ori vulpile pe ogari. Bântuie la miezul nopții fiindcă la ora aia nu-i chinuie zgomotul și furia emoțiilor pământești. E simplu, după toți anii de silință și străduință, de speranță și rugăciune, de îmbărbătare, de reflecție, de păstrare a bunei-cuviințe și de discuții, caută și ei puțină liniște și pace. Cel puțin, asta și-a zis Contele când a pornit pe hol.

Deși mergea întotdeauna pe scări, în seara aceea, când a ajuns pe palierul de la etajul doi, un capriciu necunoscut l-a făcut să cheme ascensorul, în ideea că o să fie doar el. Însă, când s-au deschis ușile, iată-l pe pisoiul cu un ochi.

– Kutuzov! a exclamat surprins.

Uitându-se cu mare atenție la fiecare detaliu din înfățișarea lui, felina i-a răspuns exact cum răspunsese Marele Duce cu ani în urmă, aflat în aceeași situație – cu o privire neînduplecată și o tăcere de om dezamăgit.

– Îhî, a zis el când a intrat în lift, încercând să-și bage cămașa în pantaloni fără să lase pantofii din mână.

Despărțindu-se de pisică la etajul cinci, a urcat pe scara din clopotniță, recunoscând îndurerat că aniversarea lui fusese un fiasco. Deși fusese hotărât să scrijelească o urmă pe perete, uite că scrijelise peretele o urmă pe el. Și, așa cum învățase din proprie experiență cu ani în urmă, când se întâmplă așa e cel mai bine să te speli pe față și pe dinți și să te bagi în așternut, cu capul sub cearșaf.

Când să deschidă ușa de la camera lui, a simțit însă o răsuflare în ceafă, semănând în mod clar cu briza de vară. Întorcându-se în stânga, a încremenit. Uite-o iar, venea din celălalt capăt al holului...

A înaintat nedumerit, numai ca să descopere că toate ușile sunt bine închise. În capăt nu părea să fie decât o încurcătură de țevi și caneluri. Dar în cotlonul cel mai îndepărtat, la umbra celei mai mari țevi, a dat de o scară în perete, care ducea la o deschizătură în acoperiș, pe care cineva nu o închisese. Încălțându-se, a urcat încetișor scara și a ieșit în noapte.

Briza de vară care-l ademenise l-a învăluit acum pe de-a-ntregul în îmbrățișarea ei. Caldă și iertătoare, îi aduce în amintire sentimente din nopți de vară de altădată – de când avea cinci ani, zece, doisprezece și era pe străzile din Sankt-Petersburg ori în poienițele de la Ceasul Leneș. Aproape copleșit de valul de emoții din alte vremuri, a trebuit să se oprească o clipă înainte de a merge mai departe pe marginea de la vest a acoperișului.

În fața lui se întindea Moscova, străvechiul oraș, care după ce așteptase răbdător două sute de ani era din nou capitala conducătorilor Rusiei. Deși era târziu, Kremlinul strălucea în luminile electrice de la fiecare fereastră, ca și cum cei mai noi locuitori ar fi fost încă prea beți de putere ca să doarmă. Însă, deși sclipeau în toată puterea, ca toate luminile pământești dinaintea lor, luminile Kremlinului nu erau la fel de frumoase ca maiestuoasele constelații de deasupra lor.

Întinzând gâtul, a încercat să identifice acele câteva stele pe care le învățase când era mic – Perseu, Orion, Ursa Mare –, fiecare desăvârșită și nemuritoare. Oare în ce scop, s-a întrebat, a născocit Divinitatea stelele de pe cer, dacă azi îi dăruiește omului inspirație, iar mâine îl face să se simtă o creatură neînsemnată?

Coborându-și privirea la orizont, s-a uitat mai departe de limitele orașului – acolo unde străvechea alinare a marinarilor, Luceafărul de Dimineață, strălucea cel mai tare pe firmament.

Iar apoi a clipit.

– Bună dimineață, Excelență!

Contele s-a întors imediat.

La câțiva metri în spatele lui era un bărbat de vreo șaizeci de ani, cu o tichie de pânză. Când a făcut un pas în față, l-a recunoscut: era unul din oamenii buni la toate care se luptau cu țevile sparte din hotel și cu ușile care scârțâiau.

– Da, e Șukov, a zis el.

– Șukov?

– Turnul radioului.

A arătat departe Luceafărul de Dimineață.

A, s-a gândit Contele. Clădirea lui Mișka, spirala de oțel care transmitea ultimele noutăți și informații...

Un timp n-a mai spus niciunul nimic, de parcă ar fi așteptat să clipească iar farul, ceea ce a și făcut.

– Cafeaua o să fie gata imediat. Puteți veni.

Bătrânul om bun la toate l-a condus în colțul de nord-est al acoperișului, unde-și pusese un fel de tabără între două coșuri de fum. În afară de scăunelul cu trei picioare, într-o tipsie ardea un foculeț, pe care fierbea ibricul cu cafea. Bătrânul alesese bine locul, căci atunci când nu era în bătaia vântului se vedea Teatrul Balșoi, doar un pic, doar niște lăzi vechi, înghesuite la marginea acoperișului stricând un pic priveliștea.

– Nu prea am musafiri, a zis omul bun la toate, așa că n-am decât un scaun.

– Nu-i nimic, a răspuns Contele, ridicând o scândură cu două picioare, punând-o la capăt și așezându-se apoi pe margine.

– Pot să vă ofer o ceașcă?

– Mulțumesc.

Când omul a turnat cafeaua, Contele s-a întrebat dacă o fi începutul sau sfârșitul zilei pentru el. Orice ar fi, s-a gândit, o ceașcă de cafea e bine-venită. Servită acasă, în serviciul de Limoges, cafeaua le poate da energie harnicilor care se trezesc în zori, poate liniști firile gânditoare la amiază și-i poate îmbărbăta pe atacatori la miezul nopții.

– E perfectă, a spus Contele.

Bătrânul s-a aplecat spre el:

– Secretul e cum o macini, a arătat el spre un mic aparat de lemn, cu manivelă de fier. Nicio secundă înainte să se facă.

Contele a ridicat din sprâncene, cu toată admirația omului neinițiat.

Da, sub cerul liber, într-o noapte de vară, cafeaua bătrânului era perfectă. De fapt, doar hârâitul din atmosferă strica această clipă, un tril care putea să vină dintr-o legătură proastă ori dintr-un aparat de radio.

– E din turn?

– Ce să fie din turn?

– Hârâitul.

Bătrânul s-a uitat în sus un moment, apoi a chicotit:

– Lucrează băieții.

– Care băieți?

Bătrânul i-a făcut semn cu degetul mare spre lăzile care stricau vederea la Balșoi. În lumina de dinaintea zorilor, Contele nu putea deslușI decât că deasupra lor se trebăluiește de zor.

– Sunt... albine?

– Da, chiar albine.

– Ce fac aici?

– Miere.

– Miere!

Bătrânul a chicotit iar.

– Asta fac albinele, miere. Aici.

Aplecându-se în față, i-a întins o țiglă din acoperiș, pe care erau două bucăți de pâine neagră, unse cu miere. Contele a luat una și a mușcat din ea.

Ce l-a uluit înainte de toate a fost de fapt pâinea neagră. Oare de când nu mai mâncase așa ceva? Dacă l-ar fi întrebat cineva, s-ar fi jenat să răspundă. Având gust de secară neagră și melasă și mai neagră, mergea perfect cu o ceașcă de cafea. Și mierea? Ce contrast extraordinar oferea ea! Dacă pâinea era cumva pământească, maronie și sumbră, mierea era luminată de soare, aurie și veselă. Mai avea însă ceva... Ceva ce îi scăpa, dar în același timp ceva ce îi era cunoscut... Ceva grațios, ascuns dedesubtul ori în spatele ei ori în senzația de dulceață.

– Ce aromă e...? a întrebat Contele, parcă vorbind cu el însuși.

– Liliac, a răspuns bătrânul.

Fără să se întoarcă, a arătat cu degetul mare în spate, spre Grădinile Aleksandr.

Bineînțeles, și-a zis Contele. Asta era, exact. Cum să nu-și dea seama? Într-o vreme știa liliacul din Grădinile Aleksandr mai bine decât oricine altcineva din Moscova. Câteodată, când înflorea, își petrecea acolo toată după-amiaza, odihnindu-se fericit sub florile albe și mov.

– Extraordinar! i-a răspuns omului, dând din cap în semn de apreciere.

– E și nu e extraordinar, i-a spus bătrânul. Când liliacul e în floare, albinele se duc în Grădinile Aleksandr și

mierea lor are gust de liliac. Dar într-o săptămână se îngrămădesc în Inelul Grădinii și atunci o să gustați cireșe.

– În Inelul Grădinii! Cât de departe se duc?

– Unii zic că albina străbate și oceanul pentru o floare, i-a zis bătrânul zâmbind. Da' eu nu știu niciuna care să-l fi străbătut.

Contele a dat din cap, a mai luat o îmbucătură și a acceptat încă o ceașcă de cafea.

– Când eram copil stăteam mult la Niznîi Novgorod, și-a amintit el iar, pentru a doua oară în ziua aceea.

– Unde florile de măr cad ca fulgii de zăpadă, a spus omul bun la toate cu un zâmbet pe față. Și eu am crescut acolo. Tata îngrijea moșia Cernic.

– O știu bine! a exclamat Contele. Ce colț frumos de lume...

Și, când soarele verii se ivea pe cer, focul se stingea, iar albinele prindeau a roi deasupra, cei doi au povestit despre zilele din copilărie când roțile trăsurilor huruiau pe drum, libelulele țopăiau prin iarbă și merii înfloreau cât vedeai cu ochii.

Addenda

Chiar în clipa în care Contele a auzit uşa de la apartamentul 208 închizându-se în urmă, Anna Urbanova s-a cufundat în somn. Însă n-a dormit bine.

Când l-a expediat prima dată (întorcându-se într-o parte cu un suspin galeş), l-a privit cu o plăcere rece în clipele când şi-a strâns hainele şi a tras perdeaua. I-a plăcut chiar şi când s-a oprit să-i ridice bluza şi s-o pună pe umeraş.

Dar în aceeaşi noapte, la un moment dat, imaginea Contelui ridicându-i bluza a început să-i tulbure somnul. În trenul care o ducea înapoi la Sankt-Petersburg, s-a trezit că murmură ceva despre asta. Iar când a ajuns acasă, era deja furioasă. În săptămâna care a urmat, când avea şi cea mai mică pauză în programul ei încărcat, atunci imaginea aceea revenea, iar faimoşii ei obraji de alabastru se înroşeau de furie.

– Cine se crede contele ăsta Rostov? Trage scaune şi fluieră la câini? Îşi dă aere şi are ifose, cam aşa. Dar cu ce drept? Cine i-a dat voie să ridice o bluză şi s-o pună

pe umeraș? Și ce dacă-mi arunc bluza pe jos? E bluza mea și fac ce vreau cu ea!

Și cu astfel de gânduri se trezea, fără să se adreseze cuiva anume.

Într-o seară, după ce s-a întors de la o petrecere, numai gândul la micile lui gesturi delicate a înfuriat-o așa de tare, că atunci când s-a dezbrăcat nu numai că și-a azvârlit pe jos rochia de mătase roșie, ci le-a poruncit angajaților să nu cumva să se atingă de ea. Iar apoi, seară de seară, trântea pe jos ceva de îmbrăcat. Rochii și bluze din catifea și mătase de la Londra și de la Paris, cu cât mai scumpe, cu atât mai bine. Aruncate pe jos, în baie, și pe lângă coșul de gunoi. Pe scurt, pe oriunde îi venea.

După două săptămâni, budoarul ei arăta ca un cort arab plin cu textile de toate culorile.

La început, Olga, femeia de șaizeci de ani din Georgia, care-l întâmpinase pe Conte la ușa apartamentului 208 și care era garderobiera ei credincioasă din 1920, a privit comportamentul stăpânei cu o nepăsare răutăcioasă. Dar într-o seară, când Anna trântise o bluză albastră, fără spate, peste o rochie de mătase albă, a comentat la obiect:

– Te porți ca un copil, draga mea. Dacă nu-ți strângi hainele, o să-ți dau bătăiță.

Anna s-a făcut roșie ca un borcan cu dulceață.

– Să-mi strâng hainele? a țipat ea. Vrei să-mi strâng hainele? Atunci, o să le strâng!

Adunând douăzeci de ținute de pe jos, s-a dus cu ele în brațe la fereastra deschisă și le-a aruncat în stradă. Le-a urmărit cu cea mai mare satisfacție cum flutură și cad. Cât o să-i mai distreze pe vecini o asemenea dovadă de irascibilitate, a comentat garderobiera detașată când Anna, triumfătoare, a dorit s-o liniștească, apoi s-a întors și a ieșit din cameră.

Stingând luminile și urcându-se în pat, sfârâia ca o lumânare.

– Ce-mi pasă mie de ce o să spună vecinii despre cât sunt de irascibilă? Ce-mi pasă mie de ce o să se spună la Sankt-Petersburg sau în toată Rusia?

Însă la două noaptea, după ce se tot foise în pat, Anna Urbanova s-a furișat în vârful picioarelor la scara mare, s-a strecurat în stradă și și-a strâns hainele una câte una.

1924

Anonimitate

A fi invizibil e o aspirație care există de când legendele. Cu ajutorul unui talisman, al unei poțiuni ori al zeilor înșiși, prezența trupească a eroului își pierde substanța și cât ține vraja el poate umbla nevăzut printre semenii săi, oamenii, nevăzut.

Ce avantaje are o asemenea putere poate să-ți dezvăluie orice copil de zece ani. Fie că te strecori pe lângă balauri, tragi cu urechea la complotiști și te furișezi în comori, fie că șterpelești o plăcintă din cămară, că-i spulberi șapca de pe cap vreunui polițist ori că dai foc la haina învățătorului, nu trebuie decât să recunoaștem că există o mie de povești care spun că te poți face nevăzut.

Însă o poveste care nu s-a spus prea des este cea în care eroului i se face această vrajă, dar sub formă de blestem. După ce și-a trăit viața în iureșul luptei, la punctul culminant, în al douăzecilea rând, cu vedere privilegiată la doamnele din loje, adică în inima lucrurilor, se trezește dintr-odată invizibil și pentru prieteni,

și pentru dușmani. Iar vraja pe care i-a făcut-o lui Anna Urbanova în 1923 era de felul acesta.

În noaptea sortită în care luase cina cu vrăjitoarea în apartamentul ei, probabil că avusese puterea să-l facă invizibil pe loc. In schimb, ca să se joace cu liniștea lui sufletească, i-a făcut o vrajă sub care să-l țină un an, pas cu pas.

In săptămânile următoare, el a băgat de seamă brusc că dispare din vedere câteva minute. Poate că lua cina în Piazza când vreun cuplu se apropia de masa lui, cu intenția evidentă de a se așeza la masa aceea. Ori, când stătea lângă biroul din față de la recepție, se trezea că aproape-l dărâmă vreun oaspete grăbit. Când a venit iarna, se întâmpla des ca aceia care de obicei îl salutau dând din mână sau zâmbindu-i să nu-l vadă până nu ajungea la doi-trei metri în fața lor. Când traversa holul, celor mai apropiați prieteni le lua ceva până să observe că e chiar în fața lor.

– A! a zis Vasili, punând receptorul în furcă. Vă rog să mă scuzați, Conte Rostov. Nu v-am văzut. Cu ce vă pot fi de folos?

Contele a ciocănit ușor în pupitrul portarului:

– Nu cumva știți unde se află Nina?

Nu se interesa despre ea pur și simplu la primul individ care îi ieșea în cale, fiindcă Vasili avea o calitate ieșită din comun: știa unde se află fiecare în fiecare moment.

– E în salonul de cărți, cred.

– A... a răspuns el cu un zâmbet cunoscător.

Întorcându-se, a străbătut holul spre sala de cărți și a deschis ușa fără zgomot, bănuind că va da de patru doamne între două vârste, care fac schimb de prăjiturele și măscări la niște giumbușlucuri, în timpul unei partide de twist – în vreme ce un spiriduș atent își ține respirația într-un dulap. Dar a dat de obiectul căutării sale stând singur la masa de joc. Cu două teancuri de hârtie în față și un creion în mână, părea însăși întruchiparea

entuziasmului pentru învățătură. Creionul se mișca atât de vioi, că arăta ca o gardă de onoare, care mărșăluiește pe pagină ținând capul sus, după care face stânga împrejur la margine ca s-o ia iute înapoi.

– Salutările mele, dragă prietenă!

– Bună, domnule conte, i-a răspuns Nina, fără să ridice ochii din ce făcea.

– Ați vrea să mă însoțiți într-o excursie înainte de cină? Mă gândeam să facem o vizită la pupitrul de comandă.

– Mă tem că momentan nu pot.

Contele a luat loc pe scaunul din fața ei, în timp ce Nina a isprăvit de scris o foaie și a luat alta din celălalt teanc. Din obișnuință, el a ridicat pachetul de cărți aflat de obicei la colțul mesei și le-a amestecat de două ori.

– Vreți să vedeți o șmecherie?

– Poate altă dată.

El a pus la loc pachetul de cărți, netezindu-l. Apoi a luat prima foaie din teancul de foi scrise. A găsit acolo toate numerele cardinale de la 1,100 la 1,199, în coloane atent delimitate. Treisprezece fuseseră încercuite cu roșu, după un principiu necunoscut.

Contele era, se subînțelege, intrigat.

– Ce punem la cale?

– Matematică.

– Văd că abordați subiectul plină de vigoare.

– Profesorul Lisițki spune că trebuie să te lupți cu matematica așa cum te lupți cu un urs.

– Serios? Și cu ce specie de urs ne luptăm azi? Mai degrabă cu un polar decât cu un panda, bănuiesc.

Nina l-a privit cu ochii ei din care dispăruse scânteia.

Contele și-a dres glasul și a adoptat un ton mai grav.

– Bănuiesc că aici este vorba și despre un șir de numere întregi.

– Știți ce e un număr prim?

– Adică 2, 3, 5, 7, 11, 13...?

– Exact, a zis apoi Nina. Numerele acelea întregi, *indivizibile* doar la 1 și la ele însele.

După cât de dramatic pronunțase cuvântul *indivizibile*, ți-ai fi putut închipui că vorbește despre impenetrabilitatea unei fortărețe.

– Oricum, a spus ea, fac o listă cu toate.

– Cu toate!

– E o misiune sisifică, a recunoscut (deși cu un entuziasm care te făcea să te întrebi dacă înțelege bine etimologia termenului).

A arătat pe masă, la paginile deja scrise.

– Lista numerelor prime începe cu 2, 3, 5, cum ziceți. Dar numerele prime sunt din ce în ce mai puține pe măsură ce sunt din ce în ce mai mari. Așa că una e să dai de un 7 sau de un 11. Și cu totul alta e să dai de un 1009. Vă puteți imagina ce înseamnă să dai de un număr prim în sute de mii...? În milioane...?

Nina s-a uitat în depărtare, ca și cum ar fi văzut cel mai mare și cel mai impregnabil dintre toate numerele situate pe promontoriul lui stâncos, unde rezistase mii de ani în fața balaurilor care scuipă foc și a hoardelor barbare. După aceea s-a apucat din nou de treabă.

Contele s-a uitat iar la foaia de hârtie din mâna ei, cu și mai mult respect. În definitiv, un om educat ar trebui să admire orice gen de studiu, oricât de obscur ar părea, dacă e făcut din curiozitate și cu devotament.

– Uite, a zis el pe tonul omului care crede că descoperă ceva. Acesta nu este un număr prim.

– Care? l-a privit ea neîncrezătoare.

I-a întins foaia și i-a arătat o cifră încercuită cu roșu:

– 1173.

– De unde știți că nu e număr prim?

– Dacă cifrele dintr-un număr dau, adunate, un număr divizibil la 3, atunci, și el e divizibil la 3.

– *Mon Dieu!*

S-a lăsat pe spate în scaun, privindu-l admirativ într-un fel prin care recunoştea că se poate să-l fi subestimat.

Ei bine, când îl subestimează un prieten, omul are un oarecare motiv să se simtă jignit, că prietenii ar trebui să ne *supraestimeze*. Ar trebui să aibă o părere exagerat de bună despre tăria noastră morală, despre sensibilităţile noastre estetice, despre orizontul nostru intelectual. Ba ar trebui chiar să ne închipuie sărind pe geam la ţanc, cu operele lui Shakespeare într-o mână şi cu un pistol în cealaltă! Dar în cazul acesta Contele a trebuit să recunoască şi că nu prea are motiv să se simtă jignit. Căci, oricât se străduia, tot nu-şi dădea seama ce cotlon întunecos al minţii lui de adolescent de odinioară prinsese contur.

– Mai bine mi le-aţi da, i-a zis Nina, arătând spre teancul de ziare din faţa lui.

Lăsând-o la treabă, se consola cu gândul că peste cincisprezece minute o să se vadă cu Mişka şi o să ia cina împreună şi, pe deasupra, nici nu citise gazeta. Aşa că, întorcându-se în hol, a luat *Pravda* de la măsuţa de cafea şi s-a făcut comod pe scaunul dintre palmieri.

A aruncat o privire pe titluri, după care s-a lăsat absorbit de un articol despre o fabrică din Moscova care-şi depăşise planul. Apoi a citit o schiţă despre diverse îmbunătăţiri ale vieţii la ţară în Rusia. Îndreptându-şi atenţia spre un reportaj despre elevii recunoscători din Kazan, n-a putut să nu observe că noul stil gazetăresc avea o anumită repetitivitate. Bolşevicii parcă să hrăneau zi de zi din aceleaşi subiecte şi, mai mult, ridicau în slăvi un număr atât de îngust de puncte de vedere cu un vocabular atât de îngust, că invariabil aveai impresia că ai citit deja tot.

Abia la al cincilea articol şi-a dat seama că *citise* deja tot. Fiindcă era ziarul de ieri. L-a trântit pe măsuţă cu un

mormăit și s-a uitat la ceasul din spatele pupitrului din față, care arăta că Mișka întârziase cincisprezece minute.

Numai că una înseamnă cincisprezece minute pentru un om activ și alta, pentru un om care n-are nimic de făcut. Ultimele douăsprezece luni din viața Contelui fuseseră, eufemistic vorbind, lipsite de evenimente, ceea ce nu se putea spune despre Mișka. La congresul ARSP, vechiul prieten al Contelui primise misiunea de a edita și de a adnota o antologie de povestiri rusești în mai multe volume. Numai asta ar fi fost o scuză de înțeles pentru întârzierea de acum. Dar în viața lui Mișka se mai întâmplase ceva care-l făcea să nu mai fie la fel de punctual ca înainte...

În copilărie, Contele avea reputația de mare țintaș. Se știa că nimerise clopotul de la școală cu o piatră pe care o trăsese din spatele unor tufișuri din partea cealaltă a curții. Se știa că înecase într-o călimară o copeică pe care o azvârlise din partea cealaltă a clasei. Iar cu un arc și o săgeată putea să străpungă o portocală de la cincizeci de pași depărtare. Dar nici că lovise o țintă mai îndepărtată decât atunci când băgase de seamă interesul prietenului său față de Ecaterina de la Kiev. În lunile care au urmat după congresul din 1923, frumusețea ei a devenit atât de strălucitoare, inima ei a dobândit atâta bunătate, purtarea ei era atât de amabilă, că Mișka nu putea decât să se baricadeze dincolo de un teanc de cărți la vechea bibliotecă imperială din Sankt-Petersburg. „E un licurici, Sașa. O morișcă", așa îi zicea Mișka, plin de uimirea nostalgică a omului care n-a putut să admire decât o clipă o minune a lumii.

După care, într-o după-amiază de toamnă, ea a apărut la el în alcov, dornică să se destăinuie cuiva. Ascunși după cărțile lui, au șușotit o oră întreagă, iar când a sunat clopoțelul care vestea că biblioteca se închide, au plecat să-și continue discuția pe Nevski Prospekt și au hoinărit

tocmai până în Cimitirul Tikhvin, unde, într-un locşor din care se vedea râul Neva, această morişcă, această minune a lumii l-a luat dintr-odată de mână.

– A, Contele Rostov! a exclamat Arkadi în trecere. Aici eraţi! Cred că am un mesaj pentru dumneavoastră.

Întorcându-se la biroul lui, a căutat prin nişte foi:

– Uitaţi!

Mesajul, scris de recepţionerul hotelului, transmitea scuzele lui Mişka, prietenul lui, care spunea că, deoarece Ecaterina nu se simte în apele ei, se întoarce la Sankt-Petersburg mai devreme decât plănuise. După o clipă de dezamăgire, Contele a ridicat ochii din bilet şi i-a mulţumit lui Arkadi, dar căpitanul se ocupa deja de alt client.

– Bună seara, Conte Rostov!

Andrei s-a uitat repede în Registru:

– Astă-seară o masă de două persoane, nu?

– Mă tem că astă-seară o să fiu singur, Andrei.

– Oricum, e o plăcere să vă avem la noi. Masa dumneavoastră ar trebui să fie gata în câteva minute.

După recenta recunoaştere a URSS de către Germania, Anglia şi Italia, să aştepţi câteva minute la Boiarski devenise ceva la ordinea zilei. Acesta era însă preţul când te întorceai în sânul popoarelor înfrăţite şi la frăţia comerţului.

Făcând un pas într-o parte, Contele a observat că dinspre hol vine mărşăluind un bărbat cu barbă ascuţită, însoţit de protejat. Deşi nu-l zărise decât o dată sau de două ori, şi-a dat seama că e Comisarul Nu-Ştiu-Cine, căci mergea grav, vorbea grav şi chiar se oprea în loc la fel de grav.

– Bună seara, tovarăşe Soslovski! a zis Andrei cu un zâmbet de bun venit.

– Da, a răspuns Soslovski, de parcă l-ar fi întrebat dacă vrea să ia loc la masă imediat.

Dând din cap aprobator, Andrei i-a făcut semn unui chelner, i-a întins două meniuri şi i-a cerut să-i conducă pe domni la masa numărul 14.

În ceea ce priveşte geometria, Boiarski era un pătrat în mijlocul căruia se afla un aranjament floral în formă de turn (astăzi, crenguţe de forsiţia înflorite), iar de jur împrejurul lui erau douăzeci de mese de diverse dimensiuni. Dacă le priveai în funcţie de punctele cardinale, atunci, la ordinul lui Andrei, chelnerul îi conducea acum pe Comisar şi pe protejatul lui la o masă de două persoane din colţul de nord-est, chiar lângă masa la care lua cina un bielorus fălcos.

– Andrei, prietene...

Maître a ridicat privirea din Registru.

– Nu e individul care a avut un schimb de replici cu buldogul ăla acum câteva zile?

„Schimb de replici" era un fel de eufemism politicos, în comparaţie cu ce se întâmplase. Căci, în după-amiaza cu pricina, când acest Soslovski îşi întrebase cu voce tare companionii de ce nu se grăbesc bielorusii să îmbrăţişeze ideile lui Stalin, buldogul (care stătuse la masa vecină), îşi aruncase şervetelul pe farfurie şi întrebase „ce înseamnă asta"! Din trei motive, răspunsese Soslovski cu un dispreţ la fel de ascuţit ca barba lui, şi apoi le expusese: „Mai întâi, pentru că poporul e relativ leneş, trăsătură pentru care bielorusii sunt cunoscuţi în toată lumea. În al doilea rând, pentru că sunt înfumuraţi din pricina Vestului, fapt care probabil că vine din lunga lor mezalianţă cu polonezii. Dar în al treilea rând şi înainte de toate..."

Numai că, vai, restaurantul n-o să audă niciodată ce era în al treilea rând şi înainte de toate. Căci buldogul, care-şi dărâmase scaunul la auzul cuvântul „mezalianţă", l-a înşfăcat pe Soslovski de pe scaun. În iureşul care a urmat a fost nevoie de trei chelneri ca să descleştezе

diverse mâini de pe diverse revere și de doi picoli ca să curețe puiul Maréchal de pe jos.

Amintindu-și o clipă scena, Andrei a întors capul spre masa 13, unde stătea buldogul cu pricina, cu o femeie care-i semăna așa de mult, că orice om de bun-simț ar fi zis că-i e soție. Făcând stânga-mprejur, Andrei a aranjat crenguțele de forsiția și i-a dus pe Soslovski și pe protejatul lui înapoi la masa 3, un loc minunat din colțul de sud – sud-est, la care ar fi încăput fără probleme patru oameni.

– *Merci beaucoup*, a zis Andrei când s-a întors.

– *De rien*, i-a răspuns Contele.

Răspunzându-i lui Andrei „pentru nimic", Contele făcea mai mult decât să reabiliteze o figură de stil din galică. De fapt, merita mulțumiri pentru mica lui intervenție, așa cum merită mulțumiri o rândunea pentru trilul ei. Căci Aleksandr Rostov era maestru la aranjarea mesei încă de la cincisprezece ani.

Când era în vacanță și se ducea acasă, bunica îl chema mereu în bibliotecă, unde-i plăcea să croșeteze lângă șemineu, într-un fotoliu singuratic.

– Vino să stai cu mine o clipă, băiatul meu!

– Sigur, bunico, îi răspundea el, bâțâindu-se pe grătarul de la foc. Cu ce pot fi de ajutor?

– Vineri seara vine prelatul la cină și mai vin și Ducesa Obolenski, Contele Keraghin *și* familia Minski-Polotov...

Iar glasul i se stingea fără să mai ofere alte explicații. Dar nici nu era nevoie de alte explicații. Contesa era de părere că cina trebuie să fie un răgaz de la încercările și frământările vieții. Așa că nu încuraja la masa ei discuțiile despre religie, despre politică ori despre suferințele personale. Pentru ca situația să fie și mai complicată,

prelatul nu auzea cu urechea stângă, dar prindea ceva din epigramele în latină, iar când bea un pahar de vin cam trăgea cu ochiul la decolteuri, în timp ce Ducesa Obolenski, deosebit de caustică vara, se încrunta la vorbele pline de duh și nu putea să sufere conversațiile despre artă. Dar familia Keraghin? Prințul Minski-Polotov îl făcuse bonapartist pe bunicul lor în 1811 și de atunci nu mai schimbaseră un cuvânt cu nimeni din familia Minski-Polotov.

– Câți vin?

– Patruzeci.

– Obișnuiții?

– Mai mult sau mai puțin.

– Familia Osipov?

– Da. Dar Pierre e la Moscova...

– A! a exclamat Contele, cu zâmbetul campionului la șah aflat în fața unei noi provocări.

În provincia Niznîi Novgorod erau o sută de familii de vază, care vreme de două secole se căsătoriseră, divorțaseră, luaseră și dăduseră cu împrumut, simțiseră împăcare și regret, jigniseră, apăraseră, se duelaseră, ajungând în felurite poziții conflictuale, în funcție de generație, sex și familie. Iar în mijlocul acestui vârtej se afla salonul Contesei Rostov, cu cele două mese de douăzeci de persoane, așezate una lângă alta.

– Nicio grijă, *Grand-mère!* o liniștea Contele. Avem o soluție.

În grădină, când el închidea ochii și-și închipuia unde o să stea fiecare, surorii lui îi făcea plăcere să râdă de misiunea lui:

– Ce te încrunți așa, Sașa? Oricum ar fi aranjată masa, la cină avem parte întotdeauna de conversație încântătoare.

– Oricum ar fi aranjată masa! exclama el. Conversație încântătoare! Ei bine, află, dragă surioară, că așezarea

neglijență a invitaților la masă a destrămat căsnicii și a dus la prăbușirea celor mai rezistente *détentes*. Dacă Paris n-ar fi stat lângă Elena când a luat cina la curtea lui Menelau, n-ar fi existat războiul troian.

Un răspuns șarmant, fără îndoială, se gândea Contele peste ani. Dar unde erau acum familia Obolenski și familia Minski-Polotov?

Cu Hector și Ahile.

– Masa dumneavoastră e gata.

– A! Mulțumesc, Andrei.

Peste două minute, iată-l așezat confortabil la masă, cu un pahar de șampanie în față (un mic gest de recunoștință din partea lui Andrei pentru intervenția lui de mai înainte).

Luând o înghițitură, a parcurs meniul de la ultima la prima filă, cum îi stătea în obicei, căci învățase din proprie experiență că aperitivele băute înainte de gustări nu provoacă decât regrete. Iar aici avea exemplul perfect. Căci ultimul fel din meniu era chiar singura necesitate a zilei: *osso buco*, care mergea cel mai bine dacă beai înainte un aperitiv ușor și înviorător.

Închizând meniul, s-a uitat de jur împrejurul restaurantului. Nu putea să nu recunoască, urcând spre Boiarski, fusese puțin descurajat. Dar acum iată-l cu un pahar de șampanie în mână, așteptând o porție de *osso buco*, mulțumit că-i fusese de ajutor unui prieten.

Poate că Soarta, care, dintre toate vlăstarele proprii, cel mai mult iubea Întorsătura, se hotărâse să-l binedispună.

– Aveți întrebări?

Iată ce auzise pe cineva rostind chiar în spatele lui.

Fără șovăire a vrut să răspundă că tocmai urma să dea comanda, însă când s-a întors pe scaun a constatat cu stupoare că în dreptul umărului său, îmbrăcat în haina albă de la Boiarski, se apleca Episcopul.

Acum, se știa că, pentru că se întorseseră recent la hotel oaspeți din străinătate, la Boiarski se cam simțea lipsa de personal. Așa că înțelegea de ce vrea Andrei să-și mărească echipa. Dar, dintre toți chelnerii din Piazza, dintre toți chelnerii din lume, de ce să-l aleagă pe *acesta?*

Episcopul parcă-i auzea gândurile, căci zâmbetul i-a devenit infatuat. *Da,* părea el că spune, *iată-mă în faimosul dumitale Boiarski, unul dintre puținii aleși care intră imuni pe ușa de la bucătăria orânduită de* chef *Zukovski.*

– Poate mai aveți nevoie de timp...? a sugerat Episcopul, cu creionul oprit pe carnet.

Contele s-a gândit o clipă să-l trimită la plimbare și să ceară altă masă. Însă familia Rostov se lăudase întotdeauna că recunoaște atunci când dă dovadă de un comportament fără milă.

– Nu, bunul meu domn, i-a răspuns el. Sunt gata să comand. O să încep cu o salată de portocale cu chimen dulce, după care aș dori o porție de *osso buco.*

– Desigur, a zis Episcopul. Și cum să fie *osso buco?*

Contele aproape că și-a trădat surprinderea. *Cum să fie? S-o fi așteptând să-i dictez temperatura la care să pregătească o bucată de carne înăbușită?*

– Cum o face bucătarul, i-a replicat generos.

– Vin doriți?

– Bineînțeles. O sticlă de San Lorenzo Barolo din 1912.

– Roșu sau alb?

– Barolo, a explicat Contele cât de binevoitor a putut, e un vin roșu plin, din nordul Italiei. Merge mănușă cu *osso buco* de la Milano.

– Deci vin roșu.

L-a studiat o clipă pe Episcop. Nu pare surd, și-a zis. Iar după accent, ai zice că rusa e limba lui maternă. Așa că acum ar fi trebuit să fie în drum spre bucătărie? Dar,

dacă n-ar fi pusă la încercare atât de ușor, răbdarea nu prea ar fi o virtute, cum îi plăcea lui să puncteze...

– Da, i-a răspuns Contele după ce a numărat până la cinci. Barolo e un vin *roșu*.

Dar episcopul, cu creionul și carnetul lui, tot nu se clintea din loc.

– Îmi cer scuze, a rostit pe un ton nu de scuze, dacă nu mă fac înțeles clar. Dar în seara aceasta nu aveți decât *două* opțiuni: alb și roșu.

S-au holbat unul la altul.

– Poate îl rugați pe Andrei să vină puțin încoace.

– Desigur, a răspuns Episcopul, îndepărtându-se după ce a făcut o plecăciune bisericească.

Contele bătea darabana în masă.

Desigur, spune. Desigur, desigur, desigur. Desigur ce? Desigur că tu ești acolo și eu sunt aici? Desigur că ai zis ceva și eu am răspuns? Desigur că timpul omului pe pământ e limitat și se poate sfârși în orice clipă!

– S-a întâmplat ceva, Conte Rostov?

– A, Andrei! În legătură cu noul angajat, îl știu destul de bine din ce făcea jos. Și bănuiesc că acolo o anumită lipsă de experiență trebuie tolerată sau chiar e de așteptat. Dar aici, la Boiarski...

A desfăcut mâinile într-un gest care arăta spre sala goală, după care s-a uitat la *maître d'*, așteptând înțelegere.

Nimeni dintre cei care-l cunoșteau cât de puțin pe Andrei n-ar fi putut spune că are un comportament pestriț. Nici nu lătra la carnavaluri, nici nu era susținătorul divertismentelor ușurele. Fiind *maître d'* la Boiarski, trebuia să fie competent, plin de tact și decent. Prin urmare, Contele era obișnuit ca Andrei să etaleze o expresie solemnă. Însă în toți anii în care luase cina la Boiarski *atât de* solemn ca acum nu-l văzuse niciodată.

– A fost avansat la cererea domnului Halecki, i-a explicat el încet.

– Dar de ce?

– Nu știu sigur. Bănuiesc că are un prieten.

– Un prieten?

Andrei a ridicat din umeri, gest pe care nu-l făcea de obicei.

– Un prieten cu influență. Cineva din Sindicatul Chelnerilor, poate, ori de la Comisariatul Muncii sau din eșaloanele superioare ale Partidului. Cine mai poate ști zilele astea?

– Recunoștința mea, a zis Contele.

Andrei s-a înclinat îndatoritor.

– Ei bine, dumneata n-ai nicio vină, e clar, dacă ți-l pun în cârcă. Iar eu o să-mi adaptez așteptările. Dar înainte să plecați îmi puteți face un mic serviciu? Dintr-un motiv care îmi scapă, nu m-a lăsat să-mi comand vinul. Speram doar să primesc o sticlă de San Lorenzo Barolo pentru *osso buco*.

– Poate că ar trebui să veniți cu mine... s-a făcut Andrei și mai solemn, dacă se poate închipui așa ceva.

Urmându-l pe Andrei prin restaurant, în bucătărie, coborând apoi pe o scară lungă, în spirală, Contele s-a trezit undeva unde nici măcar Nina nu călcase niciodată: în pivnița de vinuri de la Metropol.

Cu boltele ei de cărămidă, cu atmosfera ei rece, întunecată, amintea de frumusețea sumbră a unei catacombe. Numai că departe, în capătul celălalt, în loc de sarcofage semănând cu sfinți, se vedeau șiruri de lăzi cu sticle de vin. Aici, o colecție incredibilă de soiuri de Cabernet, Chardonnay, Riesling, Syrah, Porto și Madeira – un secol de antichități din toată Europa.

Una peste alta, erau acolo aproape zece mii de lăzi. Peste o sută de mii de sticle. Și niciuna n-avea etichetă.

– Ce s-a întâmplat? a exclamat Contele.

– Tovarășul Teodorov, Comisarul pentru Hrană, a dat din cap Andrei, încuviințând taciturn, a primit o plângere care susține că existența listei noastre de vinuri contrazice idealurile Revoluției. Că e un monument al privilegiilor nobilimii, spre slăbirea inteligheției și propășirea prețurilor exorbitante practicate de speculanți.

– E absurd!

Pentru a doua oară într-o singură oră, Andrei, care nu dădea din umeri, a dat din umeri.

– A fost o întrunire, s-a votat, s-a emis o hotărâre... De aici încolo Boiarski o să vândă numai vin roșu și alb, toate sticlele la același preț.

Cu o mână care nu avusese niciodată menirea de a servi unui astfel de scop, a arătat în colț, unde, lângă cinci butoaie de apă, pe podea, erau împrăștiate etichete.

– A fost nevoie de zece oameni și de zece zile ca să îndeplinim misiunea.

– Dar cine Dumnezeu ar face o asemenea plângere?

– Nu sunt sigur, deși mi s-a zis că s-ar putea să fi pornit de la prietenul dumneavoastră...

– De la prietenul meu?

– Prietenul dumneavoastră de sus.

Contele s-a uitat la Andrei stupefiat. După care i-a venit în gând o amintire – o amintire de la un Crăciun, când se aplecase din scaunul lui ca să corecteze recomandarea făcută de un anumit chelner: un vin Rioja la o friptură letonă. Cât de infatuat comentase Contele la momentul respectiv că lipsa de experiență nu are înlocuitor.

Ei bine, se gândea el acum, iată înlocuitorul.

Urmat de Andrei la câțiva pași, a pornit spre culoarul central din pivnița de vinuri, așa cum un comandant și locotenentul său ar păși într-un spital de campanie după o bătălie. Spre capăt, Contele a dat jos un șir. Numărând repede stâlpii și rafturile, a observat că

numai în șirul acesta să tot fi fost o mie de sticle, o mie de sticle identice ca formă și greutate.

Luând una la întâmplare, se gândea la perfecțiunea cu care forma unduioasă a sticlei se potrivește pe palmă, la perfecțiunea greutății pe care o măsoară în mână. Dar înăuntru? Ce anume era înăuntrul acestei sticle verde-închis? Un Chardonnay de servit la un Camembert? Un Sauvignon Blanc care să acompanieze un *chèvre*?

Orice vin va fi fost înăuntru, în mod sigur el nu era identic cu cel de alături. Dimpotrivă, conținutul sticlei pe care o ținea în mână era rodul unei istorii la fel de unice și complicate ca istoria unui popor sau a unui om. Prin culoarea, aroma și gustul său, exprima cu siguranță geologia idiosincratică și clima predominantă din ținutul natal. Exprima, de asemenea, toate fenomenele naturale din *vechimea* lui. Într-o înghițitură evoca timpul când a avut loc dezghețul în iarna aceea, cât plouase în vara aceea, ce vânturi avuseseră putere și cum se mișcaseră norii.

Da, o sticlă de vin era distilarea capitală a vinului și a spațiului, o expresie poetică a individualității înseși. Și totuși, iat-o aici, azvârlită iar în marea anonimității, ținutul acela de mediocri și de necunoscuți.

Și, dintr-odată, Contele a avut momentul lui de luciditate. Exact cum Mișka ajunsese să înțeleagă prezentul ca produs natural colateral al trecutului și vedea foarte clar cum va trasa viitorul, la fel și Contele *își* înțelegea acum locul în trecerea timpului.

Îmbătrânind, ne resemnăm cu convingerea că pentru ca un stil de viață să se stingă e nevoie de generații. Știm, la urma urmei, ce cântece le plăceau bunicilor noștri, deși noi înșine n-am dansat niciodată pe ele. De sărbători scoatem din sertar rețete vechi de zeci de ani, uneori chiar scrise de mâna unei rude care s-a stins de mult. Și obiectele din casele noastre? Măsuțele orientale de cafea și birourile tocite, transmise din generație în generație?

Deşi „demodate", nu numai că ne înfrumuseţează viaţa de zi cu zi, ci îi conferă şi o credibilitate concretă presupunerii noastre că trecerea unei epoci va fi glacială.

Însă în anumite împrejurări, a recunoscut Contele în cele din urmă, asta se poate întâmpla cât ai clipi din ochi. Răzmeriţa poporului, frământarea politică, progresul industriei – orice combinaţie între acestea trei poate face societatea să evolueze sărind peste generaţii, măturând în cale diverse aspecte ale trecutului care, altfel, ar fi putut persista decenii întregi. Şi probabil că e aşa mai ales acum, când, mai nou, ajung la putere cei care nu au încredere în nicio formă de ezitare şi în nicio nuanţă, cei care pun încrederea în sine mai presus de orice.

Remarcase deja de ani buni, cu un zâmbet firav, că a cam trecut vremea pentru una sau alta – că-i cam trecuse vremea pentru poezie, pentru călătorie, pentru iubire. Dar, deşi remarcase, nu crezuse niciodată asta cu adevărat. În adâncul sufletului, îşi închipuise că, deşi nu se îngrijise de ele, ţinuturile acestea din viaţa lui zăboveau undeva la periferie, aşteptându-l să-şi aducă aminte de ele. Numai că, uitându-se la sticla pe care o ţinea în mână, l-a izbit sentimentul că-i *trecuse* vremea pentru orice. Fiindcă bolşevicii, aşa de hotărâţi să remodeleze viitorul pe o matriţă a lor, nu vor avea linişte până când nu vor dezrădăcina, până când nu vor spulbera şi până când nu vor şterge fiecare vestigiu al Rusiei lui.

Punând sticla la loc, s-a întors la Andrei, în capătul scărilor. Însă, mergând pe lângă raft, a simţit că îi trecuse vremea aproape *pentru* orice. Căci trebuia să-şi îndeplinească o ultimă îndatorire.

– Numai o clipă, Andrei!

A luat-o din capătul pivniţei şi a început să străbată sistematic culoarele, printre rânduri, urmărind tot de sus în jos, până când lui Andrei i se va fi părut că şi-a pierdut minţile. Însă la al şaselea rând s-a oprit. S-a aplecat la un

raft de la nivelul genunchiului și a scos cu grijă o sticlă dintre mii de sticle. Ținând-o în sus cu un zâmbet mâhnit, a mângâiat cu degetul mare cele două chei încrucișate embosate în sticlă.

Pe 22 iunie 1926, când se comemorau zece ani de la moartea Elenei, Contele Aleksandr Ilici Rostov avea să bea în amintirea surorii lui. După care avea să-și încheie socotelile cu viața, o dată pentru totdeauna.

1926

Adieu

Să-ţi alegi o anumită filozofie face parte din viaţa oricărui om. Ori aşa credea Contele, stând acolo, la ferestrele lui vechi de la apartamentul 317, unde se strecurase cu ajutorul cheii de la Nina.

Fie după ce cântărim atent, citind şi dezbătând cu însufleţire idei la cafea, la ora două noaptea, fie pur şi simplu graţie unei înclinaţii înnăscute, trebuie să adoptăm cu toţii o viziune-cadru fundamentală, un sistem rezonabil de coerent de cauze şi efecte, care să ne ajute să înţelegem nu doar întâmplările dintr-un moment ori altul, ci toate acţiunile şi interacţiunile mărunte care alcătuiesc vieţile noastre de zi cu zi – fie ele deliberate sau spontane, inevitabile sau neprevăzute.

Secole la rând majoritatea ruşilor şi-au găsit consolarea filosofică în biserică. Că se încredeau în viziunea nemiloasă din Vechiul Testament sau în cea mai miloasă din Noul Testament, Supunerea faţă de voia Domnului

îi ajuta să înțeleagă ori, cel puțin, să accepte inexorabilul curs al întâmplărilor.

Așa cum era moda în epocă, majoritatea colegilor de școală ai Contelui întorceau spatele bisericii. Însă doar pentru a alege alte feluri de consolare. Unii, preferând claritatea științei, aderau la ideile lui Darwin, văzând la fiecare colț semnul selecției naturale, în vreme ce alții îl alegeau pe Nietzsche, cu prezența lui eternă, ori pe Hegel, cu dialectica lui – fiecare dintre aceștia doi având, fără îndoială, un sistem care părea coerent când în sfârșit ajungeai cu lectura la pagina o mie.

Însă preferințele filosofice ale Contelui fuseseră întotdeauna legate în mod organic de meteorologie. Mai exact, credea în influența inevitabilă a vremii miloase și a celei nemiloase. Credea în influența gerului timpuriu și a verilor care nu se lăsau duse, a norilor de rău augur și a ploilor delicate, a ceții, a soarelui și a ninsorii. Și credea în special că și cea mai mică schimbare din termometru poate schimba destine.

Spre exemplificare, nu trebuia decât să te uiți pe fereastra lui. Cu nici trei săptămâni în urmă, temperatura ajungând la 7 grade Celsius, Piața Teatrului era pustie și cenușie. Dar datorită unei creșteri de cinci grade a temperaturii medii pomii înfloriseră, rândunicile începuseră să cânte, iar cuplurile de tineri și de bătrâni zăboveau pe bănci. Dacă nu era nevoie decât de o schimbare atât de mică a temperaturii pentru ca viața din piața publică să sufere o schimbare, atunci, de ce să nu credem că și istoria are nevoie de tot atât?

După ce ai strâns comandanți neînfricați și cincisprezece divizii, după ce ai evaluat slăbiciunile inamicului, după ce i-ai studiat terenul și ai întocmit cu cea mai mare atenție un plan de atac, în cele din urmă ar fi trebuit să cunoști temperatura, Napoleon ar fi fost primul care s-o recunoască. Fiindcă de citirea termometrului

nu o să depindă numai ritmul în care înaintezi, ci și caracterul adecvat al proviziilor și tot ea o să-i încurajeze sau o să-i descurajeze pe luptători. (Ah, Napoleon, poate că misiunea ta în Mama Rusie nici n-ar fi reușit, dacă ar fi fost zece grade în plus, și cel puțin ai fi putut ajunge acasă cu jumătate din forțe intacte, în loc să mai pierzi încă trei sute de mii de soldați între porțile Moscovei, pe malurile râului Neman.)

Însă, dacă nu vă plac exemplele de pe câmpul de luptă, atunci să ne uităm mai bine la o petrecere dintr-o toamnă târzie, când ați fost invitat, împreună cu tot soiul de prieteni și cunoștințe, la aniversarea fermecătoarei Prințese Novobaczki, care împlinea douăzeci și unu de ani...

La ora cinci, când te uiți de la fereastra camerei în care îți faci toaleta, vremea pare o amenințare pentru sărbătoare. Cum temperatura este de un grad, iar cât vezi cu ochii sunt nori și a și început să burnițeze, oaspeții Prințesei o să sosească la petrecere înghețați, uzi și ponosiți. Dar când începe festivitatea, pe la șase, temperatura va fi scăzut atât cât ceea ce-ți aterizează pe umeri să nu fie picăturile ploii cenușii de toamnă, ci primii fulgi de zăpadă din an. Așa se face că toată precipitarea aceea care nu prevestea nimic bun îi conferă seratei o aură magică. De fapt, coborârea în spirală a fulgilor de zăpadă prin aer te hipnotizează într-atât, încât te trezești spulberat de pe drum de-o troică în plin galop, condusă de un ofițer de husari ca un centurion în carul lui.

După ce îți ia o oră să-ți scoți trăsura din șanț, ajungi la reședința Prințesei cu întârziere, dar, printr-un noroc, cu întârziere ajunge și un prieten vechi, corpolent, din vremea academiei. De fapt, ajungi la tanc să-l vezi cum apare din trăsura lui, își îndreaptă umerii, împinge pieptul în față și apoi, alunecând pe gheață și căzând pe partea dorsală, pune la încercare bunele maniere ale

servitorilor. Ajutându-l să se ridice, îți strecori un braț sub al lui și-l conduci în casă tocmai când restul invitaților se revarsă din salonul de zi.

În salonul unde are loc dineul, te uiți repede de jur împrejurul mesei, căutându-ți numele, gândindu-te că, fiindcă ești *raconteur* vestit, o să stai iar lângă cine știe ce verișor neîndemânatic. Dar ia uite! Te-au așezat în dreapta oaspetelui de onoare. În timp ce la stânga Prințesei... nu este nimeni altcineva decât năvalnicul june husar care te-a azvârlit de pe drum mai devreme.

Bagi de seamă dintr-o privire că omului i se pare ceva absolut normal să primească toată atenția ei. E limpede că vrea s-o blagoslovească cu povești de regiment când prinde ocazia să-i umple iar paharul cu vin. Când cina ia sfârșit, o să-i ofere brațul și o s-o conducă în sala de bal, unde o să-și etaleze talentele la mazurcă. Iar când orchestra o să cânte Strauss, n-o să fie nevoit să valseze cu Prințesa, pentru că o să fie pe terasă, la ea în brațe.

Numai că, exact în clipa în care tânărul locotenent deschide gura să spună prima anecdotă, ușile de la bucătărie se deschid și apar trei servitori cu platouri. Toți ochii se întorc să vadă ce a pregătit doamna Trent pentru această ocazie, iar când se dau la o parte cele trei capace de argint, toate în același timp, se aud murmure pline de apreciere. Căci în cinstea Prințesei a pregătit specialitatea ei: friptură englezească cu budincă de Yorkshire.

În toată istoria omenirii atâta invidie n-a stârnit niciun comisar militar. De dragul eficienței, din dezinteres și pentru că lipsește o mână de femeie, toată mâncarea de la popotă se fierbe până sar capacele de pe oale. Așa că, după ce trei luni bătute pe muchie s-a săturat cu varză și cartofi, friptura doamnei Trent îl ia pe nepregătite pe tânărul locotenent. După ce a stat cincisprezece minute la peste 200 de grade și apoi s-a rumenit două ore la peste 150 de grade, friptura ei e moale și

roşie la mijloc, sub crusta maronie şi crocantă. Aşa că junele nostru husar lasă proveştile de regiment, preferând să-şi mai pună friptură şi vin, în timp ce ţie eticheta îţi dictează să te ocupi de Prinţesă, întreţinând-o cu câteva povestioare pline de haz.

După ce şterge farfuria de sos cu ultima bucăţică de budincă, tânărul locotenent se întoarce în sfârşit spre gazdă, dar chiar în clipa aceea orchestra îşi începe programul în sala de bal, iar invitaţii îşi împing scaunele în spate. Aşa că pur şi simplu îi întinde braţul Prinţesei, când prietenul corpolent apare lângă tine.

Acum, prietenului tău nimic nu-i place pe lume mai mult decât un cadril bun. Şi se ştie că, în ciuda înfăţişării, ţopăie ca un iepure şi se unduieşte ca o antilopă. Dar, punându-şi mâna în dreptul spatelui, spune că, pentru că a căzut pe drum, îl doare prea tare ca să danseze. Se întreabă, în schimb, dacă n-ai vrea să joci câteva partide de cărţi şi tu răspunzi că ţi-ar face plăcere. Numai că, întâmplător, aude locotenentul şi, într-o înflăcărare de moment, îşi închipuie că ar fi ocazia perfectă să le arate unor domnişori câteva trucuri despre jocul de cărţi. În plus, se convinge el, orchestra o să cânte ceasuri în şir, iar Prinţesa nu pleacă nicăieri. Aşa că, fără să se mai gândească, agaţă mâna ei de braţul celui mai apropiat domn şi se invită singur lângă tine, la masa de joc, timp în care îi face semn majordomului să-i mai aducă un pahar de vin.

Ei bine.

Poate că s-a întâmplat din pricina paharului în plus. Poate că s-a întâmplat pentru că locotenentul avea tendinţa să subestimeze omul bine îmbrăcat. Sau poate că a fost pur şi simplu un ghinion. Oricare va fi fost motivul, nu trebuie să spunem decât că în două ore el a pierdut o mie de ruble, iar tu îi ţii socoteala.

Numai că, oricât de neatent îşi conduce omul troica, n-ai niciun chef să-l pui într-un loc sau altul. „E ziua

Prințesei", zici, „hai să ne oprim, în cinstea ei". Și, cu astea, rupi în două foaia cu socoteala și-o arunci pe masă. El, în semn de apreciere, varsă paharul cu vin, se ridică de pe scaun și iese în noapte, împleticindu-se pe ușile de la terasă.

Deși jucaseră doar cinci persoane, cu trei observatori, povestea scorului făcut bucăți s-a răspândit iute în sala de bal, iar Prințesa s-a trezit brusc că te caută să-ți mulțumească pentru gestul galant. Când te înclini și-i răspunzi „Pentru nimic", orchestra atacă un vals și n-ai de ales, trebuie s-o iei în brațe și să dansezi cu ea cât e sala de mare.

Ea valsează divin. Are o mare ușurință în mișcări și se învârtește șugubăț. Dar, pentru că acolo dansează patruzeci de cupluri, iar focurile din cele două șeminee ard cu o forță ieșită din comun, temperatura din sala de bal se apropie de treizeci de grade, Prințesa se îmbujorează la față, iar pieptul îi arde. Îngrijorat să nu cumva să leșine, evident, o întrebi dacă n-ar vrea să ia o gură de aer...

Vedeți?

Dacă doamna Trent n-ar fi stăpânit la perfecție arta de a face friptură, tânărul locotenent și-a fi îndreptat toată atenția spre Prințesă, în loc să mai îngurgiteze o a treia porție de vită cu al optulea pahar de vin. Dacă în noaptea aceea temperatura n-ar fi scăzut șase grade în tot atâtea ore, nu s-ar fi format gheață, iar prietenul dumitale corpolent poate că n-ar fi căzut, iar partida de cărți poate că nu s-ar fi jucat. Iar dacă ninsoarea nu i-ar fi făcut pe servitori să ațâțe focul așa de tare, poate că n-ai fi ajuns în cele din urmă pe terasă, în brațele sărbătoritei – ca un june husar care se întoarce pe pășunea din care s-a născut.

Și, mai mult, se gândea grav Contele, toate întâmplările nefericite care au urmat ar fi putut să nu se întâmple...

– Ce e asta? Cine sunteți?

Întorcându-se de la fereastră, Contele a dat cu ochii de un cuplu de vârstă mijlocie stând în dreptul ușii, cu cheia de la apartament în mână.

– Ce faceți aici? a întrebat soțul.

– Sunt... de la draperii, a răspuns Contele.

Întorcându-se cu spatele la fereastră, a tras perdeaua și a aruncat o privire.

– Da, a zis, pare totul în regulă.

După aceea, în semn de respect, și-a scos pălăria pe care n-o avea pe cap și a evadat în hol.

– Bună seara, Vasili.

– A! Bună seara, Conte Rostov.

Contele a ciocănit ușor în pupitru.

– Ați văzut-o cumva pe Nina?

– E în sala de bal, cred.

– Aha.

A fost plăcut surprins să audă că Nina se întorsese într-unul dintre locșoarele ei. Acum, că avea treisprezece ani, renunțase la toate jucăriile de odinioară în favoarea cărților și a profesorilor. Fără îndoială că se formase o întreagă adunare ca să renunțe la procupările ei.

Însă când a deschis ușa, nici gând să audă scârțâit de scaune și de podiumuri. Nina stătea singură la o măsuță, sub candelabrul din mijloc. Contele a băgat de seamă că are părul prins după urechi, indiciu clar că se întâmplă ceva important. Avea în față un caroiaj de șase cu trei, iar pe masă, un taler, o ruletă măsurătoare și un cronometru.

– Salutări, dragă prietenă!

– A, bună, dragă Conte!

– Ce puneți la cale, dacă nu vă e cu supărare?

– Ne pregătim de un experiment.

– Noi? a întrebat el, uitându-se de jur împrejur.

Nina a arătat cu creionul spre balcon.

Ridicând privirea, Contele a văzut un băiat de vârsta ei, ghemuit în spatele balustradei, în vechea lor ascunzătoare. Îmbrăcat simplu, dar curat, avea ochi mari și părea sincer și atent. Pe balustradă erau înșirate obiecte de varii forme și dimensiuni.

– Conte Rostov, acesta este Boris. Boris, acesta este Contele Rostov, a făcut ea prezentările.

– Bună ziua, Boris.

– Bună ziua, domnule.

– Ce fel de testare e? s-a întors Contele spre Nina.

– Dorim să testăm niște ipoteze formulate de doi matematicieni renumiți într-un singur experiment. Mai exact, o să testăm formula lui Newton despre viteză și gravitație și principiul lui Galileo potrivit căruia obiecte cu masă diferită cad cu aceeași viteză.

De pe balustradă, Boris cel cu ochi mari a dat din cap sincer și atent.

Spre exemplificare, Nina a arătat spre prima coloană din caroiaj, în care erau înșirate șase obiecte, de la cel mai mic la cel mai mare.

– De unde aveți ananasul?

– Din fructiera din hol, a strigat Boris plin de entuziasm.

Ea a lăsat jos creionul.

– Să începem cu copeica, Boris. Nu uita s-o ții *exact* pe balustradă și s-o împingi *exact* când îți spun eu.

O clipă, Contele s-a întrebat dacă balconul o fi suficient de înalt ca să măsoare influența masei asupra coborârii la diverse obiecte. La urma urmei, nu urcase Galileo în Turnul din Pisa pentru experimentul lui? Și e clar că balconul nu era suficient de înalt ca să calculeze accelerația gravitațională. Dar nu este deloc rolul observatorului de ocazie să pună sub semnul întrebării metodologia omului de știință din epocă.

După ce a notat ceva, Nina și-a luat ceasul.

– La trei, Boris. Unu! Doi! Trei!

Boris a împins moneda, care, după o clipă de liniște, a zornăit pe podea.

Nina s-a uitat la ceas.

– 1 minut și 25 de secunde, i-a strigat lui Boris.

– Șah! i-a replicat el.

Scriind cu grijă datele problemei în pătratul corespunzător, Nina a împărțit, a scăzut și așa mai departe, până când a rotunjit numărul la a doua zecimală. După aceea a clătinat din cap, părând dezamăgită.

– 32 de picioare pe secundă.

Boris i-a răspuns cu o expresie de îngrijorare științifică.

– Oul, a zis Nina.

Oul (care, chipurile, fusese eliberat din bucătăria de la Piazza) a fost ținut cu precizie, eliberat la ora exactă și cronometrat la centisecundă.

Experimentul a continuat cu o ceașcă de ceai, o minge de biliard, un dicționar și ananasul, care au aterizat toate pe jos în același timp. Așa se face că în sala de bal de la Hotelul Metropol, pe 21 iunie 1926, ereticul Galileo Galilei a fost explicat printr-un tronc, un pleosc, un zdrang, un zdup, un buf.

Dintre cele șase obiecte, ceașca de ceai era preferata Contelui. Nu numai că a scos un zdrang satisfăcător când a căzut, ci porțelanul făcut țăndări a și răsunat cu ecou, alunecând pe pardoseală ca pe gheață.

– Profesorul Lisițchi zicea că aceste ipoteze au fost verificate în timp... a comentat Nina puțin abătută după ce și-a încheiat experimentul.

– Da, bănuiesc că au fost, a zis Contele.

După aceea, ca s-o înveselească, a sugerat că, fiind aproape opt, poate că n-ar fi rău ca ea și tânărul ei prieten să-i țină companie la cină, la Boiarski. Dar, vai, cei

doi mai aveau un experiment de făcut, unul cu o găleată de apă, o bicicletă și Piața Roșie.

Oare Contele era dezamăgit că în seara asta, dintre toate serile, Nina și prietenul ei nu iau cina cu el? Bineînțeles că era. Și totuși, crezuse întotdeauna că bunul Dumnezeu, care ar fi putut foarte bine să despartă exact la mijloc orele de întuneric de cele de lumină, alesese să facă zilele de vară mai lungi, numai bune pentru expediții științifice ca aceasta. Pe deasupra, avea plăcuta bănuială că Boris s-ar putea să fie primul dintr-un lung șir de tineri cumsecade, atenți, care o să arunce ouă de la balustradă și o să care găleți de apă mergând pe bicicletă.

– Atunci, vă las, a spus Contele zâmbind.

– Bine. Dar ați venit pentru ceva anume?

– Nu, a răspuns el după o clipă, nimic anume.

Dar, întorcându-se spre ușă, i-a venit un gând:

– Nina...

Ea a ridicat ochii spre el.

– ... eu cred că, deși au fost verificate în timp, aveți foarte mare dreptate să verificați iar ipotezele.

Ea l-a privit cercetător un moment.

– Da, i-a zis, dând din cap. Știți dintotdeauna că sunt cea mai bună.

La ora zece Contele era la Boiarski, la o masă pe care se aflau o farfurie goală și o sticlă de vin alb, aproape goală. Cum ziua se termina repede, îl mulțumea oarecum să știe că e totul în ordine.

În dimineața aceea, când venise în vizită Konstantin Konstatinovici, își actualizase datoriile la Muir & Mirrielees (acum Magazinul Universal Central), la Filipov (Prima Patiserie de la Moscova) și, desigur, la Hotelul Metropol. La biroul Marelui Duce îi scrisese o scrisoare lui Mișka și i-o dăduse lui Petia s-o trimită a doua zi. După-amiază se dusese, ca în fiecare săptămână, la frizer

şi-şi făcuse curăţenie în apartament. Îşi dăduse haina de la costumul maro (care, ca să fim sinceri până la capăt, era nespus de comodă), iar în buzunar îi pusese o singură monedă de aur pentru cel care avea s-o ia, precum şi cerinţa să fie îmbrăcat în costumul negru, proaspăt călcat (care era întins pe patul lui) şi îngropat în cavoul familiei de la Ceasul Leneş.

Era liniştit că a orânduit bine tot şi că lumea o să meargă mai departe fără el – şi, de fapt, chiar mersese mai departe. Întâmplarea făcuse ca seara trecută să stea la cabina portarului când Vasili a scos o hartă a Moscovei pentru unul dintre oaspeţii hotelului. Când i-a arătat cu degetul pe hartă, trăgând o linie în zigzag din centrul oraşului până la Inelul Grădinii, Contele nu ştia nici măcar jumătate din străzile de care i-a zis. Tot în aceeaşi zi, mai devreme, Vasili îl informase că faimosul hol albastru cu auriu de la Teatrul Balşoi fusese zugrăvit alb, iar statuia lui Gogol cel capricios, făcută de Arbat Andreiev, fusese smulsă de pe piedestal şi înlocuită cu una mai înnobilatoare a lui Gorki. Cât ai clipi din ochi Moscova se putea lăuda cu nume noi de străzi, cu holuri noi şi cu statui noi, iar turiştii, spectatorii de teatru sau porumbeii nu păreau deloc contrariaţi.

Noua viziune asupra personalului, care începuse odată cu angajarea Episcopului, continuase fără oprelişti, astfel că orice tânăr cu mai multă influenţă decât experienţă putea acum să îmbrace haina albă, de la stânga, e limpede, şi să toarne vin în paharele de apă.

Marina, care se bucurase cândva de compania lui în timp ce croia în sala de cusut, avea acum o ucenică şi ea veghea tot, iar acasă avea un bebeluş (Dumnezeu să-l binecuvânteze!).

Nina, care făcuse primii paşi în lumea modernă şi descoperise că e la fel de demnă de inteligenţa ei sclipitoare ca şi studierea prinţeselor, se muta cu tatăl ei

într-un apartament mare, într-unul dintre imobilele recent alocate oficialilor de partid.

Şi, cum era a treia săptămână din iunie, se apropia Al Patrulea Congres Anual ARSP, dar Mişka nu urma să participe, pentru că îşi luase concediu de la universitate ca să termine antologia de povestiri (acum în cinci volume) şi s-o urmeze pe Ecaterina lui înapoi la Kiev, unde ea preda la o şcoală generală.

Din când în când, Contele încă mai împărţea o ceaşcă de cafea pe acoperiş cu Abram, omul bun la toate, când vorbeau despre nopţile de vară de la Niznîi Novgorod. Dar bătrânul vedea acum atât de puţin şi era aşa de nesigur pe picioare, că într-o dimineaţă, în aceeaşi lună iunie, parcă prevestindu-i retragerea, albinele dispăruseră din stupurile lor.

Deci da, viaţa mergea mai departe, cum mersese întotdeauna.

Privind în urmă, îşi aducea aminte cum în prima noapte pe care o petrecuse arestat la domiciliu, în spiritul vechii maxime atât de dragi naşului său, îşi promisese lui însuşi că o să fie stăpân pe situaţie. Ei, acum, privind în urmă, naşul mai avea o poveste demnă de a fi urmată. Era vorba despre un prieten apropiat al Marelui Duce, anume Amiralul Stepan Makarov, care a comandat armata navală din Rusia imperială în Războiul Ruso-Japonez. Pe 13 aprilie 1904, când s-a atacat Port Arthur, Makarov şi-a condus vasele de luptă la victorie, flota japoneză retrăgându-se în Marea Galbenă. Dar, întorcându-se în port pe marea liniştită, nava amiral s-a izbit de o mină japoneză şi s-a găurit. Aşa se face că, după ce a câştigat bătălia şi a ajuns aproape de ţărmurile ţării natale, Makarov a trecut la cârmă îmbrăcat în uniformă militară şi s-a prăbuşit în adâncurile apei, cu vapor cu tot.

Sticla cu vin alb (de care era aproape sigur că e un Chardonnay de Burgundia, pentru care temperatura ideală de servire e de 12 grade) asuda pe masă. S-a întins, a luat-o și și-a turnat un pahar. După ce a închinat în cinstea restaurantului Boiarski, l-a golit și a pornit spre Șaliapin, pentru o ultimă înghițitură de coniac.

La Șaliapin avea de gând să savureze un păhărel și să-l salute pe Audrius, după care să se retragă, așteptând să se facă douăsprezece noaptea. Dar, când aproape golise paharul, i-a ajuns la ureche o discuție de la bar, între un englez tânăr și exuberant și un călător neamț, pentru care călătoriile nu mai aveau, evident, niciun farmec.

Întâi îi atrăsese atenția entuziasmul englezului față de Rusia. Era încântat mai ales de arhitectura capricioasă a bisericilor și de neastâmpărul limbii ruse. Dar, i-a replicat solemn neamțul, singura contribuție a rușilor la Occident a fost votca, pe care ei au inventat-o. Apoi, probabil ca să convingă, a dat paharul pe gât.

– Hai! spunea englezul. Doar nu vorbiți serios!

Neamțul s-a uitat la tânărul lui vecin ca unul care nu știe altceva decât să fie serios.

– Fac cinste cu un pahar de votcă, a continuat, oricui din barul ăsta care mai poate spune trei lucruri importante pe care le-au făcut rușii în Occident.

Acum, votca nu era băutura preferată a Contelui. De fapt, deși își iubea țara, bea rar votcă. În plus, deja dăduse pe gât o sticlă de vin alb și o dușcă de coniac și mai avea treburi care nu prea sufereau amânare. Dar, când cineva îți vorbește de rău țara, nu te poți ascunde în spatele preferințelor ori al treburilor pe care le ai de făcut, *mai ales* când ai dat pe gât o sticlă de vin alb și o dușcă de coniac. Așa că, după ce a mâzgălit pe un șervețel o comandă pentru Audrius și l-a lipit de o bancnotă de o rublă, Contele și-a dres glasul.

– Scuzați-mă, domnilor! Fără să vreau, v-am auzit schimbul de replici. Nu am nicio îndoială, *mein Herr*, că observațiile dumneavoastră despre contribuția Rusiei la Occident au fost un fel de hiperbolă inversată, o diminuare exagerată a meritelor ei, pentru a crea un efect poetic. Oricum, accept bucuros provocarea și schimbul domniilor voastre.

– Să fiu al naibii! a exclamat englezul.

– Însă cu o condiție, a continuat Contele.

– Ce condiție? a întrebat neamțul.

– Să bem câte un pahar de votcă *împreună* pentru fiecare contribuție pe care o voi spune.

Neamțul, care-l privea ironic, a dat din mână ca și cum ce zice Contele e apă de ploaie, cum și cum Rusia e apă de ploaie. Dar Audrius cel mereu atent deja pregătise la bar trei pahare goale, pe care le-a umplut apoi până la refuz.

– Mulțumesc, Audrius.

– E plăcerea mea, Excelența Voastră.

– Prima contribuție, a început Contele, făcând o pauză de dragul efectului dramatic. Cehov și Tolstoi.

Neamțul a scos un fel de mârâit.

– Da, da. Știu ce o să spuneți: că fiecare popor are poeții lui în propriul Pantheon. Dar, cu Cehov și Tolstoi, noi, rușii, i-am pus capac artei de a povesti. După ei, scriitorii de literatură de pretutindeni se vor poziționa undeva în șirul care începe cu unul și se termină cu celălalt. Căci cine, vă întreb, a etalat o mai mare măiestrie la proza scurtă decât Cehov în povestioarele lui fără cusur? Precise și limpezi, ele ne invită să intrăm în cine știe ce cotlon dintr-o casă, cu discreție, la o anumită oră, când toată condiția umană devine dintr-odată vizibilă, chiar dacă îți frânge inima. Cât despre extrema cealaltă, oare ne-am putea gândi la o operă mai cuprinzătoare decât *Război și pace*? Una care să se miște cu atâta îndemânare din salon pe câmpul de

luptă și înapoi? Una care să cerceteze atât de minuțios felul în care istoria modelează individul, iar individul modelează istoria? În generațiile ce vor urma, vă spun, nu vor apărea scriitori noi care să le ia locul acestor alfa și omega ai artei de a povesti.

– Recunosc că aici cam are dreptate, a replicat neamțul.

Apoi a ridicat paharul și l-a dat pe gât. Contele, la fel și, după ce a boscorodit ceva, neamțul i-a urmat exemplul.

– A doua contribuție? a întrebat englezul când Audrius le-a umplut iar paharele.

– Actul întâi, scena 1 din *Spărgătorul de nuci.*

– Ceaikovski! a hohotit neamțul.

– Rădeți, *mein Herr.* Și totuși, pun pariu pe o mie de coroane că vi-l puteți imagina singuri. E Ajunul Crăciunului și, după ce a sărbătorit cu familia și cu prietenii într-o încăpere împodobită cu ghirlande, Clara doarme sănătos pe podea, cu minunata ei jucărie nouă. Când bate miezul nopții, iar Drosselmeyer cel cu un ochi, cocoțat ca o bufniță pe pendula bunicului, pomul de Crăciun începe să se înalțe...

Când Contele a ridicat încet mâinile deasupra barului ca să arate cum se înalța bradul, englezul a început să fluiere faimosul marș din primul act.

– Da, exact! i-a zis Contele. Se zice că englezii știu să sărbătorească cel mai bine Crăciunul. Dar, cu tot respectul, ca să descoperi esența bucuriei de iarnă trebuie să te aventurezi în nordul îndepărtat, mult mai departe de Londra. Trebuie să te aventurezi peste paralela a cincea, acolo unde soarele are un parcurs eliptic și vântul bate cel mai nemilos. Întunecată, rece, înzăpezită, Rusia are genul acela de climă în care spiritul Crăciunului arde cel mai strălucitor. De aceea Ceaikovski i-a surprins sunetul, se pare, mai bine decât oricine altcineva. Vă spun, în secolul XX nu numai că toți copiii din Europa

vor ști melodiile din *Spărgătorul de nuci*, ci își vor și imagina Crăciunul exact așa cum e în baletul acesta. Iar când vor fi bătrâni, în ajun, bradul lui Ceaikovski va crește din podeaua din amintirile lor, până se vor uita în sus la el, cu ochi plini de uimire.

Englezul a râs înduioșat și și-a golit paharul.

– Povestea a fost scrisă de un prusac, a zis neamțul, ridicând înciudat paharul.

– Clar, a recunoscut Contele. Și, dacă n-ar fi fost Ceaikovski, ar fi rămas în Prusia.

Când le-a turnat din nou în pahare, barmanul cel mereu atent a băgat de seamă privirea iscoditoare a Contelui și a dat din cap în semn de confirmare.

– În al treilea rând... a spus Contele.

Apoi, în loc de explicație, a arătat pur și simplu spre intrarea de la Șaliapin, unde dintr-odată a apărut pur și simplu un chelner cu un platou din argint balansându-i-se pe mână. L-a lăsat la bar, între cei doi străini, i-a scos capacul și a dat la iveală o cantitate generoasă de caviar, cu blini și smântână. Până și neamțul a zâmbit, pofta învingându-i prejudecățile.

Oricine a băut votcă cu paharul o oră știe că, surprinzător, dimensiunea nu prea are de-a face cu capacitatea unui om. Există omuleți care nu pot bea mai mult de șapte pahare și uriași care nu pot trece de două. Cât despre amicul nostru neamț, el se pare că nu putea trece de trei. Dacă Tolstoi l-a băgat în ceață, iar Ceaikovski l-a nedumerit, caviarul l-a scos din minți. Așa că, făcând din deget spre Conte în chip de admonestare, s-a dus la colțul barului, și-a pus capul pe brațe și a visat la Zâna Dulciurilor.

Crezând că e un semn, Contele era gata să se ridice de pe scaunul lui, dar tânărul englez a turnat iar de băut.

– Caviarul a fost o operă de geniu, a zis. Dar cum ați reușit? N-ați plecat niciodată din partea noastră.

– Un magician nu-şi dezvăluie niciodată secretele.

Englezul a râs. După care l-a cercetat din priviri pe Conte, parcă şi mai curios.

– Cine sunteţi dumneavoastră?

– Un om cu care aţi făcut cunoştinţă într-un bar, a răspuns Contele, ridicând din umeri.

– Nu. Nu chiar. Îmi dau seama când omul e un erudit. Şi am auzit cum vi s-a adresat barmanul. Serios, cine sunteţi?

– Am fost cândva Contele Aleksandr Ilici Rostov, a răspuns el, zâmbind dezaprobator faţă de sine însuşi, câştigător al Ordinului Sfântul Andrei, membru al Jockey Club, maestru de vânătoare...

– Charles Abernethy, i-a întins mâna junele englez, presupus urmaş al Contelui de Westmorland, ucenic în ale finanţelor şi arcaş în echipa Cambridge care a pierdut partida de la Henley în 1920.

Cei doi domni şi-au dat mâna şi au băut. După aceea presupusul urmaş al Contelui de Westmorland l-a scrutat iar pe Conte.

– Înseamnă că aţi trăit un deceniu...

– Se poate spune şi aşa, a răspuns el.

– Aţi încercat să plecaţi după Revoluţie?

– Dimpotrivă, Charles. M-am întors din cauza Revoluţiei.

– V-aţi întors? l-a privit Charles mirat.

– Eram la Paris când a căzut Ermitajul. Plecasem din ţară înainte de război din anumite... motive.

– Nu eraţi anarhist, nu?

– Nu prea, a râs Contele.

– Atunci, de ce?

S-a uitat în paharul gol. Nu vorbise despre întâmplările astea de atâţia şi atâţia ani.

– E târziu, i-a răspuns. Şi e o poveste lungă.

Dar, drept răspuns, Charles a umplut din nou paharele.

Prin urmare, Contele l-a purtat înapoi în timp, în toamna lui 1913, într-o noapte crâncenă, când a avut loc petrecerea Prințesei Novobaczki, care sărbătorea împlinirea a douăzeci și unu de ani. I-a descris gheața de pe alee, friptura doamnei Trent și i-a povestit cum din pricina câtorva grade se trezise pe terasă, în brațele prințesei, în vreme ce locotenentul nesăbuit se răstea la șireturi pe iarbă.

– Sună minunat, Aleksandr! a râs Charles. Dar, bineînțeles, nu de-asta ați părăsit Rusia.

– Nu, a recunoscut Contele, după care și-a continuat povestea așa cum i-a fost sortită. Deci trec șapte luni, Charles. E primăvara anului 1914, iar eu vin în vizită la moșia familiei. După ce o salut pe bunica în bibliotecă, mă aventurez afară s-o caut pe sora mea, Elena, căreia îi place să citească sub ulmul cel mare, la cotul râului. Văd de la câțiva zeci de metri depărtare că nu e singură, adică văd că *mai* e cineva. Când mă zărește, se ridică, având un licăr în ochi și un surâs pe chip, fără îndoială arzând de nerăbdare să-mi dea vreo veste, pe care acum și eu ard de nerăbdare s-o aflu. Numai că, în timp ce străbat pajiștea spre ea, ea se uită peste umărul meu și surâde și mai veselă când bagă de seamă că se apropie călare pe un armăsar o siluetă singuratică, în uniformă de husar... Înțelegeți, Charles, în ce dilemă m-a pus vulpea. Cât timp eu chefuisem la Moscova, după ce mă întorsesem acolo, el o căutase pe sora mea. Aranjase să-i fie prezentat, după care îi făcuse curte cu atenție, cu răbdare, *cu succes*. Iar când a sărit din șa și privirile ni s-au întâlnit, abia s-a stăpânit să nu chiuie de bucurie. Dar cum să-i explic situația Elenei? Acestui înger de o mie de ori virtuos? Cum să-i spun că bărbatul de care se îndrăgostise nu urmărea să-i câștige afecțiunea grație calităților ei, ci voia o partidă bună?

– Ce ați făcut?

– Of, Charles! Ce am făcut? Am crezut că la un moment dat o să-și dea arama pe față, cam cum se întâmplase la aniversarea prințesei Novobaczki. Așa că în săptămânile care au urmat am stat cu ochii pe ei doi. A trebuit să îndur dejunuri și ceaiuri. Strângeam din dinți când îi vedeam plimbându-se prin grădini. Numai că, în timp ce eu așteptam și tot așteptam, el dădea dovadă de o stăpânire de sine care mi-a întrecut și cele mai sumbre așteptări. Îi trăgea scaunul când se așeza, îi culegea flori, îi citea versuri, *scria* versuri! Iar când îmi întâlnea privirea, zâmbetul i se schimonosea întotdeauna ușor. Până când, în după-amiaza zilei în care sora mea împlinea douăzeci de ani, când el era plecat cu treburile lui, iar noi eram în vizită la niște vecini, ne-am întors la asfințit și i-am văzut troica în fața casei noastre. Mi-am dat seama dintr-o privire că Elena e în al nouălea cer. A venit fuga de la batalionul lui, credea ea, ca să mă felicite de ziua mea. Aproape că a sărit de pe cal și a urcat scările în goană. Eu, după ea, ca osânditul după ștreang.

Contele a golit paharul, apoi l-a pus încet pe bar.

– Numai că acolo, în holul de la intrare, nu am găsit-o pe sora mea în brațele lui. Am găsit-o la două trepte de ușă, tremurând. Nadejda, servitoarea ei, era lipită de perete. Avea corsajul desfăcut, își ținea mâinile la piept, roșie la față de umilință, i-a aruncat iute o privire surorii mele, apoi a țâșnit în sus pe scări. Sora mea, îngrozită, s-a împleticit până pe hol, s-a prăbușit pe un scaun și și-a pus mâinile la ochi. Și nobilul nostru locotenent? Rânjea la mine ca o pisică. Când m-am arătat revoltat, mi-a zis: „Hai, Aleksandr! E ziua Elenei. Hai să zicem, în cinstea ei, că suntem chit." Apoi, râzând cu gura până la urechi, a ieșit pe ușă fără să-i arunce nicio privire.

Charles a fluierat încetișor.

– Însă în clipa aceea, a reluat Contele, dând din cap, n-am făcut nimic. Am traversat holul de la intrare spre peretele pe care era agățată o pereche de pistoale, după blazonul de familie. Când sora mea m-a apucat de mânecă și m-a întrebat unde mă duc, am ieșit pe ușă fără să mă uit la ea.

Contele a clătinat din cap, condamnându-se pentru purtarea de atunci.

– El a avut un mic avans, dar nu l-a fructificat ca să ia distanță. Urcase neglijent în troica lui, dând pinteni cailor să meargă la trap. Și iată-l așa cum era, prietene: un vânător de petreceri, tras la trap de la propriile lui mârșăvii.

Charles a turnat încă o dată în pahare și a așteptat.

– Aleea noastră era un inel mare, care lega locuința de drumul principal prin două arcuri, una de o parte, una de cealaltă, pline de meri. Calul meu era în continuare priponit la locul lui. Așa că, atunci când am văzut că o ia din loc, am urcat în șa și am pornit în direcția cealaltă, la galop. În câteva minute am ajuns acolo unde se întâlneau cele două arcuri. Am descălecat și am așteptat să se apropie. Vă închipuiți scena – eu, singur, pe alee, sub cerul albastru, în bătaia vântului, lângă merii înfloriți. Deși plecase de acasă la trap, când m-a văzut s-a ridicat, a luat biciul și a îmboldit caii s-o ia la goană. Ce avea de gând era limpede. Fără să mă gândesc nicio clipă, am întins brațul, am țintit și-am apăsat pe trăgaci. Glonțul l-a spulberat de pe picioare. Frâiele au scăpat și armăsarii s-au împrăștiat imediat pe drum, rostogolind troica și pe el în praf, unde a rămas fără suflare.

– L-ați omorât?

– Da, Charles. L-am omorât.

Presupusul urmaș al Contelui de Westmorland a clătinat încet din cap.

– Chiar acolo, în praf...

– Nu, peste opt luni, a oftat Contele şi a mai luat o înghiţitură.

– Peste opt luni? a întrebat Charles nedumerit.

– Da. În februarie 1915. Vedeţi dumneavoastră, încă din tinereţe mi se dusese vestea că sunt un bun ţintaş şi aveam de gând să împuşc bruta în inimă. Dar drumul era denivelat... iar el altoia caii cu hăţurile... şi bătea vântul prin merii înfloriţi... Pe scurt, n-am nimerit ţinta. Şi l-am împuşcat aici, a arătat Contele spre umărul drept.

– Deci nu l-aţi omorât...

– Nu atunci. După ce i-am pansat rana şi i-am pus pe picioare troica, l-am dus acasă. M-a înjurat la fiecare întorsătură de drum şi pe bună dreptate. Căci, supravieţuind, dar având acum mâna dreaptă neputincioasă, a trebuit să-şi lase slujba de la husari. Iar când tatăl lui a depus plângere oficială, bunica m-a trimis la Paris, cum era obiceiul timpului. Numai că mai târziu în vara aceea, când a izbucnit războiul, el a insistat să fie reprimit în fruntea regimentului, deşi era beteag. Iar în A Doua Bătălie de la Lacurile Masuriene, a căzut de pe cal şi un jandarm austriac l-a străpuns cu baioneta.

O clipă s-a lăsat tăcere.

– Îmi pare rău că a murit în luptă. Aş spune însă că v-aţi învinovăţit suficient pentru aceste întâmplări.

– Ar mai fi de povestit una. Mâine se fac zece ani de când a murit sora mea, când eu eram la Paris.

– A murit de supărare?

– Numai în romane tinerele mor de supărare, Charles. Ea a murit de fierbinţeală.

Presupusul conte a clătinat din cap stupefiat.

– Dar nu înţelegeţi? a explicat Contele. E un şir de întâmplări. În seara aceea, la prinţesa Novobaczki, când i-am rupt în bucăţi scorul într-un gest măreţ, ştiam foarte bine că gestul o să ajungă la urechile ei şi am avut o mare satisfacţie că i-am dat planurile peste cap. Dar,

dacă nu l-aș fi pus la punct cu atâta înfumurare, nu l-aș fi împușcat, poate că n-ar fi murit în Masuria, iar acum zece ani aș fi fost acolo unde îmi e locul, lângă sora mea, când și-a dat ultima suflare.

După șase pahare de votcă băute după dușca de coniac, când s-a strecurat din pod imediat după miezul nopții, Contele s-a dus împleticindu-se pe acoperișul hotelului. Cum vântul sufla cam sălbatic și clădirea se clătina când într-o parte, când în alta, aproape că-ți închipuiai că traversezi o punte de vapor pe marea agitată. Ce bine se potrivește, s-a gândit el, oprindu-se în dreptul unui horn. Apoi, luând-o iar la pas printre umbrele neregulate ce se iveau ici-colo, s-a apropiat de colțul din nord-vest al hotelului.

A privit pentru ultima oară orașul, care era și nu era al lui. Cum pe arterele principale erau destule felinare, se vedeau ușor Bulevardul și Inelul Grădinii, cercurile acelea concentrice în centrul cărora era Kremlinul și dincolo de care era toată Rusia.

De când lumea și pământul, se gândea, existaseră oameni în exil. De la triburile primitive la societățile cele mai avansate, se găsise mereu câte unul căruia semenii lui să-i ceară să-și facă bagajul, să treacă granița și să nu mai calce niciodată în țara natală. Dar poate că era ceva de așteptat. La urma urmei, ca să-l pedepsească, Dumnezeu l-a surghiunit pe Adam în primul capitol din comedia umană, apoi, peste câteva pagini, l-a surghiunit și pe Cain. Da, exilul era vechi de când lumea. Numai că rușii au fost primul popor maestru la a exila omul la el acasă.

Încă din secolul al XVIII-lea țarii au renunțat să-și mai gonească dușmanii din țară, preferând să-i trimită în Siberia. De ce? Pentru că se hotărâseră că, drept pedeapsă, nu e de ajuns să izgonească un om din Rusia așa

cum îl izgonise Dumnezeu pe Adam din Rai, căci, în altă țară, omul se poate cufunda în treburile lui, poate să construiască o casă și să-și crească o familie. Cu alte cuvinte, poate să ia viața de la capăt.

Dar, atunci când îl exilezi în *propria* lui țară, omul nu poate să ia viața de la capăt. Căci, fie că e trimis în Siberia, fie că e pus să stea la Minus Șase, dacă e în exil acasă, dragostea de țară n-o să se transforme în ceva vag ori învăluit în cețurile timpului. De fapt, pentru că am evoluat, ca specie, și le acordăm cea mai mare atenție cu putință lucrurilor care ne depășesc, e foarte probabil ca oamenii ăștia să zăbovească la minunile Moscovei mai mult decât ar zăbovi oricare alt moscovit care e liber să se bucure de ele.

Dar ajunge cu toate astea.

Scoțând un pahar de Bordeaux din Ambasador, l-a pus pe polița șemineului. S-a opintit să scoată dopul sticlei fără etichetă de Châteauneuf-du-Pape, pe care o luase din pivnița de la Metropol în 1924. Doar turnând din el și-a dat seama că e un vin vechi excelent. Poate de la 1900 sau de la 1921. Când s-a umplut, l-a ridicat înspre direcția în care se afla Ceasul Leneș.

– Pentru Elena Rostov, a zis, floarea de la Niznîi Novgorod, iubitoare de Puşkin, apărătoare a lui Aleksandr, autoare a broderiilor de pe toate pernele din preajmă! O viață prea scurtă, un suflet prea bun!

Apoi a dat pe gât tot paharul.

Deși sticla era departe de a se fi golit, Contele nu și-a mai pus un pahar și nici nu l-ar fi aruncat peste umăr. L-a pus cu grijă pe horn, după care s-a dus spre parapet, unde a rămas în picioare cât era de lung.

În fața lui se întindea orașul, glorios și grandios. Legiunile lui de lumini străluceau și se desfășurau până se amestecau cu mișcarea stelelor. Într-o sferă ca un

vârtej se învârteau, astfel încât opera omului să se confunde cu opera cerului.

– La revedere, țara mea, a zis Contele Aleksandr Ilici Rostov, punând piciorul drept pe marginea parapetului.

Farul de la turnul lui Mișka a clipit, parcă răspunzându-i.

Acum era simplu ca bună ziua. Așa cum stai primăvara pe mal, gata de prima baie din anotimp, nu trebuie decât să sari. Tot drumul, care începea la doar șase etaje, urmând să cadă cu viteza cu care ar cădea o copeică, o ceașcă de ceai sau un ananas, o să dureze numai câteva clipe, după care cercul o să se închidă. Căci, așa cum răsăritul duce la apus și pulberea tot la pulbere duce, așa cum fiecare râu se întoarce în mare, omul trebuie să se întoarcă în brațele uitării, de unde...

– Excelența Voastră!

Când s-a întins, dezamăgit de întrerupere, Contele a dat de Abram stând foarte emoționat în spatele lui. De fapt, era așa de emoționat, că nu s-a arătat surprins nici cât negru sub unghie când l-a găsit pe Conte în locul în care acoperișul se întâlnește cu eterul.

– Mi s-a părut că vă aud glasul, i-a zis bătrânul om bun la toate. Ce mă bucur că sunteți aici! Trebuie să veniți cu mine imediat.

– Abram, prietene, a început Contele să-i explice, dar bătrânul a continuat neabătut:

– N-o să vă vină să credeți, vă zic! Trebuie să vedeți cu ochii dumneavoastră.

Apoi, fără să aștepte răspuns, a luat-o spre tabără surprinzător de sprinten.

Contele a oftat. Spunându-i orașului că se întoarce într-o clipă, s-a dus după Abram, traversând acoperișul spre cazan, unde bătrânul s-a oprit și a arătat spre colțul din nord-est al hotelului. Și acolo, pe fundalul Teatrului

Balșoi, luminat strălucitor, se desluşeau puzderie de umbre micuțe săgetând aerul.

– S-au întors! a explicat Abram.

– Albinele...?

– Da. Dar asta nu e tot! a arătat bătrânul spre scândura de lemn care-i servise de scaun Contelui de atâtea ori.

Când acesta s-a aşezat într-o parte a ei, Abram s-a aplecat spre masa improvizată. Pe ea era o tavă de la unul dintre stupi. A tăiat fagurele cu un cuțit, a scurs mierea într-o lingură şi i-a dat-o lui. După aceea s-a lăsat pe spate, zâmbind satisfăcut, aşteptându-i reacția.

– Ei? l-a încurajat. Îndrăzniți!

Îndatoritor, Contele a dus lingura la gură. Într-o clipă a simțit dulceața cunoscută a mierii proaspete – luminată de soare, aurită, zglobie. Dată fiind perioada anului în care se aflau, Contele se aştepta ca după prima impresie să urmeze să simtă un pic de miros de liliac din Grădinile Aleksandr ori de flori de cireş din Inelul Grădinii. Dar, pe măsură ce elixirul i se dizolva pe limbă, şi-a mai dat seama de ceva. Mierea nu amintea în primul rând de pomii înfloriți din centrul Moscovei şi purta mirosul vag al ierbii de pe malul râului... urma unei brize de vară... doar sugerând o pergolă. Dar, înainte de toate, simțea esența inconfundabilă a o mie de meri înfloriți.

– Niznîi Novgorod, a zis Abram, dând din cap.

Şi aşa şi era.

Fără îndoială, aşa şi era.

– Sigur ne-au ascultat în toți anii ăştia, a adăugat în şoaptă.

Contele şi omul bun la toate s-au uitat amândoi în vârful acoperişului, acolo unde albinele, după ce zburaseră sute de kilometri, trudind de bunăvoie, planau acum deasupra cuiburilor ca niște ace de întuneric, ca opusul stelelor.

Era aproape două noaptea când Contele i-a spus noapte bună lui Abram și s-a întors la el în dormitor. Scoțând din buzunar moneda de aur, a pus-o la loc în fișicul ascuns în piciorul de la biroul nașului, unde avea să rămână neatinsă încă douăzeci și opt de ani. Iar în seara următoare, la șase, când s-a deschis la Boiarski, a fost primul care a intrat pe ușă.

– Andrei, l-a rugat pe *maître d'*, ai o clipă...?

Cartea a treia

1930

La opt și jumătate, auzind picăturile de ploaie în jgheaburi, Contele s-a răsucit în pat. Cu un ochi deschis pe jumătate, a tras la o parte cuvertura și s-a dat jos. Și-a pus halatul și și-a strecurat picioarele în papuci. A luat conserva de pe birou, a pus o lingură de boabe în Apparatus și s-a apucat să le macine.

Chiar dacă învârtea mânerul micuț, încăperea era tot sub autoritatea unui somn ușor. Încă neprovocată, somnolența își proiecta mai departe umbra pe locuri și senzații, pe forme și formulări, pe ce se spusese și pe ce trebuia făcut, împrumutându-le tuturor ceva din lipsa ei de substanță. Dar, în clipa în care a tras sertărelul de la râșniță, lumea cu tot ce era în ea s-a transformat grație lucrului după care tânjesc alchimiștii – aroma de cafea proaspăt măcinată.

În clipa aceea, întunericul s-a despărțit de lumină, apele s-au despărțit de uscat, iar cerul s-a despărțit de pământ. Pomii erau plini de roade și în păduri roiau păsări, lighioane și tot felul de târâtoare. Mai aproape, un porumbel răbdător scurma în licărul de lumină.

Golind sertărelul de la râșniță, a pus cafeaua măcinată în vas (pe care, înțelept, îl umpluse cu apă de cu seară). A aprins spirtiera și a scos chibritul. Așteptând cafeaua, a făcut treizeci de genuflexiuni, treizeci de întinderi și treizeci de respirații. Din dulăpiorul din colț a scos un urcior mic pentru frișcă, doi biscuiți englezești și un fruct (azi, un măr). Apoi, după ce și-a turnat cafeaua, s-a bucurat din plin de senzațiile dimineții:

Gustul acrișor, tare, al mărului...

Gustul amar, fierbinte, al cafelei...

Dulceața savuroasă a biscuitului, cu un iz de unt stricat...

O combinație atât de perfectă, că atunci când a terminat a fost tentat să se apuce iar de măcinat, să mai scoată un măr, să mai ia biscuiți și să se bucure iar de micul dejun.

Dar timpul și mareea nu așteaptă pe nimeni. Prin urmare, după ce și-a turnat ce a mai rămas din cafea, a strâns firimiturile de biscuit de pe farfurie și le-a pus pe pervaz pentru prietenul lui cu pene. Apoi a golit urciorul mic de frișcă într-o farfurioară și s-a întors spre ușă cu gândul s-o ducă pe hol, iar atunci a văzut plicul de jos.

Cineva i-l strecurase pe sub ușă în toiul nopții.

A lăsat jos farfurioara pentru prietenul cu un singur ochi, a luat plicul și a simțit ceva neobișnuit la atingerea lui, ca și cum în el ar fi fost cu totul altceva decât o scrisoare. Pe spate avea antetul bleumarin al hotelului, iar pe partea cealaltă, în loc de nume și adresă, scria: *La patru?*

S-a așezat pe pat și a luat ultima gură de cafea. Apoi a tăiat plicul de la un colț la altul cu lama cuțitului și s-a holbat în el.

– *Mon Dieu!* a exclamat.

Arta lui Arachne

Istoria este arta de a identifica evenimente importante stând comod în fotoliu. Având avantajul de a se distanța în timp, istoricul privește înapoi și arată o anumită dată așa cum un feldmareșal grizonant arată pe hartă un cot al râului. *Uite-o,* zice el. *Cotitura. Factorul decisiv. Ziua aceea menită să schimbe fundamental tot ce are să vină.*

Pe 3 ianuarie 1928, ne spun istoricii, a avut loc dejunul Primului Plan Cincinal, inițiativa aceea care avea să înceapă transformarea Rusiei dintr-o societate agrară din secolul al XIX-lea într-o putere industrială din secolul XX. Pe 17 noiembrie 1929, Nikolai Bukarin, părinte întemeietor, editor la *Pravda* și ultimul prieten adevărat al țăranului, a fost învins de Stalin și eliminat din Politburo, astfel netezindu-se drumul pentru o întoarcere la autocrație tacită. Pe 25 februarie 1927 s-a redactat articolul 58 din Codul Penal, plasa care avea să ne ademenească, în cele din urmă, pe noi toți.

Pe 27 mai sau pe 6 decembrie, la opt sau nouă dimineața.

Acolo s-a întâmplat, se spune. De parcă așa, ca la operă, s-ar fi tras o cortină și o pârghie, de parcă s-ar fi scos pe căpriori un decor și s-ar fi adus altul în scenă, astfel încât peste o clipă, când cortina trebuie trasă iar într-o parte, publicul n-o să mai fie invitat într-o opulentă sală de bal, ci pe malurile împădurite ale unei ape...

Însă evenimentele care au avut loc în zilele amintite n-au întors pe dos orașul Moscova. Când s-a smuls fila din calendar, ferestrele de la dormitor n-au strălucit dintr-odată luminate de milioane de lămpi electrice, privirea acea de Tătuc n-a apărut dintr-odată deasupra fiecărui birou și în fiecare vis, iar șoferii sutelor de dube ale poliției n-au întors cheile în contact și n-au pornit pe străzile umbroase. Căci dejunul Primului Plan Cincinal, căderea lui Bukarin în dizgrație și extinderea Codului Penal astfel încât să permită arestarea oricui își exprimă dezacordul au fost doar pregătiri, semne prevestitoare și măsuri de susținere a eșafodajului. Efectele lor aveau să se facă simțite cu adevărat abia peste un deceniu.

Nu. Pentru majoritatea dintre noi, sfârșitul anilor 1920 n-a adus o serie de evenimente importante. Anii aceia au trecut mai degrabă cum ai întoarce un caleidoscop.

Un cilindru de caleidoscop are jos cioburi de sticlă pestrițe, așezate la întâmplare, dar, dacă te uiți înăuntru când pătrunde o micuță rază de soare, datorită jocului de oglinzi și magiei simetriei, descoperi un model așa de colorat, așa de alambicat, că pare conceput cu cea mai mare atenție. Apoi, întorcând ușurel mâna, cioburile se mișcă și alcătuiesc o nouă configurare, cu propria ei așezare a culorilor, cu propria ei formă.

Așa era și la Moscova la sfârșitul anilor 1920.

Și așa era la Hotelul Metropol.

Dacă ar fi trebuit să traverseze Piața Teatrului în ultima zi din primăvara anului 1930, un moscovit

get-beget ar fi zis că hotelul e, în mare, așa cum și-l aducea aminte.

Pe treptele de la intrare stă mai departe Pavel Ivanovici în redingota lui, țeapăn ca întotdeauna (deși acum îl cam supără șoldul după-amiaza, când e ceață). De partea cealaltă a ușii batante sunt aceiași inși îndatoritori, cu aceleași șepci albastre, gata să-ți care valizele pe scări (deși nu-i mai cheamă Pașa și Petia, ci mai degrabă Grișa și Ghenia). Vasili, înzestrat cu un simț al orientării ieșit din comun, încă stă la pupitrul portarului, vizavi de Arkadi, mereu pregătit să învârtească registrul și să-ți dea un stilou. Iar în biroul directorului, domnul Halecki stă tot la biroul lui lustruit lună (deși are un nou asistent care, cu un zâmbet de monah, îl întrerupe din reveria lui ori de câte ori are loc o încălcare a regulamentului hotelului, oricât de neînsemnată).

În Piazza se strâng ruși de tot soiul (ori, cel puțin, din cei care au acces la valută) care pierd timpul la o cafea și se mai întâlnesc cu câte un amic. Comentariile grave și întârzierile la Adunările din sălile de bal de odinioară s-au mutat acum la Dineurile de Stat (deși de la balcon nu mai spionează nimeni cu o feblețe pentru galben).

Și Boiarski?

La ora două, în bucătărie e deja mare agitație. Pe mesele de lemn, viitorii bucătari taie morcovi și ceapă, iar Stanislav, bucătarul secund, dezosează delicat carnea de porumbel, fluierând. Pe sobele mari au aprins trei focuri pe care să fiarbă sosuri, supe și tocane. Patiserul-șef, plin de făină ca o chiflă, deschide ușa de la cuptor să scoată două tăvi de brioșe. În mijlocul tuturor, cu ochii pe fiecare ucenic și cu un deget în fiecare oală, stă Emil Zukovski, cu cuțitul în mână.

Dacă bucătăria de la Boiarski e o orchestră și Emil e dirijorul, cuțitul e bagheta lui. Are o lamă lată de cinci centimetri la bază, e lung de douăzeci și cinci de

centimetri, îl are mai tot timpul cu el și întotdeauna la îndemână. Deși bucătăria este plină de perechi de cuțite, cuțite de tăiat oase, cuțite de măcuit și satâre, cu cuțitul lui de douăzeci și cinci de centimetri Emil poate îndeplini orice misiune căreia îi sunt menite ele toate. Poate să jupoaie un iepure. Poate să curețe o lămâie. Poate să curețe și să taie în sferturi o portocală. Poate să întoarcă o clătită și să amestece în supă, iar cu vârful poate să măsoare o linguriță de zahăr ori un pic de sare. Însă cel mai mult îl folosește pe post de indicator.

– Tu! îi zice celui care se ocupă de sosuri. Ce fierbi acolo se face din nimic? Pentru ce-l faci? Ca să pavezi strada cu el? Ca să pictezi icoane?

– Tu! îl ia pe ucenicul nou și conștiincios din capătul mesei. Ce faci acolo? Să tai pătrunjelul ți-a luat mai mult decât i-a luat lui să crească.

Și în ultima zi de primăvară? Stanislav are parte de vârful cuțitului. Chiar când curăță de zor grăsimea de pe carnea de miel, Emil se oprește brusc și se uită dușmănos peste masă.

– Tu! spune, punându-i cuțitul la nas lui Stanislav. Ce-i asta?

Stanislav, un eston deșirat, care a studiat îndatoritor fiecare mișcare a maestrului, ridică privirea de la porumbeii lui și se uită cu niște ochi nedumeriți.

– Ce e asta, domnule?

– Ce cântec fluierai?

Da, să recunoaștem, lui Stanislav îi zumzăia în cap o melodie, o melodioară pe care o auzise cu o noapte în urmă, trecând pe la intrarea din barul hotelului, dar nu-și dăduse seama că el însuși ajunsese s-o fredoneze. Acum, cu cuțitul la os, nu-și aduce aminte cu niciun preț ce melodie era.

– Nu sunt sigur, mărturisește.

– Nu ești sigur! Fluierai sau nu?

– Da, domnule. Sigur fluieram. Dar nu era decât un cântecel.

– Doar un cântecel?

– O prostioară.

– Știu ce e un cântecel! Dar cu ce drept fluieri un cântecel? Ei? Te-a făcut Comitetul Central Comisar la Fluierat Cântecele? Ai cumva pe piept Marele Ordin al Cântecelelor?

Fără să se uite în jos, Emil își trânteşte cuțitul pe masă, tăind un cotlet de miel ca și cum ar tăia melodia din memoria lui Stanislav o dată pentru totdeauna. Bucătarul își ridică iar cuțitul cu vârful în sus, dar chiar atunci se deschide ușa ce separă bucătăria lui de restul lumii. E Andrei, prompt ca de obicei, cu Registrul în mână și cu o pereche de ochelari ridicați în creștetul capului. Ca un tâlhar după o încăierare, Emil își strecoară satârul sub funda de la șorț, se uită, așteptând ceva, spre ușă, care se deschide iar peste o clipă.

La cea mai ușoară mișcare a încheieturii, cioburile de sticlă se reașază. Șapca albastră de portar trece de la unul la altul, o rochie galbenă ca un canar e îndesată într-un cufăr, într-un ghid mic și roșu se adaugă nume noi de străzi, iar pe ușa batantă a lui Emil intră Contele Aleksandr Ilici Rostov, în haina albă, de seară, a chelnerilor de la Boiarski.

Peste un minut, în birouașul care dă în bucătărie stăteau Emil, Andrei și Contele, triumviratul care se întrunea în fiecare zi, la ora 14:15, să hotărască soarta personalului din restaurant, a clienților, a puilor și a roșiilor lui.

Ca de obicei, Andrei a declarat deschisă ședința punându-și ochelarii de citit pe vârful nasului și deschizând Registrul.

– Astă-seară nu au loc petreceri în saloanele private, a început el, dar toate mesele din sala de mese sunt rezervate de câte două ori.

– A! Dar n-o să-i grăbiți, nu? a întrebat Emil cu rânjetul acela de comandant care preferă să fie întrecut numeric.

– În niciun caz, l-a asigurat Contele. Pur și simplu o să avem grijă să li se ducă repede meniurile și să li se ia imediat comanda.

Emil a dat din cap în semn de aprobare.

– Ceva probleme? l-a întrebat Contele pe *maître d'*.

– Nimic ieșit din comun.

Andrei a întors Registrul pentru ca șeful de sală să vadă cu ochii lui.

Contele a citit lista de rezervări, urmărind fiecare nume cu degetul. Cum spusese Andrei, nimic neobișnuit. Comisarul de la Transport ura gazetarii americani, ambasadorul german îl ura pe Comisarul de la Transport, iar pe adjunctul de la OGPU[1] îl urau toți. Cea mai delicată situație era că doi membri diferiți din Politburo aveau rezervare în a doua rundă. Amândoi fiind învestiți relativ recent în funcție, nu era așa de important să li se dea cele mai bune mese. Important *era* să fie tratați la fel în toate privințele. Trebuiau serviți cu aceeași atenție, la mese de aceleași dimensiuni, la aceeași distanță de ușă. Și ideal ar fi să-i așeze pe amândoi

[1] Înființat în 1923, OGPU a înlocuit CEKA, organul central al poliției secrete din Rusia. În 1934, OGPU avea să fie înlocuit, la rândul lui, cu NKVD, căruia aveau să-i ia locul MGB, în 1943 și KGB, în 1954. La prima vedere, ești nedumerit. Dar vestea bună este că, spre deosebire de partidele politice, de mișcările artistice și de școlile de modă, care se reinventează în chip uimitor, metodologiile și intențiile poliției secrete nu se schimbă niciodată. Așa că n-ar trebui să simți nevoia de a face o deosebire între un acronim din text și altul.

în zona din centru (unde astă-seară era un aranjament de irişi), dar departe unul de altul.

– Ce părere aveţi? a întrebat Andrei cu pixul în mână.

Contele a sugerat unde să fie aşezat fiecare şi chiar atunci s-a auzit un ciocănit delicat în uşă. Apoi a intrat Stanislav, cu un bol şi o tipsie.

– Ziua bună, domnilor! i-a salutat bucătarul secund cu un zâmbet prietenos. În afară de meniul obişnuit, astă-seară avem supă de castravete şi...

– Da, da, a intervenit Emil încruntându-se. Cunoaştem, cunoaştem.

Stanislav a pus bolul şi tipsia pe masă, parcă scuzându-se, chiar când Emil i-a făcut semn să plece. După ce a ieşit, bucătarul-şef a arătat spre ce adusese.

– În afară de meniul obişnuit, astă-seară avem supă de castravete şi cotlet de miel în vin roşu.

Pe masă erau trei cesti de ceai. Emil a pus supă în două dintre ele şi şi-a aşteptat camarazii s-o guste.

– Excelentă! a exclamat Andrei.

Emil a încuviinţat dând din cap şi s-a întors spre Conte cu sprâncenele ridicate.

Un piure de castraveţi, s-a gândit Contele. Iaurt, bineînţeles. Puţină sare. Nu cât mărar te-ai fi aşteptat. De fapt, cu totul şi cu totul altceva... Ceva care arată însă foarte convingător că vine vara, dar cu ceva mai mult fler...

– Mentă? a întrebat el.

– *Bravo, monsieur!* i-a răspuns bucătarul cu un zâmbet de cunoscător.

– Asta, înainte de miel, a adăugat Contele admirativ.

Emil a înclinat din cap, apoi, scoţând cuţiul de la brâu, a porţionat patru cotlete şi le-a pus, două câte două, în farfuriile colegilor.

Mielul umplut, frecat cu rozmarin şi firimituri de pâine, era gustos şi fraged. Şi *maître d'*, şi şeful de sală au suspinat, în semn de apreciere.

Mulțumită unui membru din Comitetul Central, care încercase în zadar să comande o sticlă de Bordeaux pentru noul ambasador al Franței în 1927, în pivnița de la Metropol se găseau din nou vinuri cu etichetă (se știe că, la urma urmei, în ciuda dimensiunii lui considerabile, un gât de balaur se mișcă asemenea unui gât de viperă). Așa că, întorcându-se spre Conte, Andrei l-a întrebat ce ar recomanda la miel.

– Pentru cei care-și permit, un Château Latour '99.

Ceilalți doi au dat din cap.

– Și pentru cei care nu-și permit?

Contele s-a gândit.

– Poate un Côtes du Rhône.

– Excelent! a zis Andrei.

Luându-și cuțitul, Emil a arătat spre restul de carne și l-a avertizat pe Conte:

– Spuneți-le băieților că mielul meu se servește în sânge. Cine-l vrea mediu poate să se ducă la cantină.

Contele a arătat că înțelege foarte bine. Apoi Andrei a închis Registrul și Emil și-a șters cuțitul. Numai că, dacă ei s-au ridicat, Contele a rămas pe scaun.

– Domnilor, le-a spus, încă ceva înainte să plecăm...

Dată fiind expresia de pe fața lui, cei doi și-au tras scaunele înapoi la masă.

Contele s-a uitat pe fereastră în bucătărie, să se asigure că toată lumea își vede de treabă. După aceea a scos din buzunarul de la haină plicul pe care-l găsise la ușă. Când l-a împins spre ceașca nefolosită a lui Emil, au ieșit din el niște fire în auriu și roșu.

O clipă, niciunul dintre cei trei bărbați n-a scos nicio vorbă.

Emil s-a lăsat pe spate în scaun.

– *Bravo!* a zis din nou.

– Îmi permiteți? a întrebat Andrei.

– Desigur.

Andrei a luat ceaşca şi a mişcat-o un pic. După aceea a pus-o aşa de uşor la loc pe farfurioară, că porţelanul n-a scos un sunet.

– E de ajuns?

Pentru că văzuse firele ieşindu-se din plic, bucătarul nu avea nevoie să se mai uite o dată.

– Fără niciun dubiu.

– Mai avem fenicul?

– Câţiva bulbi în fundul cămării. Va trebui să curăţăm primele frunze. În rest, e bun.

– Aţi mai auzit ceva de portocale? a întrebat Contele.

Bucătarul a clătinat grav din cap.

– Câte ne trebuie? a întrebat Andrei.

– Două. Poate trei.

– Cred că ştiu de unde putem face rost de câteva...

– Putem face rost azi? a întrebat bucătarul.

Andrei a scos ceasul de buzunar din vestă, l-a pus în palmă şi s-a uitat să vadă ce oră e.

– Dacă avem noroc.

De unde să facă el rost de trei portocale aşa de repede? De la alt restaurant? De la unul din magazinele alea speciale cu valută forte? De la vreun mai-mare din eşaloanele superioare ale Partidului? Ei bine, de unde să fi avut el o uncie şi jumătate de şofran? Asemenea întrebări nu se mai puneau de ani buni. Să spunem doar că aveau la dispoziţie şofran şi portocale.

Cei trei conspiratori s-au uitat mulţumiţi unul la altul, apoi s-au ridicat. Andrei şi-a pus ochelarii la loc pe creştetul capului, iar Emil s-a întors spre Conte:

– Deci le puneţi meniurile direct în mână şi le luaţi repede comanda, da? Fără teatru?

– Fără teatru.

– Atunci, a încheiat bucătarul, ne vedem la douăsprezece şi jumătate.

Când a plecat de la Boiarski cu șervetul alb de chelner pe braț, Contele zâmbea și mergea sprinten. De fapt, toată înfățișarea emana o anumită strălucire.

– Salut, Grișa! a zis trecând pe lângă hamal (care urca pe scări cu o vază cu crini galbeni, de peste jumătate de metru). *Guten tag,* i-a spus unei june și fermecătoare Freulein, într-o bluză de culoarea lavandei (care aștepta la ușa ascensorului).

Era bine-dispus, fără doar și poate, pentru că citise termometrul. În ultimele trei săptămâni, temperatura crescuse patru grade și jumătate, punând în mișcare tot șirul acela de acțiuni naturale și umane al cărui punct culminant constă în fire de mentă strecurate în supe de castravete, în bluze de culoarea lavandei la uși de ascensor și în crini galbeni, de jumătate de metru, aduși în toiul zilei. Mersul îi era sprinten și pentru că avea promisiunea unei misiuni de după-amiază și a unui *rendez-vous* la miezul nopții. Motivul principal al bunei lui dispoziții rămânea însă acel dublu *bravo* primit de la Emil.

Trecând prin hol, i-a făcut cu mâna, în chip de răspuns la salut, nou-venitului de la ferestruica pentru corespondență și l-a abordat pe Vasili, care tocmai punea receptorul în furcă (după ce reușise să facă rost, fără îndoială, de încă două locuri la un spectacol la care nu se mai găseau bilete):

– Bună ziua, prietene. La datorie, din câte bag de seamă.

Drept răspuns, portarul i-a arătat spre hol, unde era aceeași agitație ca înainte de război. Și, parcă pentru a întări impresia, telefonul de pe biroul lui a început să sune, clopoțelul hamalului a sunat de trei ori și cineva a strigat „Tovarășe! Tovarășe!".

A, *tovarășe,* s-a gândit Contele. Acum, iată un cuvânt ce are să reziste.

Când era copil la Sankt-Petersburg, apărea rar. Tot timpul dădea târcoale pe la cine știe ce moară ori pe sub

masă, în vreo cârciumă, câteodată lăsând urme de labe pe pamfletele abia pictate, puse la uscat pe podeaua din subsol. Acum, când trecuseră treizeci de ani, era cel mai frecvent cuvânt din limba rusă.

Incredibil exemplu de eficiență semantică, *tovarășe* se putea folosi drept salut și la venire, și la plecare. În chip de felicitări ori de avertisment. Pentru a îndemna la acțiune sau pentru a face o observație. Ori putea fi pur și simplu un cuvânt cu ajutorul căruia să atragi atenția cuiva în holul aglomerat al unui mare hotel. Și, grație versatilității lui, poporul rus reușise în sfârșit să se descotorosească de formalități obositoare, de titluri desuete, de expresii îmbârligate, chiar și de nume! Unde altundeva în toată Europa mai puteai să strigi un singur cuvânt și să fii sigur că atragi atenția oricărui compatriot, bărbat sau femeie, tânăr sau bătrân, prieten sau dușman?

– Tovarășe! a strigat cineva iar, de data asta mai imperativ.

Apoi l-a tras pe Conte de mânecă. Tresărind, acesta s-a întors și s-a lovit de noul angajat de la corespondență.

– Bună ziua. Cu ce vă pot fi de ajutor, tinere?

Individul a rămas perplex, în ideea că asta era treaba lui... să fie de ajutor cuiva.

– E o scrisoare pentru dumneata.

– Pentru mine?

– Da, tovarășe. A venit ieri.

Tânărul i-a făcut semn în spate, spre ferestruică, arătându-i unde e misiva.

– Atunci, vă urmez, a răspuns Contele.

Funcționarul public și clientul s-au așezat de o parte și de alta a ferestruicii dintre ce se scrie și ce se citește, fiecare unde-i era locul.

– Iat-o! a spus după ce a căutat un pic.

– Mulțumesc, bunul meu domn.

Luând plicul, se aștepta să-i fie adresat *Tovarășului*, dar a dat de numele lui întreg (sub cele două timbre cu un chip care semăna cu Stalin), așternut pe hârtie cu un scris care trăda nepăsare, un scris relativ solitar, din când în când parcă argumentativ.

Coborând de la Boiarski în hol, se îndrepta spre biroul încântării sfioase, unde trăgea nădejde să facă rost de un fir de ață albă pentru un nasture care-i căzuse de la haină. Pe Mișka nu-l mai văzuse însă de aproape jumătate de an și, ori de câte ori recunoștea scrisul vechiului său prieten, o doamnă cu un cățel se ridica din fotoliul lui preferat dintre palmieri. Dar, fiind mereu plin de respect față de Soartă, și-a amânat vizita la croitoreasă, s-a așezat la locul lui și a desfăcut scrisoarea.

Leningrad
14 iunie 1930
Dragă Sașa,

Azi-dimineață, la ora patru, neputând să dorm, m-am aventurat în orașul vechi. Cum petrecăreții care fac nopți albe plecaseră deja acasă pe șapte cărări, iar vatmanii încă nu-și îndesaseră șepcile pe cap, m-am plimbat pe Nevski Prospekt în nemișcarea primăverii parcă furate din altă provincie, dacă nu din alt timp.

Nevski, asemenea orașului însuși, are un nume nou: Prospekt. 25 Octombrie – o zi însemnată, care-și cere dreptul pe o stradă de poveste. Însă la ora aceea era exact așa cum ți-o amintești, prietene. Fără a avea o destinație anume, am traversat Moika și Canalul Fontanka, am trecut pe lângă magazine și pe lângă fațadele trandafirii ale caselor grandioase de altădată până am ajuns, în cele din urmă, la Cimitirul Tikvin, unde-și dorm somnul de veci, la câțiva metri unul de celălalt, Dostoievski și

Ceaikovski. (Ții minte cum stăteam noaptea atât de târziu și dezbateam care dintre ei e mai genial?).

Și, dintr-odată, am simțit că a te plimba pe Nevski Prospekt e ca și cum te-ai plimba prin toată literatura rusă. Chiar în capătul unde începe – lângă bulevard, pe cheiul Moika – se află casa în care și-a trăit ultimii ani din viață Pușkin. La câțiva pași se află încăperile în care Gogol a început să scrie Suflete moarte. *Urmează Biblioteca Națională, unde Tolstoi cerceta asiduu arhivele. Iar aici, în spatele zidurilor de la cimitir, înmormântat sub cireși, odihnește fratele Fiodor, neostenitul nostru martor al sufletului omenesc.*

Cum stăteam eu așa, pierdut în gânduri, deasupra zidurilor de la cimitir a răsărit soarele, revărsându-și lumina pe Prospekt, și, aproape învins, mi-am adus aminte vorba aceea mare, proclamația aceea, promisiunea aceea:

Mereu să strălucești,
peste tot să strălucești,
chiar în adâncul ultimelor
zile...

Înainte să dea pagina, profund emoționat, a ridicat ochii din scrisoarea de la vechiul său prieten.

Nu amintirile din Sankt-Petersburg erau de vină – nu o oarecare nostalgie după tinerețea petrecută printre fațadele trandafirii ori după anii în care împărțise cu Mișka apartamentul de deasupra cizmăriei. Nici amintirile sentimentale ale lui Mișka despre măreția literară a Rusiei. Pe el îl emoționa gândul că prietenul lui de odinioară se aventurase să iasă în primăvara asta furată aproape fără să aibă habar încotro se duce. Căci chiar de la primul rând din scrisoare Contele știuse exact încotro se dusese.

Trecuseră patru ani de când Mişka se mutase la Kiev cu Ecaterina, trecuse un an de când ea îl părăsise pentru alt bărbat şi trecuseră şase luni de când el se întorsese la Sankt-Petersburg ca să se baricadeze încă o dată în spatele cărţilor lui. Apoi, într-o noapte de primăvară, la patru dimineaţa, pentru că nu poate să doarmă, se trezeşte pe Nevski Prospekt, mergând pe drumul pe care-l făcuse cu Ecaterina în ziua în care ea-l luase prima dată de mână. Şi acolo, când se-arată soarele, e înfrânt de gândul la o vorbă, o proclamaţie, o promisiune – promisiunea de a străluci peste tot şi mereu, până în adâncul ultimelor zile – , ceea ce, la urma urmei, e tot ce i se cere iubirii.

Cuprins de gândurile astea, să fi fost el îngrijorat că Mişka încă suferă după Ecaterina? Să fi fost el îngrijorat că vechiul lui prieten umblă sinistru pe urmele unei iubiri trecute?

Îngrijorat? Mişka o să sufere după Ecaterina toată viaţa lui! Niciodată n-o să se mai plimbe pe Nevski Prospekt, oricum o să se numească el, fără să aibă un insuportabil sentiment al pierderii. Şi exact aşa şi trebuie. Exact sentimentul acela al pierderii trebuie să-l anticipăm, pentru el trebuie să ne pregătim şi pe el trebuie să-l preţuim până în ultima zi, căci, în definitiv, numai inima frântă reneagă tot ce e efemer în iubire.

A luat scrisoarea lui Mişka să citească mai departe, însă când a întors foaia, de partea cealaltă a palmierilor s-au oprit trei tineri care ieşeau din Piazza, având ceva important de discutat.

Trioul era alcătuit dintr-un ins de tip Komsomol, arătos, la vreo douăzeci şi ceva de ani, şi două femei mai tinere – una blondă, una brunetă. Pare-se că plecau în provincia Ivanovo cu o misiune oficială, iar tânărul, căpitanul lor, îşi avertiza acum compatrioatele cu privire

la privațiunile pe care aveau să le sufere, asigurându-le însă că acțiunile lor sunt de importanță istorică.

Când a isprăvit, bruneta l-a întrebat cât de mare e provincia, dar, înainte să-i răspundă, a intervenit blonda:

– Are peste trei sute de mile pătrate, cu o populație de jumătate de milion. E o zonă preponderent agricolă, dar nu are decât opt stații de tractoare și șase mori moderne.

Căpitanul cel chipeș n-a părut deloc deranjat că tovarășa lui mai tânără a răspuns în locul lui. Dimpotrivă, după expresia lui se vedea limpede că o prețuiește nespus.

Când blonda și-a terminat lecția de geografie, grupului i s-a alăturat un al patrulea membru, venind dinspre Piazza. Mai scund și mai tânăr decât conducătorul, avea o șapcă de marinar, una din aceea care cucerise tineretul de pe uscat după *Crucișătorul Potemkin*. Ținea în mână o haină de pânză, pe care acum i-a întins-o blondei:

– Mi-am permis să vă iau haina, i-a zis îndatoritor, când am luat-o pe-a mea.

Ea a încuviințat dând din cap, fără un cuvânt de mulțumire.

Fără un cuvânt de mulțumire...?

Contele s-a ridicat în picioare:

– Nina?

Toți cei patru s-au întors spre palmier.

Lăsând pe scaun haina albă și scrisoarea lui Mișka, Contele a făcut un pas în față:

– Nina Kulikova! a exclamat. Ce surpriză minunată!

Și exact asta era pentru el: o surpriză minunată. Căci n-o mai văzuse pe Nina de doi ani și trecuse prin salonul de cărți ori prin sala de bal de nenumărate ori, întrebându-se unde o fi ea și ce o face.

A observat însă dintr-o privire că, pentru ea, prezența lui nu era o surpriză la fel de plăcută. Poate că nu voia să le explice tovarășilor despre cunoștința cu o

Fostă Persoană[1]. Poate că nu le povestise că în copilărie locuise într-un hotel așa de bun. Ori poate că voia pur și simplu să-și continue discuția clar orientată cu prietenii ei clar orientați.

– Doar o clipă, le-a spus ea acestora, după care s-a dus spre el.

Evident, după o despărțire atât de lungă, primul lui impuls a fost s-o ia în brațe ca un urs, numai că atitudinea ei l-a făcut să se stăpânească.

– Ce mă bucur să vă văd, Nina!

– Și eu mă bucur să vă văd, Aleksandr Ilici!

Cei doi vechi prieteni s-au uitat un moment unul la altul, apoi ea a arătat spre haina albă de pe brațul fotoliului.

– Încă sunteți stăpân peste mesele de la Boiarski, din câte observ.

– Da, a răspuns el zâmbind, deși neștiind sigur, din tonul ei impersonal, dacă e un compliment sau un reproș...

A fost tentat să se întoarcă s-o întrebe (cu o sclipire în ochi) dacă a luat un *hors d'oeuvre* la Piazza, dar s-a răzgândit și i-a spus:

– Sunteți la începutul unei aventuri, bănuiesc.

– Cred că unele lucruri vor fi pline de aventuri, i-a răspuns ea. Dar în primul rând o să fie foarte mult de lucru.

În dimineața următoare plecau toți patru, i-a explicat ea, și încă zece cadre de la tineretul Komsomol în județul Kadi, vechi centru agricol din inima provinciei Ivanovo, ca să-i ajute la colectivizarea zonei pe *udarniki* sau „muncitorii de șoc". La sfârșitul anului 1928, numai 10% din fermele din Ivanovo erau deja colective. La sfârșitul lui 1931, aveau să fie colective aproape toate.

---

[1] Expresie sovietică folosită după Revoluție, cu sensul de „nobil". Mulți dintre acești nobili au rămas în Rusia, unde însă au fost privați de drepturile lor (n.a.)

– Culacii şi-au muncit pământul singuri generaţii la rând, organizându-i pe ţăranii truditori aşa cum credeau de cuviinţă. Dar a venit timpul ca pământul comun să slujească binele comun. Este o necesitate istorică, a adăugat ea pe un ton foarte practic, inevitabilă. La urma urmei, profesorul îşi învaţă numai propriii copii? Doctorul îşi îngrijeşte numai propriii părinţi?

Când Nina şi-a început micul discurs, l-au nedumerit o clipă tonul şi terminologia ei, evaluarea precisă a culacilor şi necesitatea „inevitabilă" a colectivizării. Dar când ea şi-a dat părul după ureche, el şi-a dat seama că zelul ei n-ar fi trebuit să-l surprindă. Ea pur şi simplu aducea în Komsomol acelaşi entuziasm neclintit şi aceeaşi atenţie precisă pentru detaliu pe care le adusese în matematica profesorului Lisiţchi. Nina Kulikova a fost şi o să fie mereu un om serios, în căutare de idei serioase, care să fie tratate serios.

Ea le spusese tovarăşilor ei că lipseşte o clipă, numai că, tot explicând ce urmează să facă, se pare că uitase că o aşteptau de partea cealaltă a palmierilor.

După ce se oferise s-o aştepte, căpitanul cel chipeş, a observat Contele peste umărul ei, cu un zâmbet lăuntric, îi îndemna acum pe ceilalţi s-o ia înainte – un gambit rezonabil sub orice ideologie.

– Da, absolut, a răspuns Contele. Sigur aveţi foarte multe de făcut.

Ea a încuviinţat, dând grav din cap, iar când s-a întors parcă nici n-a băgat de seamă că doi din grup plecaseră, ca şi cum se obişnuise deja s-o aştepte câte un bărbat frumos.

Când cei doi tineri idealişti au ieşit din hotel, Contele i-a privit dispărând pe uşa circulară. L-a urmărit pe tânăr adresându-i-se lui Pavel şi pe Pavel arătându-i un taximetru. Dar când a apărut maşina şi tânărul a deschis uşa, Nina a arătat spre Piaţa Teatrului, spunând că merge în partea cealaltă. Căpitanul cel chipeş a făcut acelaşi gest, probabil oferindu-se s-o însoţească, însă ea i-a strâns mâna

la fel de sobru cum o strânsese pe a Contelui, după care a traversat piața, îndreptându-se spre necesitatea istorică.

– Nu e mai degrabă ca smântâna decât ca perla?

Contele și Marina se holbau amândoi la mosorul pe care tocmai îl scosese dintr-un sertar doldora de papiote în toate nuanțele posibile de alb.

– Îmi pare foarte rău, Excelența Voastră, i-a replicat ea. Acum, că mi-ați atras atenția, parcă e mai mult ca smântâna decât ca perla.

El și-a luat ochii de la mosor și s-a uitat în ochiul ei nemișcat, plin de îngrijorare; ochiul hoinar părea însă plin de veselie. După care a râs ca o școlăriță.

– A, dați-mi-l! a spus el.

– Aici, i-a zis ea împăciuitor. Dați-mi voie!

– Nici gând!

– Ei, haide!

– Pot foarte bine și singur. Mulțumesc.

Numai că, cinste lui, Contele n-o zisese numai pentru că era țâfnos. Chiar putea s-o facă foarte bine singur.

Se înțelege că, dacă vrei să fii un chelner bun, trebuie să ții la propria înfățișare. Trebuie să fii curat, foarte îngrijit și grațios. Și trebuie să fii și bine îmbrăcat. Bineînțeles că nu poți să umbli prin salon cu gulere și manșete ponosite. Și Doamne ferește să fii în situația de a servi la masă când îți atârnă un nasture descusut, că într-o clipă o să-l vezi plutind în farfuria cu *vichyssoise*[1] a clientului! Așa că, la trei săptămâni după ce s-a alăturat personalului de la Boiarski, Contele o rugase pe Marina să-l învețe arta lui Arachne. Tradiționalist fiind, își rezervase o oră pentru lecție. Dar în cele din urmă lecția ajunsese să țină opt ore, pe o perioadă de patru săptămâni.

[1] Supă groasă din legume fierte, ceapă, cartofi, smântână și carne de pui. Tradițional, se servește rece, dar poate fi și încălzită (n. tr.).

Cine să știe că există atâtea și atâtea feluri de cusături? Cusătura pe spate, cusătura în formă de X, cusătura în exterior, cusătura continuă. Aristotel, Larousse, Diderot, marii enciclopedişti care toată viața lor au segmentat, au catalogat, au definit tot felul de fenomene, nu și-ar fi închipuit niciodată că există atâtea feluri, fiecare servind alt scop!

Ținând în mână firul ca smântâna, s-a așezat pe un scaun și, când Marina i-a întins pernuța ei cu ace, a căutat ca un copil care caută ciocolată într-o cutie.

– Acesta, a zis.

Înmuind în gură capătul ței și închizând un ochi (exact cum îl învățase ea), a strecurat firul prin urechile acului mai iute decât se strecoară îngerii prin porțile Raiului. Făcând o buclă dublă, înnodând și desfăcând ața de pe mosor, și-a îndreptat spatele și s-a apucat de treabă, ceea ce a făcut și ea (apucându-se să dreagă o față de pernă).

Ca oricare alte două ființe care cos, cum e de când lumea și pământul, aveau obiceiul ca, în timp ce lucrează, să mai schimbe o vorbă despre una, despre alta. În general, își replicau unul altuia „Hmmm..." ori „Serios?", fără să se întrerupă, dar din când în când, atunci când se ajungea la vreun subiect care cerea mai multă atenție, se opreau din cusut. Uite-așa, tot trăncănind despre vreme, despre paltonul nou și frumos al lui Pavel, deși cosea de zor, Marinei i-a încremenit acul în mână când el i-a zis că se întâlnise cu Nina.

– Nina Kulikova? l-a întrebat ea mirată.

– În persoană.

– Unde?

– În hol. Luase prânzul cu trei tovarăși de-ai ei.

– Ați vorbit?

– Oarecum.

– Și ce-a spus?

– Se pare că se duc la Ivanovo să le facă raţii culacilor, să colectivizeze tractoarele şi cam aşa.

– Lăsaţi asta, Aleksandr! Cum *era* ea?

Aici, Contele s-a oprit din cusut.

– Era întru totul ea însăşi, a răspuns el după o clipă. Tot curioasă, pătimaşă şi îngâmfată.

– Minunat! a replicat Marina zâmbind.

– Şi totuşi... s-a uitat el la ea când s-a întors la lucru.

– Şi totuşi...? s-a oprit ea iar, ochii întâlnindu-li-se.

...

– Nimic.

– Aleksandr! E limpede că vă gândiţi la ceva.

...

– Dacă o auzi vorbind despre drumul pe care o să-l facă, atât de pătimaşă, atât de încrezătoare şi poate atât de opacă, pare aproape fără pic de umor. Ca un explorator intrepid, gata să-şi înfigă steagul într-o calotă glaciară de la Polul Nord, în numele Inevitabilului. Şi totuşi, am bănuiala că în tot timpul ăsta fericirea ei s-ar putea să aştepte altă latitudine.

– Haide, Aleksandr! Micuţa Nina a împlinit deja optsprezece ani. Sunt sigură că, pe vremea când eraţi de aceeaşi vârstă, şi dumneavoastră, şi prietenii dumneavoastră vorbeaţi pătimaşi şi încrezători.

– Bineînţeles, a spus Contele. Stăteam în cafenele şi ce certam pe idei până când începeau să măture podelele şi stingeau luminile.

– Deci ştiţi, iată!

– Ne certam pe idei, Marina, e adevărat, dar niciodată n-aveam de gând să facem ceva cu ele.

– Doamne fereşte să faceţi ceva cu o idee! a replicat ea, dând un ochi peste cap.

– Nu. Vorbesc serios. Nina e atât de hotărâtă, că mă tem că forţa convingerilor ei o să intre peste bucuriile vârstei ei fragede.

Ea și-a lăsat lucrul în poală:

– Întotdeauna ați ținut la micuța Nina.

– Bineînțeles.

– Asta și pentru că e un spirit așa de independent.

– Exact.

– Atunci, trebuie să aveți încredere în ea. Și, chiar dacă e opacă și o să facă o greșeală, tot trebuie să aveți încredere că, în timp, viața o s-o găsească. Pentru că, în cele din urmă, ne găsește pe toți.

El a dat din cap un moment, gândindu-se la judecata Marinei. Apoi, întorcându-se la treabă, a băgat acul prin găurile nasturelui, a înfășurat ața de jur împrejur, a înnodat-o și a rupt nodul cu dinții. Apoi, când a înfipt acul la loc în pernuța ei, o observat că se făcuse deja patru și cinci, ceea ce confirma încă o dată ce iute zboară timpul când faci un lucru plăcut și ai parte și de o conversație plăcută.

Stai puțin... și-a zis.

Deja patru și cinci?

– Mare Scott!

Mulțumindu-i Marinei, și-a înșfăcat haina, s-a năpustit în hol, apoi a gonit pe scări, urcând două câte două. Când a ajuns la apartamentul 311, a găsit ușa întredeschisă. Uitându-se în stânga și în dreapta, s-a furișat înăuntru și a închis ușa.

Pe măsuța din fața unei oglinzi ornamentate se aflau crinii galbeni, de jumătate de metru, care trecuseră pe lângă el mai devreme în ziua aceea. După ce a aruncat o privire de jur împrejur, a traversat camera de zi, care era goală, și a intrat în dormitor, unde, la una dintre ferestrele mari, stătea o siluetă ca o salcie. Auzind că se apropie, s-a întors spre el și și-a lăsat rochia să alunece pe podea, cu un foșnet delicat...

Aranjament de după-amiază

După ce a aruncat o privire de jur împrejur, a traversat camera de zi, care era goală, şi a intrat în dormitor, unde, la una dintre ferestrele mari, stătea o siluetă ca o salcie. Auzind că se apropie, s-a întors spre el şi şi-a lăsat rochia să alunece pe podea, cu un foşnet delicat...

Ia uitaţi!

Păi, în 1923, când am lăsat în urmă această pereche, nu l-a expedit Anna Urbanova pe Conte, cerându-i autoritar „să tragă perdeaua"? Iar când a ieşit, uşa închizându-se în urma lui cu un clic, nu arăta el ca o stafie înainte să bântuie în pustie, în drum spre acoperiş? Şi acum, când ea se strecoară în aşternuturi, această figură pe vremuri îngâmfată oferă un zâmbet care promite răbdare, tandreţe, chiar şi recunoştinţă, trăsături aproape perfect oglindite în zâmbetul fostului ei adversar care-şi pune pe spătarul scaunului haina de la Boiarski şi se descheie la cămaşă!

Ce anume s-o fi întâmplat ca să reunească aceste două suflete opuse? Ce cotitură de drum să-i fi dus la apartamentul 311, din noul unul în brațele altuia?

Ei bine, nu drumul Contelui avea o cotitură. Căci Aleksandr Rostov își petrecuse de-atunci anii urcând și coborând scările de la Metropol, din dormitorul lui la Boiarski și înapoi. Nu, nu drumul lui, ci drumul Annei o cotea, se răsucea, vira și se întorcea.

Prima oară când am cunoscut-o pe Miss Urbanova în holul de la Metropol, în 1923, trufia pe care o observase în întreaga ei alură nu era fără temei, fiind rodul celebrității ei cât se poate de reale. Descoperită în anul 1919 într-un teatru din mahalaua Odessei de Ivan Rosoțki, Anna a primit rolul principal din următoarele lui două filme. Amândouă erau povești de dragoste și se desfășurau pe un fundal istoric, sărbătorind puritatea morală a celor care trudeau și înfierând firea pervertită a celorlalți. În primul, Anna juca o bucătăreasă din secolul al XVIII-lea, de dragul căreia un tânăr nobil renunță la tentațiile de la Curte. În al doilea, era o femeie din secolul al XIX-lea, care moștenește o avere, dar renunță la ea ca să-l ia de soț pe un ucenic de fierar. Lăsându-și poveștile să se petreacă în palatele de odinioară, Rosoțki le învăluia în lumina cețoasă din aura viselor, le filma în lumina molatică a amintirilor, introducând în primul, al doilea și al treilea act prim-planuri cu steaua lui în devenire; Anna plină de aspirații, Anna tulburată, Anna în sfârșit îndrăgostită. Ambele filme avuseseră succes la public, fuseseră agreate de Politburo (care era dornic să-i dea Poporului o gură de aer după anii de război, oferindu-i divertisment pe teme adecvate) și tânăra vedetă culegea roadele celebrității câștigate fără niciun efort.

În 1921, Anna a devenit membră a Uniunii Filmului din Rusia, obținând accesul la magazinele organizației, în 1922 i s-a repartizat o *dacha* lângă Peterhof, iar în 1923 a primit casa unui fost negustor de blănuri, mobilată cu scaune aurite, dulapuri pictate și o servantă în stil Ludovic al XIV-lea, toate putând servi foarte bine de recuzită într-unul din filmele lui Rosoțki. La seratele pe care le organiza acolo s-a dovedit a fi o adevărată maestră în arta de a coborî scara. Cu o mână pe balustradă și urmată de trena rochiei lungi, de mătase, cobora treaptă cu treaptă, iar jos, în capul scării, o așteptau pictori, scriitori, actori și membrii de vază ai Partidului.

Dar arta e cea mai nefirească răsfățată a statului. Nu numai că este creația unor ființe cu imaginație, care se plictisesc să repete unul și același lucru mai repede decât se plictisească să li se spună ce să facă, ci este și ceva enervant de ambiguu. Chiar când un dialog atent meșteșugit e gata să dea un mesaj limpede ca cristalul, o aluzie sarcastică ori o ridicare din sprâncene pot strica tot efectul. De fapt, ele pot da crezare exact opusului ideii ce se dorea inițial exprimată. Așa că poate e de înțeles că autoritățile la putere trebuie să-și reevalueze din când în când preferințele artistice, fie și numai ca să se păstreze în formă.

Cert este că, la premiera de la Moscova a celui de-al patrulea film regizat de Rosoțki, în care Anna juca rolul principal (o prințesă confundată cu o orfană, care se îndrăgostește de un orfan confundat cu un prinț), capetele luminate din orchestră au observat că Secretarul General Stalin, în tinerețe duios cunoscut ca Soso, n-a mai zâmbit din tot sufletul cu ochii la ecran, cum zâmbise în trecut. Iar ei și-au înfrânat instinctiv propriul entuziasm, ceea ce a temperat astfel entuziasmul celor de la mezanin, ceea ce a temperat astfel entuziasmul celor de la balcon, până când toată lumea din cinematograf a simțit că se întâmplă ceva.

Cu două zile înainte de premieră, *Pravda* a primit o scrisoare deschisă de la un aparatcic în plină afirmare (care stătuse chiar la câteva locuri în spatele lui Soso). În felul lui, filmul era distractiv, dar ce să înțelegem din necontenita întoarcere a lui Rosoțki la vremea prinților și a prințeselor? Din vals, din lumina lumânării, din scara de marmură? Nu cumva fascinația pe care trecutul o exercita asupra lui începuse să miroasă, suspect, a nostalgie? Și, încă o dată, nu cumva se concentra povestea lui pe încercările și victoriile individului? Nu cumva avea această predilecție, subliniată de recursul excesiv la prim-plan? Da, aveam încă o femeie frumoasă în încă o rochie frumoasă, dar unde e necesitatea istorică a prezentului? Și unde e lupta colectivă?

La patru zile după ce scrisoarea a apărut în *Pravda*, înainte de a vorbi în plen, Soso l-a abordat pe acest nou critic de film și l-a complimentat pentru cum le întoarce din condei. La două săptămâni după întrunirea în plen, esența scrisorii (și câteva întorsături din condei) și-au găsit ecoul în alte trei ziare și într-un jurnal de artă. Difuzarea filmului a fost limitată la cinematografele de mâna a doua, unde primea aplauze mute. În toamnă, nu numai că următorul proiect al lui Rosoțki era în aer, ci și poziția lui politică era pusă sub semnul întrebării...

O *ingénue* în film, dar nu în viață, Anna era conștientă că, dacă el cade în dizgrație, ar putea fi ca o piatră care o trage la fund. A început să evite ieșirile în public în compania lui, lăudând la vedere estetica altor regizori, stratagemă care i-ar fi putut asigura un nou drum spre celebritate, dacă peste Atlantic nu s-ar fi repurtat o victorie nefericită: filmul vorbit. Chipul Annei era încă unul dintre cele mai seducătoare pe ecran, dar spectatorii care ani la rând și-o imaginaseră vorbind pe un glas dulce nu erau pregătiți să-i audă vocea de tenor răgușit. Așa că, în primăvara anului 1928, la sprințara

vârstă de douăzeci și nouă de ani, Anna Urbanova era ceea ce americanii ar fi numit „o fostă glorie".

Dar, vai, dacă plăcuța de aramă de pe spatele unei antichități neprețuite îi poate asigura unui bun tovarăș un somn sănătos, obiectele de serie numerotate, înregistrate în registre, pot fi solicitate printr-o simplă mișcare de condei și întrebuințate în alt scop. În câteva luni, scaunele aurite, dulapurile pictate și servantele stil Ludovic al XIV-lea s-au făcut nevăzute, ca și casa negustorului de blănuri și *dacha* de lângă Peterchof, iar ea s-a trezit în stradă, cu două cufere de haine. În poșetă mai avea bani pentru un bilet de tren până în orașul natal de la periferia Odessei. Dar s-a mutat într-un apartament de o singură cameră împreună cu camerista ei de șaizeci de ani, căci Anna Urbanova n-avea nicio intenție să se mai întoarcă vreodată acasă.

Contele a văzut-o a doua oară în noiembrie 1928, la cam opt luni după ce ea își pierduse reședința impozantă. Tocmai îi turna apă în pahar unui importator italian, când ea a intrat pe ușa de la Boiarski într-o rochie roșie, fără mâneci, și pantofi cu toc. Când i-a cerut scuze importatorului, pregătindu-se să-i întindă un șervet în poală, a auzit-o pe actriță explicându-i lui Andrei că așteaptă un invitat care o să vină dintr-o clipă în alta.

Andrei a condus-o la o masă de două persoane din colț.

Din partea cealaltă a aranjamentului (de floarea-soarelui) din mijlocul restaurantului, Contele și-a dat seama că actrița și invitatul ei se știu doar după nume și reputație. El era un ins destul de prezentabil, cu câțiva ani mai mic decât ea, și purta sacou, dar unul de mitocan. Căci, după ce s-a așezat, chiar dacă și-a cerut scuze pentru întârziere, s-a apucat imediat să studieze meniul, iar când ea i-a dat asigurări că nu e nicio problemă, el deja îi făcea semn chelnerului. Cât despre Anna, părea absolut

fermecătoare. Avea un licăr în ochi când îi povestea și râdea când îi povestea el, fiind însăși întruchiparea răbdării ori de câte ori îi întrerupea cineva venind la masă să-l ridice în slăvi pentru ultimul film.

Peste câteva ore, când la Boiarski era gol, iar la bucătărie închisese, Contele a trecut prin hol exact când Anna și invitatul ei ieșeau de la Barul Șaliapin. Când el s-a oprit să-și pună paltonul, ea a făcut semn spre ascensor, în mod clar invitându-l să urce pentru încă un pahar. Dar el a băgat mâinile în mânecile hainei. Întâlnirea a fost o plăcere, a liniștit-o, aruncând un ochi la ceas, dar, din păcate, era așteptat în altă parte. După care a luat-o spre ușă.

In timp ce tânărul regizor traversa holul, Contele se gândea că ea e la fel de radioasă ca în 1923. Însă în clipa în care insul a dispărut pe stradă, ei i-a pierit zâmbetul și i-au căzut umerii. Apoi, trecându-și mâna pe frunte, s-a întors de la ușă, dând cu ochii de el.

Intr-o clipă și-a îndreptat umerii, a ridicat bărbia și a pornit spre scară. Dar, deși maestră în arta de a coborî scara pentru a fi întâmpinată de o mulțime de admiratori, încă nu era maestră în arta de a coborî scara singură. (Poate că nimeni nu era...) Pe a treia treaptă s-a oprit. A rămas acolo nemișcată. După care s-a întors, a coborât iar și s-a dus spre Conte.

– Se pare că, ori de câte ori sunt în holul ăsta cu dumneavoastră, sunt condamnată să fiu umilită.

– Umilită? s-a mirat el. Nu aveți de ce să vă simțiți umilită, din câte văd.

– Atunci, sunteți orb.

Ea s-a uitat spre ușa batantă de parcă s-ar fi învârtit încă după ce ieșise regizorul.

– L-am invitat la un ultim pahar înainte de culcare. Mi-a zis că a început ziua devreme.

– Eu în viața mea n-am început ziua devreme, a spus Contele.

Oferindu-i primul zâmbet sincer al serii, a arătat spre scară.

– Atunci, hai!

La momentul acela, Anna stătea în camera 428. Nu era cea mai bună cameră de la etajul patru, dar nici cea mai rea. Lângă dormitorul mic, avea un fel de alcov mic, cu o sofa mică, o măsuță de cafea mică și două ferestre tot mici, de la care se vedeau liniile de troleibuz din Teatralnîi Proiezd. Era camera cuiva care speră să impresioneze, când nu era ușor să-ți permiți așa ceva. Pe măsuța de cafea erau două pahare, o porție de caviar și o sticlă de votcă într-o frapieră plină cu gheață care se topea.

Uitându-se amândoi la mica *mise-en-scène,* ea a clătinat din cap.

– M-a costat ceva.

– Atunci, să nu irosim nimic!

Contele a scos sticla dintre cuburile de gheață și a turnat în pahare.

– Pentru vremurile de altădată! a zis.

– Pentru vremurile de altădată! a repetat ea chicotind.

Și au golit paharele.

Când duci o viață de invidiat și întâmpini un obstacol cât se poate de serios, ai la dispoziție o gamă variată de opțiuni. Copleșit de rușine, s-ar putea să încerci să ascunzi orice dovadă că ți s-a schimbat situația. Astfel, negustorul care pune rămășag pe economiile lui o să tragă de costumele mai bune până se tocesc și o să spună anecdote de pe holurile cluburilor private din care nu mai face parte de mult. Plângându-ți de milă, s-ar putea să te retragi din lumea în care ai fost binecuvântat să trăiești. Astfel, s-ar putea ca soțul care a îndurat atâtea, în cele din urmă căzând în dizgrație în societate din pricina soției, să plece de acasă și să aleagă un apartament mic, întunecos, în partea cealaltă a orașului. Sau,

asemenea Contelui și asemenea Annei, s-ar putea să te alături pur și simplu Confederației Umiliților.

Ca și francmasoneria, Confederația Umiliților este o frăție strânsă, ai cărei membri nu poartă însemne speciale când călătoresc, ci se recunosc dintr-o privire. Căci acei membri care cad brusc în dizgrație împărtășesc o anumită perspectivă. Știind că frumusețea, influența, faima și privilegiile sunt mai degrabă împrumutate decât moștenite, nu sunt ușor de impresionat. Nu-i invidiază imediat pe alții și nu se simt jigniți la orice. Sigur nu umblă prin documente în căutarea propriilor lor nume. Trăiesc printre cei ca ei și privesc admirația nețărmurită cu prevedere, ambiția cu milă și condescendența cu un zâmbet lăuntric.

Când actrița și-a mai turnat niște votcă, Contele s-a uitat de jur împrejur.

– Ce fac câinii? a întrebat-o.

– Mai bine decât mine.

– Atunci, pentru câini! a spus el, ridicând paharul.

– Da, a răspuns ea cu un surâs. Pentru câini!

Și așa a început.

Un an și jumătate Anna avea să vină la Metropol o dată la câteva luni. Asta, după ce încerca să se dea bine pe lângă vreun regizor cu care făcuse cunoștință. Recunoscând oarecum eliberată că au apus vremurile în care juca în filme, îl invita pe respectivul la Boiarski. După ce-și învățase lecția în 1928, nu mai ajungea ea prima la restaurant. Contra unei atenții mărunte oferite fetei de la garderobă, se asigura că sosește la două minute *după* invitatul ei. La cină, îi mărturisea că e una dintre cele mai înfocate admiratoare ale lui. Își aducea aminte ce-i plăcuse cel mai mult în câteva filme de-ale lui, după care vorbea despre o anumită scenă – una pe care n-o țineai minte pentru că avea un personaj secundar și doar

câteva replici, însă jucată, evident, cu nuanțe și cu mare grijă. Iar când își conducea oaspetele în hol, nu-l mai invita la Șaliapin pentru un ultim pahar și în niciun caz la ea în cameră. Îi spunea, în schimb, că i-a făcut mare plăcere să-l vadă, apoi îi ura noapte bună.

Regizorul, care tocmai își punea haina, se oprea. Uitându-se la ușile de la ascensor care se închideau, își dădea seama că vremea de glorie a Annei Urbanova a apus, tot ce se poate, și totuși se trezea întrebându-se dacă nu cumva e perfectă pentru rolișorul acela din actul al doilea.

Iar ea, odată intrată în camera ei de la etajul patru, se îmbrăca în ceva simplu (după ce-și punea rochia în dulap), se făcea comodă, lua o carte și-l aștepta pe Conte.

După una dintre aceste cine cu un regizor, vechi prieten, Anna a primit un rol de o singură scenă, o muncitoare între două vârste dintr-o fabrică unde angajații se zbăteau să-și facă norma. Când nu mai au la dispoziție decât două săptămâni, muncitorii se adună să-i scrie o scrisoare conducerii partidului, explicând în amănunt motivele impasului inevitabil în care se află. Însă, când încep să enumere diversele impedimente cu care se confruntă, Anna, cu părul strâns la spate într-o batistă, se ridică și ține un discurs scurt, înflăcărat, mobilizator.

Pe măsură ce camera se apropie de acest personaj fără nume, se vede că femeia nu mai e nici tânără, nici răpitoare, dar rămâne mândră și neclintită. Iar vocea?

A, vocea ei...

Încă de la primele cuvinte din discursul ei publicul își dă seama că nu e o voce de ființă leneșă. Căci are o voce de femeie care a respirat praful de pe drumurile pavate, care a țipat la naștere și care a strigat la surorile ei de pe podeaua din fabrică. Altfel spus, era vocea surorii mele, a soției mele, a mamei mele, a prietenei mele.

Inutil să mai adăugăm că discursul ei le mobilizează pe femei să-şi dubleze eforturile până îşi depăşesc norma. Dar, mai important, când are loc premiera filmului, în rândul cincisprezece se află un tip rotofei la faţă, cu părul căzându-i într-o parte, care odinioară o îngrozea pe Anna şi, cu toate că atunci când avusese plăcerea de a face cunoştinţă cu ea la Şaliapin, în 1923, nu era decât directorul Departamentului de Artă Cinematografică de la Moscova, acum era mare demnitar în Ministerul Culturii şi se zvonea că se prea poate să-l urmeze la putere pe actualul şef mare. Iar discursul ei din fabrică o să-l emoţioneze aşa de tare, că în curând o să-i întrebe pe toţi regizorii cu care se întâlneşte dacă au văzut ce rol uluitor face şi ori de câte ori ea o să vină la Moscova o să-i trimită un aranjament de crini în cameră...

A!, aţi putea exclama, zâmbind ştiutor. *Deci aşa a fost. Aşa şi-a redobândit ea piedestalul...* Numai că Anna Urbanova era o artistă adevărată, care învăţase meserie pe scenă. Mai mult, făcând parte din Confederaţia Umiliţilor, devenise o actriţă care venea la timp, ştia replicile şi nu se plângea niciodată. Şi, cum regimul la putere prefera acum filmele cu simţ realist, în spiritul perseverenţei, erau destule roluri de femeie trecută, cu voce răguşită. Cu alte cuvinte, la revenirea ei contribuiau mai mulţi factori, unii pe care îi controla şi alţii pe care nu.

Poate că sunteţi în continuare sceptici. Ei bine, dar la dumneavoastră cum stau lucrurile?

Fără îndoială că aţi trecut prin momente când viaţa v-a luat-o puţin înainte şi fără îndoială că acum, când vi le aduceţi aminte, le priviţi cu încredere în sine şi mândrie. Dar oare chiar n-a existat o a treia parte care să merite măcar un grăunte de încredere? Vreun mentor, vreun prieten de familie, vreun coleg de şcoală care să vă fi dat un sfat înţelept, care să vă fi prezentat pe cineva ori să vă fi pus o vorbă bună?

În fine, să nu despicăm firul în patru ca să descoperim cum și de ce. E de ajuns să știm că Anna Urbanova era din nou vedetă, avea o casă pe Canalul Fontanka și plăcuțe ovale, de aramă, bătute în cuie pe mobilă, cu toate că acum, când are oaspeți, îi întâmpină la ușă.

La ora 4:45 dimineața, Contelui i s-a arătat dintr-odată în fața ochilor Constelația din cinci stele Delphinus.

Dacă trăgeai o linie în aer cu degetul ca să unești cele două stele de jos și-i urmai traiectoria pe cer, ajungeai la Aquila, Vulturul, iar dacă trăgeai o linie ca să unești stelele de sus, ajungeai la Pegasus, armăsarul zburător al lui Bellerophon, iar dacă trăgeai o linie în partea cealaltă, soseai la ceea ce părea să fie o stea nouă-nouță – poate un soare care s-a stins acum o mie de ani, dar a cărui lumină tocmai a mers până la Emisfera de Nord ca să-i călăuzească încă o mie de ani pe drumeții obosiți, pe călători și pe aventurieri.

– Ce faci? s-a întins Anna spre Conte.

– Cred că ai un pistrui nou, i-a zis el.

– Poftim?

Ea a încercat să se uite peste umăr.

– Nu-ți face griji! a încurajat-o el. E drăguț.

– Unde e?

– La câteva grade est de Delphinus.

– Delphinus?

– O știi, constelația delfinului. O ai între omoplați.

– Câți pistrui am?

– Câte stele sunt pe cer...?

– Dumnezeule! s-a rostogolit ea pe spate.

El și-a aprins o țigară și a tras un fum.

– Nu știi povestea constelației Delphinus? a întrebat-o, întinzându-i țigara.

– De ce aș ști povestea constelației Delphinus? a replicat ea oftând.

– Pentru că eşti fiică de pescar.

...

– De ce nu mi-o spui?

– Bine. A fost odată un poet înstărit, pe nume Arion. Un bun cântăreţ la liră, inventatorul ditirambului.

– Ditirambului?

– Un fel de vers din Antichitate. Într-o zi se întorcea din insula Sicilia, când echipajul a hotărât să-l uşureze de avere. Mai exact, i-a cerut să aleagă: ori îşi pune capăt zilelor, ori îl aruncă în mare. Gândindu-se ce să aleagă dintre două rele, el cânta un cântec de jale şi cânta aşa de frumos, că în jurul vaporului s-au strâns o mână de delfini, iar când el a sărit în cele din urmă în mare, unul dintre delfini l-a dus la ţărm teafăr. Drept răsplată, Appolo a aşezat făptura cea bună printre stele, ca să strălucească acolo pe veci.

– E minunat!

Contele a clătinat din cap, a luat ţigara de la ea şi s-a lăsat pe spate.

– Acum e rândul tău, i-a spus.

– Rândul meu să ce?

– Să spui o poveste de pe mare.

– Nu ştiu nicio poveste de pe mare.

– Ei, hai! Sigur ştii una-două de la tata. Toţi pescarii din creştinătate ştiu.

...

– Vreau să-ţi fac o mică mărturisire, Saşa....

– O mărturisire?

– N-am crescut la Marea Neagră.

– Dar tatăl dumitale? Şi întâlnirile cu el la asfinţit, pe mal, ca să-şi repare năvoadele?

– Tatăl meu a fost un ţăran din Poltava.

...

– Dar de ce ai născoci o asemenea poveste?

– Poate că am crezut că ar prinde la tine.

– Poate că ai crezut?

– Exact.

Contele s-a gândit o clipă.

– Dar cu dezosarea peștelui?

– După ce am fugit de acasă, am lucrat într-o cârciumă din Odessa.

– Ce descurajator!

Anna s-a întors pe-o parte să se uite la el.

– Mi-ai spus povestea aia pompoasă despre merele de la Niznîi Novgorod!

– Dar e o poveste adevărată!

– Ei, hai! Mere cât ghiulelele de tun? În toate culorile curcubeului?

Contele a tăcut o clipă. Apoi a stins țigara în scrumiera de pe noptieră.

– Ar cam fi timpul să plec, a spus și s-a ridicat.

– Bine, a răspuns ea, trăgându-l înapoi. Mi-aduc aminte una.

– Una ce?

– O poveste despre mare.

El a dat ochii peste cap.

– Nu. Serios! O poveste pe care mi-o spunea bunica.

– O poveste de pe mare.

– Cu un tânăr aventurier, o insulă pustie și o comoară de aur...

Bombănind, el s-a lăsat iar pe pernă și i-a făcut semn să înceapă.

– A fost odată ca niciodată, a povestit ea, un negustor bogat, care avea multe corăbii și trei fii, cel mai mic fiind și mic de statură. Într-o primăvară, le-a dat fiilor mari corăbiile încărcate cu blănuri, covoare și pânzeturi fine, poruncindu-le să pornească unul spre răsărit, unul spre apus, în căutare de noi regate cu care să facă negoț. Când mezinul a întrebat care e corabia

lui, negustorul și fiii mari au izbucnit în râs. În cele din urmă, i-a dat mezinului o corabie amărâtă, cu un echipaj știrb și saci goi pentru lest. Când l-a întrebat încotro s-o apuce, tatăl lui i-a zis să navigheze până ce soarele n-o să mai apună în decembrie. Așa că fiul a luat-o spre sud, cu tot cu echipajul lui nemernic. După ce au petrecut pe mare trei luni de câte trei ori, au ajuns într-un ținut în care soarele nu apune niciodată în decembrie. Acolo au dat de o insulă pe care parcă se vedea un munte de zăpadă, dar pe care era, de fapt, un munte de sare. În ținutul lui natal era atâta sare, că gospodinele, fără să stea pe gânduri, o aruncau peste umăr ca să aibă noroc. Dar tânărul tot le-a cerut oamenilor lui să umple cu sare sacii din coca, fie și numai ca să atârne lestul mai greu.

Înaintând acum mai bine și mai iute, au ajuns în curând la o mare împărăție. Împăratul l-a primit la curte pe fiul negustorului și l-a întrebat ce are de vânzare. Tânărul a răspuns că are o corabie plină de sare. Mărturisind că n-a auzit de așa ceva în viața lui, împăratul i-a urat toate cele bune și i-a zis să-și vadă de drum. Nedescurajându-se, tânărul a trecut pe la bucătăriile suveranului, unde a presărat puțină sare pe carnea de oaie, în supă, peste roșii și în sos.

În seara aceea, gustând din bucatele pregătite, împăratul a fost uimit. Carnea de oaie era mai bună, supa era mai bună, roșiile erau mai bune, chiar și sosul era mai bun. Chemându-și bucătarii, i-a întrebat încântat ce tehnică nouă au descoperit. Nedumeriți, ei au recunoscut că n-au făcut nimic altceva decât înainte, deși îi vizitase la bucătărie un tânăr necunoscut de pe mare...

În după-amiaza următoare fiul negustorului a plecat spre casă într-o corabie în care fiecărui sac de sare îi luase locul un sac de aur.

...
- O știi de la bunica ta?
- Da.
...
- E o poveste bună...
- Da, este.
...
- Dar asta nu te absolvă.
- Da, nu cred că mă absolvă.

Alianță

La ora 17:45, împreună cu cei cinci chelneri care stăteau la locurile lor, Contele își făcea turele de seară la Boiarski. Din colțul de nord-vest trecea printre cele douăzeci de mese să se asigure că fiecare aranjament, fiecare solniță, fiecare vază de flori sunt la locul lor.

La masa patru, aranja un cuțit, astfel încât să fie paralel cu furculița. La masa cinci, muta un pahar de apă de la miezul nopții la ora unu. La masa șase, debarasa un pahar pe care era o urmă de ruj, iar la masa șapte freca niște urme de săpun pe o lingură, până când în suprafața ei de argint a putut să vadă perfect întreaga sală.

Exact așa, ar fi tentați să creadă unii, trebuie să fi apărut Napoleon în ceasul acela dinainte să se crape de ziuă, așa se va fi plimbat printre ai lui verificând tot, de la rezervele de muniție până la uniformele infanteriștilor, după ce învățase din proprie experiență că victoria pe câmpul de luptă începe de la lustrul bocancilor.

Însă multe dintre marile lui bătălii țineau doar o zi și nu se mai repetau niciodată...

Deci poate că Gorski de la Balșoi ar fi o comparație mai potrivită. După ce studia intenția compozitorului, după ce colabora strâns cu dirijorul, după ce își pregătea dansatoarele, după ce aproba costumele și decorurile și Gorski se plimba câteva minute înainte să înceapă lupta. Dar, după ce se trăgea cortina și spectatorii plecau, nu urma o paradă pe Champs-Élysées. Căci, în mai puțin de douăzeci și patru de ore, balerinele lui, muzicienii, personalul tehnic se adunau ca să dea încă o reprezentație, una la același nivel de perfecțiune. *Asta* era viața la Boiarski – o luptă în care trebuie să lupți cu precizie de ceasornic, dar în același timp creând impresia că totul e fără nici cel mai mic efort, în fiecare noapte a anului.

Liniștit că în sala de mese domnește ordinea, la ora 17:55 Contele s-a dus să arunce un ochi în bucătăria lui Emil. Uitându-se pe ferestruica rotundă din ușă, vedea că ajutoarele bucătarului-șef sunt gata, în hainele lor proaspăt scrobite, vedea că oalele fierb pe plită și garniturile așteaptă să fie puse în farfurie. Dar cum rămâne cu bucătarul ăla căruia i se dusese vestea că e mare mizantrop? Cum restaurantul Boiarski avea să-și deschidă porțile peste doar câteva minute, nu se ocupa el de oamenii lui, de clienți, de toți semenii lui?

Adevărul e că Emil Zukovski își începea ziua în spiritul celui mai negru pesimism. În clipa în care se uita din așternuturi și dădea piept cu existența, se încrunta, știind că e rece și neiertătoare. Cum documentele dimineții îi confirmau cele mai rele bănuieli, la ora unsprezece era la colț, așteptând tramvaiul să-l ducă șuierând la hotel, în timp ce el mormăia „Ce lume!"

Însă, pe măsură ce ziua mergea mai departe, oră de oră, pesimismul îi dispărea încet, alungat de gândul că poate nu e totul pierdut. Perspectiva mai roz se strecura în tăcere în jurul prânzului, când intra în bucătărie și-și vedea oalele de aramă. Agățate în cârligele lor, încă

strălucind lună după ce fuseseră frecate cu o seară în urmă, îți dădeau senzația că, fără îndoială, încă se mai poate. Mergând în răcitor, își arunca pe umăr o bucată de miel, iar când o trântea pe masă și ea scotea un sunet satisfăcător, concepția lui despre lume se lumina cu încă o sută de lumeni. Așa că, tot ce se poate, la trei, când auzea cum se toacă rădăcinoasele și mirosea aroma de usturoi sfârâind, recunoștea plin de ciudă că existența are consolările ei. După aceea, la 17:30, dacă totul părea în ordine, poate îndrăznea să guste vinul cu care gătise – doar ca să termine sticla, înțelegeți, ca să nu se irosească, nici de la cel care ia, nici de la cel care dă cu împrumut. Iar pe la 18:25, dispoziția aceea sumbră care în zori părea însuși temeiul sufletului lui devenea ireversibil optimistă când i se aducea la bucătărie prima comandă.

Deci ce vedea Contele la 17:55, când se uita pe fereastruică? Pe Emil băgând o lingură într-un castron cu *mousse* de ciocolată și apoi devorându-l până la ultima picătură. Odată ce avea această confirmare, se întorcea la Andrei și îi făcea semn din cap. Apoi își lua locul între masa unu și masa doi, iar *maître d'* deschidea ușile de la Boiarski.

Pe la nouă, Contele făcea o verificare de la un capăt la altul, mulțumit că primii clienți plecaseră fără niciun reproș. Primiseră meniurile și dăduseră comanda potrivit planului. De patru ori se evitase la mustață tentația unora de a cere friptură de miel bine făcută, se băuseră cinci sticle de Latour, iar cei doi membri ai Politburo luaseră loc cum se cuvine și fuseseră serviți cum se cuvine. Dar după aceea Andrei (care tocmai îl condusese pe Comisarul de la Transport în partea cealaltă, departe de ziariștii americani) i-a făcut semn, aparent neliniștit.

– Ce s-a întâmplat? l-a întrebat Contele când a ajuns la el.

– Tocmai mi s-a comunicat că urmează o întrunire privată în Salonul Galben.

– Câți?

– S-a anunțat doar că o să fie mică.

– Atunci, putem să-l trimitem pe Vasenka. Eu iau mesele cinci și șase. Maxim poate să ia șapte și opt.

– Tocmai asta e. Nu-l putem trimite pe Vasenka, a răspuns Andrei.

– De ce nu?

– Pentru că te-au cerut în mod expres pe dumneata.

În fața Salonului Galben îți atrăgea atenția un Goliat care ar fi lăsat în urmă orice David. Apropiindu-se de el, Contelui i se părea că uriașul aproape că nici nu băga de seamă împrejurările în care se află, după care, fără niciun semn de recunoaștere, a pășit brusc într-o parte și a deschis ușa cu îndemânare.

N-a fost tocmai o surpriză să dea de un uriaș la ușa unui separeu de la Metropol. Surprinzător era felul în care aranjaseră interiorul. Mutaseră într-o parte majoritatea pieselor de mobilier, lăsând sub candelabru o masă pregătită pentru două persoane, la care stătea singur un bărbat între două vârste, într-un costum gri-închis.

Deși mult mai mic decât paznicul de la ușă și substanțial mai bine îmbrăcat, bărbatul de la masă îi părea Contelui absolut străin de orice forță brută. Avea și gât, și încheieturi de luptător și, fiind tuns scurt, mai sus de urechea stângă i se vedea o cicatrice, probabil urma unei lovituri de la cineva care vrusese să-i crape capul. Aparent deloc grăbit, omul se juca cu lingura.

– Bună seara, l-a salutat Contele înclinându-se.

– Bună seara, i-a răspuns el zâmbind, punând lingura la loc.

– Ați dori ceva de băut, pentru cât așteptați?

– Nu mai vine nimeni.

– A, a zis Contele și a vrut să ia cealaltă farfurie.

– Nu e nevoie.

– Îmi pare rău. Credeam că nu mai așteptați pe nimeni.

– Nu aștept pe nimeni. Te aștept pe dumneata, Aleksandr Ilici.

Cei doi s-au cercetat cu privirea o clipă.

– Vă rog, l-a invitat bărbatul, luați loc!

Contele ezita, neștiind dacă să se așeze sau nu.

În situația dată, ai fi putut trage concluzia pripită că nu îndrăznește pentru că avea o bănuială cu privire la necunoscutul acesta ori pentru că era chiar îngrozit. Numai că, dacă știai ce e buna-cuviință, era mai mult decât nepotrivit ca o persoană îmbrăcată în hainele pe care le poartă cei care îi servesc pe alții să ia loc la masă.

– Hai! l-a îndemnat necunoscutul amabil. Doar nu refuzați să-mi acordați plăcuta dumneavoastră companie unei cine solitare.

– Nu, sigur că nu, a replicat el.

Dar, după ce s-a așezat, nu și-a întins șervetul pe genunchi.

După un ciocănit la ușă a intrat Goliat. Fără să se uite la Conte, s-a apropiat de masă și a întins o sticlă spre oaspetele necunoscut.

Acesta s-a aplecat în față și a cercetat eticheta.

– Excelent! a spus. Mulțumesc, Vladimir.

Vladimir ar fi putut pur și simplu să-i spargă gâtul, dar el a scos din buzunar, cu o îndemânare surprinzătoare, un tirbușon, l-a învârtit în mână și a tras dopul. Apoi, după ce a văzut încuviințarea superiorului său, a pus pe masă sticla desfăcută și s-a retras. Necunoscutul și-a turnat singur în pahar. După care, când sticla a fost așezată în unghi de patruzeci și cinci de grade deasupra mesei, s-a uitat la Conte:

– Nu-mi țineți companie?

– Cu plăcere.

După ce necunoscutul i-a turnat, au ridicat amândoi paharele și au băut.

– Contele Aleksandr Ilici Rostov, a spus el după ce a pus paharul pe masă. Deținător al Ordinului Sfântul Andrei, membru în Jockey Club, maestru de vânătoare...

– Mă simt în dezavantaj...

– Nu știți cine sunt?

– Știu că sunteți cineva care poate rezerva un separeu la Boiarski, unde poate lua cina singur, în timp ce la ușă păzește un monstru.

– Foarte bine! a răspuns necunoscutul râzând și lăsându-se pe spate în scaun. Ce altceva mai vedeți?

Contele l-a cercetat cu privirea mai indiscret, după care a ridicat din umeri.

– Aș zice că aveți în jur de patruzeci de ani și că ați fost în armată pe vremuri. Bănuiesc că în infanterie, dar că la sfârșitul războiului erați deja colonel.

– De unde să știți dumneavoastră că am ajuns colonel?

– Treaba unui domn e să deosebească oamenii de rang.

– Treaba unui domn... a repetat colonelul cu un zâmbet, ca și cum aprecia întorsătura de frază. Și știți de unde sunt?

Contele a dat din mână de parcă asta ar fi fost o nimica toată.

– Cea mai sigură cale să jignești un valon e să-l confunzi cu un francez, deși stau la câțiva kilometri unul de altul și vorbesc aceeași limbă.

– E adevărat, cred, a recunoscut colonelul. Oricum, mă interesează ce puteți ghici și promit că n-o să mă simt jignit.

Contele a luat o înghițitură de vin, apoi a lăsat paharul pe masă.

– Sunteți din estul Georgiei, aproape sigur.

– Extraordinar! s-a ridicat plin de însufleţire colonelul. Vorbesc cu accent?

– Nu se simte. Dar armatele, ca universităţile, sunt acolo unde sunt cel mai adesea accente.

– Atunci, de ce estul Georgiei?

– Numai cineva din estul Georgiei îşi începe masa cu o sticlă de Rkatsiteli, a arătat Contele spre vin.

– Pentru că e ţărănoi?

– Pentru că îi e dor de casă.

– Ce dibaci sunteţi! a râs vizitatorul din nou.

Din nou s-a auzit un ciocănit în uşă, care s-a deschis ca să intre uriaşul, împingând un cărucior.

– A, excelent! Iată-vă!

Când Vladimir a adus căruciorul lângă masă, Contele şi-a tras scaunul în spate, dar gazda i-a făcut semn să nu se ridice. Vladimir o ridicat capacul şi a pus un platou în mijlocul mesei. Apoi a plecat, iar Colonelul a luat un cuţit şi o furculiţă.

– Să vedem. Ce avem aici? A, friptură de raţă. Mi s-a zis că cea de la Boiarski n-are rival.

– Corect. Să nu cumva să nu luaţi câteva cireşe şi o bucată de pieliţă!

Colonelul şi-a tăiat o porţie, cu cireşe şi pieliţă, după care l-a servit şi pe el.

– E absolut delicioasă! a exclamat după ce a gustat prima oară.

Contele a înclinat din cap, acceptând complimentul, în numele lui Emil.

Vizitatorul i-a făcut semn cu furculiţa.

– Aveţi un dosar foarte interesant, Aleksandr Ilici.

– Am un dosar?

– Îmi pare rău. Am foarte prostul obicei să zic aşa. Am vrut să spun că aveţi o *biografie* interesantă.

– A, da. Ei bine, viaţa, în diversitatea ei, a fost generoasă cu mine.

Colonelul a zâmbit. Apoi a început pe tonul unuia care vrea să le facă dreptate faptelor.

– V-aţi născut la Leningrad...

– M-am născut la Sankt-Petersburg.

– A, da, sigur. La Sankt-Petersburg. Părinţii v-au murit când eraţi mic, v-a crescut bunica. Aţi fost la Lyceum, apoi la Universitatea Imperială de la... *Sankt-Petersburg.*

– Aşa este.

– Şi aţi călătorit mult, bănuiesc.

– La Paris, la Londra, la Florenţa. Cred că da.

– Iar în 1914, când aţi ieşit din ţară ultima oară, aţi fost în Franţa?

– Pe 16 mai.

– E adevărat. La câteva zile după incidentul cu locotenentul Pulonov. Spuneţi-mi, de ce l-aţi împuşcat? Nu era aristocrat, ca dumneavoastră?

Contele era uşor şocat.

– L-am împuşcat *pentru că* era aristocrat.

Colonelul a râs şi a gesticulat din nou cu furculiţa în mână.

– Eu nu m-am gândit aşa. Dar, da, iată o idee pe care noi, bolşevicii, ar trebui s-o înţelegem. Deci eraţi la Paris în timpul Revoluţiei şi la scurtă vreme după aceea v-aţi întors.

– Exact.

– Acum cred că înţeleg de ce v-aţi grăbit să vă întoarceţi: ca s-o ajutaţi pe bunica să plece în siguranţă din ţară. Dar, dacă i-aţi aranjat să-şi ia tălpăşiţa, de ce aţi rămas?

– Pentru bucătărie.

– Nu, vorbesc serios!

...

– Îmi trecuse vremea pentru plecat din Rusia.

– Dar n-aţi apucat armele de partea Albilor.

– Nu.

– Şi n-aş zice că sunteţi un laş...

– Sper că nu.

– Atunci, de ce nu ați luat parte la păruială?

Contele n-a răspuns nimic, apoi a ridicat din umeri:

– Când am plecat la Paris, în 1914, am jurat că n-o să mai împușc niciodată un conațional.

– Și la „conaționali" intră și bolșevicii.

– Bineînțeles.

– Intră și la „domni"?

– Asta e cu totul și cu totul altceva. Dar unii dintre ei intră, cu siguranță.

– Înțeleg. Dar din însuși felul în care o spuneți îmi dau seama că *eu* nu intru la „domni". Oare de ce?

Contele a râs ușor, parcă pentru a sugera că un gentleman n-ar răspunde niciodată la o astfel de întrebare.

– Hai! a insistat vizitatorul. Iată, suntem împreună la cină, mâncăm friptură de rață de la Boiarski și bem o sticlă de vin georgian, ceea ce ne face prieteni vechi. Iar pe mine mă interesează sincer. Ce anume din mine vă face atât de sigur că nu sunt un domn?

Ca să-l încurajeze, s-a aplecat peste masă să-i umple din nou paharul.

– Nu e ceva anume, a vorbit Contele după o clipă. Sunt mai mult mici detalii.

– Ca într-un mozaic.

– Da. Ca într-un mozaic.

– Dați-mi un exemplu de un asemenea mic detaliu.

Contele a luat o înghițitură din pahar, după care l-a lăsat pe masă.

– Fiind gazdă, era un gest cât se poate de cuvenit să luați ustensilele de servit. Un domn și-ar fi servit întâi oaspetele, apoi și-ar fi pus pentru el.

Colonelul, care tocmai luase o bucățică de friptură, a zâmbit auzind primul exemplu și a fluturat furculița.

– Continuați! l-a îndemnat.

– Un gentleman n-ar gesticula spre cineva cu furculița în mână, a zis Contele, și n-ar vorbi cu gura plină. Însă, poate cel mai important, s-ar fi prezentat la începutul discuției, mai ales când are un avantaj asupra oaspetelui.

Necunoscutul a pus jos tacâmurile.

– Și am comandat un vin care nu se potrivește, a adăugat cu un zâmbet.

– Nu, a răspuns Contele, ridicând un deget. Există multe motive pentru care se comandă o anumită sticlă de vin. Iar printre cele mai bune motive sunt amintirile de acasă.

– Atunci, permiteți-mi să mă prezint: Osip Ivanovici Glebnikov, fost colonel în Armata Roșie și ofițer al Partidului, care, copil fiind în estul Georgiei, visa la Moscova, apoi, bărbat de treizeci și nouă de ani, fiind la Moscova, visează la estul Georgiei.

– E o plăcere să vă cunosc, a răspuns Contele, întinzând mâna peste masă.

Și-au dat mâna, după care s-au apucat din nou să mănânce. După o clipă, Contele și-a făcut curaj:

– Aș îndrăzni să vă întreb, Osip Ivanovici, ce anume *faceți* dumneavoastră, ca ofițer de Partid?

– Să spunem doar că mă ocup să urmăresc anumite persoane care prezintă interes.

– A! Îmi închipui că e destul de ușor când sunt arestate la domiciliu.

– De fapt, l-a corectat Glebnikov, e mai ușor când le pui la pământ.

Contele a acceptat argumentul.

– Însă, din câte observ, a continuat colonelul, v-ați împăcat cu situația.

– Și ca student la Istorie, și ca om convins că trebuie să trăiască în prezent, recunosc că nu petrec mult timp închipuindu-mi cum altfel ar fi putut fi. Dar îmi place

să cred că există o diferență între a ceda în fața unei anumite situații și a te împăca cu ea.

Glebnikov a scos un hohot de râs și a bătut ușor în masă.

– Iată! E exact genul de nuanță pentru care am venit să cerșesc la ușa dumneavoastră.

Lăsând pe masă tacâmurile de argint, Contele și-a privit gazda cu interes.

– Ca popor, suntem la o joncțiune foarte interesantă, Aleksandr Ilici. Avem relații diplomatice directe cu francezii și englezii de șapte ani și se pare că în curând o să avem și cu americanii. De pe vremea lui Petru cel Mare ne comportăm ca vărul sărac de la Apus, le admirăm ideile pe cât le admirăm și hainele. Dar acum suntem pe punctul de a juca un alt rol. În câțiva ani, o să exportăm mai mult grâu, mai multă marfă, mai mult oțel decât oricare altă țară din Europa. Și suntem mult înaintea tuturor în ceea ce privește ideologia. Prin urmare, suntem pentru prima dată pe punctul de a ne ocupa locul care ni se cuvine pe scena lumii. Și, când o să-l ocupăm, avem datoria să ne purtăm cu grijă și să vorbim cu limpezime.

– O să doriți să învățați franceză și engleză.

– Da, domnule, a ridicat Osip paharul în semn de încuviințare. Vreau să înțeleg ce spun cei care vorbesc franceză sau engleză. Și aș vrea să înțeleg mai ales ce vorbesc clasele privilegiate, căci ele rămân la cârmă. Aș vrea să înțeleg cum văd ele lumea, ce anume e pentru ele imperativul moral, ce apreciază și ce disprețuiesc. Ține de dezvoltarea anumitor capacități diplomatice, dacă vreți. Dar o persoană care are poziția mea e mai bine să-și arate capacitățile... discret.

– Și eu cum v-aș putea fi de ajutor?

– Simplu. Luați cina cu mine o dată pe lună chiar aici! Vorbiți-mi în franceză și engleză. Povestiți-mi

impresiile dumneavoastră despre societățile occidentale. În schimb...

A făcut o pauză, nu spre a sugera că nu poate face mai nimic pentru el, ci dimpotrivă, ca să insinueze că poate face foarte mult.

Contele însă a ridicat mâna ca să prevină orice discuție despre schimburi:

– Dacă sunteți client al restaurantului Boiarski, Osip Ivanovici, atunci, sunt deja în slujba dumneavoastră.

Absint

Când s-a dus la Șaliapin, la 12:15, din ceea ce fusese cândva o capelă pentru rugăciune și meditație se auzea acum ceva ce ar fi fost de neînchipuit cu un an în urmă. Râsete, un amestec de limbi, sunete de trompetă și clinchet de pahare – cu alte cuvinte, zarvă pestriță.

Ce anume să fi provocat o asemenea schimbare? În cazul barului Șaliapin, trei lucruri. Primul, întoarcerea cu sufletul la gură a acelei forme muzicale americane cunoscute sub numele de jazz. După ce-și vărsaseră mânia pe caracterul lui intrinsec decadent, la mijlocul anilor '20 bolșevicii începuseră să-l susțină iar. Probabil ca să cerceteze îndeaproape cum poate o singură idee să cucerească lumea. În fine, dintr-un motiv sau altul, iată acum jazzul la el acasă pe micuța scenă din fundul sălii.

Al doilea, întoarcerea corespondenților străini. După Revoluție, bolșevicii îi dăduseră afară (așa cum dăduseră afară divinități, îndoieli și toate celelalte lucruri care dau bătaie de cap). Dar corespondenții sunt o breaslă vicleană. După ce și-au ascuns mașinile de scris, au trecut granița, și-au schimbat hainele și au numărat până la

zece, au început să se întoarcă în țară pe furiș, unul câte unul. Așa că în 1928 s-a redeschis Biroul de Presă Străină la ultimul etaj al unei clădiri de șase niveluri, fără lift, amplasată convenabil la jumătatea drumului dintre Kremlin și sediul poliției secrete, un loc care, întâmplător, era vizavi de strada pe care se afla Metropolul. Așa că acum găseai la Șaliapin, în fiecare seară, cincisprezece membri ai presei internaționale gata să-ți facă capul calendar. Iar când n-avea cine să-i asculte, se aliniau la bar ca pescărușii pe stânci și țipau toți o dată.

Apoi au urmat evenimentele extraordinare din 1929. În aprilie, brusc, la Șaliapin au apărut nu una, nu două, ci trei gazde – toate tinere, toate frumoase, toate în rochii negre, deasupra genunchiului. Cu cât șarm și cu câtă eleganță se mișcau printre șefii de la bar, aducând o grație anume cu siluetele lor zvelte, cu râsul lor delicat, cu parfumul lor care se insinua din când în când. Dacă respectivii corespondenți aliniați la bar mai mult vorbeau decât ascultau, într-o clipă de simbioză perfectă gazdele mai mult ascultau decât vorbeau. În parte, și pentru că slujba lor depindea de asta, bineînțeles. Căci o dată pe săptămână aveau obligația să viziteze o clădire mică și cenușie, din colțul străzii Dzerzinski, unde un ins mic și cenușiu înregistra la un birou mic și cenușiu tot ce povesteau ele că au auzit, cuvânt cu cuvânt.[1]

[1] Da, insul mic și cenușiu de la biroul mic și cenușiu nu numai că înregistra informațiile strânse de chelnerițe, ci se și asigura că ele participă de bunăvoie la întreaga operațiune, amintindu-le care le e datoria față de țară, sugerându-le cât de ușor și-ar pierde poziția și, dacă era cazul, făcând câte o aluzie sinistră. Dar să nu ne grăbim să-l condamnăm pe om. Căci el n-a fost niciodată la Barul Șaliapin. Nici n-a luat masa de seară la Boiarski. El are o viață amărâtă, o viață în care toate experiențele sunt limitate și toate senzațiile, la mâna a doua. Pentru el, nu tu behăit de trompetă, nu tu clinchet de pahare, nu tu un genunchi de femeie tânără la vedere. Ca și cum ar fi fost

Oare pentru că aveau ele obligația asta erau ziariștii mai precauți sau își trăgeau fermoarul la gură să nu cumva să le scape vreo observație nelalocul ei?

Dimpotrivă. Presa străină paria zece dolari pe care din grup o să fie convocat la Comisariatul de Afaceri Interne. Iată de ce lansau provocări revoltătoare și tot sporovăiau despre ele: unui american i-a scăpat informația că în curtea din spate a unei anumite *dacha* un inginer dezvrăjit construiește un balon după specificații dintr-o carte de Jules Verne... Un biolog anonim, zicea altul, încrucișa o rasă de găini cu un stol de porumbei, ca să iasă o pasăre care să facă un ou dimineața și să ducă un mesaj seara... Pe scurt, când erau pe lângă chelnerițe povesteau orice, adică orice se poate sublinia într-un raport care putea ateriza cu un bufnet pe un birou din Kremlin.

Stând la intrarea din Șaliapin, Contele vedea că astă-seară e și mai mare veselie. Formația de jazz din colț, care trebuia să dea ritmul, se chinuia să țină pasul cu hohotele de râs și palmele date pe spate. Înaintând prin vacarm, s-a apropiat de colțul mai discret al barului (unde era un stâlp de alabastru din tavan până în podea). Peste o clipă, Audrius se apleca spre el, cu brațul pe bar:

---

asistentul unui om de știință, misiunea lui era pur și simplu să înregistreze informațiile, iar apoi să le ofere un rezumat superiorilor, fără să adauge floricele și fără să inventeze. Ca să fim sinceri, omul nu era un trântor, fiind considerat chiar un fel de minune în departamentul lui. Căci în toată Moscova nu era nimeni care să poată întocmai un raport care să atingă acest grad de perfecțiune. Primind instrucțiuni limitate, ajunsese maestru în arta de a nu-și manifesta curiozitatea, de a-și ține în frâu glumele, de a-și tempera folosirea metaforelor, a comparațiilor și analogiilor – în esență, de a-și lucra fiecare mușchi al înfrânării poetice. În realitate, dacă i-ar fi văzut roadele muncii, reporterii ale căror cuvinte le consemna îndatoritor și-ar fi scos pălăria, ar fi înclinat din cap plini de respect și ar fi recunoscut că e un maestru al obiectivității.

– Bună seara, Conte Rostov!

– Bună seara, Audrius! Mare sărbătoare, se pare.

Barmanul a arătat spre unul dintre americani dând din cap.

– Mr. Lyons a fost dus la biroul OGPU azi.

– La OGPU? Cum așa?

– Se pare că la Ceainăria Perlov s-a găsit pe jos o scrisoare a lui, cu descrieri ale mișcărilor de trupă și poziționări ale artileriei la periferia din Smolensk. Dar când s-a pus pe masă scrisoarea și s-a cerut o explicație, domnul Lyons a zis că pur și simplu transcrisese acolo pasajul lui preferat din *Război și pace*.

– A, da, a spus Contele zâmbind. Bătălia de la Borodino.

– De aceea a luat pisicuța și acum face cinste la toată lumea. Dar ce puteam face pentru dumneavoastră în seara asta?

Contele a ciocănit în bar de două ori.

– Nu ai ceva absint, nu?

Deși vag, Audrius a ridicat din sprânceană.

Ce bine îi știa barmanul preferințele! Știa că înainte de cină îi place să bea un pahar de șampanie sau un vermut sec. Știa că după cină îi place să ia o gură de coniac până când temperatura medie din timpul nopții scădea mult sub patru grade Celsius, moment în care trecea la un pahar de whisky sau Porto. Dar absint? În cei zece ani de când se cunoșteau Contele nu ceruse nici măcar un singur pahar. Rar se atingea de o băutură siropoasă și niciodată de cele verzi, de la care se zice că-ți pierzi mințile.

Dar, profesionist ca de obicei, Audrius nu și-a trădat mirarea decât prin ușoara ridicare din sprâncene.

– S-ar putea să-mi fi rămas o sticlă, i-a zis.

După aceea, deschizând o ușă invizibilă în zid, a dispărut în cabinetul unde-și ținea băuturile mai scumpe și mai ezoterice.

Pe platforma din colțul opus barului, formația de jazz cânta o melodioară obraznică. Să recunoaștem, prima dată când ascultase, Contele nu simțise nicio afinitate cu jazzul. Fusese educat în spiritul admirației pentru muzica de sentiment și de nuanță, aceea care te recompensează pentru răbdare și atenție cu *crescendo* și *diminuendo*, *allegro* și *adagio* măiestrit amplasate în patru momente întregi, nu un pumn de note înghesuite în treizeci de măsuri.

– Și totuși...

Și totuși, acest tip de artă îl prinsese. Ca și corespondenții americani, jazzul îi părea o forță în chip firesc gregară, una puțin dezordonată, care spune primul lucru care-i trece prin cap, dar în general unul de bună-dispoziție și bune intenții. În plus, nu-i păsa nici cât negru sub unghie unde a fost și unde se duce, etalând cumva în același timp încrederea maestrului și lipsa de experiență a ucenicului. Atunci, cum să fie de mirare că o astfel de artă nu luase naștere în Europa?

Contele s-a trezit din reverie când a auzit pe cineva punând o sticlă pe bar.

– Absint Robette, i-a spus Audrius, întorcând sticla să vadă eticheta. Dar mă tem că n-a mai rămas decât o uncie sau două.

– Va trebui să-mi ajungă.

Barmanul a golit sticla într-un pahar cu picior.

– Mulțumesc, Audrius. Te rog să-l treci în contul meu.

– Nu e cazul. E din partea domnului Lyons.

Când Contele s-a întors să plece, un american de la pian a început o piesuliță sprintenă, care sărbătorea o lipsă de banane, o lipsă de banane azi[1]. Și într-o clipă toți ziariștii cântau cu el. Poate că în altă seară ar fi stat să se uite la festivitate, dar acum avea propria lui

[1] *Yes! We Have No Bananas*, cântec american din 1922 (n. tr.).

sărbătoare de sărbătorit. Așa că, ținând în mână paharul cu încărcătura lui prețioasă, a navigat prin mulțimea de umeri, atent să nu cumva să verse o picătură.

Da, se gândea el, urcând spre etajul doi, în seara asta Triumviratul are un motiv să sărbătorească...

Planul fusese întocmit cu aproape trei ani în urmă, pornind de la un comentariu mâhnit al lui Andrei, întărit și de Emil.

– Din păcate, e imposibil, se lamentase *maître d'*.

– Da, recunoscuse bucătarul clătinând din cap.

Dar despre ce era vorba?

În total, erau cincisprezece ingrediente. Șase puteau să le smulgă din bucătăria de la Boiarski în orice perioadă a anului. Altele cinci erau disponibile în anotimpul în care se aflau. Problema spinoasă era că, deși în general începuseră să se mai găsească mărfuri, ultimele patru ingrediente erau destul de rare.

Stabiliseră din capul locului că nu aveau să se zgârcească – nu aveau să se apuce de înlocuit ingrediente. Ori simfonie, ori liniște. Așa că Triumviratul va trebui să aibă răbdare și să fie cu ochii în patru. Va trebui să fie dispus să cerșească, să facă schimb, să conspire și, dacă se impune, să recurgă la șicane. De trei ori fusese cât pe ce să-și vadă visul cu ochii, însă visul se năruise în ultima clipă din pricina unor lucruri nevăzute (o dată au avut ghinion, o dată nu le-a ieșit compoziția, o dată din cauza șoarecilor).

Însă la începutul săptămânii astrele păreau să se alinieze iar. Nouă ingrediente erau deja la Emil în bucătărie, iar patru eglefini întregi și un coș de midii, în loc să poposească la Hotelul Național, ajunseseră din greșeală la Metropol. Zece și unsprezece dintr-o singură lovitură. Triumviratul se reunise și se sfătuise. Andrei putea face o favoare, Emil putea negocia un schimb, iar

Contele îl putea aborda pe Audrius. Astfel, ingredientele al doisprezecelea, al treisprezecelea, al paisprezecelea... Dar al cincisprezecelea? Pentru el ar trebui să aibă acces la un magazin cu cele mai rare bunuri de lux, adică unul care-i servea pe cei mai importanți membri de Partid. Contele s-a interesat discret la o actriță cu anumite relații. Și, *mirabile dictu*, i se strecurase pe sub ușă un plic nesemnat. Având acum toate cele cincisprezece ingrediente, răbdarea Triumviratului era pe punctul de a fi răsplătită. Într-o oră aveau să simtă iar aromele acelea sofisticate, esența aceea divină, impresia aceea bogată și evazivă...

– Bună seara, tovarășe!

Contele s-a oprit. O clipă, a ezitat. După aceea s-a întors încet, iar adjunctul directorului de la Metropol a răsărit ca din umbra unui alcov.

Aidoma opusului său de pe tabla de șah, Episcopul de la Metropol era de neclintit când venea vorba de rang sau dosar. Cu el era mereu pe diagonală: mergând în diagonală din colț în colț, trecând pe lângă o plantă într-un ghiveci, strecurându-se printr-o crăpătură din ușă. Dacă-l zăreai, îl zăreai numai cu coada ochiului.

– Bună seara, i-a răspuns Contele.

S-au măsurat din ochi din cap până-n picioare și fiecăruia i s-a confirmat dintr-o privire cea mai rea bănuială despre celălalt. Aplecându-se puțin în dreapta, Episcopul și-a luat o expresie de curiozitate leneșă.

– Ce avem aici...?

– Ce avem unde?

– În spatele dumitale.

– În spatele meu?

Contele a dus mâinile în față încet și a întors palmele în sus, ca să se vadă că sunt goale. Episcopului i-a tresărit buza de sus într-un rânjet. Contele a rânjit și el și, înclinând politicos din cap, a dat să plece.

– La Boiarski...?

Contele s-a oprit și s-a întors.

– Da. La Boiarski.

– Nu este închis...?

– Este. Dar cred că mi-am uitat stiloul în biroul lui Emil.

– A! Omul de litere și-a pierdut stiloul. *Unde e acum...?* Dacă nu e în bucătărie, poate ar trebui să te uiți în pagoda albastră de la frumosul dumitale porțelan chinezesc.

Și, întorcându-se cu un rânjet pe față, Episcopul și-a continuat drumul spre hol, în diagonală.

Contele a așteptat până a dispărut, apoi a luat-o grăbit în direcția cealaltă, mormăind: *„Unde e acum...? Poate în pagoda albastră...* Foarte spiritual, sunt sigur. Venind de la unul care nu e în stare să rimeze *vacă* și *dacă*. Și cu bulinele alea ce tot o fi?"

Încă de când fusese avansat, Episcopul își făcuse un obicei din a pune o elipsă la sfârșitul fiecărei întrebări. Dar ce trebuia să subînțelegi din...? Că acest semn de punctuație ar trebui ținut la distanță...? Că o propoziție negativă n-ar trebui să se încheie niciodată...? Că, deși pune o întrebare, n-are nevoie de răspuns, pentru că deja și-a făcut o părere...?

Bineînțeles.

Intrând la Boiarski pe ușa pe care Andrei nu o încuiase, a traversat sala goală și a descins în bucătărie pe ușa batantă. Acolo a dat de bucătar la masa lui, tăind o bucată de fenicul, în timp ce patru legături de țelină așteptau aliniate în șir cum așteptau spartanii să dea piept cu soarta. Într-o parte se aflau fileurile de eglefin și coșul cu midii, iar pe sobă era oala mare, de aramă, din care ieșeau norișori de abur ce umpleau aerul cu amintirea mării.

Când a ridicat privirea din fenicul, Emil a dat de ochii Contelui și a zâmbit. Contele a văzut imediat că

bucătarul e în formă. După ce la 2:00 simțise că s-ar putea să nu fie totul pierdut, la ora 12.30 noaptea acesta nu mai avusese nicio îndoială că în ziua următoare o să răsară soarele, că majoritatea oamenilor sunt buni la suflet și că, după ce s-a spus tot și s-a făcut tot, lucrurile se cam așază bine.

Bucătarul n-a pierdut timp cu eticheta. Fără să se oprească din tăiat, a aplecat capul spre măsuța pe care o adusese din biroul lui la bucătărie și care aștepta cuminte s-o pregătească cineva.

Dar să începem cu începutul.

Încetișor, Contele a scos paharul cu picior din buzunarul de la spate și l-a pus pe masă.

– A! a exclamat bucătarul, ștergându-se pe mâini de șorț.

– Ajunge?

– Trebuie să fie doar o aluzie. O trimitere. Dacă e autentic, ar trebui să fie de-ajuns.

Emil și-a înmuiat degetul mic în absint și a gustat o picătură.

– Perfect! a spus.

Alegând o față de masă potrivită din dulapul cu pânzeturi, Contele a desfăcut-o, ea a scos un *poc!* și s-a așezat pe masă. Așezând locurile, bucătarul s-a apucat să fluiere o melodie, iar el a zâmbit când și-a dat seama că e chiar melodia pe care o auzise la Șaliapin, despre lipsa de banane. Ușa de la scara din spate s-a deschis parcă la țanc și a intrat Andrei cu brațele pline de portocale, gata-gata să se rostogolească pe jos. Ajungând în dreptul lui Emil, s-a aplecat și le-a dat drumul pe masa de lucru.

Cu instinctul osânditului care găsește porțile de la închisoare deschise, portocalele s-au răspândit în toate direcțiile posibile ca să aibă șanse cât mai mari să scape. Andrei a întins brațele într-un cerc mare ca să le prindă. Dar una a sărit pe masa de lucru, direct spre absint! Emil a lăsat cuțitul și a înșfăcat paharul exact la țanc.

Portocala, mai încrezătoare, s-a năpustit după molură, a sărit de pe masă, a căzut pe jos troncănind și s-a oprit să-și facă ieșirea. Dar în ultima clipă ușa care despărțea bucătăria lui de restul lumii s-a deschis spre interior și portocala s-a dus învârtindu-se pe podea, ajungând în partea cealaltă, iar în ușă iată-l pe Episcop.

Triumviratul a înghețat.

Făcând doi pași spre nord prin nord-vest, Episcopul a intrat în scenă:

– Bună seara, domnilor! a spus pe cel mai prietenos ton cu putință. Ce vânt vă aduce pe toți la bucătărie la ora asta...?

– Andrei, care avusese atâta prezență de spirit cât să se ducă în fața oalei care fierbea, a arătat cu mâna spre piciorul mesei de lucru.

– Facem inventarul.

– Inventarul?

– Da. Inventarul trimestrial.

– Desigur, a răspuns Episcopul cu zâmbetul lui eclezi-astic. Și la cererea cui faceți inventarul trimestrial?

În timpul acestui schimb între Episcop și *maître d'*, Contele a băgat de seamă că Emil, care se albise la față când se deschisese ușa, își recăpăta încet-încet culoarea. Începuse cu un vag roz în obraji când intrase Episcopul. Apoi se făcuse trandafiriu când acesta întrebase „Ce vânt vă aduce pe toți la bucătărie la ora asta...?" Iar când întrebase „Și la cererea cui...?" i se înroșiseră de indignare obrajii, gâtul și urechile, făcându-te să te întrebi dacă prezența unui semn de întrebare în bucătăria lui era în sine o crimă.

– La cererea cui? a întrebat bucătarul.

Era evident că, luându-și ochii de la Andrei și uitându-se la Emil, Episcopul a fost nespus de mirat de transformarea suferită de bucătar. Părea că stă în cumpănă.

– La cererea cui? a repetat bucătarul și, fără a-l slăbi din ochi pe Episcop, a întins brusc mâna să apuce cuțitul. La cererea cui!

Când Emil a făcut un pas în față, ridicând deasupra capului său mâna cu satârul, Episcopul s-a făcut alb ca varul. După aceea ușa de la bucătărie s-a bălăbănit în balama, iar el era deja de negăsit.

Andrei și Contele s-au uitat la Emil. După aceea primul, cu ochii ieșiți din orbite de uimire, a arătat cu degetul lui delicat spre mâna ridicată a bucătarului. Căci, înfierbântat de furie, acesta nu-și înșfăcase cuțitul, ci o rădăcină de țelină, ale cărei frunzulițe verzi tremurau acum în aer. Iar membrii Triumviratului au izbucnit în râs cu toții.

La ora unu noaptea conspiratorii au luat loc. Pe masa din fața lor se aflau o lumânare, o bucată de pâine, o sticlă de rosé și trei boluri de *bouillabaisse.*

După ce au schimbat o privire, cei trei bărbați au băgat lingura în farfurii toți în același timp, doar că Emil a făcut o scamatorie. Căci, în clipa în care ceilalți doi și-au lăsat lingura în farfurii, el a ținut-o pe-a lui deasupra bolului, ca să poată să observe ce reacție au când gustă prima dată.

Știind foarte bine că e urmărit, Contele a închis ochii ca să-și exprime mai clar impresiile.

Cum s-o descrie?

Întâi guști supa – esența aceea care rezultă după ce s-au fiert oase de pește, fenicul și roșii, cu aromele lor provensale cât se poate de inimoase. După aceea savurezi fulgii moi de eglefin și elasticitatea sărată a midiilor cumpărate de la pescari de pe docuri. Te minunezi la neobrăzarea portocalelor din Spania și la absintul din cârciumi. Și toate aceste impresii felurite sunt cumva adunate, compuse și înseninate de șofran, esența aceea

a soarelui de vară care, cules de pe dealurile Greciei și trimis la Atena pe măgari, străbate Mediterana într-o corabie de lemn. Cu alte cuvinte, încă de la prima lingură te simți în portul Marsiliei, unde străzile gem de marinari, hoți și madone, de lumina soarelui, de vară, de idiomuri și de viață.

Contele a deschis ochii.

– *Magnifique!* a zis.

Andrei, care lăsase jos lingura, și-a unit mâinile elegante într-un gest plin de respect, parcă aplaudând în tăcere.

Radios, bucătarul s-a înclinat spre prietenii lui, alăturându-li-se apoi la masa îndelung așteptată.

În următoarele două ore, fiecare dintre cei trei membri ai Triumviratului a mâncat trei boluri de *bouillabaisse*, a băut o sticlă de vin și a vorbit deschis.

Și despre ce au vorbit acești vechi prieteni? Dar despre ce *n-au* vorbit! Au vorbit despre copilăria petrecută la Sankt-Petersburg, Minsk și Lyon. Despre prima iubire și a doua iubire. Despre băiețelul de patru ani al lui Andrei și despre lunbagoul de patru ani al lui Emil. Despre ce a fost odată ca niciodată, despre ce-ar fi dacă și despre ce minunat e să...

Emil, care rar nu dormea la ora asta, era într-o stare de euforie fără precedent. Ascultând povești din tinerețe râdea cu atâta poftă, că i se lăsa capul pe umeri și a dus la ochi colțul șervetului de două ori mai mult decât l-a dus la gură.

Și ce *pièce de résistance* au avut? La trei dimineața, Andrei a pomenit în treacăt, nonșalant, aproape între paranteze, de vremurile petrecute sub acoperișul cel mare.

– Poftim? Sub ce?

– Ai spus „sub acoperișul cel mare"?

Da. De fapt, la circ.

Crescut de un tată rămas văduv, violent la beție, Andrei fugise de acasă la șaisprezece ani și se alăturase unui circ ambulant. În 1913, se dusese cu trupa la Moscova, unde, îndrăgostindu-se de o librăreasă din Arbat, își luase *adieu* de la circ. Peste două luni era chelner la Boiarski, unde și rămăsese.

– Ce făceai la circ? l-a întrebat Contele.

– Erai acrobat? a sugerat Emil. Sau clovn?

– Îmblânzitor de lei?

– Făceam jonglerie.

– Nu se poate! a replicat bucătarul.

În loc de răspuns, *maître d'* s-a ridicat de la masă și a înșfăcat trei portocale. A rămas în picioare, perfect drept. Sau, de fapt, se înclina un pic pentru că băuse vin, un fel de 12.02. Apoi, după o scurtă pauză, a pus în mișcare sferele.

Acum, sincer, Contele și Emil nu prea-și credeau pe cuvânt vechiul prieten. Dar, în clipa în care a început, n-au putut decât să se întrebe cum de nu ghiciseră până atunci. Căci Dumnezeu îi dăduse lui Andrei mâini ca să facă jonglerie. Așa o viteză aveau, că portocalele parcă se mișcau de bunăvoie. Ori, și mai bine, se mișcau ca niște planete guvernate de o forță a gravității care-i împingea înainte și în același timp le ținea să nu cadă în spațiu, în timp ce Andrei, stând în fața acestor planete, părea că pur și simplu le smulge de pe orbitele lor și peste o clipă le dă drumul ca să-și urmeze traiectoria lor firească.

Mâinile i se mișcau așa de blând, așa de regulat, că riscai oricând să te hipnotizeze. Și, de fapt, fără ca Emil sau Contele să bage de seamă, sistemului solar i se adăugase dintr-odată încă o portocală. Iar apoi, cu un gest curtenitor, Andrei a prins toate cele patru sfere și s-a înclinat până la talie.

Acum era rândul Contelui și al bucătarului să aplaude.

– Dar nu făceai jonglerie cu portocale, bineînțeles, a zis cel din urmă.

– Nu, a recunoscut Andrei, punând fructele la loc cu grijă. Făceam jonglerie cu cuțite.

Contele și Emil nici n-au apucat să-și arate neîncrederea, că Andrei a și scos trei lame dintr-un sertar și le-a pus în mișcare. Și nu erau planete. Se învârteau prin aer ca piesele unei mașinării infernale, efect subliniat de sclipirile de lumină oglindite pe suprafața lamelor de flacăra de la lumânare. Iar apoi, cu aceeași viteză cu care se puseseră în mișcare, mânerele lor s-au fixat în mâinile lui.

– Dar poți cu patru din *astea?* l-a necăjit Contele.

Fără să scoată o vorbă, Andrei s-a întors spre sertarul cu cuțite, numai că, înainte să caute, Emil s-a ridicat în picioare. Ca un băiețel vrăjit de un magician ambulant, a ieșit sfios din îmbulzeală și a întins cuțitul – lama aceea de aproape cincisprezece ani neatinsă de nicio altă mână de om. Ceremonios, așa cum o cerea momentul, Andrei s-a înclinat s-o primească. Iar când a pus la lucru cele patru cuțite, Emil s-a lăsat pe spate în scaun și, cu o lacrimă în ochi, a urmărit lama în care avea toată încrederea rostogolindu-se cu ușurință în spațiu, simțind că ora asta, clipa asta, universul ăsta mai bune de atât nu pot deveni.

La trei și jumătate dimineața, hâțânându-se pe scări, Contele a cotit-o spre camera lui, s-a furișat prin spațiul închis, și-a golit buzunarele pe raftul de cărți, și-a turnat un coniac și, suspinând satisfăcut, s-a trântit pe fotoliu. Iar de pe peretele de care îi era agățat portretul, Elena i-a răspuns cu un surâs blând, știutor.

– Da, da, a recunoscut el. E cam târziu și sunt cam beat. Dar a fost o zi plină de evenimente, aș spune în apărarea mea.

S-a ridicat brusc din fotoliu, parcă pentru a fi mai convingător, și a tras de haină.

– Vezi nasturele ăsta? Aș vrea să știi că l-am cusut cu mâna mea.

Apoi, lăsându-se din nou pe scaun, a luat o înghițitură din pahar și s-a gândit: „Știi, avea perfectă dreptate. Marina, vreau să zic. Perfectă dreptate." A oftat din nou, apoi i-a dat niște explicații surorii lui.

Încă de când a apărut obiceiul de a spune povești, a început el, Moartea vine pe nepusă masă. În unele basme, apare iute în oraș, își ia o cameră la un han, stă la pândă pe o alee ori zăbovește pe ascuns la piață. După care, exact când eroul are un răgaz de-o clipă de la treburile de zi cu zi, îi face o vizită.

Toate bune și frumoase, și-a spus el. Numai că rar se zice în povești că Viața e exact la fel de sinuoasă ca Moartea. Și ea poate să poarte o haină cu glugă. Și ea poate să se furișeze în oraș, să stea la pândă pe o alee sau să aștepte în spatele vreunei cârciumi.

Păi, lui Mișka nu-i făcuse o astfel de vizită? Păi, nu-l găsise ascunzându-se după cărțile lui, nu-l momise înapoi în bibliotecă și-l luase de mână într-un loc retras, din care se vedea Neva?

Păi, nu-l găsise pe Andrei și nu-l trăsese spre acoperișul mare?

Golind paharul, s-a ridicat și, când să se întindă după coniac, s-a împiedicat de raftul de cărți.

Excusez-moi, monsieur.

Și-a mai turnat o gură, doar un strop, nu mai mult de un strop, apoi s-a așezat iar. După care, ridicând ușor un deget, a continuat: „Elena, din câte se pare, colectivizarea colectivelor și deculacizarea culacilor sunt cât se poate de probabile. E chiar probabil să fie probabile. Dar inevitabil?"

Numai auzind cuvântul, a clătinat din cap cu un zâmbet de cunoscător.

„Dă-mi voie să-ți spun ce e inevitabil. Inevitabil e că viața îi va face o vizită, două Ninei. O fi ea trează ca Sfântul Augustin, dar e prea atentă și prea sensibilă pentru ca Viața doar să-i strângă mâna și să plece acasă. Viața o să se ducă după ea în taximetru. O să se ciocnească de ea din întâmplare. O să pătrundă în sentimentele ei. Și pentru asta o să cerșească, o să se târguiască, o să urzească și, dacă trebuie, o s-o șicaneze. Ce lume!" a oftat în cele din urmă, înainte să adoarmă în fotoliu.

De dimineață, cu ochii puțin împăienjeniți și cu o vagă durere de cap, și-a turnat o a doua ceașcă de cafea, s-a așezat pe fotoliu și s-a lăsat pe-o parte, ca să scoată din buzunar scrisoarea de la Mișka.

Dar ia scrisoarea de unde nu-i.

Ținea minte foarte limpede că o băgase în buzunarul interior când ieșise din hol cu o zi în urmă și acolo rămăsese în tot timpul în care își cusese la loc nasturele la Marina... O fi căzut, s-a gândit, când a pus haina pe spătarul de la scaunul Annei. Așa că, după ce băut cafeaua, a coborât la apartamentul 311 numai ca să găsească ușa deschisă, dulapurile golite și coșurile de gunoi goale-goluțe.

Dar scrisoarea de la Mișka, pe jumătate citită, nu-i căzuse din buzunarul de la haină în camera Annei. Golindu-și buzunarele la trei și jumătate noaptea, când bâjbâia după coniac, se împiedicase și scrisoarea îi alunecase între raftul de cărți și perete, unde avea s-o lase soarta.

Deși poate că era la fel de bine.

Cu toate că îl emoționaseră atât de dulce-amara plimbare a lui Mișka pe Nevski Prospekt și versurile lui

romantice, acestea nu erau nicidecum scrise de el. Erau dintr-o poezie pe care o compusese Maiakovski în 1923, stând în picioare pe scaunul lui. Iar ce-l făcuse pe Mişka să le citeze n-avea nicio legătură cu ziua în care Ecaterina îl luase prima dată de mână. Citase versurile şi scrisese scrisoarea pentru că pe 14 aprilie Vladimır Maiakovski, poetul Revoluţiei, încununat cu lauri, luase un pistol şi-şi trăsese un glonţ în inimă.

Addenda

În dimineața zilei de 22 iunie, chiar când Contele se scotocea prin buzunare, căutând scrisoarea lui Mișka, Nina Kulikova și cei trei tovarăși ai ei urcau într-un tren ce se îndrepta spre răsărit, spre Ivanovo, plini de energie, entuziaști și, e limpede, foarte hotărâți să-și atingă scopul.

După lansarea Primului Plan Cincinal din 1928, zeci de mii de tovarăși de-ai lor din centrele urbane trudiseră neobosiți să construiască centrale electrice, fabrici de oțel și de mașini grele. Când acest efort istoric își lua avânt, era esențial ca regiunile producătoare de grâu din țară să-și facă treaba asigurând necesarul pentru cererea din ce în ce mai mare de pâine din orașele cu salturi în producția agricolă.

Însă pentru a pava drumul spre acest efort ambițios, s-a spus, trebuie exilați un milion de culaci – profitori și dușmani ai binelui comun, întâmplător și cei mai pricepuți fermieri din regiunile cu pricina. Țăranii rămași, plini de ură și suspiciune față de metodele nou introduse de a face agricultură, se împotriveau și celor mai mici eforturi inovatoare. În cele din urmă, tractoarele, care

anunțau o epocă nouă și ar fi trebuit să fie câtă frunză, câtă iarbă, s-au dovedit a fi puține la număr. Ostilă noilor provocări le era și vremea, care a compromis producția agricolă. Asigurarea hranei pentru orașe era însă un imperativ, așa că recolta absolut nemulțumitoare a fost pusă la colț prin creșterea cotelor și prin rechiziții impuse cu pistolul la tâmplă.

În 1932, unirea acestor forțe intractabile avea să ducă la generalizarea condițiilor aspre în care se făcea agricultură în provinciile din vechea Rusie și să condamne milioane de țărani din Ucraina să moară de foame[1].

Dar, după cum s-a observat deja, toate acestea abia se întrezăreau la orizont. Iar când trenul în care era se apropia de Ivanovo, pe câmpurile cu grâu încolțit, care se unduia în bătaia vântului cât vedeai cu ochii, Nina era aproape copleșită de frumusețea peisajului și de senzația că viața ei abia începe.

---

[1] Loialitatea față de Partid a multor tineri devotați (ca Nina), care li se alăturau udarnicilor la țară, era pusă la încercare prin ceea ce puteau observa ca martori, în vreme ce mare parte din Rusia și, deci, mare parte din lume era scutită de spectacolul acestui dezastru făcut de mâna omului. Căci, așa cum țăranilor le era interzis să intre în orașe, gazetarilor de la oraș le era interzis să meargă la țară Livrarea corespondenței personale se suspendase, iar ferestrele trenurilor de pasageri erau acoperite. În realitate, campania de camuflare a crizei a reușit într-o asemenea măsură, încât, atunci când s-a aflat că milioane de oameni mor de foame în Ucraina, Walter Duranty, principalul corespondent al ziarului *The New York Times* în Rusia (una dintre figurile de frunte din Barul Șaliapin), relata că aceste zvonuri despre foamete sunt grosolan exagerate și probabil că fuseseră stârnite de propagandiștii antisovietici. Astfel, lumea ridica din umeri. Și, chiar când fărădelegea mergea mai departe, Duranty câștiga Premiul Pulitzer.

1938

Apariție neprevăzută

Începutul anilor '30, s-o recunoaștem, n-a fost o perioadă bună în Rusia.

Pe lângă țăranii care mureau de inaniție, foametea din '32 avea să provoace strămutarea populației rurale la oraș, mișcare care a dus la locuințe supraaglomerate, la lipsa produselor de bază și chiar la huliganism. În același timp, și cei mai zdrahoni muncitori din centrele urbane cedau sub povara nesfârșitei săptămâni de lucru[1]. Artiștii înfruntau constrângeri privitoare la ce aveau și ce nu aveau voie să-și imagineze. Bisericile au fost închise, reamenajate în alt scop ori demolate. Iar, când a fost asasinat eroul revoluționar Serghei Kirov, poporul a fost curățat de o serie de persoane de neîncredere din punct de vedere politic.

[1] O inițiativă pe care bolșevicii n-au reușit s-o ducă la bun sfârșit, care prevedea ca lucrul în fabrici să nu se întrerupă niciodată, așa că angajații nu aveau un număr fix de zile libere.

Apoi, pe 17 noiembrie 1935, la Prima Conferință Intersindicală a Stahanoviștilor, Stalin însuși a declarat: *Viața e mai bună, tovarăși. Viața e mai veselă*[1]...

Da, în general, o astfel de remarcă făcută de un om de stat ar trebui măturată de pe podea odată cu praful și scama. Dar, pentru că venea de la Soso, aveai un motiv întemeiat să-i dai crezare. Căci se întâmpla frecvent ca prin remarci secundare din discursuri secundare Secretarul General al Comitetului Central al Partidului Comunist să sublinieze schimbările survenite în gândirea personală.

De fapt, cu câteva zile înainte de a susține acest discurs, Soso văzuse în *Herald Tribune* o fotografie cu trei tinere bolșevice, plesnind de sănătate, la poarta din fața unei fabrici, îmbrăcate în tunică și purtând basmalele agreate de Partid. În mod normal, o astfel de fotografie i-ar fi încălzit buruienile din suflet. Dar, în contextul presei occidentale, Secretarului Secretarilor i-a dat prin cap că această uniformă simplă i-ar putea sugera lumii că, după optsprezece ani de comunism, rusoaicele trăiau tot ca niște țărănci. Așa s-au strecurat propozițiile acelea sinistre în discurs, iar conducerea țării a deviat.

Căci, citind în *Pravda* că viața e mai bună, aparatcicii atenți au înțeles că s-a ajuns la un punct de cotitură, că, dat fiind succesul nemăsurat al revoluției, venise vremea ca Partidul nu numai să sprijine, ci și să încurajeze puțin mai multă strălucire, puțin mai mult lux, puțin mai mult râs. În câteva săptămâni, pomul de Crăciun și muzica țigănească, ambele surghiunite de mult, au fost primite cu căldură acasă. Polina Molotova, soția ministrului de Externe, a avut misiunea de a lansa primele parfumuri sovietice. Fabrica Lumina Nouă (cu ajutorul unei mașinării de import) a primit sarcina de a produce zece

[1] Cuvinte rostite de Stalin însuși într-un discurs.

mii de sticle de şampanie pe zi. Membrii din Poliburo au schimbat uniforma militară cu costume făcute la croitor, iar fetele care munceau din greu în fabricile lor erau acum încurajate să nu mai arate ca nişte ţărănci, ci ca fetele de pe Champs-Élysées[1].

Aşa că, precum insul din *Facerea*, care a zis *Să fie asta* ori *Să fie ailaltă* şi a fost asta ori ailaltă, când a zis Soso *Viaţa e mai bună, tovarăşi*, viaţa – de fapt – chiar era mai bună!

Exemplu elocvent: Chiar în clipa asta două tinere doamne se plimbă pe Kuznetţki Most în rochii în culori strălucitoare, strânse pe talie, cu tiv pe gambă. Una etalează chiar şi o pălărie galbenă, cu borul alunecându-i seducător peste un ochi cu gene lungi. În timp ce sub picioare le forfoteşte metroul nou-nouţ, se opresc în faţa a trei dintre vitrinele mari de la TsUM, Magazinul Universal, unde se lăfăie o piramidă de pălării, o piramidă de ceasuri şi o piramidă de pantofi cu toc.

Fetele locuiesc, fără doar şi poate, tot în apartamente ticsite şi-şi spală rochiile frumoase tot într-o chiuvetă comună, dar oare se uită ele cu ură în vitrinele magazinului? Nicidecum. Cu invidie, poate, sau cu ochii larg deschişi de mirare, dar nu cu ură. Căci uşile de la TsUM nu le mai sunt închise. De mult în slujba străinilor şi a celor mai importanţi oficiali de partid, magazinul se deschisese pentru cetăţenii de rând în '36 – cât timp puteau plăti la casă cu valută străină, argint sau aur. De fapt, la parter e un birou cochet, unde un domn discret

[1] Mai era de curăţat ceva, e adevărat, de data asta sub conducerea înalţilor oficiali de partid şi a membrilor poliţiei secrete. De fapt, Genrikh Yagoda, mult temutul cap al NKVD, era pe punctul de a reuşi. Acuzat de trădare, conspiraţie şi contrabandă cu diamante, Yagoda avea să fie judecat public în Palatul Sindicatelor, chiar vizavi de Hotelul Metropol, considerat vinovat şi împuşcat imediat. Iar mulţi aveau să considere şi acest episod un vestitor al vremurilor mai luminoase...

îți dă credit pentru magazin la jumătate din cât valorează bijuteriile bunicii.

Vedeți? Viața e mai veselă.

Așadar, după ce au admirat ce e în vitrine și și-au imaginat ziua în care ar putea avea și ele un apartament cu dulapuri în care să-și țină pălăriile, ceasurile și pantofii, cele două tinere și-au reluat plimbarea, clevetind despre cei doi tineri bine înfipți cu care urmează să ia cina.

La Teatralnîi Proiezd, așteaptă la colț să se oprească o clipă șirul de automobile. După care traversează repede strada și intră la Hotelul Metropol, unde, trecând pe lângă pupitrul portarului, în drum spre Piazza, le admiră un domn distins, cu câteva firișoare argintii în păr...

– A, sfârșitul primăverii... a rostit Contele spre Vasili (care trecea în revistă rezervările din seara aceea). După tivul de la rochiile tinerelor doamne, să tot fie peste douăzeci de grade pe Tverskaia, deși e șapte seara. În câteva zile băieții o să șterpelească flori din Grădinile Aleksandr și Emil o să presare mazăre în farfurii...

– Fără îndoială, a răspuns portarul, ca un bibliotecar care se declară de acord cu un erudit.

De fapt, chiar în ziua aceea sosiseră la bucătărie primele căpșuni și Emil dosise o mână ca să i le dea Contelui la micul dejun din ziua următoare.

– E limpede, a conchis Contele, vara bate la ușă și vin zilele lungi și fără griji...

– Aleksandr Ilici...

Auzindu-și pe neașteptate propriul nume, s-a întors și a dat de o altă tânără, însă una în pantaloni, chiar în spatele lui. Avea peste 1,65 înălțime, păr blond, drept, ochi bleu și emana o deosebită încredere în sine.

– Nina! a exclamat el. Ce priveliște dureroasă pentru ochi! Nu mai știm nimic de dumneata de secole. Când v-ati întors la Moscova?

– Putem discuta o clipă?

– Desigur...

Simțind că vizita asta are un motiv personal, a urmat-o la câțiva pași de pupitrul portarului.

– Soțul meu... a început ea.

– Soțul! a exclamat el. V-ați căsătorit!

– Da, a spus ea. Eu și Leo ne-am căsătorit acum șase ani. Am lucrat amândoi la Ivanovo...

– Îl țin minte.

Frustrată că el o tot întrerupe, ea a clătinat din cap.

– Nu v-ați cunoscut.

– Corect. Nu ne-am cunoscut, ca să zicem așa. Dar era acolo, cu dumneata, la hotel, chiar înainte să plecați.

Contele nu și-a putut reține un zâmbet când și l-a amintit pe tânărul și chipeșul căpitan Komsomol care-i trimisese pe ceilalți înainte, ca s-o poată aștepta singur pe ea.

O clipă ea a încercat să-și aducă aminte vizita la Metropol cu soțul ei, însă după aceea a ridicat mâna într-un gest care voia să spună că n-are nicio importanță dacă fuseseră sau nu la hotel cu ani în urmă.

– Vă rog, Aleksandr Ilici, n-am prea mult timp. Acum două săptămâni am fost rechemați de la Ivanovo la o conferință despre viitorul planului agricol. În prima zi, Leo a fost arestat. Am aflat cu ceva eforturi că e la Lubianka, dar nu m-au lăsat să-l văd. Cum e și firesc, am început să mă tem de ce e mai rău. Ieri însă am primit vorbă că a fost condamnat la cinci ani de muncă silnică. Diseară îl urcă într-un tren spre Sevvostlag. O să mă duc acolo după el. Am nevoie de cineva care să aibă grijă de Sofia până mă aranjez.

– Sofia?

Contele i-a urmărit privirea în partea cealaltă a holului, unde, pe un scaun cu spătar înalt, stătea o fetiță de cinci-șase ani, cu păr negru și piele ca fildeșul, cu picioarele atârnându-i, pentru că nu-i ajungeau până jos.

– Nu pot s-o iau cu mine acum, că trebuie să-mi găsesc de lucru și un loc unde să stau. S-ar putea să dureze o lună-două. Dar, când mă stabilesc, mă întorc s-o iau.

Îi explicase situația așa cum expui rezultatele unui experiment științific – o succesiune de fapte care, asemenea legilor gravității și mișcării, ne sperie și ne indignează. Contele însă nu și-a mai putut ține în frâu stupefacția, fie și numai din pricina vitezei cu care se desfășurau acum detaliile: un soț, o fiică, un arest, Lubianka, muncă silnică...

Luându-i expresia drept semn de ezitare, Nina, făptura cea mai încrezătoare în forțele proprii, l-a apucat de braț:

– N-am la cine să mă duc, Aleksandr.

Apoi, după o pauză, a adăugat:

– Te rog!

Au traversat împreună holul spre copila de cincișase ani, cu păr negru, piele albă și ochi negri ca tăciunele. Dacă i-ar fi fost prezentat Sofiei în alte împrejurări, poate că ar fi băgat de seamă, amuzându-se în sinea lui, efectele asprului spirit practic al Ninei: Sofia purta haine simple, avea părul aproape la fel de scurt ca un băiat, iar păpușa de cârpă pe care o ținea de gât nici nu era îmbrăcată.

Ea a îngenuncheat să-și privească fiica în ochi. I-a pus o mână pe genunchi și i-a vorbit așa cum el n-o mai auzise vorbind niciodată. Cu dragoste.

– Sonia, el e unchiul Sașa, despre care ți-am povestit de atâtea ori.

– Cel care ți-a dat binoclul frumos?

– Da, a răspuns Nina zâmbind. Unul și același.

– Bună, Sofia! i-a spus el.

Cât timp mama o să pregătească noua casă, i-a explicat ea, Sofia o să stea câteva săptămâni în hotelul acesta fermecător. Până se întoarce mama, ea trebuie să fie puternică și respectuoasă și să-l asculte pe unchiul.

– Și apoi o să luăm trenul lung, ca să ne ducem la tati, a zis fetița.

– Da, draga mea. Apoi o să luăm trenul lung, ca să ne ducem la tati.

Sofia se străduia să fie tare ca mama ei, dar încă nu-și putea stăpâni emoțiile la fel de bine ca ea. Deși nu i-a pus nicio întrebare, deși n-a rugat-o, deși nu s-a arătat descurajată, când a dat din cap în semn că înțelege, îi curgeau lacrimi pe obraji.

Nina i-a șters cu degetul mare lacrimile dintr-o parte, iar din cealaltă și le-a șters ea singură cu podul palmei. Mama a privit-o în ochi până a fost sigură că nu mai plânge. Apoi, dând din cap o dată, a sărutat-o pe frunte și l-a condus pe Conte câțiva pași.

– Aici sunt lucrurile ei, i-a zis, întinzându-i o geantă din pânză cu barete de umăr, un fel de raniță pe care o purtau soldații în spate. Și probabil c-ar fi bine să luați și asta, i-a înmânat ea o fotografie fără ramă. Poate e mai bine s-o păstrați. Habar n-am, va trebui să hotărâți.

L-a apucat iar de braț, apoi a străbătut holul cu pasul cuiva care speră să-și lase loc să se răzgândească.

Contele a urmărit-o ieșind din hotel și ducându-se spre Piața Teatrului, așa cum o urmărise în urmă cu opt ani. Când nu s-a mai zărit, s-a uitat la fotografia pe care o ținea în mână. Nina cu soțul ei, tatăl Sofiei. După chipul ei, era o fotografie de-acum câțiva ani. Și-și mai dădea seama că avusese dreptate numai pe jumătate. El îi văzuse soțul cu atâția ani în urmă, în holul de la Metropol, numai că ea nu se măritase cu căpitanul cel chipeș, ci cu tinerelul amărât, cu șapcă de pescar, care-i recuperase atât de nerăbdător haina.

Tot acest schimb, început când Nina îi rostise numele și încheiat când ieșise pe ușile hotelului, nu durase nici cincisprezece minute. Contele abia dacă avusese o clipă să se gândească la ce fel de angajament i se cere.

Chiar dacă doar pentru o lună sau două. N-o să răspundă de educația fetei, de educația ei morală ori religioasă. Dar sănătatea și confortul? De ele o să răspundă și dacă ar trebui să aibă grijă de ea chiar și o singură seară. Ce trebuia să mănânce? Unde să doarmă? Astă-seară era liber, dar unde o s-o lase mâine-seară, când trebuia să-și pună haina albă de la Boiarski?

Dar să ne imaginăm că, înainte să se învoiască, ar fi avut timp să înțeleagă împrejurările în toată amploarea lor, să ia în calcul fiecare provocare și fiecare obstacol, să-și recunoască lipsa de experiență, să-și dea seama că, din câte se pare, el e persoana cel mai puțin potrivită, cel mai slab dotată și cu cea mai proastă situație din toată Moscova care să aibă grijă de un copil. Dacă ar fi avut timpul și prezența de spirit să cântărească toate astea, ar fi refuzat-o pe Nina?

Nici măcar nu i-ar fi trecut prin cap s-o dezamăgească.

Cum ar fi putut?

Ea era prima femeie care, o copiliță fiind, traversase Piazza fără nicio șovăire ca să devină prietena lui, care-i arătase cotloanele secrete ale hotelului și-i înmânase, la propriu, cheia de la misterele lui. Când un asemenea prieten te caută să-ți ceară ajutorul, mai ales când e unul căruia nu-i vine ușor să ceară favoruri în clipe de restriște, nu există decât un singur răspuns acceptabil.

A strecurat fotografia în buzunar. Și-a îndreptat ținuta. După aceea s-a întors și a găsit-o pe fetița de care de-acum răspundea cu ochii din cap.

– Ei bine, Sofia, ți-e foame? Ai vrea ceva de mâncare?

Ea a clătinat din cap.

– Atunci, ce-ar fi să urcăm să ne instalăm?

A ajutat-o să coboare de pe scaun și a condus-o pe hol. Dar, când să urce, a băgat de seamă că a făcut ochii mari când s-au deschis ușile de la ascensor, dând la iveală doi dintre clienții locului.

– Ai mai urcat vreodată cu ascensorul? a întrebat-o.

Strângând gâtul păpușii, Sofia a clătinat iar din cap.

– În cazul acesta...

Ținând ușa deschisă, i-a făcut semn să intre. Cu o expresie de curiozitate precaută, micuța a intrat, i-a făcut loc și lui și apoi a urmărit cum se închid ușile.

Cu un gest teatral și cu îndemnul *Presto!*, el a apăsat pe buton, la etajul cinci. Liftul s-a hurducat, punându-se în mișcare. Sofia s-a îndreptat, după care s-a aplecat puțin spre dreapta ca să vadă etajele ce veneau unul după altul.

– *Voilà!* a zis el peste o clipă, când au ajuns la destinație.

Conducând-o pe culoar și prin clopotniță, a îndemnat-o să meargă înainte. Însă ea, după ce s-a uitat spre scara îngustă, în spirală, s-a întors spre el și a ridicat mâinile, făcându-i semnul acela internațional care înseamnă *Ridică-mă în brațe.*

– Hmmm... și-a zis el, dar apoi, deși avea și el o vârstă, a ridicat-o în brațe.

Sofia a căscat.

Odată ajunși în camera lui, a lăsat-o pe pat, a pus pe biroul Marelui Duce rănița cu lucrurile ei, apoi i-a spus că se întoarce imediat. A ieșit pe culoar și a scos din cufăr o pătură groasă. Avea de gând să-i facă un pătuț pe podea, lângă al lui, și să-i împrumute o pernă. Nu trebuia decât să aibă grijă să nu calce pe ea, dacă se trezește noaptea.

Dar n-ar fi trebuit să-și facă griji să nu calce pe ea. Căci, atunci când s-a întors cu pătura, ea deja adormise în așternuturile lui.

Ajustări

Nicicând n-a fost mai bine-venită o bătaie de clopot. Nu la Moscova. Nu în Europa. Nu în lumea toată. Când a dat piept cu americanul Dempsey, francezul Carpentier nici că s-ar fi putut simți mai eliberat auzind clinchetul ce anunța sfârșitul celei de-a treia runde, nu mai mult decât s-a simțit Contele auzind clopotele de la biserică vestind sfârșitul supunerii față de Frederic cel Mare.

Ce anume avea copila asta, de făcea un om în toată firea să numere cu grijă minutele rămase până la masa de prânz? O fi trăncănind fără noimă? S-o fi fâțâind tot într-o chicoteală? O fi plângând sau o fi apucat-o tremuratul la cea mai mică provocare?

Dimpotrivă. Era tăcută.

Neliniștitor de tăcută.

Când s-a trezit, s-a ridicat, s-a îmbrăcat și și-a făcut patul fără să scoată o vorbă. Când i-a adus micul dejun, a ciugulit din biscuiți ca o călugăriță de la trapiste. Apoi, după ce și-a curățat în liniște farfuria, s-a urcat pe scaunul lui de birou, s-a sprijinit în mâini și l-a privit tăcută. Și ce mai privire! Cu irisurile ei întunecate și rău

prevestitoare ca adâncurile, era nespus de tulburătoare. Parcă spunea, fără sfiiciune și fără nerăbdare: *Și acum, unchiule Aleksandr?*

Da, într-adevăr, și acum? Căci, după ce și-au făcut patul și și-au rontăit biscuiții, aveau toată ziua în față. 16 ore, 960 de minute, 57 600 de secunde!

Un gând descurajant, fără doar și poate.

Dar cine era Aleksandr Rostov, dacă nu un talentat maestru în arta conversației? La nunțile și la aniversările de la Moscova și Sankt-Petersburg îl așezau inevitabil lângă cel mai recalcitrant invitat la masă. Lângă mătușile puritane și lângă unchii pompoși. Lângă ursuzi, lângă caustici și lângă sfioși. De ce? Pentru că puteai avea încredere că Aleksandr Rostov o să-și atragă comesenii, în orice dispoziție s-ar afla ei, într-o conversație însuflețită.

Dacă s-ar întâmpla să stea lângă Sofia la un dineu ori într-un vagon de tren ce străbate peisajul rural, ce ar face? Ar întreba-o despre viața ei, normal: De unde sunteți, dragă prietenă? Din Ivanovo, spuneți. N-am fost niciodată acolo, deși mi-am dorit întotdeauna să ajung acolo. În ce anotimp e cel mai bine să faci o vizită? Și ce ar fi de văzut acolo?

– Așadar, ia ziceți-mi... a început el cu un zâmbet, când Sofia a făcut ochii mari.

Numai că, exact în clipa în care rostea cuvintele, se răzgândea. Era limpede că nu stă lângă Sofia la o cină festivă sau într-un vagon de tren. Ea era o copilă care, primind prea puține explicații, fusese dezrădăcinată din căminul ei. Iar să te apuci s-o întrebi despre obiectivele turistice și anotimpurile de la Ivanovo ori despre viața de zi cu zi alături de părinții ei ar însemna aproape sigur s-o provoci să facă anumite asociații triste, să-i trezești sentimente de dor și de pierdere.

– Așadar, ia ziceți-mi... a reluat, simțind că-l ia amețeala când ea face ochii și mai mari.

Numai că inspirația a venit la țanc:

– Cum o cheamă pe păpușă?

– N-are nume.

– Poftim? N-are nume? Nu se poate! *Sigur* are un nume.

Sofia s-a uitat la el o clipă, după care a înclinat capul ca un vultur.

– De ce?

– De ce? a repetat Contele. Ca să i te poți adresa. Ca s-o poți invita la ceai, ca s-o poți striga din partea cealaltă a încăperii, ca să poți vorbi despre ea când nu e de față și ca să te rogi pentru ea. Din toate motivele pentru care e bine să ai un nume.

Ea a rămas pe gânduri, iar el s-a aplecat în față, gata să dezvolte subiectul până în cele mai mici detalii. Dar, dând din cap aprobator, fetița a anunțat:

– O să-i zic Pușa.

Apoi s-a uitat la el cu ochii ei mari, albaștri, vrând parcă să întrebe: *Acum, că s-a hotărât, ce urmează?*

El s-a aplecat în scaun și s-a apucat să scotocească prin amplul catalog de întrebări oarecare, renunțând la una câte una. Dar, spre norocul lui, a băgat de seamă că fetiței i-au alunecat ochii aproape pe furiș la ceva din spatele lui.

Discret, s-a uitat într-acolo.

Elefantul de abanos, și-a dat seama zâmbind. După ce-și petrecuse toată viața la țară, probabil că Sofia nu-și închipuise niciodată că un astfel de animal chiar există. *Ce fel de creatură fantastică o fi?* se va fi întrebat ea. *O fi mamifer sau reptilă? Adevăr sau basm?*

– Ai mai văzut așa ceva? a întrebat-o el, făcând un gest în spate și oferindu-i un surâs.

– Un elefant? a zis ea. Sau o veioză?

– Un elefant, a răspuns el, dregându-și glasul.

– Numai în cărți, a recunoscut ea, puțin abătută.

– A... Ei bine, e un animal extraordinar. O minune a creației.

Ea se arăta nespus de interesată, iar el s-a lansat într-o descriere a speciei, ilustrându-i fiecare trăsătură cu o mișcare a brațelor:

– Originar din Continentul Negru, un exemplar adult poate cântări peste patru tone și jumătate. Are picioarele groase ca trunchiurile de copac și face baie trăgând cu trompa apă, pe care apoi o pulverizează în aer...

– Tu ai văzut vreun elefant? l-a întrerupt ea cu toată însuflețirea. Pe Continentul Negru?

Contele s-a foit.

– Nu chiar pe Continentul Negru...

– Atunci, unde?

– În diverse cărți...

– A, a răspuns Sofia, închizând subiectul cu eficiența unei ghilotine.

...

...

El s-a întrebat o clipă ce fel de minune i-ar putea aprinde imaginația, însă una pe care s-o fi văzut cu ochii lui.

– Ți-ar plăcea să asculți o poveste despre o prințesă? i-a sugerat.

– Epoca nobililor a fost înlocuită de epoca oamenior de rând, a răspuns ea, îndreptându-și spatele, cu mândria celei care-și recită corect orarul. A fost inevitabil din punct de vedere istoric.

– Da, a spus Contele, așa am auzit.

...

...

– Îți plac pozele? a întrebat-o, luând un ghid ilustrat al Luvrului, pe care-l împrumutase de la subsol. Ai aici provizii pentru o viață. Ce-ar fi să te cufunzi în el cât mă spăl eu?

Fetița s-a mișcat puțin ca s-o așeze pe Pușa, după care a luat hotărâtă cartea.

Retrăgându-se în siguranța sălii de baie, el și-a scos cămașa, s-a spălat de la mijloc în sus și și-a clăbucit obrajii, îngăimând în tot acest timp ghicitoarea zilei: „Deci nu are mai mult de treisprezece kilograme, nu depășește nouăzeci de centimetri în înălțime, toate lucrurile ei dintr-o geantă ar încăpea într-un singur sertar, rar vorbește din proprie inițiativă, ia: inima nu-i bate mai tare decât bate o inimă de pasăre. Deci cum se face că ocupă atât spațiu?"

Odată cu trecerea anilor, ajunsese să creadă că încăperile lui sunt destul de generoase. Dimineața găzduiau fără greutate douăzeci de genuflexiuni și douăzeci de întinderi, un mic dejun tihnit și lectura unui roman într-un balansoar. Seara, după lucru, acolo se adunau avânturi ale fanteziei, amintiri de călătorie și reflecții despre istorie, toate încununate noaptea de un somn zdravăn. Și totuși, micuța vizitatoare, cu ranița și cu păpușa ei ponosită, schimbase cumva fiecare dimensiune a camerei. Făcuse tavanul să coboare și în același timp podeaua să urce, așa cum făcuse pereții să intre înăuntru, astfel că oriunde spera să se miște dădea de ea. Trezindu-se după o noapte capricioasă în care dormise pe jos, când era gata să treacă la gimnastica de dimineață, iat-o în locul pentru exerciții. La micul dejun fetița a mâncat mai mult decât porția ei de căpșuni, iar apoi, tocmai când el era pe punctul de a-și înmuia al doilea biscuit în a doua ceașcă de cafea, a văzut în ochii ei cât tânjește după el, așa că n-a avut încotro și a întrebat-o dacă l-ar vrea ea. Iar când să se așeze în sfârșit în balansoar, cu o carte în mână, se așezase ea deja, uitându-se la el, în așteptare.

Dar, surprinzându-se de unul singur că gesticulează apăsat cu pămătuful de bărbierit spre propria lui reflexie din oglindă, Contele a înghețat.

Doamne, Dumnezeule! s-a gândit. Oare e cu putință? Deja?

La patruzeci și opt de ani?

Oare e cu putință, Aleksandr Rostov, să fii încremenit în tabieturi?

Când era tânăr, prezența unui suflet nu l-ar fi deranjat *niciodată*. Căuta companie plăcută din clipa în care făcea ochi.

Când citea în fotoliu, nu-l deranja nicio întrerupere. De fapt, prefera să citească având un mic zgomot de fundal. Un vânzător care-și strigă marfa pe stradă, un pian care se aude dintr-un apartament vecin ori, cel mai bine, niște pași pe scară, pași care, după ce urcaseră iute două șiruri de trepte, se opreau dintr-odată, sunau la el la ușă și explicau fără să-și tragă sufletul că-l așteaptă la colț patru prieteni într-o trăsură. (La urma urmei, nu de-asta sunt numerotate paginile în cărți? Ca să găsești mai ușor locul după o întrerupere rezonabilă?)

Cât despre obiecte, nu-i păsa de ele nici cât negru sub unghie. Era primul care-i împrumuta unei cunoștințe o carte ori o umbrelă (fără să-i pese că, de la facerea lumii și până în prezent, nicio cunoștință nu-i înapoiase niciodată vreo carte ori vreo umbrelă).

Și tabieturi? Se lăudase că el n-a avut în viața lui așa ceva. Azi poate să ia micul dejun la zece, iar mâine la două după-amiaza. La restaurantele preferate nu comandase în viața lui același fel de mâncare de două ori într-un anotimp. Prefera să umble prin meniuri cum umbla domnul Livingstone prin Africa și Magellan pe șapte mări.

Nu, la douăzeci și doi de ani, Contele Aleksandr Rostov n-ar fi putut fi deranjat, întrerupt ori scos din ritm. Fiindcă fiecare prezență neașteptată, fiecare comentariu neașteptat și fiecare întorsătură de situație neprevăzută erau binevenite ca un joc de artificii pe

cerul de vară, ca un lucru de care trebuie să te minunezi și care să te încânte.

Dar, din câte se pare, acum nu mai era așa...

Un colet de treisprezece kilograme, care sosise neanunțat, i-a smuls vălul de pe ochi. Fără ca el să bage de seamă – fără să recunoască, fără să vrea, fără să-i dea voie – , rutina pusese stăpânire pe viața lui de zi cu zi. Acum, se pare, lua micul dejun la oră fixă. Trebuia, se pare, să-și bea cafeaua și să-și rontăie biscuiții fără să fie întrerupt. Trebuia să citească stând pe un anumit fotoliu, înclinat într-un anumit unghi și doar un porumbel scurmând cu picioruşele lui putea să-l deranjeze. Trebuia să se bărbierească întâi pe obrazul drept, apoi pe obrazul stâng și numai după aceea să treacă sub bărbie.

În acest scop și-a lăsat acum capul pe spate și a ridicat aparatul de ras, dar, schimbând unghiul privirii, a zărit doi ochi adânci holbându-se la el din fața oglinzii.

– Sfinte Sisoe!

– Am terminat pozele, i-a spus ea.

– Care?

– Toate.

– Toate! a fost acum rândul lui să facă ochii mari. Splendid!

– Cred că e pentru tine, i-a zis ea, întinzându-i un plic mic.

– De unde?

– L-a strecurat cineva pe sub ușă...

Când l-a luat în mână, și-a dat seama că e gol, dar, în loc de adresă, pe el scria cu litere tremurate *La trei?*.

– A, da, a răspuns el, îndesându-l în buzunar. O chestiune măruntă.

După aceea i-a mulțumit fetiței într-un fel care-i dădea de înțeles că acum poate să se întoarcă. Iar ea a răspuns „Mulțumesc" într-un fel care arăta că n-avea de gând să se întoarcă nicăieri.

Astfel a sărit Contele din pat și a bătut din palme când a mijit amiaza.

– Exact! a zis. Ce-ar fi să luăm prânzul? Sigur ești moartă de foame. Cred că Piazza o să te încânte. Piazza, care e mai mult decât un simplu restaurant, a fost construită ca o prelungire a orașului – a grădinilor, a pieților, a drumurilor lui.

Descriindu-i mai departe avantajele, a observat însă că Sofia se holba mirată la ceasul tatălui lui. Iar când au trecut pragul ca să meargă jos, s-a uitat iar în urmă, apoi a ezitat, parcă gata-gata să întrebe cum de un obiect atât de delicat poate scoate un sunet atât de fermecător.

Ei bine, s-a gândit el când a închis ușa, dacă vrea să afle secretele ceasului care sună de două ori, a venit unde trebuie. Căci Contele nu știa numai câte ceva despre cronometrie, ci absolut tot ce trebuie să știe despre acest...

– Unchiule Aleksandr! i-a zis Sofia pe tonul blând pe care-l au oamenii când dau o veste nefericită. Mă tem că s-a stricat ceasul.

– S-a stricat? Nu, nu, te asigur că merge *perfect*. E făcut de meșteșugari renumiți în toată lumea pentru precizia lor.

– Nu ceasul, i-a explicat el. Soneria s-a stricat.

– Dar tocmai a sunat frumos.

– Da, a sunat la *amiază*. Dar n-a sunat la nouă, la zece și la unsprezece.

– A! a răspuns el zâmbind. Normal, ai mare dreptate, draga mea. Dar, vezi tu, e un ceas care sună de două ori. A fost făcut acum mulți ani, după indicațiile tatălui meu, ca să sune doar de două ori pe zi.

– Dar de ce?

– Într-adevăr, de ce, dragă prietenă, de ce? Uite cum facem. Mergem la Piazza, unde, după ce comandăm și ne facem comozi, o să investigăm tot despre el, de ce, unde și cum. Căci pentru plăcerea unui prânz civilizat

nimic nu e mai important decât un subiect vesel de conversație.

La ora 12:10, în Piazza încă nu era forfotă și poate că a fost bine, din moment ce Contele și Sofia au primit o masă excelentă și s-au bucurat de toată atenția lui Martin, un chelner nou și priceput, care i-a ținut scaunul fetiței să se așeze, un gest de o politețe admirabilă.

– Nepoata mea, i-a explicat Contele când ea s-a uitat de jur împrejur nespus de uimită.

– Am și eu una de șase ani, i-a răspuns Martin cu un surâs. Vă las o clipă.

Acum, sigur, Sofia nu era, totuși, de pe altă lume ca să nu fi văzut elefanți, dar ceva ca Piazza nu văzuse în viața ei. Nu se minuna numai de dimensiunile și eleganța sălii, ci de fiecare detaliu ce părea să sfideze bunul-simț: un tavan din sticlă, o grădină tropicală în interior, o fântână în mijlocul unei camere!

După ce a trecut în revistă paradoxurile din Piazza, parcă a înțeles instinctiv că un astfel de decor merită o purtare elevată. Căci a luat dintr-odată păpușa de pe masă și a pus-o pe scaunul gol din dreapta. Când el a tras șervetul de sub tacâmurile din argint și și l-a întins în poală, a făcut și ea la fel, având grijă mai ales să nu cumva să se ia la ceartă furculița și cuțitul. Iar după ce i-au dat comanda lui Martin, când Contele a spus „Mulțumim foarte mult, bunul meu domn", Sofia a făcut la fel, repetând cuvânt cu cuvânt. Iar apoi s-a uitat la el, așteptând:

– Și acum?

– Și acum ce, draga mea?

– Acum o să-mi povestești despre ceasul care sună de două ori?

– A, da. Exact.

Dar cu ce să înceapă?

Cu începutul, firește.

Ceasul care sună de două ori, i-a explicat el, fusese comandat de tatăl lui de la o firmă venerabilă din Breguet. Înființându-și magazinul la Paris, în 1775, aceasta a ajuns foarte repede renumită în lumea întreagă nu numai pentru precizia cronometrelor ei (adică pentru acuratețea ceasurilor ei), ci și pentru mijloacele elaborate prin care ceasurile pe care le făcea puteau semnala trecerea timpului. Avea ceasuri care anunțau nu numai ora exactă, ci și trecerea unei jumătăți de oră sau a unui sfert. Avea ceasuri care arătau fazele lunii, succesiunea anotimpurilor și ciclul flux-reflux. Însă când s-a dus la magazin, în 1882, tatăl lui a lansat un cu totul alt fel de provocare pentru companie: un ceas care să sune de două ori pe zi.

– *De ce* să ceară așa ceva? a întrebat Contele (anticipând întrebarea preferată a micuței ascultătoare).

Foarte simplu. Tatăl lui credea că omul trebuie să aibă mare grijă de viață, dar nu și de ceas. Creatorul nostru rezervase ceasurile dimineții pentru trudă, credea el, cunoscător al stoicilor și al lui Montaigne. Adică, dacă te trezeai nu mai târziu de șase, mâncai ceva ușor, după care lucrai fără întrerupere, înseamnă că la ora prânzului ziua de muncă era gata.

În concepția tatălui său, așadar, ora douăsprezece pe care o vestea ceasul era un moment de judecată. Când suna de douăsprezece, omul harnic putea să se laude că a folosit cum se cuvine dimineața și să ia masa de prânz cu conștiința curată. Omul neserios însă, cel care-și petrecuse dimineața în pat ori la masă, cu trei gazete sau trăncănind leneș în salon, nu putea decât să-i ceară iertare Domnului.

După-amiaza, socotea tatăl Contelui, omul nu trebuia să se lase condus de ceasul de la vestă, de parcă minutele ar fi niște gări dintr-un traseu de tren. Dimpotrivă, pentru că, așa cum se cade, a fost harnic

înainte de prânz, ar trebui să fie înțelept și să se bucure de libertate după-amiaza. Adică să se plimbe printre sălcii, să citească o scriere nemuritoare, să stea de vorbă cu un prieten în pergolă ori să cugete lângă foc, dedându-se acelor îndeletniciri care n-au oră fixă și care-și hotărăsc singure începutul și sfârșitul.

Și când suna a doua oară?

Omul n-ar trebui să-l audă niciodată, asta credea contele. Dacă ți-ai trăit cum se cuvine ziua, punându-te în slujba trudei, a libertății și a Domnului, ar trebui să dormi dus cu mult înainte de miezul nopții. Așa că a doua oară ceasul care sună de două ori suna, fără doar și poate, ca să te mustre. *De ce ești treaz?* te întreba el. *Ai fost atât de nesăbuit cu ceasurile de la lumina zilei, că acum trebuie să alergi după lucruri pe care să le faci pe întuneric?*

– Vițelul dumneavoastră.

– A! Mulțumesc, Martin.

Așa cum se cuvine, chelnerul a pus primul fel de mâncare în fața Sofiei, iar pe al doilea, în fața lui. După care a zăbovit lângă masa lor puțin mai mult decât era cazul.

– Mulțumesc, a repetat Contele ca să-i dea de înțeles cât se poate de manierat că n-ar mai trebui să rămână, dar când a luat tacâmurile din argint și s-a apucat să-i povestească fetiței cum stăteau el și sora lui lângă ceasul care sună de două ori în ultima noapte din decembrie ca să fie acolo când sună de Anul Nou, Martin s-a apropiat și mai mult.

– Da? a întrebat Contele, oarecum scos din răbdări.

– Să... a ezitat chelnerul. Să-i tai carnea tinerei domnișoare?

Contele s-a uitat peste masă, acolo unde, cu furculița în mână, fetița se holba în farfurie. *Mon Dieu!* și-a zis în sinea lui.

– Nu-i nevoie, prietene. Mă ocup eu.

După ce Martin s-a înclinat și s-a îndepărtat, s-a dus la ea și din câteva mișcări i-a tăiat repede carnea de vițel în opt bucăți. Apoi, chiar când să lase cuțitul, s-a răzgândit și a tăiat cele opt bucăți în șaisprezece. Până să se așeze iar la locul lui, ea mâncase deja patru.

Prinzând putere, Sofia a declanșat acum o cascadă de *de ce*-uri. De ce e mai bine să lucrezi dimineața și să te bucuri de natură după-amiaza? De ce-ar citi un om trei gazete? De ce să te plimbi pe sub sălcii, și nu pe sub alți pomi? Și ce e aceea o pergolă? Ceea ce a adus întrebări suplimentare despre Ceasul Leneș, Contesă și Elena.

În principiu, bariera interogațiilor nu se recomandă, era de părere Contele. Ele singure, cuvintele precum *cine, ce, de ce, când* și *unde* nu pot face o conversație. Însă, răspunzând la nesfârșitul șir de curiozități exprimate de Sofia, schițându-i pe fața de masă cu dinții de la furculiță așezarea moșiei Ceasul Leneș, descriindu-i membrii familiei cu trăsăturile lor și diverse tradiții, a băgat de seamă că fetița era absolut, literalmente, fermecată. Ce nu reușiseră elefanții și prințesele reușise, pare-se, viața de la Ceasul Leneș. Și, ca prin minune, i-a dispărut din farfurie friptura de vițel.

După ce a luat farfuriile goale, Martin a venit să-i întrebe dacă ar dori un desert. Contele s-a uitat la ea cu un zâmbet, crezând că n-o să rateze ocazia. Dar ea și-a mușcat buza de jos și a clătinat din cap în semn de refuz.

– Ești sigură? a insistat el. Înghețată? Prăjiturele? O felie de tort?

Dar, foindu-se un pic pe scaun, Sofia clătinat iar din cap.

Iată noua generație, se gândea el ridicând din umeri când i-a înapoiat chelnerului meniul pentru desert.

– S-ar zice că am terminat.

Martin a luat meniul, dar a mai rămas și de data asta. Apoi, întorcându-se discret cu spatele la masă, s-a aplecat spre el, în mod clar vrând să-i spună ceva la ureche.

Sfinte Sisoe! și-a zis Contele. Acum ce-o mai fi?

– S-ar putea să fie cazul ca nepoata dumneavoastră să se ducă....

– Să se ducă? Unde să se ducă?

– La... toaletă, a ezitat chelnerul.

Contele s-a uitat la el, apoi la fetiță.

– Sofia, i-a sugerat el, mergem la toaleta pentru doamne?

Ea, mușcându-și în continuare buza, a dat din cap că da.

– Ai nevoie să... te însoțesc înăuntru? a întrebat-o, după ce a condus-o pe hol.

Fetița a refuzat și a dispărut după ușa toaletei.

Cât a așteptat-o, Contele s-a boscorodit că e așa de greu de cap. Nu numai că nu-i tăiase carnea în farfurie și n-o dusese la toaletă, ci nu-i trecuse prin cap nici s-o ajute să-și desfacă bagajul, căci era îmbrăcată exact cum fusese cu o zi în urmă.

– Și mai zici că ești chelner... și-a spus.

Peste o clipă a apărut Sofia, părând eliberată. Dar apoi a șovăit asemenea cuiva care nu știe dacă se cade sau nu să pună o anumită întrebare, deși, din câte se pare, era mare amatoare de întrebări.

– Ce e, draga mea? Ce nu-ți dă pace?

Ea a mai șovăit un moment, apoi și-a făcut curaj:

– Mai putem să luăm desert, unchiule Aleksandr?

Acum Contele a fost cel care a părut eliberat.

– Desigur, draga mea. Desigur.

Ascensiune, coborâre

La două, când a deschis uşa de la biroul ei şi a dat cu ochii de Conte în prag, însoţit de o fetiţă cu o păpuşă ponosită, pe care o ţinea strâns de gât, Marina a fost atât de surprinsă, că ochii aproape i s-au aliniat ca planetele.

– A, Marina! a început el, ridicând din sprâncene cu subînţeles. O mai ţineţi minte pe Nina Kulikova? Permiteţi-mi să v-o prezint pe fiica ei, Sofia. O să stea cu noi la hotel o vreme...

Mamă a doi copii, Marina n-avea nevoie să-i facă el semn că în viaţa copilei se întâmplase ceva important. Vedea însă şi că fetiţa e curioasă să afle ce e ţăcănitul care se-aude din celălalt capăt al camerei.

– Ce plăcere să facem cunoştinţă, Sofia! i-a zis ea. Am cunoscut-o bine pe mama ta când avea doar câţiva ani mai mult decât ai dumneata acum. Dar, ia spune-mi, ai văzut vreodată o maşină de cusut?

Fetiţa a clătinat din cap.

– Bine. Atunci, dă-mi voie să-ţi arăt eu!

Luând-o de mână, a dus-o în partea cealaltă a camerei, unde croitoreasa ei repara o perdea de un albastru

regal. Aplecându-se ca să fie la înălțimea ei, i-a arătat diverse părți ale mașinii de cusut și i-a explicat ce fac ele. Apoi, rugând-o pe tânăra croitoreasă să-i prezinte colecția lor de materiale și nasturi, s-a întors la Conte cu o expresie cercetătoare.

În șoaptă, el i-a povestit repede întâmplările din ziua precedentă.

– Înțelegeți în ce necaz sunt, a conchis el.

– Înțeleg în ce necaz e Sofia, l-a corectat ea.

– Da, aveți mare dreptate, a recunoscut el spășit.

Apoi, când să continue, i-a venit o idee, o idee atât de inspirată, că era incredibil că nu se gândise mai devreme:

– Am venit să vă întreb dacă n-ați avea amabilitatea să stați cu Sofia o oră, cât mă duc eu la ședința zilnică de la Boiarski...

– Bineînțeles că stau, a spus ea.

– Cum vă ziceam, am venit cu acest gând.... Dar, cum atât de corect ați remarcat, Sofia are nevoie de sprijinul și de grija noastră. Și, privindu-vă acum pe amândouă, văzând blândețea dumitale, văzând că în compania dumitale s-a simțit imediat în largul ei, brusc mi-a fost atât de limpede că, mai ales în momentul acesta din viața ei, îi trebuie o mângâiere de mamă, o prezență de mamă, o...

Marina i-a tăiat-o însă. Și, din străfundul sufletului, l-a repezit:

– Nu-mi cereți mie asta, Aleksandr Ilici! Cereți-vă dumneavoastră!

Nu pot să fac asta, își spunea Contele în vreme ce urca scara spre Boiarski. La urma urmei, nu trebuia decât să facă două-trei mici schimbări – să rearanjeze niște piese de mobilier și niște tabieturi. Cum Sofia era prea mică să fie lăsată singură, va trebui să găsească pe cineva care să stea cu ea cât e el la lucru. Astă-seară pur și simplu o

să-şi ia liber, sugerând ca Denis şi Dmitri să-şi împartă mesele de care se ocupă el.

Dar, ca un exemplu extraordinar că un prieten îţi anticipează nevoile, peste câteva minute, când a ajuns la întrunirea Triumviratului, Andrei a spus:

– Iată-vă, Aleksandr! Tocmai vorbeam cu Emil că Denis şi Dmitri ar putea să-şi împartă mesele dumneavoastră diseară.

Prăbuşindu-se pe scaun, Contele a oftat eliberat.

– Perfect! a zis. Mâine o să am o soluţie pe termen lung.

Bucătarul şi *maître d'* s-au uitat la el nedumeriţi:

– O soluţie pe termen lung?

– Nu împărţeaţi mesele ca să-mi iau liber diseară?

– Liber diseară! a exclamat Andrei.

– Aleksandr, prietene, a mihotit Emil, e a treia duminică din lună. Sunteţi aşteptat în Salonul Galben, la ora zece...

Mein Gott, s-a gândit Contele. Uitase total.

– Mai mult, la şapte şi jumătate e dineul GAZ în Salonul Roşu.

Directorul de la Gorkovski Automobilnîi Zavod, cea mai importantă fabrică de maşini a statului, organiza un dineu spre a sărbători cinci ani. În afară de membrii cei mai importanţi ai personalului său, la eveniment aveau să participe Comisarul pentru Industrie Grea şi trei reprezentanţi de la Ford Motors Company, care nu vorbeau o boabă ruseşte.

– O să mă ocup personal, a răspuns Contele.

– Bine, i-a spus *maître d'*. Dmitri a aranjat deja salonul.

Apoi i-a împins peste masă două plicuri.

Potrivit obiceiului bolşevic, mesele din Salonul Roşu fuseseră aşezate într-un U lung, scaunele fiind puse în exterior, astfel încât cei care stau jos să vadă capul mesei fără să-şi întindă gâtul. Mulţumit că e totul în ordine,

Contele s-a întors la plicurile de la Andrei. Desfăcându-l pe cel mai mic, a scos sigiliul, pus probabil într-un birou de la Kremlin. Apoi l-a deschis pe cel mai mare, a luat bileţelele cu numele invitaţilor şi le-a aşezat cum se cuvine. După ce a dat roată încă o dată ca să verifice a doua oară cu câtă precizie îşi făcuse treaba, a băgat plicurile în buzunarul de la pantaloni, însă numai ca să dea de un al treilea plic...

Scoţându-l, s-a uitat la el încruntat. Asta, până când l-a întors şi a văzut scrisul tremurat.

– Dumnezeule!

Ceasul de perete arăta deja ora 15:15.

A ieşit valvârtej din Salonul Roşu, s-a năpustit pe hol şi apoi pe scări. Găsind uşa de la apartamentul 311 întredeschisă, s-a strecurat înăuntru, a închis uşa şi a traversat salonul mare. În dormitor, o siluetă s-a întors de la fereastră, iar rochia i-a căzut jos cu un foşnet delicat.

– Anna, dragostea mea... i-a răspuns el tuşind uşor.

Observându-i expresia, actriţa şi-a ridicat rochia pe umeri.

– Îmi pare nespus de rău, dar, din cauza unor întâmplări neprevăzute, azi n-o să pot onora întâlnirea noastră. Ba chiar, din aceleaşi de motive, s-ar putea să-ţi cer o mică favoare...

În cei cincisprezece ani de când se cunoşteau, nu-i ceruse Annei decât o singură favoare, iar aceea nu cântărise nici cincizeci de grame.

– Bineînţeles, Aleksandr. Ce anume?

– Cu câte valize călătoreşti?

Peste câteva minute, cobora grăbit scara de serviciu cu două valize pariziene în mână. Se gândea, cu respect reînnoit, la Grişa, la Genya şi la toţi înaintaşii lor. Căci, deşi erau din cele mai bune materiale, valizele Annei parcă nu erau făcute să fie cărate. Mânerele mici, din

piele, erau așa de minuscule, că abia dacă încăpeau două degete sub ele, iar valizele erau așa de mari, că se bălăngăneau și ți se loveau de genunchi la fiecare pas. Cum de le cărau hamalii atât de ușor? Și adesea și cu o cutie de pălării!

Ajungând la subsol, a intrat la spălătorie pe ușa pentru personal. În prima valiză a pus două cearșafuri, o pătură și un prosop. În următoarea, două perne. Apoi a urcat șase etaje, geamantanele lovindu-i-se de genunchi la fiecare cotitură din clopotniță. Ajuns la el în cameră, a scos așternuturile, apoi a ieșit pe coridor să ia o a doua saltea dintr-una dintre camerele părăsite.

La început i se păruse o idee excelentă, numai că salteaua avea ceva împotrivă, e clar. Când s-a aplecat s-o ridice de pe arcuri, susținându-i în brațe greutatea, salteaua nu s-a mai urnit. Când a reușit s-o așeze în picioare, i-a căzut imediat în cap, gata-gata să-l doboare. Iar când în sfârșit, după ce a târât-o pe coridor, a trântit-o la el în cameră, ea s-a întins după bunul plac, acaparând fiecare centimetru de podea.

Nu e bine, și-a zis el cu mâinile în șold. Dacă o lăsa acolo, cum aveau să se miște? Și sigur n-avea s-o bage și s-o scoată în fiecare zi. Dar, într-o clipă de inspirație, și-a adus aminte de dimineața aceea de acum șaisprezece ani, când se consolase că o viață trăită în camera asta o să-i dea satisfacțiile pe care le dă o călătorie cu trenul.

Da, s-a gândit. Chiar așa este.

Ridicând-o pe o margine, a sprijinit-o de perete și i-a zis să stea așa, pentru binele ei. A luat apoi valizele Annei și a coborât iute patru etaje, până la cămara de la Boiarski, unde erau conservele de roșii. Acestea, înalte de douăzeci de centimetri și cu un diametru de cincisprezece centimetri, erau perfecte pentru ce-i trebuia lui. Așa că, după ce le-a urcat din nou (nu fără a ofta și fără a pufăi sănătos), a stivuit, a ridicat, a tras și a cocoțat

până când încăperea a fost gata. După aceea, înapoindu-i Annei valizele, a coborât în goană.

Când a ajuns la biroul Marinei (după mai bine de o oră), s-a simțit ușurat că a găsit-o pe croitoreasă stând de vorbă cu Sofia pe podea. Ridicându-se, fetița i-a întins păpușa, care acum avea o rochie de un albastru regal, cu năsturei negri în față:

– Vezi ce am făcut pentru Pușa, unchiule Aleksandr?

– Ce minunăție!

– E mare croitoreasă! i-a spus Marina.

Copila a îmbrățișat-o, apoi s-a strecurat pe coridor cu însoțitoarea ei care tocmai primise o ținută nouă. Contele a dat s-o urmeze, dar Marina l-a chemat înapoi:

– Ce-ați aranjat pentru ea astă-seară, când sunteți la lucru?

El și-a mușcat buza.

– Bine, a răspuns ea. O să stau cu ea astă-seară. Dar mâine trebuie să găsiți pe altcineva. Ar trebui să vorbiți cu una dintre cameristele mai tinere. Poate cu Natașa. Nu e căsătorită și ar fi bună cu copiii. Însă trebuie să-i plătiți un salariu bun.

– Natașa, a repetat el recunoscător. Mâine la prima oră vorbesc cu ea. Și, da, un salariu bun, fără îndoială. Mulțumesc mult, Marina. O să trimit cina de la Boiarski pentru dumneata și Sofia pe la șapte. Și, dacă ne luăm după cum a fost aseară, pe la nouă o să doarmă tun.

A dat să plece, după care s-a întors:

– Și îmi pare rău pentru mai devreme...

– Nu-i nimic, Aleksandr. Erați agitat pentru că n-ați mai stau cu copii. Dar sunt sigură că faceți față provocării. Dacă vă îndoiți vreodată, doar să vă aduceți aminte că, spre deosebire de adulți, copiii *vor* să fie fericiți. Așa că încă vor ști să facă cele mai mari plăceri din cele mai simple lucruri.

În chip de exemplu, croitoreasa i-a pus în mână ceva mic și aparent neimportant, liniștindu-l și dându-i câteva instrucțiuni.

Drept urmare, când au revenit în camera lor, după ce au urcat cinci etaje, iar Sofia s-a întors spre el cu privirea ei de un albastru adânc, Contele era gata:

– Ai vrea să ne jucăm un joc? a întrebat-o.

– Da, a răspuns ea.

– Atunci, pe aici!

Cu un gest ceremonios, a invitat-o să intre în birou pe ușa de la dulap.

– Ooo! a exclamat fetița când a ieșit în partea cealaltă. Asta e camera ta secretă?

– E camera *noastră* secretă, i-a spus el.

Ea a dat din cap gravă, ca să arate că înțelege.

Copiii însă înțeleg scopul camerelor secrete mai bine decât înțeleg scopul congreselor, al sălilor de judecată și al băncilor.

– E sora ta? a arătat ea spre tablou, oarecum sfioasă.

– Da. Elena.

– Și mie îmi plac piersicile.

Și-a trecut mâna peste măsuța de cafea.

– Aici lua ceaiul bunica ta?

– Exact.

Ea a dat iar din cap gravă.

– Sunt gata de joc.

– Bine. Uite cum ne jucăm. Tu te întorci în dormitor și numeri până la 200. Eu rămân să ascund *ăsta* undeva în birou.

Apoi a scos de nicăieri un degetar din argint, pe care i-l dăduse Marina.

– Știi să numeri până la 200, nu-i așa?

– Nu, a recunoscut ea. Dar pot să număr până la 100 de două ori.

– Foarte bine!

Sofia a ieșit prin dulap, închizând ușa în urmă.

El s-a uitat de jur împrejur, căutând un loc potrivit – unul îndeajuns de provocator pentru un copil, astfel încât să nu profite de vârsta ei crudă. După ce a stat pe gânduri câteva minute, s-a apropiat de micul raft de cărți și a pus cu grijă degetarul peste *Anna Karenina*, apoi a luat loc.

Când numărătoarea a ajuns la 200, ușa de la dulap s-a deschis cu un scârțâit.

– Gata? a întrebat ea.

– Gata.

Când a intrat ea, el s-a așteptat să fugă alandala prin cameră, cu ochii peste tot. Dar ea a rămas tăcută în prag, aproape tulburător a studiat încăperea dintr-un capăt în celălalt. Stânga sus, stânga jos, dreapta sus, dreapta jos. Apoi, fără să scoată o vorbă, s-a dus direct la raftul cu cărți și a luat degetarul de pe volumul de Tolstoi. Totul, în mai puțin decât i-ar fi luat lui să numere până la 100 o dată.

– Foarte bine! a exclamat el, fără să fie sincer. Să mai jucăm o dată!

Fetița i-a întins degetarul. Dar, de cum a ieșit, el s-a mustrat că nu s-a gândit la următoarea ascunzătoare înainte să-i propună să se joace iar. Acum avea doar două sute de secunde să găsească un locșor bun. Și, ca și cum ar fi vrut să-l agite și mai tare, ea a început să numere așa de tare, că o auzea prin ușa închisă.

– 21, 22, 23...

Și iată că, dintr-odată, el e cel care fuge bezmetic, cu ochii peste tot – aici nu e bine că e prea ușor, dincolo nu e bine că e prea greu. În cele din urmă, a ascuns degetarul sub mânerul de la Ambasador, în partea cealaltă, nu în cea cu raftul de cărți.

Când s-a întors, Sofia a făcut la fel. Deși, parcă anticipându-i giumbușlucul meschin, acum a început căutarea nu din colțul unde-l găsise data trecută, ci din

celălalt. Să-i tot fi luat vreo douăzeci de secunde să-l scoată din ascunzătoarea lui.

Contele își subestimase adversarul, e clar. Numai că, ascunzându-l în locuri la nivelul înălțimii ei, se jucase cu forțele ei naturale. La runda următoare o să profite și o să-l ascundă undeva la peste un metru și jumătate înălțime.

– Iar? a întrebat el cu un zâmbet de vulpoi.

– E rândul tău.

– Cum adică?

– E rândul tău să cauți și al meu să ascund.

– Nu. Vezi tu, în jocul ăsta numai eu ascund și numai tu cauți.

Sofia s-a uitat la el cum s-ar fi uitat mama ei.

– Dacă *numai* tu ascunzi și *numai* eu caut, nu mai e niciun joc.

Contele s-a încruntat când i-a auzit punctul de vedere incontestabil. Așa că, atunci când ea a întins mâna, i-a pus ascultător degetarul în palmă. Ca și cum schimbarea asta n-ar fi fost de ajuns, când să iasă pe ușă, l-a apucat de mânecă.

– Nu tragi cu ochiul, unchiule Aleksandr, nu?

Să tragă cu ochiul? A dat să-i zică vreo două despre integritatea celor din familia Rostov. Însă doar și-a îndreptat spatele:

– Nu, Sofia, nu trag cu ochiul.

– Promiți...?

...

– Promit.

A ieșit mormăind ceva despre cuvântul lui care e legământ și despre cum n-a trișat niciodată la cărți ori la vreun pariu, după care s-a apucat să numere. Trecând de 150, o auzea cum umblă prin birou, iar când a ajuns la 175 a auzit că trage un scaun pe podea. Știind prea bine care e diferența între un domn și un mitocan, a numărat până s-a făcut liniște, adică până la 222.

– Gata sau nu? i-a strigat.

Când s-a întors în cameră, ea stătea pe unul dintre scaunele cu spătar înalt.

Puțin teatral, el a pus mâinile la spate și a dat roată încăperii, scoțând un *hmmm*. Dar micul degetar nu s-a arătat nici după ce i-a dat roată de două ori. Așa că s-a apucat să caute puțin mai serios. Luând o foaie din cartea ei, a împărțit camera în segmente, pe care le-a cercetat sistematic, dar în zadar.

Aducându-și aminte că o auzise trăgând un scaun și calculând ce înălțime are ea și până unde poate întinde brațele, a estimat că nu poate ajunge la o înălțime de peste un metru și jumătate de jos. Așa că s-a uitat în spatele ramei de la tabloul în care era sora lui, s-a uitat sub mecanismul de la ferestruică, s-a uitat chiar și deasupra tocului ușii.

Tot nici urmă de degetar.

Din când în când îi mai arunca câte-o privire, sperând că o să se dea de gol, uitându-se spre locul în care-l ascunsese. Ea însă nici gând să se trădeze, ceea ce era enervant, ca și cum n-ar fi avut nici cea mai vagă idee că e în plină desfășurare o partidă de vânătoare. Și în tot timpul ăsta bâțâia din picioruțe.

Cunoscător de psihologie, Contele s-a hotărât să încerce să rezolve problema din punctul de vedere al adversarului. Așa cum el vrusese să profite că e mică de înălțime, poate că ea vrusese să profite că el e mare de înălțime. *Bineînțeles*, și-a zis. Faptul că auzise scârțâit de mobilă nu înseamnă că se urcase pe scaun, ci poate că trăsese ceva într-o parte ca ascundă degetarul *dedesubt*. S-a lăsat pe podea și s-a târât ca o șopârlă de la raftul cu cărți la Ambasador și înapoi.

Și ea tot acolo era, bâțâind din picioruțe.

S-a ridicat cât era de înalt, lovindu-se cu capul de tavan. Îl dureau genunchii pe care se târâse pe podeaua

de lemn de esență tare și era plin de praf. Și dintr-odată, aruncând o privire sălbatică în încăpere, i-a trecut prin minte un gând necurat. I se furișa încetișor în cap cum se furișează o pisică pe o pajiște. Și pe pisică o chema Înfrângere.

Să fie cu putință?

Să fie el, un membru al familiei Rostov, gata să se dea bătut?

Ei bine, într-un cuvânt: da.

Ori una, ori alta. Îl înfrânsese și o știa. Ar trebui să-și tragă un perdaf, normal, dar mai întâi a blestemat-o pe Marina și așa-zisele plăceri ale jocurilor simple. A tras adânc aer în piept și apoi a expirat. După care s-a prezentat în fața Sofiei așa cum se prezentase generalul Mack în fața lui Napoleon după ce-i scăpase printre degete armata rusă.

– Foarte bine, Sofia! i-a zis.

Fetița l-a privit în ochi pentru prima dată după ce se întorsese în cameră.

– Te dai bătut?

– Recunosc, a răspuns Contele.

– Adică te dai bătut?

– ...

– Da, adică mă dau bătut.

– Atunci, zi așa!

Firește. Umilința lui trebuia să ajungă pe cele mai înalte culmi.

– Mă dau bătut.

Fără să-i iasă deloc ochii din cap, Sofia i-a acceptat capitularea. După aceea a sărit de pe scaun și s-a dus spre el. Contele s-a dat un pic la o parte, bănuind că a ascuns degetarul undeva în raftul de cărți. Ea nu s-a dus însă într-acolo. A făcut un pas spre el, a băgat mâna în buzunarul de la haina lui și a scos de acolo degetarul.

Contele a fost îngrozit.

De fapt, scotea flăcări pe nas.

– Dar, dar, dar... nu e cinstit, Sofia!

Ea l-a cercetat cu privirea curioasă.

– De ce nu e cinstit?

Mereu cu afurisitul de ce!

– Pentru că nu e! i-a răspuns el.

– Dar ai spus că putem să-l ascundem oriunde în cameră.

– Așa e. Buzunarul meu nu era însă în cameră.

– Buzunarul tău era în cameră când am ascuns degetarul și când l-ai căutat...

Și, în timp ce se holba la fețișoara ei nevinovată, totul a devenit cât se poate de clar. El, un maestru al nuanțelor și al jongleriilor, fusese tras pe sfoară. Când îl strigase ca să-i spună insistent să nu cumva să tragă cu ochiul și când îl trăsese de mânecă așa de dulce, fusese o șmecherie ca să-i distragă atenția și să-i poată strecura degetarul în buzunar. Și mobila scârțâind pe care o auzise când se apropia de 200 cu numărătoarea? Teatru pur. O păcăleală feroce. Și chiar când el căutase, ea stătuse acolo, strângând-o la piept pe micuța Pușa, în rochia ei de un albastru strălucitor, fără să se trădeze prin vreun gest nici măcar o dată.

Contele a făcut un pas înapoi și apoi o plecăciune.

La 18:00, după ce a coborât la parter s-o lase pe Sofia în grija Marinei, după ce a trebuit să se întoarcă la etajul șase după păpușa ei și apoi să coboare iar să i-o ducă, Contele a intrat la Boiarski.

Cerându-i scuze lui Andrei pentru că a întârziat, s-a alăturat repede echipei, verificând mesele, reglând paharele, așezând argintăria, uitându-se cu coada ochiului la Emil și în cele din urmă anunțând că se poate deschide restaurantul. La șapte și jumătate s-a dus în Salonul Roșu să supravegheze dineul GAZ. Iar la zece a coborât spre ușile de la Salonul Galben, păzite de Goliat.

Încă din 1930, Contele și Osip luaseră cina împreună în a treia sâmbătă din fiecare lună pentru ca fostul colonel din Armata Roșie să înțeleagă mai bine Occidentul.

După ce primii ani îi dedicaseră limbii franceze (incluzând aici expresiile ei specifice, formele de adresare, personalități ca Napoleon, Richelieu și Talleyrand, esența iluminismului, geniul impresionismului și înclinația francezilor pentru *je ne sais quoi*), pe următorii îi petrecuseră studiindu-i pe englezi (incluzând aici ceaiul ca necesitate, regulile neplauzibile ale crichetului, eticheta vânătorii de vulpi, orgoliul neînduplecat, dar îndreptățit de a-l fi avut pe Shakespeare și importanța atotcuprinzătoare, atotdominatoare a tavernei). Mai recent însă, își îndreptaseră atenția spre Statele Unite.

Drept care astă-seară, lângă farfuriile lor aproape goale, se aflau două exemplare din *Democrația în America*, capodopera lui Alexis de Tocqueville. Pe Osip îl cam intimidase dimensiunea volumului, dar Contele îl asigurase că nici că există carte care să fixeze mai bine înțelegerea fundamentală a culturii americane. Așa că în ultimele trei săptămâni fostul colonel citise până târziu în noapte și venise în Salonul Galben cu nerăbdarea cu care vine un elev pregătit la examenul de bacalaureat. Și, după ce s-a declarat în asentimentul Contelui, care-și mărturisise iubirea pentru nopțile de vară, după ce l-a complimentat pentru *sauce au poivre* și și-a exprimat aprecierea pentru vinul roșu de Bordeaux, abia aștepta să se apuce de treabă.

– Un vin fermecător, într-adevăr, o friptură minunată și o minunată noapte de vară, a zis el. Dar nu trecem la carte?

– Ba da, sigur, a răspuns Contele, lăsând paharul pe masă. Să trecem la carte. De ce nu faceți dumneavoastră introducerea...

– Ei bine, mai întâi trebuie să spun că nu este *Chemarea strămoșilor.*

– Nu, a încuviințat el zâmbind. Sigur nu e *Chemarea strămoșilor.*

– Și trebuie să recunosc că, deși apreciez atenția lui Tocqueville la detalii, primul volum, care e despre sistemul politic al americanilor, mi s-a părut în general cam împiedicat.

– Da, a răspuns Contele, clătinând din cap înțelept. Se poate spune că primul volum e excesiv de amănunțit...

– Dar al doilea, despre trăsăturile societății lor, mi s-a părut absolut fascinant.

– Aici, nu sunteți singurul.

– De fapt, chiar din primul rând... Stați! Unde e? Aici: *Nu cred să existe în lumea civilizată nicio țară în care filozofiei să i se acorde mai puțină importanță decât în Statele Unite.* Ha! Asta ne spune ceva!

– Exact! a completat Contele chicotind.

– Și aici. Peste câteva capitole, vorbește despre patima lor ieșită din comun pentru bunăstarea materială. *Mințile americanilor,* scrie el, *sunt toate preocupate să satisfacă fiecare nevoie a corpului și să aibă grijă de confortul vieții.* Și asta era în 1840. Închipuiți-vă cum ar fi fost dacă i-ar fi vizitat pe la 1920!

– Ha! Să-i viziteze pe la 1920! Bine punctat, prietene!

– Dar ia ziceți-mi, Aleksandr, ce-ar trebui să înțelegem noi din afirmația că democrația e potrivită mai ales pentru industrie?

Contele s-a lăsat pe spate în scaun și și-a mișcat tacâmurile.

– Da. Problema industriei. Un subiect excelent în care să facem săpături, Osip. Chiar la esență. Dumneavoastră ce interpretare aveți?

– Eu te-am întrebat ce înțelegi dumneata, Aleksandr.

– Şi veţi afla negreşit. Însă, fiindu-vă îndrumător, ar fi o neglijenţă din partea mea să vă stric impresiile înainte să apucaţi să le exprimaţi personal. Să începem, deci, cu gândurile dumneavoastră proaspete.

Osip s-a uitat la Conte, care s-a întins după paharul de vin.

– Aţi citit cartea... Aleksandr...

– Bineînţeles că am citit cartea, a confirmat el, lăsând paharul pe masă.

– Adică aţi citit ambele volume, până la ultima pagină.

– Osip, prietene, o regulă fundamentală a studiului academic e aceea că este mai puţin important ca un student să citească o lucrare cuvânt cu cuvânt, mai important fiind ca el să aibă o oarecare familiaritate cu materia esenţială.

– Şi până la ce pagină a acestei lucrări a ajuns oarecarea dumneavoastră familiaritate?

– Hm... a răspuns Contele, deschizând la cuprins. Ia să vedem... Da, da, da, apoi s-a uitat la Osip: 87?

Un moment, colonelul l-a cercetat din priviri. După care a luat volumul lui Tocqueville şi l-a aruncat peste masă. Istoricul francez s-a izbit impetuos de o fotografie înrămată, cu Lenin adresându-se unei mulţimi în Piaţa Teatrului, iar sticla s-a spart şi a căzut pe jos zgomotos. Uşa de la Salonul Galben s-a deschis şi Goliat a năvălit înăuntru cu arma scoasă.

– Doamne ajută! a exclamat Contele, ridicând mâinile deasupra capului.

Pe punctul de a-i porunci paznicului să-i împuşte îndrumătorul, Osip a tras adânc aer în piept, după care pur şi simplu a clătinat din cap:

– E în regulă, Vladimir.

Vladimir a încuviinţat şi s-a întors la locul lui de pe culoar.

Osip a pus mâinile pe masă şi s-a uitat la Conte, aşteptând o explicaţie.

– Îmi pare rău, a spus acesta, sincer stânjenit. Am vrut s-o termin, Osip. De fapt, mi-am luat liber seara trecută ca să citesc ce mai aveam, dar au intervenit niște... împrejurări.

– Împrejurări?

– Împrejurări neașteptate.

– Ce fel de împrejurări neașteptate?

– O tânără domnișoară.

– O tânără domnișoară!

– Fiica unei vechi prietene. A apărut din senin și o să rămână la mine o vreme.

Colonelul s-a uitat la el parcă înmărmurit, după care a izbucnit în râs.

– Bine, bine, bine, Aleksandr Ilici! O tânără domnișoară stă la dumneata! De ce n-ai zis așa? Ești absolvit, vulpoi bătrân! Sau în cea mai mare parte. Însă tot o să discutăm despre Tocqueville al nostru, țin să subliniez! Iar dumneata o să citești până la ultima pagină. Acum însă eu nu te mai reții nicio secundă. Nu e atât de târziu, încât să nu mai poți gusta un caviar la Șaliapin. Apoi o poți duce în Piazza să dansați puțin.

– De fapt... e foarte tânără.

...

– Cât de tânără?

– Are cinci sau șase ani!

– Cinci sau șase ani!

– Aproape șase, aș zice.

– Găzduiți o copilă care are aproape șase ani.

– Da...

– La dumneata în cameră.

– Exact.

– Cât timp?

– Câteva săptămâni. Poate o lună. Dar nu mai mult de două...

– Înțeles, a zâmbit Osip, dând din cap.

– Ca să fiu sincer până la capăt, a recunoscut Contele, până acum vizita ei mi-a cam dat peste cap tabieturile de zi cu zi. E însă de aşteptat, bănuiesc, din moment ce abia a venit. După ce facem câteva mici schimbări şi are ocazia să se adapteze, totul ar trebui să fie ca înainte.

– Fără nicio îndoială, a încuviinţat Osip. Între timp, eu nu vă mai reţin.

Promiţându-i că o să-l citească pe Tocqueville până la următoarea întâlnire, Contele s-a scuzat şi s-a strecurat pe uşă, iar colonelul a luat sticla de vin. Cum era goală, a întins mâna peste masă, a apucat paharul Contelui, care mai avea ceva, şi şi-a turnat în al lui.

Oare-şi aducea aminte de vremurile când copiii lui aveau aproape şase ani? Când, înainte să se crape de ziuă, era tot o tropăială pe holuri? Când niciun obiect mai mic decât un măr nu era de găsit, până când te trezeai că e chiar sub piciorul tău? Când nu se citeau cărţi, nu se răspundea la scrisori şi nu se ducea la capăt niciun gând? Şi le amintea ca şi cum ar fi fost ieri.

– Fără nicio îndoială, a repetat cu un zâmbet întipărit pe faţă. După ce fac câteva mici schimbări, totul ar trebuie să fie ca înainte...

Oamenii mari n-ar trebui să alerge pe hol, era el de părere. Însă când l-a lăsat pe Osip era aproape unsprezece şi deja profitase prea mult de bunătatea Marinei. Aşa că, făcând o excepţie numai de data asta, a luat-o la goană pe hol, după colţ, şi a intrat într-un ins cu o barbă flendurită, care mergea în capul scărilor.

– Mişka!

– A! Aici erai, Saşa!

În clipa în care şi-a recunoscut vechiul prieten, primul lui gând a fost că va trebui să-l expedieze. Ce altceva putea să facă? Ori una, ori alta.

Dar, când s-a uitat la Mișka, și-a dat seama că e cu neputință. Se întâmplase ceva important, era limpede. Așa că, în loc să-l expedieze, l-a condus pe scări, urcând spre biroul lui, unde, după ce s-a așezat, Mișka se juca cu pălăria pe care o ținea în mâini.

– Nu trebuia să ajungi la Moscova mâine? a îndrăznit în sfârșit să-l întrebe, după o clipă de tăcere.

– Ba da, a răspuns vechiul lui prieten, dând nepăsător din pălărie. Dar am venit o zi mai devreme, la cererea lui Șalamov...

O cunoștință de-ale lor din vremea studenției. Viktor Șalamov era acum redactor-șef la *Goslitizdat*. El avusese ideea ca Mișka să îngrijească viitoarele volume ce cuprindeau scrisorile lui Anton Cehov, proiect la care Mișka trudea din 1934.

– A, a răspuns Contele, venindu-i inima la loc. Probabil că e aproape gata.

– Aproape gata! a repetat Mișka râzând. Chiar ai dreptate, Sașa. Aproape am terminat. De fapt, nu mai avem decât să scoatem un cuvânt.

Iată ce se întâmplase.

Dis-de-dimineață Mihail Mindici sosise la Moscova cu trenul de noapte de la Leningrad. Cum șpalturile erau în drum spre tipografie, Șalamov zisese că vrea să-l ducă pe Mișka la Casa Centrală a Scriitorilor pentru un dejun sărbătoresc. Însă când Mișka a ajuns în anticamera de la biroul redactorului-șef, cu puțin înainte de ora unu, Șalamov i-a cerut să se întoarcă la el la birou.

După ce s-au așezat, l-a felicitat că a făcut treabă bună. Apoi a mângâiat șpalturile, care, după cum se dovedea, nu erau în drum spre tipografie, ci zăceau chiar acolo, pe biroul redactorului-șef.

Da, era o treabă de nuanță și de erudiție, a recunoscut Șalamov. O pildă de cunoaștere. Exista însă o

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ

chestiune măruntă care trebuia rezolvată înainte să intre în tipar. O eliziune în scrisoarea din 6 iunie 1904.

Mișka știa bine scrisoarea. Era misiva aceea dulce-amară pe care Cehov i-o scrisese surorii lui, Maria, în care-și prezice revenirea completă cu numai câteva săptămâni înainte să moară. Fără îndoială că, în timp ce se culegea la mașina de scris, se sărise un cuvânt, ceea ce nu face decât să arate că, de oricâte ori ai revizui un șpalt, tot n-o să găsești niciodată toate scăpările.

– Să vedem, a zis Mișka.

– Aici, i-a arătat Șalamov, întorcând foile pentru ca Mișka să vadă cu ochii lui.

Berlin
6 iunie 1904
Dragă Mașa,

Îți scriu de la Berlin. Am fost aici toată ziua. La Moscova s-a făcut foarte frig și chiar a nins după ce ai plecat. Fără îndoială că am răcit pentru că e vreme rea, din pricina reumatismului mă dor brațele și picioarele, noaptea nu pot să dorm, am slăbit mult, am făcut injecții cu morfină, am luat mii de medicamente de tot felul, însă îmi amintesc cu recunoștință numai heroina Altschuller care mi s-a prescris odată. Oricum, apropiindu-se timpul de plecare, am început să-mi revin. Mi-a revenit pofta de mâncare și-am început să-mi fac singur injecții cu arsenic si așa mai departe, astfel încât joi am plecat în sfârșit din țară, foarte slab, cu niște picioare slabe, emaciate. Drumul a fost frumos, plăcut. Aici, la Berlin, mi-am luat o cameră comodă în cel mai bun hotel. Viața de aici mă bucură enorm și n-am mai mâncat de mult așa de bine și cu atâta poftă. Pâinea de aici e uimitoare, mă îndop cu ea, cafeaua e excelentă, iar cina e cu neputință de descris în cuvinte. Cei care n-au fost niciodată în străinătate habar n-au ce bună poate să fie pâinea. Ceai decent (noi

îl aveam pe-al nostru) nu au şi nici hors d'œuvres ca la noi, dar în rest, totul este splendid, deşi e mai ieftin decât în Rusia. Deja m-am îngrăşat, iar azi, deşi e răcoare, am făcut chiar drumul lung până la Tiergarten. Aşa că îi poţi spune Mamei şi oricui întreabă că mă însănătoşesc ori chiar că m-am însănătoşit deja... Etc. etc.

Al dumitale,

A. Cehov

Mişka a citit pasajul o dată, apoi încă o dată, încercând să-şi închipuie cum o fi arătat misiva originală. După patru ani, pe majoritatea le ştia pe de rost. Dar, oricât s-a străduit, tot n-a reuşit să identifice discrepanţa.

– Ce lipseşte? a întrebat în cele din urmă.

– A, a răspuns Şalamov, pe tonul cuiva care înţelege brusc o simplă încurcătură între prieteni. Nu e vorba că lipseşte ceva. E vorba că trebuie să scoatem ceva. Aici.

S-a întins peste birou ca să-i arate rândurile în care Cehov îşi împărtăşise primele impresii despre Berlin şi mai ales lauda pâinii minunate, precum şi observaţiile că ruşii care n-au călătorit habar n-au cât de bună poate să fie pâinea.

– Partea asta ar trebui scoasă?

– Da.

– Ca fiind nepotrivită.

– Dacă vreţi.

– Şi de ce, dacă nu vă supăraţi?

– De dragul conciziei.

– Deci ca să economisim hârtie! Şi, odată scos acest mic pasaj din 6 iunie, unde să-l pun? În bancă? În sertarul măsuţei de toaletă? În mormântul lui Lenin?

Povestindu-i Contelui schimbul de replici, Mişka vorbea din ce în ce mai tare, parcă din nou aprins de furie, după care a tăcut brusc.

– Și-apoi, Șalamov, a continuat după o clipă, Șalamov cel din tinerețea noastră, îmi zice că, din partea lui, n-am decât să trag pasajul ăsta cu tunul, dar de scos, trebuie scos. Deci știi ce am făcut, Sașa? Poți măcar să-ți închipui?

Ai putea trage concluzia că un om căruia îi place să se plimbe e un om care judecă drept, la cât timp petrece cugetând la cauze și efecte, la ramificații și repercusiuni. Însă Contele știa din experiență că omul căruia îi place să se plimbe e gata oricând să se repeadă. Cel care se plimbă e chinuit de logică, dar de o logică având mai multe fațete, așa că nu se poate apropia de o înțelegere limpede și nici nu se poate convinge. Dimpotrivă, e atât de nedumerit, că ajunge la cheremul celui mai mic capriciu, sedus de cel mai nesăbuit ori de cel mai nebunesc gest, aproape ca și cum nu s-ar fi gândit nici cât negru sub unghie.

– Nu, Mișka, a recunoscut Contele, parcă având o presimțire. Nu pot nici măcar să-mi închipui. Ce ai făcut?

Mișka și-a trecut degetele pe frunte.

– Ce-ar trebui să facă omul când dă piept cu așa o nebunie? Am scos pasajul. Apoi am ieșit din cameră fără un cuvânt.

Aflând deznodământul, Contele a simțit o mare eliberare. Dacă n-ar fi arătat ca un om învins, poate că vechiul lui prieten chiar ar fi zâmbit. Căci, trebuie să recunoaștem, împrejurările aveau ceva cu adevărat comic. Ar fi putut fi o poveste de Gogol, în care Șalamov joacă un consilier bine hrănit, impresionat de propriul lui rang. Și, auzind ce soartă-l așteaptă, pasajul ofensator ar fi putut să iasă pe fereastră și să se facă nevăzut pe veci – asta, până când o să apară iar, peste zece ani, de brat cu o contesă franțuzoaică, având un pince-nez și etalând *Légion d'honneur*.

Dar Contele era tot sobru.

– Ai perfectă dreptate, l-a consolat. Erau doar câteva propoziții. Cincizeci de cuvinte din câteva mii.

Una peste alta, Mihail avea de ce să fie mândru, a subliniat Contele. Un volum cu scrisorile lui Cehov era așteptat de mult. Promitea să inspire o întreagă nouă generație de erudiți și învățăcei, de cititori și scriitori. Și Șalamov? Cu nasul lui mare și ochii mici, Contele îl considerase întotdeauna un fel de dihor, iar omul nu lasă un dihor să-i spulbere sentimentul de împlinire ori motivul de sărbătoare.

– Uite ce e, prietene, a conchis zâmbind, ai venit cu trenul de noapte și ai pierdut dejunul. Asta e jumătate din problemă. Întoarce-te la hotel! Fă o baie! Mănâncă și bea un pahar cu vin! Dormi bine o noapte! Mâine-seară ne întâlnim la Șaliapin, cum am stabilit, închinăm un pahar în cinstea fratelui Anton și râdem copios pe seama dihorului.

Așa dorea Contele să-și liniștească vechiul prieten, să-l îmbărbăteze și să-l împingă încetișor spre ușă.

La ora 23:40 a coborât în sfârșit la parter și a ciocănit la Marina.

– Îmi cer scuze că am întârziat, i-a șoptit când i-a deschis ușa. Unde e Sofia? O iau sus.

– Nu e nevoie să vorbiți în șoaptă. Nu doarme.

– Ați ținut-o trează.

– Eu n-am ținut pe nimeni în niciun fel, s-a repezit ea. A insistat să vă aștepte.

Au intrat în cameră, unde fetița stătea pe un scaun într-o poziție desăvârșită. Văzându-l pe Conte, a sărit jos, s-a dus la el și l-a luat de mână.

Marina a ridicat din sprâncene, parcă spunând: *Vedeți...*

Și el a ridicat din sprâncene, parcă spunând: *Închipuiți-vă că...*

– Mulţumesc pentru cină, mătuşă Marina, i-a zis micuţa croitoresei.

– Mulţumesc că ai venit, Sofia.

Apoi fetiţa s-a uitat la el:

– Acum mergem?

– Sigur, draga mea.

Când au plecat, lui îi era clar că Sofia e gata să meargă la culcare. Fără să-i dea drumul la mână, l-a dus direct în hol, la ascensor, unde a apăsat pe butonul pentru etajul cinci, cu comanda *Presto*. Când au ajuns în clopotniţă, nu i-a cerut s-o ia în braţe, ci pur şi simplu l-a tras până la ultima treaptă. Iar când el i-a arătat ce ingenios e patul cel nou, ea abia dacă a băgat de seamă. S-a dus fuga să se spele pe dinţi şi să-şi pună cămaşa de noapte.

Când s-a întors din baie, în loc să se strecoare sub aşternuturi, s-a urcat pe scaunul de la birou.

– Nu eşti gata de culcare? a întrebat-o el surprins.

Ea s-a aplecat puţin în dreapta ca să se uite împrejurul lui. El, intrigat, a făcut un pas şi s-a întors – la ţanc să-l vadă pe paznicul cu pas lung al clipelor prinzându-şi din urmă fratele crăcănat, şi el paznic al clipelor ce trec. Cei doi fraţi s-au îmbrăţişat, arcurile s-au lăsat, roţile s-au învârtit şi ciocănelul minuscul al ceasului care sună de două ori a bătut miezul nopţii. Sofia, nemişcată, a ciulit urechile. Apoi, la a douăsprezecea bătaie, ultima, a sărit de pe scaun şi s-a urcat în pat.

– Noapte bună, unchiule Aleksandr! i-a spus şi, înainte să apuce s-o învelească, a şi adormit.

Fusese o zi lungă pentru Conte, una dintre cele mai lungi pe care le ţinea minte. Istovit, s-a spălat pe dinţi şi şi-a pus pijamaua aproape la fel de repede ca Sofia. După aceea s-a întors în dormitorul lor, a stins lumina şi s-a întins pe saltea, sub arcurile patului în care dormea ea. El

nu avea arcuri de pat, e drept, iar conservele de roșii abia țineau patul ei, pe care-l sprijinise astfel încât el să se poată întoarce într-o parte. Dar era, în mod cert, un pas înainte față de perspectiva de a dormi pe podeaua de lemn. Așadar, după o zi de care tatăl său ar fi fost mândru și auzind respirația delicată a micuței, a închis ochii și s-a pregătit să alunece într-un somn fără vise. Dar, din păcate, somnul n-a venit iute la prietenul nostru obosit.

Ca într-un horă în care dansatorii formează două rânduri pentru ca unul să iasă vesel la amvon, una dintre grijile lui ieșea tot timpul în față, se înclina flamboaiant, după care se așeza la coadă, astfel încât să intre următoarea grijă și să-și facă numărul.

Și care erau, de fapt, grijile lui?

Își făcea griji pentru Mișka. Deși chiar i se luase o piatră de pe inimă când înțelesese că prietenul lui e neliniștit din pricină că s-au tăiat patru propoziții de la pagina 300 din volumul al treilea, tot avea un fel de presimțire că cele cincizeci de cuvinte nu erau tocmai istorie...

Își făcea griji pentru Nina și călătoria ei spre răsărit. Nu auzise cine știe ce despre Sevvostlag, însă despre Siberia auzise atât cât să-și dea seama ce drum neprietenos își alesese...

Își făcea griji pentru micuța Sofia – și nu pentru că nu știa să-și taie friptura ori să-și schimbe hainele. Fie că lua cina în Piazza, fie că urca la etajul cinci cu ascensorul, o fetiță nu putea trece multă vreme neobservată la Metropol. Deși urma să stea cu el doar câteva săptămâni, înainte să se întoarcă Nina, cine știe ce birocrat putea să se prindă oricând unde stă și să-i interzică...

Și, în sfârșit, ca să fim sinceri până la capăt, trebuie să adăugăm că-și făcea griji pentru dimineața următoare, când, după ce o să-și rontăie biscuitul și o să-i fure lui căpșunile, Sofia o să se urce iar pe scaunul lui și o să se întoarcă să se uite la el cu ochii ei de un albastru-închis.

Viețile noastre fac parte dintr-un flux, poate inexorabil, și, cu toate că dormim în paturi comode, ne este dat să ne trezim cuprinși de neliniști – mari sau mici, reale sau închipuite. Adevărul e însă că el chiar avea de ce să-și facă griji pentru prietenul lui, Mișka.

Când a plecat de la Metropol, târziu, în noaptea de 21 iunie, Mihail Mindici a ascultat sfatul Contelui despre scrisoare. S-a dus direct la el la hotel, și-a făcut toaleta, a luat masa și s-a băgat în pat, gata să tragă un somn sănătos. Iar când s-a trezit s-a gândit mai cuprinzător la întâmplările din ziua precedentă.

În lumina dimineții, și-a dat seama că el, Contele, are perfectă dreptate, că e vorba despre doar cincizeci de cuvinte. Nu că i-ar fi cerut Șalamov să taie ultimele replici din *Livada de vișini* sau *Pescărușul*. Era un pasaj care ar fi putut să apară în corespondența oricui călătorea în Europa, pe care se pare că o scrisese Cehov însuși, fără să se gândească prea mult.

Numai că, după ce s-a îmbrăcat și a luat micul dejun târziu, când se îndrepta spre Casa Centrală a Scriitorilor, Mișka a trecut pe lângă statuia lui Gorki din Piața Arbațkaia, unde fusese cândva statuia lui Gogol cel gânditor. În afară de Maiakovski, Maxim Gorki fusese cel mai mare erou contemporan al lui Mișka.

– Aici a fost un om, a zis către sine (oprindu-se în mijlocul trotuarului, ignorând trecătorii), care odată scria cu o francheță adevărată, nesentimentală, că amintirile lui din tinerețe au devenit amintirile *noastre* de tinerețe.

Dar, după ce s-a stabilit în Italia, a fost momit înapoi în Rusia de Stalin în '34, a primit casa lui Riabușinski ca să poată conduce oamenii la putere ai realismului socialist, ca singurul stil artistic al întregului popor rus...

„Și care a fost rezultatul?" a întrebat Mișka statuia.

Bulgakov, terminat, nu mai scrisese un cuvânt de ani. Ahmatova nu mai făcea literatură. Mandelstam, care-şi executase deja sentinţa, se pare că fusese arestat din nou. Şi Maiakovski? O, Maiakovski...

Mişka s-a tras de firele din barbă.

Cât de îndrăzneţ îi prezisese el lui Saşa în '22 că cei patru o să se adune şi o să contrafacă o poezie nouă pentru Rusia. Improbabil, se poate. Însă exact asta făcuseră în cele din urmă. Poezia tăcerii.

„Da, şi tăcerea e un răspuns", zicea Mişka. „Tăcerea poate fi o formă de protest. Poate fi un mijloc de supravieţuire. Dar poate fi şi o şcoală de poezie, una cu propriul ei metru, cu figurile ei de stil, cu convenţiile ei. Una care nu trebuie scrisă cu stiloul ori cu creionul, ci care se poate scrie în suflet cu un revolver în piept."

Acestea fiind spuse, Mişka s-a întors cu spatele la Maxim Gorki şi la Casa Centrală a Scriitorilor, ducându-se la redacţia *Goslitizdat.* Acolo a urcat scările, a trecut pe lângă recepţioner şi a deschis uşă după uşă, până l-a găsit pe dihor într-o sală de conferinţe, conducând o şedinţă de redacţie. În mijlocul mesei erau platouri cu brânză, smochine şi hering, iar vederea lor, dintr-un motiv necunoscut, pur şi simplu l-a umplut de furie. Redactorii tineri şi reporterii, toţi tineri şi cumsecade – ceea ce pe Mişka îl înfuria şi mai mult – şi-au luat ochii de la Şalamov ca să vadă cine a dat buzna aşa pe uşă.

– Foate bine! a ţipat el. Văd c-aţi scos cuţitele. Azi ce-o să tăiaţi în două? *Fraţii Karamazov?*

– Mihail Fiodorovici! a răspuns Şalamov stupefiat.

– *Asta* ce e? a întrebat Mişka, arătând o tânără care se întâmpla să aibă în mână o felie de pâine cu hering. Pâine de la Berlin? Ai grijă, tovarăşe! Dacă mueşti fie şi o singură dată, Şalamov o să-ţi vină de hac dintr-un tun.

Mişka vedea că fata îl crede nebun, însă ea n-a făcut decât să pună la loc, pe masă, felia de pâine.

– Aha! a exclamat răzbunat.

Șalamov s-a ridicat, hotărât și concentrat.

– Ești supărat, Mihail, e clar. Mi-ar face plăcere să stăm de vorbă la mine în birou, mai târziu, despre orice te preocupă. Dar, după cum vezi, suntem în toiul unei ședințe. Și mai avem treabă multe ore...

– Treabă multe ore. De-asta nu mă îndoiesc.

Și Mișka și-a văzut de ce mai avea de făcut în ziua aceea, luând câte un manuscris din fața cuiva din personal și aruncându-l spre Șalamov.

– Avem statui de mutat! Avem replici de scos! Iar la cinci să nu cumva să ajungi târziu la baia cu tovarășul Stalin! Căci, dacă ajungi târziu, cine o să-l frece pe spate?

– Aiurează, a comentat un tânăr cu ochelari.

– Mihail... a pledat Șalamov.

– Viitorul poeziei rusești e *haiku*-ul, a urlat Mișka în chip de încheiere, iar apoi, când a ieșit, a trântit ușa foarte satisfăcut.

De fapt, gestul l-a satisfăcut atât de tare, că după aceea a trântit toate ușile până în strada de dedesubt. Și, ca să împrumutăm o expresie, care a fost rezultatul?

Într-o zi, autoritățile află esența comentariilor lui Mișka. Într-o săptămână, erau deja pe hârtie, cuvânt cu cuvânt. În august a fost poftit la un interogatoriu la sediul NKVD din Leningrad. În noiembrie a fost adus în fața uneia dintre troicile ilegale din epocă. Iar în 1939 era deja într-un tren care mergea în Siberia și în tărâmul răzgândirii.

Contele avea și de ce să-și facă griji că șederea Sofiei se va observa. Căci nu doar că i-a fost remarcată prezența, ci la două săptămâni după sosirea ei a și venit o scrisoare către un birou administrativ de la Krelim, în care se afirmă că o Fostă Persoană aflată în arest la domiciliu la ultimul etaj al Hotelului

Metropol are în grijă un copil de cinci ani, ai cărui părinți sunt necunoscuți.

Când a ajuns, epistola a fost citită cu mare atenție, ștampilată și trimisă la un birou superior, unde a fost contraștampilată și trimisă două etaje mai sus. Acolo a aterizat la genul acela de birou la care cu o întorsătură de stilou poți alunga matroanele de la orfelinatul de stat.

Oricum, întâmplarea a făcut ca, după o examinare superficială a asociaților acestei Foste Persoane, să se ajungă la o anumită actriță ca o salcie, care era de ani întregi amanta unui comisar rotofei, numit recent în Politburo. Într-un birouaș decolorat, într-o ramură guvernamentală nespus de birocratică, în general e greu să-ți închipui lumea din exterior așa cum e. Însă nu e niciodată greu să-ți închipui ce poți să pățești dacă pui mâna pe fiica ilegitimă a unui membru din Politburo și o duci la orfelinat. O astfel de inițiativă ar fi premiată cu nepăsare și cu o țigară.

Ca atare, s-au făcut săpături cu cea mai mare discreție. Au ieșit la iveală indicii că se prea poate ca respectiva actriță să aibă o relație cu acel membru din Politburo de cel puțin șase ani. În plus, un angajat al hotelului a confirmat că, în ziua în care a intrat în hotel fetița, era și actrița acolo. Toate informațiile strânse în urma cercetărilor au ajuns într-un sertar, sub cheie (în ideea că poate într-o zi vor fi de folos). Iar scrisorica fatală care declanșase săpăturile a ajuns pe foc, apoi la coșul de gunoi, unde-i era locul.

Așa că da, Contele avea toate motivele să-și facă griji pentru Mișka, Nina și Sofia. Dar oare avea de ce să-și facă griji și pentru dimineața următoare?

După ce și-a făcut fiecare patul și și-a rontăit biscuitul, Sofia s-a cățărat pe scaunul de la birou, dar nu s-a holbat la el în expectativă, ci a desfășurat o litanie de

întrebări suplimentare despre Ceasul Leneș și familia lui, de parcă și le-ar fi formulat în somn.

Iar în zilele ce-au urmat, deși se fălea de mult că poate spune o poveste iute ca gândul, subliniind doar ce e mai important, n-a avut încotro și a devenit un maestru al digresiunii, al observației parentetice, al notei de subsol, după care a învățat chiar și să anticipeze întrebările necruțătoare ale fetiței înainte ca ea să i le pună.

Când grijile noastre se ciocnesc cu nevoia de a dormi, spune înțelepciunea populară, cel mai bun remediu e să numeri oi pe o pajiște. Dar, preferând mielul mai degrabă în crustă de ierburi, servit cu vin roșu, Contele avea altă metodă. În timp ce asculta cum respiră Sofia în somn, se întorcea la momentul în care se trezise pe podeaua de lemn și, reconstituindu-și sistematic diversele vizite în hol, în Piazza, la Boiarski, în apartamentul Annei, la subsol și în biroul Marinei, calcula atent câte trepte urcase sau coborâse într-o zi. Urca și cobora în gând, numărând treaptă după treaptă, până când, la ultima urcare spre ceasul care sună de două ori, a ajuns la mărețul total de 59, clipă în care a alunecat într-un somn bine-meritat.

Addenda

– Unchiule Aleksandr...?
– Sofia...?
– Eşti treaz, unchiule Aleksandr?
...
– Acum sunt, draga mea. Ce s-a întâmplat?
...
...
– Am lăsat-o pe Puşa în cameră la mătuşa Marina.
...
– A, da...

1946

Sâmbătă, 21 iunie 1946, când soarele s-a înălțat deasupra Kremlinului, o siluetă singuratică a urcat încet treptele de pe cheiul râului Moskva, a trecut apoi pe lângă Catedrala Sf. Vasile și a ajuns în Piața Roșie.

Imbrăcată într-un palton de iarnă ponosit, când mergea trăgea piciorul drept într-un mic semicerc. Altă dată, într-o zi de vară, combinația de haină ponosită și mers împiedicat poate că ar fi scos-o în evidență. Numai că în 1946 în fiecare cotlon al capitalei mergeau șontâc-șontâc oameni în haine de împrumut. În toate orașele din Europa mergeau oameni șontâc-șontâc.

În după-amiaza aceea piața era aglomerată ca într-o zi de târguieli. Femei în rochii înflorate zăboveau sub arcadele fostului Magazin de Stat. La porțile Kremlinului, în față, niște școlari se cățărau pe două rezervoare retrase, sub ochii vigilenți ai soldaților în uniformă albă, așezați la o anumită distanță unul de altul, stând cu mâinile atârnându-le la spate. Iar de la intrarea din mormântul lui Lenin șerpuia o coadă de o sută cincizeci de cetățeni.

Omul în palton ponosit s-a oprit o clipă să admire cât de disciplinați sunt țăranii care stau la coada asta lungă. În față erau opt uzbeci cu mustăți ofilite, care-și puseseră cele mai bune haine de mătase. După ei veneau patru fete din est, cu cozi împletite, lungi, și coroniță brodate în culori tari. Urmau zece muzicanți din Georgia și așa mai departe, și așa mai departe – fiecare, cu înfățișarea lui, aștepta ce aștepta în spatele celuilalt să se reculeagă pios în fața rămășițelor pământești ale unui om care murise în urmă cu mai bine de douăzeci de ani.

Dacă altceva n-am învățat niciodată, cugeta silueta singuratică, zâmbind chinuit, măcar am învățat să stăm la coadă.

Unui străin sigur i s-ar fi părut că Rusia s-a transformat în țara a zece mii de cozi. Era coadă în stațiile de tramvai, coadă la aprozar, coadă la agențiile de muncă, educație și cazare. Însă, de fapt, nu erau zece mii de cozi și nici măcar zece. Era o singură coadă atotcuprinzătoare, care străbătea unduindu-se toată țara și apoi se întorcea, în timp. Iată măreața inovație a lui Lenin: o coadă universală și infinită, asemenea proletariatului însuși. O înființase prin decret în 1917 și el, personal, se așezase primul la coadă, în timp ce tovarășii lui își dădeau coate să se așeze după el. Rușii și-au luat locul unul câte unul, coada s-a făcut din ce în ce mai lungă, până a ajuns să semene cu viața în toate felurile: la coadă se legau prietenii și se aprindeau pasiuni, la coadă se învăța răbdarea, la coadă se deprindeau bunele maniere și chiar și înțelepciunea.

Dacă ești dispus să stai la coadă opt ore ca să cumperi o bucată de pâine, se gândea silueta singuratică, atunci, ce mai însemnă o oră-două, cât stai la coadă să vezi gratis cadavrul unui erou?

Trecând prin locul unde se crezuse cândva că-i șade bine să stea Catedralei Kazan, a făcut dreapta și a mers

mai departe. Dar când a intrat în Piața Teatrului s-a oprit. Căci, uitându-se de la Palatul Sindicatelor la Teatrul Balșoi, apoi la Malîi Teatr, iar în cele din urmă la Hotelul Metropol, n-a putut să nu se minuneze că atâtea fațade vechi erau intacte.

Cu cinci ani în urmă nemții lansaseră Operațiunea Barbarossa, ofensivă în care peste trei mii de soldați aduși de la Odessa la Marea Baltică au traversat frontiera rusă.

Când a început acțiunea, Hitler a estimat că Wehrmacht o să învingă Moscova în patru luni. După ce se făcuseră stăpâne pe Minsk, Kiev și Smolensk, la sfârșitul lui octombrie, forțele germane avansaseră deja aproape o mie de kilometri și se apropiau de Moscova dinspre sud și nord, în formație clește clasică. În câteva zile, orașul avea să fie prizonierul artileriei lor.

Capitala însă era deja ținutul fărădelegii. Străzile geameau de refugiați și dezertori care dormeau în tabere improvizate și găteau la foc deschis mâncare furată. Guvernul urma să-și mute sediul la Kuibișev, așa că cele șase poduri din oraș au fost minate ca să fie gata pentru demolare în orice clipă. Din focurile în care ardeau dosarele secrete se înălțau fuioare de fum deasupra zidurilor Kremlinului, iar muncitorii din fabrici, neplătiți de luni întregi, nu vedeau cu ochi buni ferestrele întotdeauna luminate de la vechea fortăreață, care se stingeau una câte una.

Dar în după-amiaza zilei de 13 octombrie, un observator care ar fi stat chiar acolo unde stătea acum rătăcitorul nostru istovit ar fi fost martor la o întâmplare tulburătoare. Un grupșor de muncitori supravegheați de poliția secretă cărau scaune de la Teatrul Balșoi la stația de metrou Maiakovski.

Mai târziu în seara aceea s-au strâns pe peron toți membrii din Politburo, la treizeci de metri sub suprafața orașului. Simțindu-se apărați de artileria germană care nu putea ajunge acolo, la ora nouă s-au așezat la o masă lungă, care gemea de mâncare și băutură. La scurt timp după aceea a intrat în stație un singur vagon, s-au deschis ușile și din el a ieșit Stalin în uniformă militară. Luându-și locul de drept în capul mesei, Mareșalul Soso le-a spus că a convocat conducerea Partidului într-un dublu scop. Mai întâi, pentru a-i anunța că sunt liberi să meargă la Kuibișev, dar că el, unul, nu are nicio intenție să plece nicăieri. O să rămână la Moscova până o să se verse și ultima picătură de sânge rusesc. În al doilea rând, i-a anunțat că pe 7 noiembrie o să aibă loc în Piața Roșie comemorarea anuală a Revoluției, ca de obicei.

Mulți moscoviți aveau să țină minte parada ca pe un moment crucial. Să audă *Internaționala* plină de avânt, acompaniată de cincizeci de mii de cizme, în timp ce conducătorul stând sfidător la tribună le călea încrederea și le întărea hotărârea. În ziua aceea, aveau să-și amintească, soarta s-a întors definitiv.

Alții însă aveau să arate spre cei șapte sute de mii de militari pe care Soso îi ținuse în rezervă în Orientul Îndepărtat și care, deși avea loc o festivitate, traversau țara ca să-i dea o mână de ajutor Moscovei. A nins, aveau să rețină alții, în douăzeci și opt din cele treizeci și una de zile din decembrie, iar forțele Luftwaffe au fost pur și simplu țintuite la pământ. N-a durut pe nimeni, e limpede, că temperatura medie a scăzut la –20 de grade, o vreme la fel de străină Wehrmacht-ului ca forțelor lui Napoleon. Oricare va fi fost motivul, cu toate că au ajuns în doar cinci luni de la frontiera rusă la periferia Moscovei, trupele lui Hitler n-au intrat niciodată pe porțile orașului. După ce luaseră prizonieri peste un milion de oameni și curmaseră un milion de vieți, aveau

să-şi înceapă retragerea în ianuare 1942, lăsând, absolut surprinzător, oraşul intact.

Păşind din curbă, silueta noastră singuratică i-a făcut loc unui june ofiţer pe motocicletă, însoţit de o fată într-o rochie de un portocaliu-aprins. A trecut printre cele două avione de luptă nemţeşti care fuseseră capturate şi erau acum expuse în piaţa dezmembrată. Iar după aceea a luat-o pe lângă intrarea principală de la Metropol, a dat colţul şi s-a făcut nevăzută pe aleea din spatele hotelului.

Antichităţi, antiteză, accident

La ora 13:30, Contele Aleksandr Ilici Rostov era în biroul directorului de la Hotelul Metropol, unde s-a aşezat pe scaunul din faţa biroului la care stătea un ins cu cap mic şi purtare aleasă.

Când primise convocarea de la Episcop în Piazza, se gândise că e urgent, de vreme ce trimisul îl aşteptase să termine de băut din ceşcuţă ca să-l conducă prompt în apartamentul oficialului. Numai că, după ce el a intrat acolo, Episcopul abia a catadicsit să ridice privirea din hârtiile pe care le semna. În schimb, i-a făcut semn cu stiloul în mână, invitându-l să ia loc pe scaunul gol şi sugerând că isprăveşte într-o clipă.

– Mulţumesc, i-a spus Contele, primind invitaţia nepăsătoare cu o nepăsătoare înclinare din cap.

Aşa că în minutele următoare, neavând ce face, a studiat biroul, care suferise o transformare după ce nu-i mai aparţinuse lui Josef Halecki. Biroul acestuia se păstrase, dar nu mai era impresionant de gol. Erau pe el şase teancuri de hârtie, un capsator, un toc şi *două* telefoane (probabil pentru ca Episcopul să pună în aşteptare

Comitetul Central în timp ce sună la Politburo). În locul fotoliului grena pe care se întindea altădată bătrânul polonez erau acum trei fișete gri, cu încuietoare din oțel strălucitor, care-ți atrăgeau atenția. Iar în locul minunatelor scene de vânătoare care împodobiseră cândva panelurile de mahon erau acum portretele domnilor Stalin, Lenin și Marx.

Nespus de satisfăcut după ce a semnat douăsprezece foi de hârtie, Episcopul a făcut un al șaptelea teanc la marginea biroului, a înlocuit tocul și l-a privit în ochi pentru prima dată.

– Bănuiesc că dumneata te trezești devreme, Aleksandr Ilici, a zis după o clipă de tăcere.

– Da, oamenii care au un țel se trezesc în general devreme.

Episcopului i-a tresărit ușor colțul gurii.

– Da, desigur. Oamenii care au un țel.

A întins mâna peste birou să netezească cel mai proaspăt teanc de hârtii.

– Și iei micul dejun pe la șapte...?

– Da.

– Atunci, la opt citești ziarul în hol.

Du-te încolo! își zicea Contele. Întrerupi ultimelele momente ale unui dejun absolut încântător cu o convocare pe care ți-o pune cineva în mână. Înseamnă că ai ceva de gând. Dar trebuie să fie mereu pe după plop? N-ar fi mai ușor să întrebe direct? Ori nu-i place așa? Oare o să reconstituie minut cu minut ce face el într-o zi obișnuită, când peste nici o oră urma să se întrunească Triumviratul?

– Da, a confirmat Contele cam scos din răbdări. Dimineața citesc ziarele de dimineață.

– Dar în hol. Cobori în hol.

– Întotdeauna cobor să citesc comod în hol.

Episcopul s-a lăsat pe spate și, o fracțiune de secundă, a zâmbit:

– Atunci, probabil ești la curent cu incidentul care a avut loc azi-dimineață pe coridorul de la etajul patru, la opt fără un sfert...

Acum, pentru conformitate, Contele se trezise când era trecut de șapte. Făcuse cincisprezece genuflexiuni și cincisprezece întinderi, își băuse cafeaua, își rontăise biscuitul, își mâncase fructul (azi, o mandarină), se spălase, se bărbierise și se îmbrăcase, o sărutase pe frunte pe Sofia, apoi plecase din dormitor cu gândul să citească ziarul în fotoliul lui preferat din hol. După aceea coborâse un etaj, ieșise prin clopotniță și traversase coridorul până la scara principală, după cum îi era obiceiul. Dar, întorcându-se pe palierul de la etajul cinci, auzise oarece zgomot dedesubt.

Prima impresie fusese că urlă cincisprezece voci în douăzeci de limbi. Și se trântește și o ușă, se sparge o farfurie și zboară și ceva ce seamănă clar cu o pasăre. Când a ajuns la etajul patru, pe la 07:45, a dat de un adevărat talmeș-balmeș.

Aproape toate ușile erau deschise și aproape toți clienții erau pe coridor. Printre ei, doi ziariști francezi, un diplomat elvețian, trei negustori de blană uzbeci, un reprezentant al Bisericii Romano-Catolice și un tenor repatriat, cu familia lui de cinci membri. Majoritatea erau încă în pijama și făceau cu mâna, gesticulând în exces, în timp ce trei gâște gâgâiau și dădeau din aripi printre picioarele lor.

Câteva dintre femei erau terorizate, de parcă s-ar fi năpustit Harpiile pe ele. Soția tenorului se ascundea după pieptul uriaș al soțului, iar Kristina, una dintre cameristele de la hotel, se lipise de perete, strângând o

tavă goală la piept, în timp ce pe jos erau răspândite tacâmuri și kasha.

Când cei trei fii ai tenorului și-au arătat forța și s-au apucat să alerge în trei direcții după cele trei păsări, ambasadorul de la Vatican l-a apostrofat pe tenor pentru purtarea lor. Tenorul, care știa două-trei vorbe în italiană, l-a informat pe prelat *(fortissimo)* că nu e un om cu care să te joci. Diplomatul elvețian, care vorbea fluent și rusă, și italiană, întruchipa el însuși celebra neutralitate a țării sale: i-a ascultat pe amândoi fără să scoată o vorbă. Când prelatul a făcut un pas în față ca să se impună pontifical, una dintre gâște, prinsă la colț de fiul cel mare al tenorului, i-a țâșnit printre picioare și a dat năvală la el în apartament, clipă în care s-a năpustit pe hol o tânără doar într-un chimono albastru, care în mod sigur nu reprezenta Biserica Romano-Catolică.

Se pare că între timp tărăboiul îi trezise pe oaspeții cazați la etajul cinci, căci unii coborau să vadă de ce atâta zarvă. Primul era un general american – o mutră dintr-o bucată, o mostră de ceea ce numim „Marele Stat Texas". După ce a evaluat repede situația, generalul a înșfăcat o gâscă de gât. Viteza lui le-a dat încredere celorlalți. Câțiva chiar l-au ovaționat. Asta, înainte să-i sucească gâtul cu mâna cealaltă. Tânăra în chimono albastru a țipat, fiica tenorului a izbucnit în lacrimi, iar diplomatul elvețian l-a apostrofat aspru. Văzându-se împiedicat să-și ducă la bun sfârșit acțiunea pe care era hotărât s-o comită, generalul s-a arătat exasperat că civilii sunt neisprăviți, s-a dus în apartamentul prelatului și a azvârlit zburătoarea pe geam.

Neînduplecat în dorința de a face ordine, generalul s-a întors într-o clipă și a prins dibace și a doua gâscă. Numai că, atunci când a întins mâna în care-o ținea ca să-i arate cinstitei adunări că are intenții pașnice, i s-a desfăcut cordonul de la halat, lăsând la vedere o pereche

de chiloți verzi ca măslina, de sezon, la vederea cărora soția tenorului a leșinat.

Uitându-se de pe palier la toată tevatura, Contele a simțit că mai e cineva lângă el. S-a întors și a dat de ajutorul generalului, un tranca-fleanca pe care-l știa de la Șaliapin, unde era de-al casei. Observând toată scena dintr-o privire, individul a murmurat satisfăcut, după care a comentat, dar nu spre cineva anume:

– Ce-mi mai place hotelul ăsta!

Știa, deci, Contele ce s-a întâmplat la opt fără un sfert pe coridorul de la etajul patru? La fel de bine am putea să întrebăm dacă Noe știa de Potop ori Adam de măr. Bineînțeles că știa. Nimeni de pe fața pământului nu știa *mai* bine decât el. Dar oare de ce fusese întrerupt înainte să-și termine cafeaua?

– Da, știu ce s-a întâmplat, a confirmat el, căci întâmplarea a făcut să trec pe palier chiar atunci.

– Deci ai văzut cu ochii *dumitale* tărăboiul...?

– Da, mai întâi am văzut că se despachetează antichitățile. Totuși, nu-mi e clar de ce mă aflu aici.

– Sunteți în întuneric.

– Sunt năuc, de fapt. Sunt intrigat.

– Desigur.

După ce a tăcut o clipă, Episcopul i-a oferit cel mai ecleziastic zâmbet al lui. După aceea, ca și cum ar fi fost cel mai normal lucru din lume să te plimbi printr-un birou când ești în toiul unei discuții, s-a ridicat și s-a dus la perete, unde a îndreptat vesel portretul Domnului Marx, care, pentru că alunecase de pe agățătoarea lui, submina autoritatea ideologică a încăperii.

– Înțeleg de ce, descriind evenimentele, ați ales să nu spuneți *tărăboi*, ci *antichități*, a continuat Episcopul, întorcându-se spre el. Căci *antichități* sugerează ceva cumva copilăresc...

Contele s-a gândit o clipă.

– Nu vă gândiți la băieții tenorului?

– Nu tocmai. La urma urmei, gâștele fuseseră închise într-o colivie din cămara de la Boiarski.

– Insinuați că are vreo legătură cu Emil?

Episcopul i-a ignorat întrebarea și s-a întors la locul lui de la birou.

– La Hotelul Metropol, l-a informat pe Conte, deși nu era cazul, vin eminenți oameni de stat și artiști renumiți. Când intră pe ușă au dreptul să se aștepte la un confort fără egal, la servicii desăvârșite și la dimineți fără tărăboi. Voi avea grijă să descurc iețele, se înțelege.

– Ei bine, a răspuns Contele ridicându-se de pe scaun, dacă e vorba despre a descurca iețele, sunt sigur că pentru asta nimeni nu e mai potrivit.

Ceva oarecum copilăresc, a îngăimat Contele când a ieșit din apartamentul lui. *Dimineți cu tărăboi...*

Episcopul îl credea cumva prost? Își închipuia cumva că nu pricepe unde bate? Ce insinuează? Că are de-a face cumva cu micuța Sofia?

Nu numai că știa exact unde bate, ci ar fi putut și să-l contrazică, insinuând câte ceva, și nu oricum, ci în metru iambic. Dar ideea că ar avea de-a face cu Sofia nu avea niciun temei, era o gogoriță care îl revolta, așa că nu *merita* să-i răspundă.

Acum, trebuia să recunoască, e drept, că Sofia era jucăușă, cum ar trebui să fie orice copil de treisprezece ani. Nu era însă o hahaleră. Sau o pacoste. Sau o terchea-berchea. De fapt, chiar când se întorcea el din biroul directorului, iat-o în hol, aplecată peste un manual greu. O imagine familiară oricărui membru al personalului de la Metropol. Stătea ore în șir pe fotoliul ăla și învăța pe de rost capitale, conjuga verbe și rezolva probleme cu X sau Y. Cu aceeași râvnă deprindea lucrul

de mână cu Marina și învăța să facă sosuri cu Emil. Întrebați pe oricine o cunoaște și o să vă spună că e studioasă, timidă și bine-crescută sau, într-un cuvânt, *cuminte.*

Urcând pe scară la etaj, Contele enumera faptele relevante ca un jurist: în opt ani, Sofia nu avusese nicio izbucnire. Se spălase pe dinți în fiecare zi și plecase la școală fără crâcnire. Când trebuia să strângă ceva, să facă ceva ori să-și mănânce mazărea, se supunea fără să se plângă. Și micul joc pe care-l născocise și pe care îi plăcea atât de mult să-l joace se baza pe o calitate a greutății dincolo de vârsta ei.

Se juca în felul următor:

Stăteau amândoi undeva în hotel, să zicem că citeau la ei în birou, sâmbătă dimineața. Când bătea de douăsprezece, Contele lăsa cartea, se scuza și se ducea în vizita lui săptămânală la frizer. După ce cobora un șir de trepte până în clopotniță și traversa coridorul până la scara principală, cobora încă cinci etaje, până la subsol, unde, după ce trecea de florărie și de chioșcul de ziare, intra la frizerie numai ca să dea de... Sofia, care citea liniștită pe banca de lângă perete.

Evident, în zadar rostea numele Domnului și scăpa orice avea în mână (anul acesta, până acum trei cărți și un pahar de vin).

Lăsând la o parte ideea că un astfel de joc îi putea fi fatal unui om care se apropia de șaizeci de ani, iscusința tinerei domnișoare merita toată admirația. Din câte se pare, ajungea cât ai clipi din ochi dintr-un capăt în altul al hotelului. În decursul anilor, descoperise toate coridoarele secrete, toate pasajele dosnice și toate ușile de legătură din hotel, dezvoltându-și un simț al timpului ieșit din comun. Dar cel mai mult te impresiona să vezi ce nepământesc de odihnită era când dădeai de ea. Căci, oricât de departe sau oricât de repede ar fi mers, nu trăda nici urmă de oboseală. Nicio bătaie de inimă, nicio

gâfâială, nicio picătură de sudoare pe frunte. Nu chicotea, nu schița nici cel mai mic zâmbet. Dimpotrivă. Cu o expresie de făptură studioasă, timidă și bine-crescută, îl saluta pe Conte dând din cap prietenește și, uitându-se iar în carte, dădea pagina cuminte.

Gândul că un copil așa de bun ar conspira să dea drumul la gâște era pur și simplu excentric. Era ca și cum ai acuza-o că vrea să răstoarne Turnul Babel ori să spulbere nasul Sfinxului.

Ea își mânca supa în bucătărie, e adevărat, când *chef*-ul a fost informat prima oară că un anumit diplomat elvețian, care comandase friptura de gâscă, își exprimase îndoiala că pasărea ar fi proaspătă. Iar ea, se știe, îi era devotată unchiului Emil. Dar, chiar și așa, cum să poată o fată de treisprezece ani să dea drumul la trei păsări adulte, la etajul patru dintr-un hotel internațional, la ora șapte dimineața, și să nu se descopere? Însăși ideea, a conchis Contele când a deschis ușa să intre la el în cameră, sfida rațiunea, sfida legile naturii și îți lua...

– *Iesu Christi!*

Sofia, care cu o clipă în urmă era în hol, stătea la biroul Marelui Duce, aplecată cu sârg asupra tomului ei.

– O, bună, Papa! i-a zis fără să ridice privirea.

...

– Din câte se pare, acum nu se mai consideră că politețea îți cere să-ți ridici ochii de la ce faci când intră un domn.

Sofia s-a întors pe scaun:

– Scuze, Papa. Eram cufundată în lectură.

– Hmmm... Și ce lectură?

– Un eseu despre canibalism.

– Un eseu despre canibalism!

– De Michel de Montaigne.

– A, da. Bine. Iată un timp petrecut cu folos, nu mă îndoiesc, a recunoscut el.

Michel de Montaigne...? s-a întrebat el însă, îndreptându-se spre birou. După aceea s-a uitat pe furiș la piciorul biroului.

...

– E *Anna Karenina?*

Sofia s-a uitat unde i-a arătat.

– Da, cred că da.

– Dar ce face acolo?

– Era cea mai apropiată de Montaigne ca grosime.

– Ca grosime!

– E ceva greșit?

...

– Tot ce pot spune e că Anna Karenina nu te-ar fi pus niciodată pe *dumneata* sub birou doar pentru că ai fi mai groasă decât Montaigne.

– Însăși ideea e absurdă, zicea Contele. Cum să poată o fată de treisprezece ani să dea drumul la trei gâște zdravene pe două șiruri de trepte, fără să-și dea seama nimeni? În plus, întreb și eu, îi stă ei în fire o asemenea purtare?

– Bineînțeles că nu, a răspuns Emil.

– Nu, în niciun caz, a fost de acord și Andrei.

Cei trei domni au clătinat din cap nespus de indignați.

Când lucrezi mulți ani cu cineva, un avantaj e că poți trece iute peste sporovăiala de zi cu zi ca să ai mai mult timp să discuți lucruri mai serioase – cum ar fi reumatismul, tranzitul public inadecvat și meschinăria celor avansați din motive inexplicabile. După douăzeci de ani, membrii Triumviratului știau și ei câte ceva despre oamenii înguști la minte, ascunși după teancuri de hârtii, și despre așa-zișii gurmanzi de la Geneva, care nu făceau deosebirea între gâscă și ieruncă.

– E revoltător! comenta Contele.

– Fără îndoială.

– Şi să mă chemi cu o jumătate de oră înainte de şedinţa noastră zilnică, la care nu ducem niciodată lipsă de subiecte importante...

– Chiar aşa, l-a susţinut Andrei. Ceea ce îmi aduce aminte, Aleksandr...

– Da?

– Astă-seară, înainte să deschidem, ar putea să mătură cineva liftul de mărfuri?

– Sigur. E murdar?

– Mă tem că da. Nu ştiu cum se face că e plin de pene...

Rostind aceste cuvinte, Andrei s-a scărpinat la buza de sus cu unul dintre degetele lui legendare, în vreme ce Emil s-a prefăcut că soarbe din ceai. Şi Contele? A deschis gura, cât se poate de hotărât să fie la unison cu ei, să dea o replică din acelea pe care le dai la repezeală, dar care rămân de pomină şi după aceea sunt citate de alţii ani la rând.

Dar uite că ciocăneşte cineva la uşă şi intră tânărul Ilia, cu lingura lui de lemn.

Emil îşi pierduse în Marele Război Patriotic sezonierii din echipaj, unul câte unul, chiar şi pe Stanislav, cel care fluiera. Cum toţi cei apţi fizic aveau să ajungă după aceea în armată, fusese obligat să-şi umple bucătăria cu puberi. Aşa se face că Ilia, angajat în 1943, fusese avansat în 1945 şi era primul ca rang după *chef*, pentru că, fiind bătrân din cale-afară la vârsta lui de nouăsprezece ani, avea vechime. În semn de încredere în calităţile lui profesionale, Emil îl dotase cu o lingură, în loc de cuţit.

– Ei? l-a întrebat bucătarul, privindu-l nerăbdător.

Ilia a şovăit. Atunci Emil s-a uitat la ceilalţi doi din Triumvirat şi a dat ochii peste cap, vrând să întrebe *Vedeţi ce trebuie să înghit eu?*. Apoi s-a întors spre ucenic:

– După cum vede toată lumea, suntem oameni cu treburi. Se pare însă că ai să ne spui ceva foarte

important, de vreme ce ne întrerupi. Atunci, abia aşteptăm, nu mai avem răbdare.

Tânărul a deschis gura, însă, în loc să vorbească, pur şi simplu a arătat cu lingura spre bucătărie. Urmărindu-l cu privirea, membrii Triumviratului s-au uitat pe fereastră şi au văzut lângă uşa de la scara din spate un suflet nefericit, într-un palton de iarnă ponosit. Zărindu-l, Emil s-a făcut roşu.

– Cine i-a dat drumul aici?

– Eu, domnule.

Bucătarul s-a ridicat aşa de brusc, că aproape că a dărâmat scaunul. Şi, aşa cum ar smulge un comandant epoleţii de pe umărul unui soldat rătăcitor, i-a smuls lingura din mână lui Ilia.

– Carevasăzică acum eşti Comisarul Netoţilor, nu? Cum m-am întors cu spatele, cum ai fost avansat Secretar General al Cârpacilor?

Tânărul a făcut un pas în spate.

– Nu, domnule. Nu am fost avansat.

Emil a dat în masă cu lingura, care a fost cât pe ce să se rupă în două.

– Evident că n-ai fost! De câte ori ţi-am zis să nu bagi cerşetori în bucătărie? Nu-nţelegi că, dacă-i dai o coajă de pâine azi, mâine vine cu cinci amici şi poimâine cu cincizeci?

– Da, domnule, dar... dar...

– Dar... dar... ce?

– N-a cerut mâncare.

– Poftim?

– A întrebat de Alekandr Ilici, a arătat tânărul spre Conte.

Andrei şi Emil l-au privit surprinşi. Iar Contele s-a uitat pe fereastră la cerşetor. Apoi, fără să scoată un cuvânt, s-a ridicat de pe scaun, a ieşit şi şi-a luat în braţe camaradul de fapte bune, pe care nu-l mai văzuse de opt ani lungi.

Deși nu-l cunoscuseră niciodată pe străinul acela, imediat ce au auzit cum îl cheamă, și Andrei, și Emil au știut exact cine e: cel care locuise cu Contele deasupra cizmăriei, cel care mersese peste o mie cinci sute de kilometri, crescând cam câte cinci metri, cel care-i iubea pe Maiakovski și Mandelstam, judecați, ca atâția alții, și condamnați în baza Articolului 58.

– De ce nu vă faceți comod? i-a sugerat Andrei, gesticulând cu mâna. Puteți folosi biroul lui Emil.

– Da, s-a oferit acesta. Desigur, biroul meu.

Andrei, cu instinctele lui impecabile, l-a dus pe Mișka la scaunul cu spatele la bucătărie, iar Emil a pus pe masă pâine cu sare, în Rusia simbol străvechi al ospitalității. S-a întors într-o clipă cu un platou cu cartofi și cotlet de vițel. Iar după aceea *chef*-ul și *maître d'* s-au scuzat, închizând ușa, astfel încât cei doi prieteni vechi să vorbească nestingheriți.

Mișka s-a uitat la masă.

– Pâine și sare, a zis cu un zâmbet.

Sorbindu-l din ochi, Contele era copleșit de două emoții diferite. Pe de o parte, de bucuria specială de a revedea pe neașteptate un prieten din tinerețe, o întâmplare binevenită oriunde și oricând. Dar, în același timp, înfrunta realitatea de netăgăduit a înfățișării lui. Mișka slăbise peste zece kilograme, avea un palton ros în coate și trăgea de un picior, deci nu e de mirare că Emil îl luase drept cerșetor. În ultimii ani Contele băgase de seamă, firește, urmele vârstei asupra Triumviratului. Observase că lui Andrei îi tremură câteodată mâna stângă, iar Emil nu prea mai aude bine cu urechea dreaptă. Observase firele argintii din părul primului și firele din ce în ce mai puține de pe capul celui de-al doilea. Dar, văzându-l pe Mișka, nu dădea piept pur și simplu cu ravagiile timpului. Dădea piept cu urmele pe

care le lasă un om asupra altuia, cu semnele pe care le lasă o epocă asupra celei ce vine după ea.

Poate că cel mai uimitor era zâmbetul lui Mişka. În tinereţea lor, fusese întotdeauna cât se poate de sincer şi nicicând ironic. Şi totuşi, când a spus „pâine şi sare", a arborat un zâmbet sarcastic.

– Mă bucur să te văd, Mişka! a zis Contele după o clipă. Nici nu ştii ce uşurat am fost când mi-ai trimis vorbă că ai fost eliberat! Când te-ai întors la Moscova?

– Nu m-am întors, i-a răspuns prietenul lui cu un alt zâmbet.

După ce executase supus cei opt ani de închisoare, i-a explicat, fusese recompensat cu un Minus Şase. Ca să se ducă la Moscova, împrumutase un paşaport de la un suflet milos, care îi semăna la înfăţişare.

– Şi e înţelept? l-a întrebat Contele îngrijorat.

– Am ajuns azi-dimineaţă, a ridicat Mişka din umeri. Am venit cu trenul de la Iavas. O să mă întorc acolo la noapte, cu trenul.

– Iavas... Unde e asta?

– Undeva între unde creşte grâul şi unde se mănâncă pâine.

– Dai lecţii...? a încercat Contele să afle.

– Nu, i-a zis Mişka, clătinând din cap. Nu suntem încurajaţi să dăm lecţii. Nu suntem încurajaţi să citim sau să scriem. Abia dacă ne încurajează să mâncăm.

Şi aşa s-a apucat să-i povestească viaţa lui la Iavas. Vorbind, folosea persoana I plural, iar Contele s-a gândit că s-o fi mutat acolo cu vreun camarad de carceră. Dar, încet-încet, a fost limpede că zice „noi" fără să se gândească la cineva anume. Pentru el, „noi" însemna *toţi* camarazii prizonieri, nu doar cei pe care-i cunoscuse la Arhanghelsk. „Noi" îi cuprindea pe cei un milion sau peste un milion de oameni care făcuseră muncă grea în Insulele Soloveţki, la Sevvostlag ori la Canalul Marea

Albă, fie că se chinuiseră acolo în anii '20, în anii '30 sau încă se chinuiau[1].

Mişka a tăcut.

– E ciudat ce ţi se întâmplă peste noapte, a continuat apoi. După ce ne lăsam sapele şi ne târam până la barăci, ne înghiţeam terciul şi ne trăgeam pătura până la bărbie, dornici să adormim. Numai că era inevitabil să vină cine ştie ce gând neaşteptat, cine ştie ce amintire nepoftită care voia să fie băgată în seamă, măsurată şi cântărită. Şi nu puţine au fost nopţile în care m-am trezit că mă gândesc la neamţul ăla cu care te-ai întâlnit la bar, care zicea că votca e singura contribuţie a Rusiei la Occident şi care invita pe toată lumea să-i mai spună alte trei contribuţii ale Rusiei.

– Şi eu îl ţin minte bine. Ţi-am împrumutat ideea că Tolstoi şi Cehov au fost stâlpii poveştii, l-am invocat pe Ceaikovski, după care am comandat o porţie de caviar pentru brută.

– Da.

Mişka a clătinat din cap, după care s-a uitat la el surâzând.

– Acum câţiva ani, într-o noapte, mi-a venit alta.

– O a cincea contribuţie?

---

[1] Deposedaţi de nume şi legături de familie, de profesii şi de proprietăţi, înfometaţi în grup şi supuşi la cazne, locuitorii Gulagului – *zekii* – ajunseseră să nu se mai deosebească unul de altul, acesta fiind unul dintre scopuri. Nemulţumiţi de rezultatele obţinute din încarcerare şi muncă silnică în ţinuturi cu climă nefavorabilă, autorităţile supreme căutau să *şteargă* Duşmanii Poporului. O consecinţă neprevăzută a acestei strategii a fost însă înfiinţarea unui nou *polis* Deposedaţi de identităţile lor, *zekii*, deşi erau milioane, se mişcau la unison, suportând şi aceleaşi privaţiuni, dar având şi aceeaşi voinţă de a rezista. Aşa că, oriunde şi oricând se întâlneau, se recunoşteau. Îşi ofereau adăpost şi masă, vorbeau între ei cu *frate*, *soră* şi *prietene*, dar niciodată, absolut niciodată, sub nicio formă, cu *tovarăşe*.

– Da, o a cincea contribuție: incendierea Moscovei.

– Adică cel din 1812? l-a întrebat Contele nedumerit.

Nou-venitul a dat din cap că da.

– Închipuie-ți ce față o fi făcut Napoleon când s-a trezit din somn la două noaptea și a ieșit din dormitorul lui nou-nouț de la Kremlin doar ca să descopere că orașul pe care-l cucerise cu câteva ore în urmă fusese incendiat de propriii lui cetățeni! a zis Mișka râzând. Da, prietene, incendierea Moscovei a fost un eveniment *tipic* rusesc. De-asta n-ai cum să te îndoiești. Fiindcă n-a fost un eveniment modest. A fost *forma* unui eveniment. Un exemplu smuls dintr-o istorie de o mie. Căci noi, rușii, ne-am dovedit, ca popor, neobișnuit de pricepuți la a distruge ce am creat.

Poate pentru că șchiopăta, nu s-a mai ridicat să se plimbe de colo colo, dar Contele vedea că ochii și-i mișcă de colo colo.

– Fiecare țară are marea ei pânză, Sașa, așa-numita capodoperă expusă într-un hol gol, care rezumă identitatea națională pentru generațiile ce au să vină. Francezii au *Libertatea conducând poporul* de Delacroix, olandezii au *Rondul de noapte* de Rembrandt, americanii au *Washington traversând râul Delaware.* Dar rușii? O pereche de gemeni: *Petru cel Mare interogând țareviciul Alexei Petrovici* al lui Nikolai Ge și *Ivan cel Groaznic și păcatul său* al lui Ilia Repin. Pe-acestea două publicul nostru le idolatrizează, criticii le laudă, chiar studenții sârguincioși de la Arte le schițează în caietele lor. Și totuși, ce reprezintă ele? Una, pe țarul nostru cel mai luminat privindu-și suspicios fiul cel mare, aproape gata să-l condamne la moarte, în vreme ce în cealaltă îl vedem pe neclintitul Ivan ținând trupul fără viață al fiului *său* celui mare, după ce a ales suprema măsură dându-i cu sceptrul în cap.

– Bisericile noastre, cunoscute în toată lumea pentru frumusețea lor idiosincratică, pentru spiralele lor în culori vii și cupolele lor neverosimile, le demolăm una câte una. Ne dărâmăm statuile vechilor eroi și lăsăm străzile fără numele lor, de parcă ar fi fost roadele închipuirii noastre. Pe poeți ori ni-i reducem la tăcere, ori așteptăm răbdători să tacă singuri.

Mișka a luat furculița, a înfipt-o în carnea de vițel neatinsă și a ridicat-o în aer:

– Știi că în '30, când s-a anunțat colectivizarea obligatorie, jumătate din țăranii noștri și-au căsăpit animalele numai ca să nu le dea la cooperativă? Paisprezece milioane de vite au fost date la șorecari și la muște.

A lăsat ușor pe farfurie furculița cu carne, parcă în semn de respect, și a adăugat:

– Cum să înțelegem asta, Sașa? Cum poate un popor să fie dispus să-și distrugă propriile opere de artă, să-și spulbere orașele și să-și ucidă vlăstarele fără să se căiască? Pentru străini trebuie să fie șocant. Lor pesemne că li se pare că rușii au o nepăsare a lor, așa de brutală, că nimic, nici măcar roadele trupului nostru, nu mai e sfânt. Și ce m-a mai durut gândul ăsta! Ce m-a mai neliniștit! Deși eram istovit, cum îmi venea gândul ăsta, cum mă foiam treaz până în zori. Apoi, într-o noapte, mi s-a arătat într-un vis, Sașa: Maiakovski însuși. Mi-a spus câteva versuri – versuri frumoase, care te bântuie, versuri pe care nu le mai auzisem niciodată – despre coaja unui mesteacăn care strălucește în soarele iernii. După care și-a încărcat revolverul cu un semn de exclamare și l-a pus cu țeava la piept. Când m-am trezit, am înțeles deodată că aplecarea asta spre distrugerea de sine nu e abominabilă, nu e ceva de care să-ți fie rușine sau ceva ce ar trebui să urăști, ci cea mai mare putere a noastră. Ne punem pistolul la tâmplă singuri nu pentru că suntem mai nepăsători ori mai puțin cultivați decât englezii,

francezii sau italienii. Dimpotrivă. Suntem pregătiți să distrugem ce am creat pentru că noi credem mai mult decât oricare dintre ei în forța imaginii, a poeziei, a rugăciunii sau a omului. Ține minte ce-ți spun, prietene! a clătinat el din cap. Asta n-a fost ultima dată când am ars Moscova până la temelii.

S-a ridicat și se plimba cuprins de agitație, ca odinioară, aproape ca și cum ar fi căutat explicații pentru el însuși. Iar după ce a zis ce a avut de zis s-a uitat peste masă și a văzut ce abătut e Contele. După care a izbucnit dintr-odată într-un râs cât se poate de sincer, fără pic de amărăciune sau ironie, și s-a întins să-și strângă de braț prietenul.

– Văd că te-am tulburat, Sașa, cu vorbăria mea despre revolvere. Dar stai așa! Încă n-am isprăvit. Tot mai am ceva de făcut. De fapt, de-asta m-am și strecurat până în oraș: să mă duc la bibliotecă, am un mic plan...

Simțindu-se ușurat, Contele a recunoscut scânteia ce se aprindea pe vremuri în ochii lui Mișka, scânteia aceea care strălucea inevitabil când se arunca cu capul înainte într-o tărășenie.

– Poezie? l-a întrebat Contele.

– Poezie? Da, e un fel de-a spune, cred... dar e ceva mai important. Ceva pe care se poate construi. Încă nu sunt gata să vorbesc despre asta, dar când o să fiu, tu o să afli primul.

...

Când au ieșit din birou și Contele l-a condus la scara din spate, în bucătărie era zor mare. Pe masă se tăiau ceapă și sfeclă și se jumuleau găini. Din dreptul plitei pe care fierbeau cinci oale, Emil i-a făcut semn Contelui să aștepte o clipă. După ce și-a șters mâinile pe șorț, a venit la ușă cu un pachet cu mâncare învelit în hârtie maro:

– Ceva pentru dumneavoastră, să aveți pe drum, Mihail Fiodorovici.

Pe Mişka darul l-a nedumerit, iar Contele a crezut un moment că, din principiu, vechiul lui prieten o să refuze. Acesta însă i-a mulţumit lui Emil şi a luat pachetul.

Acum era şi Andrei acolo, şi-a exprimat plăcerea de a face în sfârşit cunoştinţă cu Mişka şi i-a urat toate cele bune.

După ce i-a întors urările, vizitatorul a deschis uşa dinspre scară, dar apoi s-a oprit. S-a uitat o clipă la agitaţia şi la belşugul din bucătărie, apoi şi-a plimbat ochii de la blândul Andrei la bunul Emil şi după aceea la Conte.

– Când ai fost condamnat la domiciu forţat la Metropol, acum atâţia ani, a spus, cine şi-ar fi închipuit că tocmai deveniseşi cel mai norocos om din Rusia?

Pe seară, la şapte şi jumătate, când Contele a intrat în Salonul Galben, Osip a stins ţigara şi a sărit de pe scaun.

– O! Iată-te, Aleksandr! Am crezut că o mică excursie la San Francisco nu e o problemă. Dar nu ne-am mai întors un an. Luminile, se poate?

Colonelul s-a repezit spre partea din spate a încăperii, iar el s-a aşezat distrat la masa de două persoane şi şi-a întins şervetul în poală.

...

– Aleksandr...

– Da? i-a răspuns Contele, ridicând privirea.

– Luminile!

– A, pardon. Scuzele mele!

S-a ridicat, a stins luminile şi a rămas la perete.

...

– Nu iei loc?

– A, da. Desigur.

S-a întors la masă şi s-a aşezat pe scaunul colonelului.

...

– E totul bine, prietene? Pari cumva...

– Nu, nu, l-a liniştit Contele cu un zâmbet. Totul este excelent. Să începem, vă rog!

Osip a așteptat un moment ca să fie sigur, după care a apăsat întrerupătorul și s-a întors iute la masă, în vreme ce pe peretele salonului au început să pâlpâie mărețele umbre de altădată.

La două luni după ceea ce îi plăcea să numească „Afacerea De Tocqueville", Osip se înființase în Salonul Galben cu un proiector și o copie necenzurată din *O zi la curse*. În noaptea aceea cei doi aveau să părăsească tomurile de istorie pe rafturile bibliotecilor, acolo unde le era locul, și să facă progrese în studierea Americii prin intermediul filmului.

De fapt, Osip Ivanovici stăpânea deja limba engleză, adică învățase încă din 1939 și mai mult ca perfectul pentru acțiunile trecute, aflate în desfășurare. Filmele americane meritau însă toată atenția, susținea el, nu pur și simplu pentru că sunt ferestre spre cultura occidentală, ci fiindcă sunt mecanisme fără precedent de reprimare a clasei sociale. Căci se pare că, prin intermediul cinematografului, yancheii descoperiseră cum să îmblânzească toată clasa muncitoare cu un sfanț pe săptămână.

– Să aruncăm o privire la Depresiunea lor, zicea el. A ținut zece ani, de la început până la sfârșit. Un deceniu întreg, în care proletariatul a fost lăsat să se descurce de unul singur, ciordind pe alei și cerșind la ușa bisericii. Dacă a existat vreodată vreun moment în care muncitorul american să se dezlănțuie, momentul acela a fost sigur atunci. Dar li s-au alăturat ei fraților de arme? Și-au luat ei topoarele să spintece ușile caselor? Nici măcar o după-amiază. În schimb, au dat fuga la cel mai apropiat cinematograf, unde li se perinda în fața ochilor cea mai recentă fantasmagorie, ca un ceas de buzunar la capătul lanțului de care e legat. Da, Aleksandr, se impune să

analizăm fenomenul cu cea mai mare sârguință și cu cea mai mare grijă.

Așa că l-au analizat.

Iar Contele putea să confirme că Osip își face datoria cu cea mai mare sârguință și cu cea mai mare grijă, căci când proiectau un film cu greu putea sta locului. Când se uitau la un western și izbucnea vreo bătaie în vreun salon, strângea pumnii, se stăpânea să nu lovească, să tragă o stângă în burtă și un upercut în falcă. Când dansa Fred Astaire cu Ginger Rogers, pumnii i se descleștau, punea mâinile în șold și-i jucau picioarele pe covor, când în față, când în spate. Iar când se ivea din umbre Bela Lugosi, sărea din scaun și aproape cădea la pământ. După aceea, când curgea genericul, clătina din cap, cu un gest care sugera că e dezamăgit din punct de vedere moral.

– Rușinos! zicea.

– Scandalos!

– Perfid!

Ca om de știință ocazional, după aceea Osip diseca la rece ceea ce urmăriseră. Musicalurile erau „dulciuri făcute să le îndulcească viața sărmanilor cu vise de neîmplinit". Filmele de groază erau „scamatorii în care fricile clasei muncitoare erau înlocuite de fricile fetelor frumoase". Vodevilurile erau „narcotice absurde". Și westernurile? Erau cea mai indirectă propagandă dintre toate: povești în care răul e întruchipat de grupuri care freamătă și jefuiesc, în timp ce virtutea e întrupată de un individ care-și riscă viața ca să apere sfânta proprietate a cuiva. Pe scurt? „Doar Hollywoodul este cea mai periculoasă forță din istoria luptei de clasă".

Ori așa credea Osip, până a descoperit genul acela de creație americană care avea să se numească *film noir*. A urmărit cu cea mai mare atenție pelicule ca *This Gun for Hire*, *Shadows of a Doubt* și *Double Indemnity*.

– Ce e asta? întreba de obicei, fără să se refere la cineva anume. Cine face filmele astea? Sub auspiciile cui?

Ele parcă înfățișau toate o Americă în care corupția și cruzimea stau bine-mersi pe canapea, în care dreptatea e un cerșetor și bunătatea, un nebun, în care loialitatea e din carton, iar interesul personal, din oțel. Cu alte cuvinte, creionau un dârz portret al Capitalismului așa cum era el.

– Cum a fost posibil una ca asta, Aleksandr? Cum de e voie să se facă astfel de filme? Nu-și dau seama că sapă o groapă chiar sub pietrele pe care le-au pus ca fundație?

Însă nicio vedetă a genului nu-l captiva mai mult decât Humphrey Bogart. În afară de *Casablanca* (despre care Osip zicea că e film pentru femei), văzuseră toate filmele cu el de cel puțin două ori. Fie că era vorba de *Pădurea împietrită*, de *A avea sau a nu avea* sau mai ales de *Șoimul maltez*, aprecia privirea aspră a actorului, observațiile lui dure, insensibilitatea lui în general.

– În prima parte, după cum ai observat, pare mereu îndepărtat și indiferent. Dar, Aleksandr, din clipa în care se indignează nimeni nu e mai dispus decât să facă ce trebuie să facă – să acționeze fără echivoc, repede și fără să se căiască. Uite aici un Om cu Voință!

În Salonul Galben, Osip a luat două îmbucături din vițelul înăbușit cu sos de caviar preparat de Emil și o gură din vinul georgian, după care a ridicat privirea la fix să vadă Golden Gate Bridge.

În minutele următoare, nurlia, oarecum misterioasa Miss Wonderly a înșirat încă o dată serviciile lui Sam Spade. Partenerul acestuia a fost doborât încă o dată pe o alee, cu câteva ore înainte ca Floyd Thursby să aibă aceeași soartă. Iar Joel Cairo, Grăsanul, și Brigid O'Shaughnessy, după ce s-au aliat în secret, au măsluit încă o dată whisky-ul lui Spade și au pornit spre chei,

apropiindu-se în sfârșit de ținta care le scăpa mereu. Dar, chiar când își oblojea capul rănit, Spade s-a trezit în birou cu un necunoscut în pardesiu negru și cu pălărie neagră, care a trântit ceva jos și s-a prăbușit mort pe canapea!

– Credeți că rușii sunt foarte brutali? l-a întrebat Contele.

– Poftim? a șoptit acesta, de parcă ar mai fi fost cineva în public și n-ar fi vrut să deranjeze.

– Credeți că suntem considerabil mai brutali decât francezii, englezii sau americanii?

– Ce naiba tot spui, Aleksandr? a sâsâit Osip (când Spade își spăla mâinile de sângele necunoscutului).

– Adică ne pricepem mai bine decât alții să distrugem ce creăm?

Osip, care tot nu-și dezlipise ochii de la ecran, s-a întors și s-a holbat la el neîncrezător. După aceea s-a ridicat dintr-odată, s-a târât până la proiector și a oprit filmul chiar în momentul în care Spade, care pusese pe birou pachetul învelit grosolan, își scotea briceagul din buzunar.

– Poate nu vezi ce se întâmplă? l-a întrebat, arătând spre ecran. În drumul lui din Orient la San Francisco, căpitanul Jacobi e împușcat de cinci ori. Sare de pe un vapor în flăcări, umblă prin oraș și cu ultima suflare îi duce tovarășului Spade pachetul ăsta enigmatic, învelit în hârtie și legat cu sfoară. Iar dumneata te-ai găsit chiar acum să te lansezi în metafizică!

Contele, care se întorsese, ridicase o mână să acopere lumina de la proiector.

– Dar l-am văzut deschizând pachetul de cel puțin trei ori, a zis.

– Și ce contează? Dumneata ai citit *Anna Karenina* de cel puțin zece ori, dar pun pariu că tot plângi când se aruncă sub roțile trenului.

– Asta e altceva.

– Oare?

S-a lăsat tăcere. Apoi, exasperat, Osip a închis proiectorul. A aprins lumina și s-a întors la masă.

– Bine, prietene. Te supără ceva, bag de seamă. Să vedem dacă putem face ceva, ca să putem studia mai departe.

Contele i-a povestit atunci ce discuție a avut cu Mișka. Ori mai degrabă i-a redat punctul de vedere despre incendierea Moscovei, dărâmarea statuilor și reducerea la tăcere a poeților, precum și despre căsăpirea a paisprezece milioane de vite. Osip, care deja își exprimase frustrarea, îl asculta acum atent, din când în când dând din cap, atunci când afla despre diverse idei ale lui Mișka.

– Bine, a spus când Contele s-a oprit. Așadar ce anume te supără, Aleksandr? Te șochează afirmațiile prietenului dumitale? Îți lezează sensibilitatea? Te îngrijorează, înțeleg, starea lui de spirit. Dar nu cumva e posibil ca părerile lui să fie corecte, iar sentimentele să se înșele?

– Adică?

– Ca *Șoimul maltez.*

– Vă rog, Osip!

– Nu, chiar vorbesc serios. Ce e pasărea neagră, dacă nu un simbol al moștenirii occidentale înseși? Sculptură din aur și podoabe, făcută de cavalerii din cruciade, ca tribut adus regelui, emblemă a Bisericii și a monarhiilor, instituțiile acelea rapace, care constituie temeiul artei și ideilor din Europa. Ei bine, cine ar putea spune că dragostea lor pentru moștenirea aceea nu e la fel de indusă în eroare ca Grăsanul pentru șoim? Poate că *exact* asta trebuie curățat înainte ca poporul lor să spere că poate face progrese.

Apoi i s-a mai înmuiat tonul:

– Bolșevicii nu sunt vizigoți, Aleksandr. Nu suntem hoardele barbare care se năpustesc asupra Romei și distrug tot ce e frumos din prostie și din invidie. E invers. În 1916, Rusia era un stat barbar. Era cel mai analfabet

popor din Europa, majoritatea ruşilor fiind tot un fel de şerbi: munceau pământul cu pluguri de lemn, îşi băteau nevestele la lumina lumânării, se prăbuşeau pe băncile lor îmbibaţi de votcă, iar când se crăpa de ziuă făceau sluj în faţa icoanelor. Adică trăiau exact ca strămoşii lor în urmă cu cinci sute de ani. Nu cumva tocmai plecăciunea în faţa tuturor statuilor, catedralelor şi instituţiilor străvechi ne-a ţinut pe loc?

Osip s-a oprit o clipă să-şi umple iar paharul.

– Dar unde suntem acum? a continuat. Cât de departe am ajuns? Împăcând tempoul american cu ţelurile sovietice, ne apropiem de alfabetism *universal.* Femeile atât de încercate din Rusia, a doua robie a noastră, au fost ridicate la rangul de egale. Am construit oraşe noi şi producţia noastră industrială depăşeşte producţia din aproape toată Europa.

– Dar cu ce preţ?

– Cu cel mai mare preţ! a dat Osip cu palma în masă. Crezi însă că realizările americanilor, invidiate în toată lumea, n-au avut un preţ? Ia întreabă-i pe fraţii lor africani! Şi crezi că inginerii care şi-au făcut zgârie-norii iluştri ori şi-au construit autostrăzile au ezitat măcar o clipă să uniformizeze fermecătoarele vecinătăţi mici care le stăteau în cale? Îţi garantez, Aleksandr, chiar ei au pus dinamită şi au declanşat atacul. Cum ţi-am mai zis, noi şi americanii vom conduce în anii ce-au mai rămas din secolul ăsta, căci noi suntem singurele popoare care au învăţat să dea la o parte trecutul, în loc să se plece în faţa lui. Însă, dacă ei au făcut aşa din îndrăgitul lui individualism, noi vrem să facem aşa ca să slujim binele comun.

Când s-a despărţit de Osip, la zece, nu a luat-o pe scări spre etajul şase, ci s-a dus la Şaliapin, sperând că e gol. Numai că, intrând la bar, a dat de un grup dur din

gazetari, membri ai corpului diplomatic și două dintre tinerele amfitrioane în rochițele lor negre, iar în mijlocul agitației, a treia noapte succesiv, era adjunctul generalului american. Aplecat peste mâinile întinse, mișcându-se când pe un picior, când pe altul, își spunea povestea ca un luptător pe covorașul lui:

– Domnul făcând un pas într-o parte, bătrânul Porterhouse s-a dus încet spre a doua gâscă, așteptând ca prada să-l privească în ochi. Și acesta a fost momentul când și-a lăsat dușmanii să-și imagineze o clipă că sunt egalii lui. După doi pași la stânga, Porterhouse a făcut brusc și trei pași la dreapta. Dezechilibrându-se, gâsca s-a uitat în ochii băiatului și atunci Porterhouse a alunecat! Adjunctul a alunecat. Cele două amfitrioane au țipat. Apoi au chicotit. Când s-a ridicat iar în cele două picioare, tipul avea un ananas. Ținându-l cu o mână de sus și una de jos, căpitanul le-a etalat tuturor fructul așa cum etalase generalul a doua gâscă. Și atunci i s-a desfăcut halatul înnodat în talie și a lăsat la vedere o pereche de indispensabili din Armata SUA, la vederea căreia Madame Veloșki a leșinat.

Publicul a aplaudat, iar adjunctul de făcut o plecăciune. După aceea a pus ananasul pe bar cu mare grijă și a ridicat paharul:

– Reacția lui Madame Veloșki mi se pare absolut de înțeles, a comentat un ziarist. Dar ce ați făcut dumneavoastră când ați dat cu ochii de indispensabilii bătrânului?

– Ce am făcut? a exclamat adjunctul. Ei bine, le-am adresat un salut, bineînțeles.

Ceilalți au râs, iar el și-a golit paharul.

– Acum, domnilor, aș sugera să ieșim în noapte. Vă pot spune din experiența personală că la Națională se ascultă cea mai miloasă samba din Emisfera de Nord. Toboșarul, care nu are un ochi, nu nimerește chimvalul. Iar șeful formației habar n-are de tempoul latin. Cel mai

aproape de America de Sud a ajuns când a căzut pe o scară de mahon. Dar intenţiile lui sunt excelente şi are o meşă coborâtă parcă din cer.

Şi astfel gaşca pestriţă a ieşit pe şapte cărări în noapte, lăsându-l pe Conte să se apropie de bar în oarecare linişte şi disciplină.

– Bună seara, Audrius.

– Bună seara, Conte Rostov. Ce v-aş putea oferi?

– Un pahar de Amagnac, poate.

A clătinat uşor paharul în care îşi primise băutura şi s-a trezit că zâmbeşte când îşi aduce aminte de portretul făcut ad-hoc de adjunct, care l-a trimis cu gândul la personalitatea americanilor în general. Insistent, cum era din fire, Osip susţinuse că în timpul Depresiunii, Hollywoodul subminase forţele inevitabile ale revoluţiei prin şicanele lui elaborate. Contele se întreba însă dacă nu cumva e invers. Părea adevărat, fără doar şi poate, că musicalurile strălucitoare şi comediile cu sclipici înfloriseră în America anilor 1930. Dar tot atunci înfloriseră, de asemenea, jazzul şi zgârie-norii. Să se fi inventat şi narcotice care să adoarmă o naţiune întreagă? Sau erau semnele unui spirit înnăscut, imposibil de reprimat, pe care nici măcar o Depresiune nu-l putea strivi?

Contele a mai clătinat o dată paharul, văzând un client la stânga, la trei scaune distanţă. Spre surprinderea lui, era adjunctul.

Audrius, mereu atent, a aplecat fruntea spre bar:

– Bun venit, Căpitane!

– Mulţumesc, Audrius.

– Ce pot face pentru dumneavoastră?

– Ca de obicei, cred.

Barmanul s-a întors să-i prepare băutura, iar căpitanul bătea darabana pe bar şi se uita alene în împrejur. Când a dat de privirea Contelui, a făcut semn din cap şi i-a zâmbit prietenos.

– Nu mergeți la Național? l-a întrebat Contele, nereușind să se abțină.

– Se pare că prietenii mei așa s-au grăbit să-mi țină companie, că m-au lăsat în urmă, a replicat americanul.

– Îmi pare rău să aud așa ceva, i-a răspuns el cu un surâs plin de înțelegere.

– Nu, să nu vă pară! Chiar îmi place să rămân în urmă. Îmi dă întotdeauna o perspectivă cu totul nouă asupra a ceea ce credeam că las în spate. În plus, dis-de-dimineață plec acasă, așa că probabil că e mai bine. Richard Vanderwhile, i-a întins el mâna Contelui:

– Aleksandr Rostov.

Căpitanul a mai dat o dată din cap prietenos, iar apoi, după ce s-a uitat într-o parte, l-a privit imediat.

– Nu sunteți chelnerul care m-a servit aseară la Boiarski?

– Ba da, sunt.

– Slavă Domnului! a răsuflat ușurat căpitanul. Altfel, ar fi trebuit să renunț la paharul de alcool.

Audrius a pus însă paharul pe bar chiar atunci, ca un pont. Căpitanul a luat o gură și a mai suspinat o dată, acum în semn de mulțumire. După aceea l-a studiat o clipă pe Conte.

– Sunteți rus?

– Din cap până-n picioare.

– Atunci, dați-mi voie să spun din capul locului că sunt îndrăgostit de țara dumneavoastră. Îmi plac alfabetul dumneavoastră ciudat și pateurile cu carne. Însă ceea ce înțelegeți prin cocktail e înfiorător...

– Cum așa?

Căpitanul a arătat spre bar, unde un aparatcic cu sprâncene stufoase se întreținea cu o tinerică brunetă. Fiecare avea în mână un pahar cu o băutură ciclam tare.

– Știu de la Audrius că un cocktail are zece ingrediente. În afară de votcă, rom, coniac și grenadină, se laudă

și cu esență de trandafir, niște picături de bitter de mai multe feluri și acadea topită. Un cocktail însă nu trebuie să fie un *mélange*. Nu e nici un potpuriu, nici o paradă de Paști. Un cocktail dintre cele mai bune trebuie să fie tare, elegant, sincer și limitat la două ingrediente.

– Doar două?

– Da. Însă trebuie să fie două care se completează unul pe altul, care râd unul la glumele altuia, care-și iartă greșelile unul altuia și care nu țipă unul la altul când vorbesc. Ca ginul și tonicul, a zis, arătând spre paharul lui. Whisky-ul nostru cu apă.... Sau whisky-ul cu sifon...

Clătinând din cap, a ridicat paharul și a băut din el:

– Scuze pentru atâtea explicații.

Căpitanul a dat din cap recunoscător, însă după o clipă a întrebat:

– Aș putea face o observație? O observație personală, vreau să zic.

– Da, desigur.

Căpitanul a lăsat paharul să-i alunece pe bar și s-a apropiat:

– Parcă e ceva ce nu vă dă pace. Tot clătinați paharul de jumătate de oră. Dacă nu sunteți atent, vârtejul pe care l-ați făcut o să dea gaură în podea și o să ajungem cu toții la subsol.

Contele a pus jos paharul, râzând.

– Aveți dreptate. Ceva nu-mi dă pace.

– Atunci, i-a răspuns Richard, arătând spre barul gol, ați venit la locul potrivit. Încă din vechime oamenii se adună în astfel de cârciumi ca să-și verse povara în fața unor suflete milostive.

– Sau în fața unor străini?

– Nu mai există necunoscuți, cum nu mai există străini. Așa că ce-ar fi să sărim peste preambul? E vorba despre femei? Despre bani? Despre vreo criză de scriitor?

Contele a râs din nou, iar apoi, asemenea altor domni manierați din alte vremuri, s-a despovărat în fața acestui suflet milostiv. I-a povestit de Mișka și de părerea lui că rușii au obiceiul oarecum ieșit din comun de a distruge ce au creat. După aceea i-a vorbit despre Osip și convingerea lui că Mișka are perfectă dreptate, adăugând însă că distrugerea monumentelor și a capodoperelor e vitală pentru propășirea națiunii.

– Deci asta era, a conchis căpitanul, de parcă ar fi rezolvat a patra ghicitoare.

– Da. Dar ce concluzii trageți de aici? l-a întrebat Contele.

– Ce concluzii? a repetat Richard și a luat o înghițitură din pahar. Cred că prietenii dumitale sunt amândoi foarte ascuțiți la minte. Îți trebuie mare dexteritate ca să tragi dintr-un foc un fir dintr-o lucrătură. Numai că tot am sentimentul că ratează ceva...

A bătut darabana pe bar, încercând să-și exprime gândurile în cuvinte, și a continuat:

– Înțeleg că Rusia are o mică poveste cu distrugerea și cu demolarea unei clădiri vechi și frumoase și că asta provoacă o mică suferință, după ce s-a dus și ceva interes pentru ce o să vină. Dar când s-a făcut tot și s-a spus tot, nu pot să nu suspectez că ceea ce e măreț rezistă. Să-l luăm pe Socrate. Acum două mii de ani umbla prin piață și-i împărtășea gândurile oricărui om de care se ciocnea, fără să catadicsească nici măcar să le noteze. Apoi, într-un fel de bucluc, și-a perforat propriul bilet, și-a tras propria priză, și-a dărâmat propria umbrelă. Adieu. Adieu. *Finis.* Timpul s-a scurs mai departe. Romanii au preluat conducerea. După aceea barbarii. După care a azvârlit cu tot Evul Mediu în el. Secole de ciume, otrăviri și arderi de cărți. Și, cumva, după toate astea, lucrurile alea mărețe pe care individul ăsta le zisese în piața publică sunt și acum cu noi. Ca specie, pur și simplu nu ne pricepem să

scriem necrologuri, cred că asta încerc să spun. Nu știu cum va fi perceput un om cu realizările lui trei generații de acum înainte, nu mai mult decât știm ce o să mănânce la micul dejun stră-strănepoții lui într-o zi de marți din martie. Căci, atunci când Soarta îi înmânează ceva posterității, o face pe la spate.

O clipă au tăcut amândoi. Apoi căpitanul și-a golit paharul și a arătat cu degetul la coniacul lui.

– Ia spuneți-mi, vă rog frumos, chestia aia merită atâta osteneală?

Peste o oră, când a plecat de la Șaliapin (după ce i se alăturase căpitanului Vanderwhile la două runde de băut din licoarea lui Audrius de culoarea magentei), Contele a fost surprins s-o găsească pe Sofia tot pe hol, citind. Când li s-au întâlnit ochii, și-au făcut cu mâna discret, după care ea s-a cufundat din nou în carte, cuminte...

Și-a folosit toată prezența de spirit ca să traverseze holul la pas. Având în mod clar alura unui om în largul lui, a urcat atent scara și apoi mai departe, încetișor. Numai că, atunci când a dat colțul, a făcut un sprint.

Țâșnind în sus, abia dacă-și putea stăpâni bucuria. Geniul ascuns din jocul Sofiei fusese întotdeauna că ea alege când se joacă. Evident, aștepta momentele când nu e atent ori e cu garda jos, așa că jocul se termina înainte să-și dea seama că a început. Astă-seară însă avea să fie altfel – căci, după normalitatea cu care Sofia îi făcuse cu mâna, Contele și-a dat seama că jocul e pe-aproape.

Acum o am, se gândea el când a trecut de primul etaj, cu un hotot de râs scurt și sinistru. Dar, întorcându-se pe palierul de la etajul doi, a trebuit să recunoască un al doilea avantaj pe care-l avea Sofia de pe urma jocului: tinerețea ei. Căci, e limpede ca bună ziua, el deja mergea mult mai încet. Respira greu, iar când a ajuns la etajul

şase pur şi simplu se târa, în caz că ajungea acolo viu. Ca să fie sigur, când a ajuns la etajul cinci a încetinit pasul ca să pară că merge cu un scop anume.

Deschizând uşa de la clopotniţă, s-a oprit să asculte. S-a uitat în jos pe scară, dar nu vedea nimic. Oare ea să fi trecut deja pe lângă el? Imposibil! Nu avusese timp. Totuşi, în cazul puţin probabil că ajunsese acolo prin vrăjitorie, a urcat ultimele trepte pe vârfuri şi a deschis uşa cu un aer de indiferenţă numai ca să vadă că, de fapt, camera e goală.

Frecându-şi mâinile, s-a întrebat: *Unde să mă aşez?* S-a gândit să se urce în pat şi să se prefacă că a adormit, numai că voia să vadă ce faţă face ea. S-a aşezat, deci, pe scaunul de la birou, s-a lăsat pe două picioare de la scaun şi a luat cartea cel mai la îndemână, întâmplător a lui Michel de Montaigne. Deschizând la întâmplare, a dat de eseul despre educaţia copiilor.

– Chiar aşa! a spus el cu un zâmbet sălbatic.

Iar într-o clipă şi-a luat un aer de erudit desăvârşit, prefăcându-se că citeşte.

Dar ea tot n-a apărut, nici după cinci minute.

– Înseamnă că am greşit, a recunoscut el oarecum dezamăgit, când s-a deschis larg uşa.

Dar nu era Sofia. Era una dintre cameriste. Într-o stare de agitaţie.

– Ce s-a întâmplat, Ilana?

– A căzut Sofia.

– A căzut? Unde? a sărit el de pe scaun.

– Pe scara de serviciu.

Contele a ţâşnit pe lângă ea şi s-a năpustit pe scară. După ce a zburat peste două rânduri de scaune goale, un gând firav i-a şoptit că Ilana se înşală. Numai că, atunci când a dat colţul pe palierul de la etajul trei, iat-o pe Sofia – întinsă pe trepte, cu ochii închişi, cu părul plin de sânge.

– Dumnezeule... a îngenuncheat el. Sofia!

Fata n-a reacționat. Ridicându-i ușor capul, i-a văzut tăietura adâncă de pe frunte. Nu părea să se fi rănit la cap, dar îi curgea sânge și era inconștientă.

Acum Ilana era în spatele lui, cu lacrimi în ochi.

– Mă duc după un doctor, a spus.

Dar era trecut de unsprezece. Și cine știe cât durează?

Contele și-a strecurat mâinile pe sub gâtul și pe sub genunchii Sofiei și a coborât cu ea în brațe. La parter, a împins ușa cu umărul și a traversat holul. Abia dacă a întrezărit cuplul între două vârste care aștepta ascensorul și pe Vasili la cabina lui, abia dacă a auzit vocile din bar. S-a trezit brusc pe scările de la Metropol, în aerul cald, de vară, prima dată după mai bine de douăzeci de ani.

Rodion, paznicul de noapte, s-a uitat la el șocat.

– Un taxi, a zis Contele, am nevoie de un taxi.

Peste umărul portarului a văzut patru taxiuri parcate la cincisprezece metri de hotel, în așteptarea ultimilor clienți de la Șaliapin. Șoferii de la primele două fumau, stând de vorbă. Când să ducă Rodion fluierul la gură, Contele alerga deja spre ele.

Atunci când l-a văzut, unul din ei a rânjit imediat ca și cum ar fi știut ceva, iar pe chipul celuilalt se putea citi dezaprobare, amândoi trăgând concuzia că domnul ține în brațe o fată care s-a îmbătat. Dar, când au observat că are sânge pe față, au devenit atenți.

– Fiica mea, le-a explicat el.

– Gata, a răspuns un șofer, aruncând țigara și fugind să deschidă ușa din spate.

– La Sf. Anselm! i-a spus Contele.

– La Sf. Anselm...?

– Și cât mai repede.

Șoferul a pornit, a luat-o prin Piața Teatrului și a mers spre nord, în timp ce Contele cu o mână apăsa o

batistă împăturită pe rana Sofiei și cu alta o pieptăna, îngăimând șoapte de alinare pentru ea de neauzit, iar străzile orașului goneau neobservate pe lângă ei.

Peste câteva minute, mașina s-a oprit.

– Am ajuns, a anunțat șoferul.

Apoi s-a dat jos și i-a deschis ușa din spate.

Cu Sofia în brațe, a ieșit atent, după care s-a oprit brusc.

– N-am bani, a zis.

Apoi s-a îndreptat spre spital, dar chiar în clipa în care a intrat pe ușă și-a dat seama că făcuse o mare greșeală. În hol erau oameni în toată firea care dormeau pe bănci, ca niște refugiați în gară. Luminile de pe coridor pâlpâiau ca și cum generatorul ar fi dat rateuri și mirosea a amoniac și a fum de țigară. În tinerețea lui, „Sf. Anselm" era unul dintre cele mai bune spitale din țară. Dar acum cu treizeci de ani. Între timp bolșevicii vor fi construit spitale noi – moderne, luminoase și curate –, iar locul ăsta învechit rămăsese un fel de clinică pentru bătrâni, oameni fără adăpost și alți vitregiți de soartă.

Trecând pe lângă un ins care parcă dormea în picioare, s-a apropiat de un birou unde era o soră medicală care citea.

– E fiica mea, i-a spus. S-a rănit.

Asistenta a ridicat ochii și a lăsat revista. A dispărut pe ușă. După o clipă care a părut o eternitate, s-a întors cu un tânăr în halat alb, de medic internist. Contele i-a arătat fata, luându-și mâna în care avea batista ca să se vadă rana. Internistul a dus mâna la gură.

– Ar trebui s-o vadă un chirurg, a zis.

– Aveți aici?

– Poftim? A, nu. Bineînțeles că nu.

Apoi s-a uitat la ceasul din perete:

– Sau poate la șase.

– La şase? Dar ea are nevoie acum. Trebuie să faceţi ceva.

Medicul a dus mâna la gură iar şi s-a întors spre asistentă:

– Du-te după doctorul Kraznakov. Să anunţe la Chirurgie Patru.

Când ea a dispărut iar, internistul i-a împins o targă cu roţi.

– Puneţi-o aici şi veniţi cu mine!

Însoţit de Conte, a împins targa pe coridor şi apoi în lift. La etajul trei au intrat pe o uşă batantă şi au ajuns într-un hol lung, în care erau alte două târgi cu pacienţi adormiţi.

– Aici.

Contele a deschis uşa şi internistul a împins-o pe Sofia la Chirurgie Patru. Era o sală rece, cu faianţă de sus până jos. Într-un colţ, bucăţile de faianţă se desprinseseră de pe var. O masă chirurgicală, lumini, un suport pentru instrumente. După câteva minute s-a deschis uşa şi a intrat un medic prost ras, împreună cu asistenta tânără. Arăta de parcă tocmai s-ar fi trezit din somn.

– Ce s-a întâmplat? a întrebat istovit.

– O tânără cu o rană la cap, doctore Kraznakov.

– Bine, bine, a răspuns el, iar apoi, făcându-i cu mâna Contelui, a adăugat: Vizitatorii nu au voie în sala de operaţie.

Internistul l-a luat de umăr pe Conte.

– O clipă! a ripostat acesta. E un om capabil?

Uitându-se la el, Kraznakov s-a înroşit la faţă.

– Ce spune?

– Aţi zis că trebuie s-o vadă un chirurg? Domnul este chirurg? i s-a adresat el în continuare tânărului internist.

– Scoateţi-l de aici! a urlat Kraznakov.

Dar s-a deschis ușa și a intrat un individ înalt, de vreo patruzeci de ani, însoțit de o colegă îmbrăcată luxos.

– Cine conduce aici? a întrebat.

– Eu, a răspuns Kraznakov. Cine ești dumneata? Cine e dânsa?

Trecând pe lângă chirurg, nou-venitul s-a apropiat de masă și s-a aplecat deasupra Sofiei. Delicat, i-a dat la o parte părul ca să examineze rana. I-a ridicat o pleoapă cu degetul mare, după care i-a luat pulsul la încheietură, cu ochii pe ceas. Abia după aceea s-a întors spre Kraznakov.

– Eu sunt Lazovski, șeful chirurgiei de la Municipal Unu. Mă ocup eu de pacientă.

– Poftim? Ia ascultați!

– Dumneavoastră sunteți Rostov? s-a întors Lazovski spre Conte.

– Da, a răspuns el înmărmurit.

– Povestiți-mi când și cum s-a întâmplat! Dar cât mai exact.

– A căzut când urca scara în fugă. Cred că s-a lovit cu capul de balustradă. La Hotelul Metropol. Acum jumătate de oră.

– A băut ceva?

– Poftim? Nu, e o copilă.

– Câți ani are?

– Treisprezece.

– Cum o cheamă?

– Sofia.

– Foarte bine.

Neluându-l în seamă pe Kraznakov, care opunea rezistență, Lazovski s-a întors spre colega simandicoasă și s-a apucat să-i dea instrucțiuni: să găsească fețe și un loc bun de spălat, să facă rost de instrumentele chirurgicale necesare, să sterilizeze tot.

Apoi s-a deschis ușa și a apărut un june ca un cavaler care tocmai se întoarce de la bal.

– Bună seara, tovarășe Lazovski, l-a salutat zâmbind. Ce loc fermecător aveți aici!

– Bine, Antonovici. Ajunge. E o fractură frontală pe osul parietal stânga, cu risc de hematom subdural. Pregătește-te! Și vezi dacă poți să faci ceva cu lumina asta.

– Da, domnule.

– Dar mai întâi scoate-i de aici!

Când Antonovici i-a poftit afară din sala de operație pe cei doi medici rezidenți cu zâmbetul lui lipsit de griji, Lazovski a arătat spre tânăra asistentă de la biroul de jos.

– Nu dumneata. Dumneata pregătește-te să participi, i-a zis, apoi s-a întors spre Conte: Fiica dumitale, Rostov, s-a ales cu o căzătură zdravănă, dar n-a căzut în cap din avion. Craniul e alcătuit astfel încât să reziste la anumite tratamente dure. În astfel de cazuri, riscul e mai mare dacă se umflă, nu dacă se rănește. Dar am mai văzut. Ne ocupăm imediat. În timpul ăsta va trebui să stați afară. Cum termin, cum vin să vă anunț.

L-au condus pe o bancă de lângă sala de operație. În câteva clipe și-a dat seama că holul fusese eliberat în două-trei minute: nici picior de cele două târgi cu pacienți adormiți. Dintr-odată, ușa din capătul holului s-a deschis și a intrat Antonovici, care acum era echipat corespunzător și fluiera. Când să se închidă ușa, Contele a văzut că i-o ținuse deschisă un ins în costum negru. Când Antonovici s-a întors la Chirurgie Patru, Contele a rămas singur pe coridorul gol.

Cum aveau să treacă minutele următoare? Cum ar trece pentru oricine.

Nu se mai rugase din copilărie. Își imagina ce e mai rău, după care își spunea că totul va fi bine, tot despicând de-a fir a păr comentariile chirurgului. „Craniul e alcătuit astfel încât să reziste la tratamente dure", își tot repeta.

Și totuși, deși nu voia, îi veneau în minte exemple contrare. Și-a adus aminte de un pădurar cumsecade din

satul Petrovskoie, de pildă, care se lovise la cap când era în floarea vârstei într-o alunecare de teren. Când își venise în simțiri, era la fel de zdravăn, dar posac. Câteodată nu-și recunoștea prietenii. Ori se putea să-l apuce furia pe surorile lui fără nici cea mai mică provocare, de parcă s-ar fi dus la culcare seara un om și s-ar fi sculat altul.

Apoi a început să se mustre de unul singur: Cum a putut s-o lase pe Sofia să joace un joc așa de riscant? Cum să taie frunza la câini o oră într-un bar, pălăvrăgind despre tablouri pe teme istorice și statui, în timp ce Soarta se pregătea să agațe viața fiicei lui într-un fir de păr?

La urma urmei, cât privește diversele griji pe care le ai când crești un copil – școală, haine, bune maniere – , părintele are o răspundere cât se poate de simplă: să facă mare copilul, astfel încât el să ducă o viață care are un anumit țel și, cu voia Domnului, o anumită mulțumire.

Minute nespuse se scurgeau.

Apoi s-a deschis ușa de la sala de operație și a apărut doctorul Lazovski. Își trăsese masca sub bărbie. Avea mâinile goale, iar pe halat era sânge.

Contele a sărit de pe bancă.

– Vă rog să luați loc, Rostov, i-a zis chirurgul.

Contele s-a așezat la loc.

Lazovski nu i s-a alăturat, ci și-a lăsat pumnii strânși în poală și s-a uitat la el cu o privire fără nicio îndoială competentă.

– Cum v-am spus deja, în asemenea situații cel mai riscant e să se umfle. Am diminuat acest risc. Dar a suferit o comoție, ceea ce înseamnă, în mare, că are creierul afectat. O s-o doară capul și o să aibă nevoie de multă odihnă. Dar într-o săptămână o să fie bine.

Chirurgul a dat să plece.

– Domnule doctor Lazovski... l-a oprit Contele, cu gestul omului care vrea să întrebe ceva, dar nu reușește.

Însă doctorul, care stătuse pe locul lui, înțelegea foarte bine.

– O să fie bine, Rostov, din cap până în picioare.

Când să-i mulțumească, individul în costum negru a deschis iar ușa din capătul holului, dar de data asta pentru Osip Glebnikov.

Întâlnindu-se la jumătatea holului, Osip și Lazovski au șușotit o clipă, în vreme ce Contele îi privea înmărmurit.

Chirurgul a dispărut în sala de operație, iar Osip s-a așezat pe bancă, lângă Conte.

– Ei bine, prietene, i-a zis, punând mâinile pe genunchi, am tras o sperietură de moarte din pricina micuței Sofia.

– Osip! Ce căutați aici?

– Am vrut să mă asigur să sunteți bine amândoi.

– Dar cum ați dat de noi?

– Aleksandr, v-am spus, i-a zâmbit Osip, că urmăresc anumite persoane care prezintă interes. Dar nu asta contează acum. Contează că Sofia o să fie bine. Lazovski e cel mai bun chirurg din oraș. Mâine o s-o ducă la Municipal Unu, unde o să-și revină în condiții bune. Mă tem însă că acum nu mai poți rămâne aici.

Contele s-a împotrivit, dar Osip a ridicat mâna să-l liniștească:

– Ascultă-mă, Sașa. Dacă eu știu ce s-a întâmplat în seara asta, în curând o să știe și alții. Și n-ar fi deloc bine nici pentru tine, nici pentru *Sofia* să te găsească aici. Deci uite ce trebuie să faci: în capătul holului e o scară. Cobori la parter, o iei pe ușa neagră, de metal, spre aleea din spatele spitalului. Acolo te așteaptă doi oameni care te vor duce înapoi la hotel.

– Nu pot s-o las pe Sofia, a răspuns Contele.

– Mă tem că trebuie. Dar e de înțeles că-ți faci griji. Așa că am aranjat să stea cineva cu ea, în locul tău, până poate să plece acasă.

Când a rostit aceste cuvinte, a intrat pe uşă o femeie între două vârste, nedumerită şi speriată.

– A! a zis Osip. Uite-o!

Pentru că el s-a ridicat în picioare, Marina s-a uitat mai întâi la el. Cum nu-l cunoştea, l-a privit neliniştită. Dar după aceea l-a văzut pe Conte pe bancă şi s-a repezit spre el.

– Ce s-a întâmplat, Aleksandr? Ce căutaţi aici? Nu vor să-mi spună nimic.

– Sofia a căzut urât pe scara de serviciu, dar a venit un chirurg. O să fie bine.

– Slavă Domnului!

Contele s-a întors spre Osip să-l prezinte, dar acesta i-a anticipat mişcarea.

– Tovarăşa Samarova, i-a spus zâmbind. Nu ne cunoaştem, dar şi eu sunt prieten cu Aleksandr. Mă tem că trebuie să se întoarcă la Metropol. Dar s-ar linişti, dacă aţi putea sta cu Sofia până îşi revine. Nu-i aşa, prietene?

A pus o mână pe umărul Contelui, fără să-şi desprindă ochii de la Marina.

– Ştiu că cer mult, Marina, a răspuns Contele, dar...

– Gata. Bineînţeles că o să stau.

– Excelent! a replicat Osip.

S-a întors spre femeia în echipament medical.

– O să aveţi grijă ca doamna Samarova să aibă tot ce-i trebuie?

– Da, domnule.

Osip i-a zâmbit liniştitor Marinei încă o dată, după care l-a luat pe Conte de braţ:

– Pe aici, prietene!

L-a condus pe hol, spre scara din spate. Au coborât în tăcere, iar Osip s-a oprit pe palier.

– Aici ne despărţim. Ţineţi minte: un etaj mai jos, apoi uşa neagră, de metal. Ar fi bine, firesc, să nu afle nimeni că a fost aici vreunul dintre noi.

– Osip, nici nu știu cum o să mă recompensez.

– Aleksandr, dumneata ai fost în slujba mea mai bine de cincisprezece ani, i-a răspuns cu un surâs. E o plăcere să fiu și eu o dată în slujba dumitale.

Apoi a plecat.

După ce a coborât și ultima treaptă, a intrat pe ușa de metal, neagră. Se lumina de ziuă și, deși s-a trezit pe o alee, simțea în aer boarea blândă a primăverii. Vizavi de alee era un camion alb, pe care scria cu litere mari, într-o parte, *Colectivul de Panificație Steaua Roșie.* Un tânăr prost bărbierit stătea sprijinit de ușa pentru pasageri și fuma. Când l-a văzut pe Conte, a aruncat țigara și a trântit ușa. Fără să-l întrebe cine e, s-a dus să deschidă ușa din spate.

– Mulțumesc, i-a zis Contele când s-a urcat, fără să primească răspuns.

Numai după ce s-a închis ușa și s-a trezit că stă aplecat până la mijloc în spatele camionului și-a dat seama de o senzație extraordinară: mirosul de pâine proaspătă. Când văzuse însemnele colectivului de panificație, crezuse că e un șiretlic. Dar pe rafturile dinăuntru, dispuse pe o parte, erau așezate peste două sute de bucăți. Ușor, aproape neîncrezător, a întins mâna spre una, moale și caldă. Fusese scoasă din cuptor cu cel mult o oră în urmă.

Afară, s-a trântit ușa pentru pasageri și a pornit motorul. Contele s-a așezat iute pe banca de metal din fața rafturilor și camionul a pornit.

Asculta în liniște cum alunecă zgomotos cauciucurile. Cum prind viteză și încetinesc când iau o curbă, iar apoi mașina accelerează, intrând pe drum deschis.

Hurducându-se aplecat în spate, se uita pe ferestruica pătrată din ușă. Privind clădirile, acoperișurile și firmele de magazin care îi defilau prin fața ochilor, o clipă nici n-a știut unde se află. După care a văzut vechiul English Club și și-a dat seama că trebuie să fie pe Tverskaia, străvechea

arteră ce se întindea de la Kremlin la Sankt-Petersburg, pe care se plimbase de o mie de ori.

La sfârșitul anilor 1930, strada Tverskaia fusese lărgită ca să se poată organiza paradele oficiale ce se încheiau în Piața Roșie. Dacă la momentul respectiv unele edificii mai frumoase fuseseră ridicate și apoi puse la loc, majoritatea fuseseră rase de pe fața pământului și înlocuite cu turnuri, clădirile de pe străzile de prim rang trebuind să aibă, potrivit unei noi ordonanțe, cel puțin zece etaje. Drept urmare, în timp ce camionul mergea, Contele trebuia să se aplece ca să vadă alte locuri cunoscute. Dar nu se mai uita după așa ceva, ci urmărea fațadele și felinarele estompate, care dispăreau repede, de parcă le-ar fi tras cineva de departe.

Odată întors în podul de la Metropol, a găsit ușa tot deschisă și cartea lui Montaigne pe jos. Ridicând volumul de la tatăl lui, s-a așezat pe patul Sofiei. Apoi, pentru prima dată în noaptea aceea, și-a dat voie să plângă, pieptul tresărindu-i ușor, eliberator. Lacrimile îi curgeau pe obraz, dar nu erau lacrimi de durere. Erau lacrimile celui mai norocos om din toată Rusia.

După câteva minute, a tras adânc aer în piept și a avut un sentiment de liniște. Dându-și seama că ține în mână cartea de la tatăl lui, s-a ridicat de pe patul Sofiei și a pus-o jos, iar în clipa aceea a zărit valiza din piele neagră, lăsată pe biroul Marelui Duce. Avea vreo treizeci de centimetri în înălțime și măsura cincisprezece centimetri, cu un mâner de piele și pafta de crom. Sus era prins un bilet pentru el, cu un scris necunoscut. L-a scos, l-a desfăcut și l-a citit:

Aleksandr,

Ce plăcere să vă întâlnesc în seara asta! Cum am spus, mă duc acasă pentru scurtă vreme. M-am gândit că, între

timp, v-ar fi de folos valiza. Atenție mai ales la ce se află în buzunarul de sus, căci cred că o să faceți o legătură cu ce am vorbit!

Până când ne vom revedea, calde salutări,
Richard Vanderwhile

Desfăcând paftaua, a deschis valiza. Era un fonograf portabil. Înăuntru era un mic teanc de discuri în coperte din hârtie maronie. La sugestia lui Richard, l-a scos pe cel de sus. Pe eticheta din mijloc a citit că e o înregistrare cu Vladimir Horowitz cântând *Concertul nr. 1* al lui Ceaikovski la Carnagie Hall de la New York.

Îl văzuse pe Horowitz în concert la Moscova, în 1921, cu nici patru ani înainte ca pianistul să plece la Berlin pentru un concert oficial, cu valută străină ascunsă în pantofi.

Pe fundul valizei a dat de un locșor în care era strâns firul. L-a scos și l-a băgat în priza din perete. A luat discul din coperta maronie, l-a pus pe placa turnantă, a pornit mecanismul, a fixat acul și s-a lăsat pe spate în patul Sofiei.

Mai întâi, a auzit ceva șoapte, câțiva oameni tușind și ultimele zgomote pe care le face publicul înainte să ia loc în sală. Apoi, liniște. Apoi, aplauze însuflețite, probabil atunci când a intrat în scenă interpretul.

Și-a ținut respirația.

După ce trompetele au scos primele sunete marțiale și coardele s-au înfoiat, conaționalii lui au început să cânte, evocând pentru publicul american mișcarea unui lup trecând printre mesteceni, vântul bătând în stepă, o lumânare pâlpâind într-o sală de bal și un tun trăgând la Borodino.

Addenda

Pe 23 iunie, la ora patru după-amiaza, Andrei Duras se întorcea cu autobuzul la apartamentul lui din Arbat, profitând de o zi liberă ca să-i facă o vizită Sofiei, la Spitalul Municipal Unu.

Abia aştepta ziua următoare, ca să dea la şedinţa zilnică a Triumviratului vestea că fata se află în stare bună. Repartizată într-o aripă specială a spitalului, era într-o rezervă privată, însorită şi un întreg batalion de asistente medicale era cu ochii pe ea. Emil avea să fie încântat că prăjiturile lui au fost bine primite şi că Sofia a promis să trimită vorbă în clipa în care o să iasă. Cât despre el, Andrei îi adusese o carte cu poveşti de aventuri, una dintre preferatele dintotdeauna ale fiului său.

La Piaţa Smolenskaia, i-a cedat locul unei doamne mai în vârstă. Avea să coboare după câteva blocuri să ia nişte castraveţi şi nişte cartofi de la ţăranii din piaţă. Emil îi dăduse două sute şi ceva de grame de carne tocată şi voia să-i facă chiftele soţiei.

Stăteau într-un apartament mic de la mijlocul unui imobil de locuinţe de patru etaje. Dintre cele şaisprezece

apartamente, al lor era printre cele mai mici, dar era numai al lor. Cel puțin pentru moment.

După ce a terminat de târguit din piață, Andrei a urcat la etajul trei. Trecând pe lângă celelalte uși de pe palier, a simțit miros de ceapă sote venind dintr-un apartament și a auzit voci la radio în altul. Trecând plasa cu legume în mâna stângă, a scos cheia.

Când a intrat și-a strigat soția, deși știa că nu e acasă. Era la coadă la lapte la magazinul deschis recent într-o biserică desființată, din partea cealaltă a cartierului. Zicea că acolo e mai proaspăt laptele și e mai puțină lume la coadă, dar el știa că nu e așa. Ca atâția alții, ea se ducea acolo pentru că în micuța capelă din spatele bisericii era un mozaic cu Hristos și femeia samariteancă pe care nimeni nu catadicsise să-l scoată. Iar femeile care stăteau la coadă la lapte îți țineau rând dacă te furișai să te rogi.

A dus legumele cumpărate în cămăruța dinspre stradă, care era și bucătărie, și cameră de zi. Le-a pus pe blatul mic. După ce s-a spălat pe mâini, a spălat castraveții și i-a tăiat. A curățat cartofii și i-a pus într-o oală cu apă. A amestecat carnea de la Emil cu ceapă tocată, a făcut chiftelele și le-a acoperit cu un prosop. A pus tigaia pe sobă și a turnet niște ulei, pentru mai târziu. După ce a curățat blatul, s-a mai spălat o dată pe mâini și a așezat masa, după care a plecat spre hol, vrând să se așeze. Dar, fără să se gândească, a trecut pe lângă dormitor, spre camera următoare.

Cu mulți ani în urmă vizitase apartamentul lui Pușkin din Sankt-Petersburg, cel în care scriitorul își petrecuse ultimii ani din viață. Încăperile erau păstrate exact așa cum fuseseră când murise poetul. La momentul acela, stând în fața frânghiei subțiri care limita accesul și uitându-se la biroul lui Pușkin, toată aventura i se păruse

absurdă, de parcă ţinând câteva obiecte la locul lor te-ai putea apăra o clipă de măcelul necruţător al timpului.

Însă atunci când Ilia, singurul lor copil, fusese ucis în Bătălia de la Berlin, cu doar câteva luni înainte de sfârşitul războiului, el şi soţia lui făcuseră acelaşi lucru: păstraseră fiecare pătură, fiecare carte, fiecare haină exact acolo unde erau în ziua în care primiseră vestea.

La început, recunoştea Andrei, fusese o mare alinare. Când era singur acasă, se trezea că intră în cameră. Şi atunci vedea patul în dezordine, unde trebuie că stătuse soţia lui cât timp el fusese la muncă. Dar acum îşi făcea griji pentru că această încăpere păstrată cu atâta atenţie nu mai alina suferinţa, ci începuse chiar s-o stârnească. Şi ştia că venise timpul să se elibereze de obiectele fiului.

Dar nu abordase niciodată subiectul cu ea. Căci ştia şi că nu va trece mult şi cineva din bloc le va atrage atenţia autorităţilor că fiul lor a murit. Şi asta ar însemna că i-ar muta într-o locuinţă şi mai mică sau că i-ar obliga să mai primească pe cineva să locuiască împreună cu ei, iar viaţa ar cere o cameră a ei.

Şi, cu acest gând în minte, s-a dus la pat şi a netezit cuvertura pe care stătuse soţia lui. Şi abia atunci a stins lumina.

Cartea a patra

1950

Adagio, andante, allegro

Cât ai clipi din ochi.

Aşa a rezumat contele Aleksandr Rostov, pe 21 iunie, drumul fiicei lui de la treisprezece la şaptesprezece ani, când a comentat Vasili cât de mult crescuse.

– Acum fuge pe scări – o adevărată pacoste, o zăpăcită, o terchea-berchea – , iar în clipa următoare e o tânără inteligentă şi rafinată.

Ceea ce era, în mare, adevărat. Căci, deşi se grăbise când spusese despre ea, la treisprezece ani, că e năzuroasă, Contele anticipase perfect ce fel de persoană avea să devină la maturitate. Cu pielea ei frumoasă şi cu părul ei negru şi lung (în care avea însă şi o dungă albă, în locul în care fusese rana de altădată), Sofia putea sta ceasuri întregi în biroul lor să asculte muzică. Putea şi să coasă ceasuri întregi cu Marina, în atelierul ei, ori să clevetească ceasuri întregi cu Emil, în bucătărie, fără să se clintească nici măcar o dată de pe scaun.

La cinci ani, își închipuia Contele, poate naiv, se transformase într-o versiune brunetă a mamei ei. Dar, când dădea dovadă de perspicacitatea Ninei și de aceeași tărie a opiniilor, era cu totul altcineva. În vreme ce mama ei nu suporta nici cea mai mică imperfecțiune a lumii, Sofia, se pare, era de părere că, deși o ia razna din când în când, lumea e în general o planetă cu bune intenții. În timp ce Nina nu ezita să te întrerupă în mijlocul frazei ca să spună că e invers și să declare că așa rămâne, o dată pentru totdeauna, Sofia asculta atent, cu un surâs plin de înțelegere, iar interlocutorul, fiind liber să-și exprime punctul de vedere cât timp consideră de cuviință, se trezea adesea că-i tremură vocea și începe să-și pună sub semnul întrebării propria convingere...

Năzuroasă. Ăsta e cuvântul. Iar schimbarea se întâmplase cât ai clipi din ochi.

– Totul trece așa de repede când ajungi la vârsta noastră, Vasili. Trec anotimpuri întregi fără să ne lase nici urmă de amintire.

– Cât se poate de adevărat... a încuviințat portarul (în timp ce sorta un teanc de bilete).

– Și, evident, când nu este așa, simți o alinare, a continuat Contele. Pentru că, deși săptămânile aleargă pe lângă noi și nu rămâne nimic după ele, pentru copiii noștri aduc o grămadă de impresii. Când împlinești șaptesprezece ani și simți prima dată cum e să fii independent, se prea poate ca fiecare privire, fiecare hohot de râs să-ți rămână pe veci în amintire. Și prietenii pe care ți-i faci în anii aceia de sensibilitate? Toată viață o să ai o mare afecțiune când te întâlnești cu ei.

După ce a exprimat paradoxul, a aruncat o privire spre hol, unde Grișa căra bagajul unui oaspete spre biroul din față, iar Genya ducea spre ușă bagajul altuia.

„Poate ține de echilibrul celest", se gândea el. „Un fel de echilibru cosmic. Poate că trăirea agregată a

timpului e o constantă, așa că, pentru ca vlăstarele noastre să rămână cu amintiri vii din acest iunie, noi nu trebuie să mai avem nicio așteptare."

– Deci, pentru ca ei să țină minte, noi trebuie să uităm, a rezumat Vasili.

– Exact! a răspuns Contele. Pentru ca ei să țină minte, noi trebuie să uităm. Și asta ar trebui să ne enerveze? Ar trebui să ne simțim trași în piept de impresia că, pentru moment, s-ar putea ca experiențele lor de viață să fie mai pline decât ale noastre? Nu cred. Căci la vârsta asta târzie nu e deloc țelul nostru să ne alcătuim un dosar nou cu amintiri ce rămân. Noi ar trebui să facem toate eforturile să ne asigurăm că ei *gustă* liber din aceste experiențe. Și fără nicio șovăire. În loc să-i înfofolim în pături și să-i înfășurăm în haine scrobite, trebuie să avem încredere în ei că o să se înfofolească și o să se înfășoare singuri. Și, dacă ei bâjbâie prin libertatea lor abia descoperită, noi trebuie să fim tot calmi, generoși, cu măsură. Trebuie să-i încurajăm să iasă de sub privirea noastră care-i veghează, iar apoi, când în sfârșit intră pe ușa batantă a vieții, să oftăm cu mândrie.

Și pentru a ilustra ideea, a făcut un gest generos, dar cu măsură, spre intrarea hotelului, scoțând și un oftat, tot spre exemplificare. După care a ciocănit în pupitrul portarului.

– Apropo, știți cumva unde e?

Vasili a ridicat capul din biletele lui:

– Domnișoara Sofia?

– Da.

– E în sala de bal cu Viktor. Cred.

– Probabil că-l ajută să spele podeaua pentru vreun banchet.

– Nu. Nu e cu Viktor Ivanovici. E cu Viktor Stepanovici.

– Viktor Stepanovici?

– Da. Viktor Stepanovici Skadovski. Dirijorul orchestrei din Piazza.

Contele încercase să-i explice lui Vasili că în anii noştri de aur timpul zbura şi nu ne lăsa nimic în amintire, că era aproape ca şi cum pe-atunci nu s-ar fi întâmplat nimic – ei bine, iată un exemplu perfect.

Căci şi cele trei minute cât i-a luat să treacă de la o conversaţie fermecătoare la pupitrul uşierului din sala de bal, unde-l apucase de guler pe-un ticălos, s-au scurs cât ai clipi. S-au scurs aşa de iute, că nu ţinea minte să se fi lovit de bagajul pe care-l căra Grişa când a traversat holul. Nu ţinea minte nici să fi deschis uşa şi să fi strigat *Aha!*, nici să-l fi înşfăcat pe Casanova în devenire de pe bancheta iubirii, unde-şi împletise degetele cu ale Sofiei.

Nu, nu ţinea minte nimic din toate astea. Dar, ca să se asigure de echilibrul cosmic, ticălosul cel mustăcios, în ţinută de seară, ştia limpede că o să ţină minte toată viaţa absolut fiecare secundă.

– Excelenţa Voastră! a chiţăit el în aer. A fost o neînţelegere cumplită.

Uitându-se în sus la mutra speriată pe care o ţinea în pumnii strânşi, Contele i-a răspuns că n-a fost nicio neînţelege. Era, clar, acelaşi individ care-şi fluturase vesel bagheta în chioşcul de muzică din Piazza. Şi, cu toate că, din câte se pare, se pricepea să-şi arate rangul aşa cum se cuvine, era limpede că e cea mai mizerabilă viperă care se ţâşise vreodată din adâncurile verzi ale Edenului.

Dar, oricare ar fi fost ticăloşia, prezenta situaţie implica o dilemă. Căci, odată ce iei un mişel de guler, ce faci cu el? Când apuci un ins de ceafă, poţi cel puţin să-l tragi afară şi să-l trânteşti pe scări. Dar Contele n-a apucat să rezolve ghicitoarea, că a venit Sofia cu o ghicitoare a ei:

– Papa! Ce faci?

– Du-te în camera ta! Am de discutat ceva cu acest domn, înainte să-i trag o bătaie s-o ţină minte toată viaţa.

– O bătaie s-o ţină minte toată viaţa? Dar Viktor Stepanovici este profesorul meu.

Cu un ochi la ticălos, Contele s-a uitat la ea cu celălalt ochi:

– Ce este?

– Profesorul meu. Mă învaţă să cânt la pian.

Aşa-zisul profesor a dat repede din cap de patru ori.

Fără să-i dea drumul la guler, Contele şi-a lăsat capul pe spate ca să studieze mai bine spectacolul. La o privire atentă, a observat că bancheta iubirii pe care stătuseră cei doi era, de fapt, bancheta de la pian. Iar acolo unde-şi împletiseră degetele de la mâini se afla un şir de clape din fildeş, aşezate în ordine.

Aşa că a mai slăbit strânsoarea.

– Deci ăsta vă e jocul, da? Seduceţi tinere domnişoare cu bâţâieli?

Aşa-numitul profesorul părea îngrozit.

– Nicidecum, Excelenţă. N-am sedus niciodată pe nimeni cu bâţâieli. Facem game şi cântăm sonate. Eu însumi am studiat la Conservator, unde am primit Medalia Mussorgski. Dirijez la restaurant numai ca să-mi câştig existenţa.

Profitând de ezitarea Contelui, a făcut semn cu capul spre pian:

– Să vă arătăm. Sofia, de ce n-ai cânta acum Nocturna pe care am repetat-o?

Nocturna...?

– Cum doriţi, Viktor Stepanovici, a răspuns ea politicos, după care s-a întors spre clape ca să-şi aşeze partitura.

– Poate... i-a spus profesorul Contelui, arătând iar spre pian. Dacă aş putea...

– O, da, desigur, a replicat Contele.

Apoi i-a dat drumul și i-a netezit repede gulerul. Iar profesorul s-a dus lângă eleva lui:

– Bine, Sofia.

Îndreptându-se, ea a pus mâinile pe clape, iar apoi, cu cea mai mare delicatețe din lume, a început să cânte.

Auzind prima măsură, Contele a făcut doi pași înapoi.

Oare știa el acele opt note? Oare le recunoștea, cel puțin? Le-ar fi recunoscut dacă nu le-ar fi văzut treizeci de ani și brusc s-ar fi întâmplat ca ele să intre în vagonul de tren în care se afla el. Le-ar fi recunoscut dacă s-ar fi ciocnit de ele pe străzile Florenței în plin sezon. Pe scurt, le-ar fi recunoscut oriunde.

Era Chopin.

Opus 9, numărul 2, mi bemol major.

Când fata a terminat prima reluare a melodiei în *pianissimo* perfect și a trecut la o doua, care avea o mai mare forță emoțională, Contele a făcut încă doi pași înapoi și s-a trezit că stă pe un scaun.

Mai fusese mândru de Sofia vreodată? Bineînțeles că fusese. Zi de zi. Era mândru de succesele ei de la școală, de frumusețea ei, de stăpânirea ei de sine, de afecțiunea pe care i-o purtau toți cei cu care lucra el la hotel. Și așa putea fi sigur că ceea ce simte în clipa aceea nu e mândrie. Căci mândria presupune un anume sentiment de superioritate. *Uitați*, spune ea, *nu v-am zis eu ce specială e? Ce strălucitoare e? Ce fermecătoare e?* Dar în timp ce o asculta cântând Chopin, el nu mai avea un sentiment de superioritate, ci era cuprins de uimire.

Pe de o parte, era uimit de revelația că Sofia cântă la pian. Pe de altă parte, era uimit că stăpânește așa de bine melodiile primare și pe cele subordonate. Dar ceea ce îl uimea cu adevărat era sensibilitatea expresiei ei muzicale. Puteai să studiezi o viață tehnica pianului, dar să nu ajungi niciodată la expresia muzicală, alchimia aceea

prin care interpretul nu doar că înţelege simţămintele compozitorului, ci le şi comunică cumva auditoriului prin felul în care le interpretează.

Oricare va fi fost suferinţa sufletească pe care Chopin sperase s-o exprime prin mica lui compoziţie – fie că venea din pierderea iubirii, fie că era dulcele chin pe care-l simţi când vezi boarea dimineţii pe o pajişte –, iat-o acolo, gata să fie trăită pe deplin în sala de bal de la Hotelul Metropol, la o sută de ani de la moartea compozitorului. Dar cum era cu putinţă, întrebarea rămânea, ca o fată de şaptesprezece ani să ajungă la o asemenea expresie, dacă nu dând glas propriului ei sentiment al pierderii şi propriului ei dor?

Când ea a ajuns la a treia repetare a melodiei, Viktor Stepanovici s-a uitat peste umăr cu sprâncenele ridicate, ca şi cum ar fi vrut să întrebe: *Vă vine să credeţi? Aţi fi putut să vă imaginaţi vreodată?* Apoi a privit imediat spre pian şi i-a întors pagina îndatoritor, aproape ca un ucenic care-i întoarce pagina maestrului.

După ce l-a condus pe Viktor Stepanovici pe hol, unde puteau schimba două vorbe numai ei doi, Contele s-a întors în sala de bal. Găsind-o pe Sofia tot la pian, s-a aşezat lângă ea, cu spatele spre clape.

Tăceau amândoi.

– De ce nu mi-ai spus că studiezi pianul? a întrebat-o el în cele din urmă.

– Voiam să fie o surpriză, a răspuns ea. Pentru ziua ta de naştere. N-am vrut să te supăr. Îmi pare rău dacă te-am supărat.

– Sofia, dacă e cineva care trebuie să-şi ceară scuze, acela sunt eu. Tu n-ai greşit cu nimic. Dimpotrivă. A fost minunat – absolut minunat!

Ea s-a îmbujorat la faţă şi s-a uitat la clape:

– E o compoziţie încântătoare, i-a zis.

– Da, a încuviințat el răzând, e o compoziție minunată. Dar e și o foaie de hârtie cu cercuri, linii și puncte. De o sută de ani aproape oricine studiază pianul învață să cânte bucățica asta de Chopin. Dar o cântă ca și cum ar recita-o. Numai unul dintr-o mie – sau chiar din o sută de mii – poate aduce muzica la viață așa cum ai adus-o tu.

Sofia era tot cu ochii în clape. El a ezitat, iar apoi, ușor neliniștit, a întrebat-o:

– E totul bine?

Ea a ridicat privirea, putin surprinsă. Apoi, văzând expresia lui sobră, a surâs.

– Desigur, papa. De ce întrebi?

– N-am cântat niciodată la un instrument, a clătinat el din cap, dar înțeleg câte ceva din muzică. Când te aude cineva cântând primele măsuri ale nocturnei lui Chopin cu niște sentimente care evocă desăvârșit suferința sufletească, nu poate decât să creadă că te-ai scufundat într-un izvor de suferință în tine însăți.

– A, înțeleg, a răspuns ea, după care s-a apucat să-i explice cu un entuziasm de savant: Viktor Stepanovici numește asta *stare*. Zice că, înainte să cânți o notă, trebuie să descoperi un exemplu de stare a compozitorului ascunsă în propriul tău suflet. Așa că, pentru lucrarea asta, eu mă gândesc la mama. Mă gândesc la câte amintiri despre ea se șterg, iar apoi încep să cânt.

Contele a tăcut, copleșit de încă un val de uimire.

– Se înțelege? l-a întrebat ea.

– Din plin, i-a răspuns el, iar după o clipă de reflecție a adăugat: Când eram tânăr, și eu simțeam la fel când mă gândeam la sora mea. Cu fiecare an ce trecea, se îndepărta încă ceva din ea. Și ajunsesem să mă tem că într-o zi o s-o uit de tot. Dar adevărul este altul: oricât timp ar trece, cei pe care i-am iubit nu se îndepărtează de tot de noi niciodată.

Acum au tăcut amândoi. Apoi, uitându-se de jur împrejur, el a făcut un gest cu mâna.

– Asta era una dintre încăperile ei preferate.

– Ale surorii tale?

– Nu, ale mamei tale.

Sofia a aruncat o privire mirată.

– Sala de bal...?

– Clar. După Revoluție, tot ce fusese înainte a fost lăsat în urmă, asta și era ideea, cred. Dar era nevoie de o cale nouă. Așa că în toată Rusia s-au strâns tot felul de grupuri – sindicate, comitete cetățenești, comisariate – în săli ca asta ca să limpezească apele, a arătat el spre balcon. Când avea nouă ani, mama ta se cățăra acolo, prin spatele balustradei, ca să privească Adunările ceasuri întregi. I se părea foarte palpitant. Scaunele care scârțâie când sunt trase, cuvântările însuflețite și ciocănelul care anunță ceva. Acum, când privești înapoi, avea perfectă dreptate. La urma urmei, în fața ochilor noștri se croia un făgaș nou pentru țară. La vremea aceea însă, felul în care ea se furișa și stătea pe vine îmi dădea fiori.

– Te urcai și tu?

– O, da, că ea insista.

Au zâmbit amândoi.

– Când te gândești, a adăugat el după un moment, că așa am cunoscut-o pe mătușa Marina! Pentru că ori de câte ori mă duceam în sala de bal îmi rupeam turul de la pantaloni.

Sofia a izbucnit în râs. Iar el a ridicat un deget, semn că și-a mai amintit ceva.

– Mai târziu, când avea treisprezece ori paisprezece ani, mama ta venea aici să facă experimente...

– Experimente!

– Nu credea nimic, dacă nu verifica ea. Dacă nu vedea cu ochii ei, pentru ea nu era decât o ipoteză. E valabil și pentru toate legile din fizică și din matematică.

Într-o zi am găsit-o aici, verificând principiile lui Galileo și Newton – dădea drumul la diverse obiecte din balcon și le cronometra traseul până jos cu un cronometru.

– Se poate face așa ceva?

– Mama ta putea.

A urmat încă o clipă de tăcere, apoi fata s-a întors și l-a sărutat pe obraz.

Când Sofia ieșea să se vadă cu vreo prietenă, Contele se ducea în Piazza și se trata cu un pahar de vin la prânz, ceea ce la treizeci de ani făcea zi de zi, dar după aceea din ce în ce mai rar. Date fiind revelațiile dimineții, era ceva cât se poate de potrivit. După ce i-au luat farfuria și după ce a refuzat îndatoritor să comande un desert, a comandat încă un pahar.

Lăsându-se pe spate cu paharul în mână, s-a uitat la tânărul de la masa alăturată, care făcea o schiță într-un bloc de desen. Cu o zi în urmă îl observase în hol cu blocul în poală și cu o conservă mică, în care erau creioane colorate.

– Peisaj, portret sau natură moartă? l-a abordat Contele, aplecându-se puțin în dreapta.

– Pardon? a ridicat privirea tânărul, oarecum surprins.

– Am băgat de seamă fără să vreau că schițați ceva. Mă întrebam dacă e un peisaj, un portret sau o natură moartă.

– Mă tem că nici, nici, i-a răspuns necunoscutul politicos. E un interior.

– Al restaurantului?

– Da.

– Aș putea vedea și eu?

Tânărul a ezitat, după care i-a întins desenul.

În clipa în care l-a ținut în mână, Contelui i-a părut rău că a folosit cuvântul *a schița*. Era un cuvânt care nedreptățea iscusința lui de artist, căci omul surprinsese Piazza perfect. Clienții de la mese erau înfățișați prin

tușe scurte, în culorii vii, de tip impresionist, ceea ce întărea faptul că discutau cu însuflețire, în timp ce ospătarii care se mișcau îndemânatici printre mese erau mai estompați. Stilul sugestiv în care îi desenase contrasta însă puternic cu nivelul de detaliu în care redase sala. Coloanele, fântâna, arcadele, toate erau puse în perspectivă desăvârșit, în proporții desăvârșite, fiecare ornament fiind la locul lui.

– Este un desen minunat, i-a spus Contele. Dar trebuie să recunosc că aveți un deosebit simț al spațiului.

– Asta, pentru că eu sunt, de formație, arhitect, nu artist, a zâmbit necunoscutul, puțin visător.

– Proiectați un hotel?

– La cum stau lucrurile, eu aș fi fericit să proiectez o colivie, i-a răspuns el râzând.

Văzând mirarea Contelui, i-a explicat:

– În momentul de față, se construiesc o mulțime de clădiri la Moscova, dar nu e nevoie de arhitecți. Așa că mi-am luat o slujbă la Inturist. Se face o broșură cu cele mai bune hoteluri și eu desenez interioarele[1].

---

[1] Ce împrejurări alandala ar putea duce la o explozie a numărului de constructori și în același timp la dispensarea de arhitecți? E simplu. În ianuarie, primarul Moscovei i-a convocat pe arhitecții din oraș să discute despre nevoile capitalei, dată fiind creșterea rapidă a numărului de locuitori. În trei zile, diverse comitete au ajuns cu însuflețire la un consens: este timpul să se facă pași curajoși spre ceva nou. Profitând de cele mai recente materiale și tehnologii, au propus să se ridice turnuri de patruzeci de etaje, cu ascensoare care urcă din hol pe acoperiș, cu apartamente care se pot configura în funcție de nevoile fiecăruia, dotate cu o bucătărie modernă, o cameră de baie privată și ferestre de sticlă ce folosesc lumina naturală! La ceremonia de încheiere a convenției arhitecților, primarul, o brută cheală, la care vom avea motive să ne întoarcem mai târziu, le-a mulțumit participanților pentru arta lor, pentru ingeniozitatea lor, pentru devotamentul față de partid. „Este o satisfacție să descoperim că

– A... a replicat Contele, pentru că fonograful nu surprinde *sentimentul* unui loc.

– De fapt, a replicat arhitectul, pentru că fonograful captează prea bine *starea* unui loc.

– A, înțeleg, a zis Contele, simțindu-se, în numele locului numit Piazza, puțin insultat.

N-a putut să nu sublinieze, în apărarea ei, că, dacă la timpul lui restaurantul fusese preamărit pentru eleganța sa, grandoarea sălii nu se definise niciodată prin mobilier sau prin detaliile arhitecturii.

– Atunci, prin ce? a întrebat tânărul.

– Prin cetățeni.

– Adică?

Contele a întors scaunul ca să-și vadă mai bine vecinul.

– La vremea mea, am avut parte de luxul de a călători puțin. Și vă pot spune din proprie experiență că majoritatea restaurantelor din hoteluri – nu numai în Rusia, înțelegeți, ci în toată Europa – au fost concepute să fie

---

suntem de acord cu toții", a conchis el. „Pentru ca tovarășii noștri cetățeni să primească locuințe cât mai repede și cât mai economicos, trebuie într-adevăr să facem pași curajoși spre ceva nou. Așa că să nu ne încurcăm cu modele elaborate și să nu cedăm în fața vanității de ordin estetic! Să adoptăm, în schimb, o idee universală, potrivită vremurilor noastre." Așa s-a născut epoca de aur a blocului de apartamente din prefabricate, cu pereți din ciment și cinci etaje, precum și a spațiilor de locuit de patru sute de metri pătrați, cu acces la baia comună, etalând căzi cu patru picioare (în definitiv, cine are timp să lenevească în cadă, când vecinii bat la ușă?). Atât de ingenios era designul acestor noi blocuri de locuințe, atât de plină de intuiție era arhitectura lor, că se puteau construi după o singură pagină cu specificații, indiferent cum era orientată pagina! În șase luni, la periferia Moscovei au apărut ca ciupercile după ploaie mii de asemenea clădiri. Și atât de sistematic erau realizate, că, dacă intrai din greșeală în orice apartament din blocul tău, te simțeai imediat acasă.

în slujba clienților. Dar restaurantul acesta n-a fost și nu e conceput așa. El s-a dorit să fie și este un loc în care să se strângă toată Moscova. În ultimii patruzeci de ani, i-a explicat, arătând spre mijlocul sălii, ruși din toate păturile sociale se adunau sâmbătă seara în jurul fântânii și stăteau de vorbă cu oricine se nimerea la masa de alături. Asta ducea, firește, la povești de dragoste ad-hoc și la dezbateri aprinse despre meritele lui Pușkin sau ale lui Petrarca. Vedeai umăr la umăr taximetriști și comisari, episcopi și inși din piața neagră. Și am văzut cel puțin o dată cum o tânără poate să-l facă pe un bătrân să-și schimbe punctul de vedere.

Contele a arătat spre un loc care era la cel puțin cinci metri de ei:

– Vedeți cele două mese de acolo? În 1939, într-o după-amiază, am văzut cum doi necunoscuți, cărora li se pare că se știu vag de undeva, iau împreună aperitivul și desertul și-și povestesc viața pas cu pas, în căutarea momentului în care s-au cunoscut.

Uitându-se de jur împrejurul restaurantului, acum cu admirație, arhitectul a comentat:

– O încăpere este, bănuiesc, suma tuturor lucrurilor care s-au întâmplat acolo.

– Da, bănuiesc că da, a încuviințat Contele. Și, deși nu sunt tocmai sigur de ce s-a ales din toate cele întâmplate aici, sunt foarte sigur că datorită acestei săli lumea e un loc mai bun.

A tăcut și el o clipă, privind de jur împrejur. Apoi, ridicând un deget, i-a atras atenția la chioșcul de muzică din partea cealaltă.

– Ați văzut vreodată orchestra cântând aici seara?

– Nu. De ce?

– Azi mi s-a întâmplat cel mai extraordinar lucru...

– Se pare că mergea pe hol, când a auzit dinspre sala de bal o variațiune de Mozart. Intrigat, a băgat un cap înăuntru și a văzut-o pe Sofia la clape.

– Nu! a exclamat Richard Vanderwhile.

– A întrebat, evident, unde studiază. Când a aflat că nu studiază cu nimeni, s-a mirat. Învățase singură să cânte compoziția ascultând una dintre înregistrările pe care mi le-ai dat dumneata și apoi exersând notele una câte una.

– Incredibil!

– A fost așa de impresionat de calitățile ei înnăscute, că a hotărât pe loc s-o ia ca elevă. Și de atunci a învățat-o repertoriul clasic în sala de bal.

– Și e insul din Piazza, ziceți?

– Chiar el.

– Cel care flutură bagheta?

– Exact.

Richard a clătinat din cap uluit.

– Ai auzit, Audrius? Trebuie să închinăm un pahar în cinstea domnișoarei și cât mai iute. Frânghie de Aur, în două pahare, bunul meu!

Barmanul cel mereu atent deja așeza sticle de varii mărimi, inclusiv lichior galben, bitter, miere și votcă cu lămâie. În noaptea aceea din 1946 când Contele făcuse cunoștință cu Richard în jurul licorii purpurii a lui Audrius, americanul îl provocase pe barman să facă un cocktail în care să fie toate culorile de la Catedrala Sf. Vasile. Așa se născuseră Frânghia de Aur, Oul lui Robin, Zidul de Cărămidă și o poțiune verde-închis, numită Pomul de Crăciun. În plus, la bar se știa deja că oricine poate să bea până la fundul paharului toate cele patru cocktailuri își câștigă dreptul de a i se spune „Patriarhul Întregii Rusii" – imediat ce-și vine în simțiri.

Deși stătea mai mult la ambasadă când venea la Moscova, Richard, acum atașat la Departamentul de Stat, tot se oprea la Metropol din când în când, ca să bea cu Contele un ultim pahar înainte de culcare. Așa că barmanul le-a turnat din Frânghia de Aur și cei doi domni au ciocnit: „Pentru vechii prieteni!"

Cum se face, s-ar putea întreba unii, că ei doi se considerau prieteni vechi, cu toate că se cunoșteau doar de patru ani? Trăinicia prieteniei nu a depins însă niciodată de trecerea timpului. Ei doi s-ar fi simțit prieteni vechi și dacă ar fi făcut cunoștință cu doar câteva ore în urmă. Într-o oarecare măsură, pentru că erau spirite afine – descoperind că au multe în comun și găsind motive de râs, în timp ce stau de vorbă fără nici cel mai mic efort. Dar ținea, aproape sigur, și de educație. Crescuți în case grandioase din orașe cosmopolite, inițiați în artele liberale, binecuvântați cu ceasuri de lenevie și trăind printre cele mai frumoase lucruri, deși între ei era o diferență de vârstă de zece ani și cu toate că se născuseră la peste șase mii de kilometri depărtare unul de altul, Contele și Americanul aveau în comun mai mult decât avea fiecare în comun cu majoritatea celor din țările lor.

Iată de ce, evident, toate hotelurile impozante din capitalele lumii arată la fel. Plaza de la New York, Ritz de la Paris, Claridge's de la Londra, Metropol de la Moscova – clădite unul după altul la un interval de cincisprezece ani, și ele erau spirite afine, fiind primele hoteluri din orașele lor cu încălzire centrală, apă caldă și telefon în camere, presă internațională în hol, bucătărie internațională la restaurant și bar american lângă hol. Aceste hoteluri au fost construite pentru cei ca Richard Vanderwhile și Aleksandr Rostov, astfel că, atunci când se duceau într-un oraș din străinătate, se simțeau acasă și împreună cu oameni ca ei.

– Mie tot nu-mi vine să cred că e cel din Piazza, a spus Richard, clătinând încă o dată din cap.

– Știu, a răspuns Contele. Dar a studiat, de fapt, la Conservatorul de aici, din Moscova, unde a primit Medalia Mussorgski. Dirijează la Piazza numai ca să câștige o pâine.

– Omul trebuie să câștige o pâine, a confirmat și Audrius înțelept, dacă nu vrea să moară de foame.

Richard l-a studiat o clipă pe barman:

– Păi, nu ăsta e principalul?

Audrius a ridicat din umeri, în semn că principalul e munca lui de barman, după care s-a scuzat ca să poată răspunde la telefonul din spatele barului. Când s-a îndepărtat, pe Conte parcă l-a lovit remarca lui.

– Cunoașteți Moliile din Manchester? l-a întrebat pe Richard.

– Moliile din Manchester... Nu e o echipă de fotbal?

– Nu, i-a zis Contele cu un zâmbet. Nu e o echipă de fotbal. E un caz extraordinar din analele științelor naturii, pe care mi l-a povestit tata când eram copil.

Dar, înainte să continue, s-a întors Audrius:

– Era soția dumneavoastră, domnule Vanderwhile. M-a rugat să vă amintesc că de dimineață aveți o întrevedere și să vă anunț că vă așteaptă șoferul afară.

Cu toate că majoritatea clienților de la bar nu-l cunoscuseră niciodată pe domnul Vanderwhile, despre ea se știa că e la fel de neînduplecată ca Arkadi, atentă ca Audrius și cu un simț al prezenței ca Vasili – când era vorba ca domnul Vanderwhile să-și încheie seara.

– A, da, a recunoscut acesta.

Căzând de acord că îndatoririle sunt pe primul plan, Contele și Americanul și-au strâns mâna și și-au urat toate cele bune până când se vor revedea.

Când a plecat Richard, Contele s-a mai uitat o dată să vadă dacă e vreun cunoscut prin preajma și s-a

bucurat când l-a descoperit la masa din colț pe tânărul arhitect din Piazza, aplecat deasupra blocului de desen, probabil făcând o schiță a barului.

Când Contele avea nouă ani, tatăl lui îl pusese să stea jos ca să-i explice teoria lui Darwin despre selecția naturală. Ascultându-l, copilul simțise că ideea englezului este, în esență, absolut corectă – în zece mii de ani specia evoluează încet ca să-și maximizeze șansele de supraviețuire. În definitiv, dacă se ascut ghearele leului, bine ar fi ca gazela să fie mai iute de picior. Dar fusese nedumerit când tatăl lui îi clarificase ideea: nu era nevoie de zece mii de ani ca să aibă loc selecția naturală. Nici măcar de o sută. Selecția naturală avea loc, se constatase, în câteva decenii.

E adevărat, zicea tatăl lui, că într-un mediu relativ static ritmul evoluției ar trebui să scadă, căci acum speciile individuale nu au mare lucru la care să se adapteze. Însă mediile nu sunt niciodată statice prea multă vreme. Forțele naturii se dezlănțuie inevitabil, în așa fel încât apare nevoia de adaptare. Un curent mare, o iarnă neobișnuit de rece, o erupție vulcanică, oricare din ele poate strica echilibrul între acele trăsături care îmbunătățesc șansa de supraviețuire a speciei și cele care îi stau în cale. Iată, în mare, ce s-a întâmplat la Manchester, Anglia, în secolul al XIX-lea, când orașul a devenit una dintre primele capitale ale revoluției industriale.

Mii de ani, moliile bălțate din Manchester au avut aripi albe, cu picățele negre. Cromatica le asigura un camuflaj perfect ori de câte ori aterizau pe coaja de un cenușiu-deschis a copacilor din regiune. Câteva aberații pot exista în orice generație – de pildă, moliile cu aripi negre ca tăciunele –, dar ele sunt alungate din copaci de păsări înainte să apuce să se împerecheze.

Însă la începutul anilor 1800, când orașul Manchester a fost înțesat de fabrici, a început să se așternă funinginea pe toate suprafețele posibile, inclusiv pe coaja

copacilor. Şi, brusc şi fără milă, aripile cu picăţele care le apăraseră le expuneau acum pe majoritatea moliilor bălţate în faţa animalelor de pradă care le căutau, chiar dacă, datorită aripilor mai închise la culoare, unele dintre moliile care făceau excepţie deveneau invizibile. Astfel că cele cu aripile negre ca tăciunele, reprezentând până la 1800 nici 10% din populaţia de molii din Manchester, au ajuns să reprezinte la sfârşitul secolului peste 90%. Sau, cel puţin, aşa îi explicase tatăl lui, cu toată satisfacţia pragmatică a omului înzestrat cu o minte de tip ştiinţific.

Lecţia însă nu se prinsese de tânărul Conte. Dacă era aşa de uşor la molii, se gândea el, de ce nu era la fel şi la copii? Ce s-ar alege de el şi de sora lui, de exemplu, dacă ar fi expuşi la prea mult fum din coş ori la vreme extremă? Ar putea deveni victime ale evoluţiei accelerate? De fapt, atât de mult l-a tulburat ideea, că în septembrie, când ploaia a adus potopul la Ceasul Leneş, l-au bântuit în vis gigantice molii negre.

Peste câţiva ani, Contele avea să înţeleagă că privise din unghiul opus. Ritmul evoluţiei nu era ceva de speriat. Căci naturii nu-i pasă dacă o molie bălţată are aripi negre sau albe, ci ea speră sincer că molia bălţată o să reziste. Şi de aceea a născocit forţele evoluţiei, care vizează generaţiile mai mult decât eonii – să se asigure că şi moliile, şi oamenii trebuie să se adapteze la o schimbare.

Ca Viktor Stepanovici, se gândea Contele. Soţ şi tată a doi copii, trebuia să-şi câştige pâinea. Aşa că flutură bagheta în Piazza, chipurile lăsând în urmă repertoriul clasic. Apoi, într-o după-amiază, când descoperă din întâmplare o tânără pianistă care promite, în puţinul lui timp liber o învaţă nocturnele lui Chopin, la un pian împrumutat. Chiar aşa, Mişka are „planul" lui. Şi arhitectul acesta tânăr, care nu poate construi clădiri, e

mândru și se bucură că poate desena atent în blocnotes interioare de hotel.

O clipă i-a trecut prin cap să se ducă la el, dar părea atât de absorbit și atât de satisfăcut de propria lui pricepere, că ar fi fost o crimă să-l întrerupă. Așa că a golit paharul, a ciocănit în bar de două ori și a plecat la culcare.

Avea perfectă dreptate, bineînțeles. Căci atunci când, din pricina vieții, nu-și poate urma visele, omul oricum va conspira să și le urmeze. Așa se face că, exact în momentul în care Contele se spăla pe mâini, Viktor Stepanovici lăsa deoparte un aranjament la care lucrase pentru orchestra lui, ca să se ocupe de *Variațiunile Goldberg*, căutând una care să fie numai bună pentru Sofia. Timp în care în satul Iavas, într-o cameră închiriată, nu mult mai mare decât a Contelui, la lumina lumânării, Mihail Mindici stătea aplecat deasupra unei mese, cosând încă o semnătură de șaisprezece pagini. Și jos, la Șaliapin? Tânărul arhitect era tot mândru și se bucura de munca lui. Însă, spre deosebire de ce credea Contele, nu adăuga o schiță a barului la colecția lui de interioare de hotel. De fapt, lucra în alt blocnotes.

Pe prima dintre multele lui pagini era schița unui zgârie-nori de două sute de etaje, cu o rampă despărțitoare pe acoperiș, de pe care cei care locuiau acolo se puteau parașuta în parcul plin de iarbă de dedesubt. Pe altă pagină era o catedrală închinată ateismului, cu cincizeci de cupole diferite, câteva dintre ele putând fi lansate pe Lună ca rachetele. Iar pe alta se afla un muzeu-gigant de arhitectură, în care erau expuse machetele în mărime naturală ale tuturor vechilor clădiri grandioase care fuseseră demolate în orașul Moscova, ca să se facă loc pentru cele noi.

Însă în clipa asta arhitectul lucra la schița detaliată a unui restaurant aglomerat, semănând mult cu Piazza. Numai că avea sub acoperiș un mecanism alambicat, cu

osii, dinți și cauciucuri. Iar din zidul exterior se ițea o coarbă uriașă, care, dacă o întorceai, punea toate scaunele din restaurant să facă piruete ca o balerină într-o cutiuță muzicală, apoi să se învârtească în spațiul acela până se opresc pe o cu totul altă masă. Și deasupra acestui întreg tablou, prin plafonul de sticlă trăgea cu ochiul un domn de șaizeci de ani, cu mâna pe coarbă, gata să pună în mișcare cina.

1952

America

Într-o seară de miercuri, la sfârşit de iunie, Contele se îndrepta braţ la braţ cu Sofia spre Boiarski, unde obişnuia să ia cina când avea liber.

– Bună seara, Andrei.

– *Bon soir, mon ami. Bon soir, mademoiselle.* Masa dumneavoastră e pregătită.

Când Andrei i-a invitat în sala de mese, arătând cu mâna, el a băgat de seamă că e încă o seară aglomerată. În drum spre masa zece, au trecut pe lângă soţiile celor doi comisari de la masa patru. La masa şase cina singur un eminent profesor de literatură, despre care se zicea că ar fi pus la pământ cu o singură mână opera lui Dostoievski. Iar la masa şapte era nimeni altcineva decât Anna Urbanova, în compania domnului vrăjit.

După ce reuşise să revină pe ecranul de argint în anii '30, în 1948 directorul de la Malîi Teatr o ademenise pe Anna să se întoarcă pe scenă. Fusese o lovitură norocoasă pentru actriţa de cincizeci de ani, căci, dacă

ecranul de argint prefera clar frumusețile tinere, teatrul părea să înțeleagă virtuțile vârstei. La urma urmei, Medeea, Lady Macbeth, Irina Arkadina nu erau roluri pentru junele cu ochi albaștri, care se îmbujorează la față. Erau roluri pentru femei care cunoscuseră amarul bucuriei și dulceața disperării. Revenirea ei pe scenă era de bun augur și pentru Conte, căci, în loc să vină în vizită la Metropol câteva zile pe an, acum Anna rămânea acolo luni la rând, ceea ce îi permitea astronomului nostru sezonier să cartografieze cu cea mai mare grijă constelațiile ei cele mai noi.

După ce au luat loc, cei doi au studiat cu atenție meniul (începând cu *entrées* și aperitive, cum aveau obiceiul), i-au dat comanda lui Martin (care, la recomandarea Contelui, fusese avansat la Boiarski în 1942), apoi s-au ocupat în sfârșit de ce aveau de făcut.

Timpul care trece între momentul când dai comanda și momentul când se aduc aperitivele este, fără îndoială, unul dintre cele mai periculoase intervale din interacțiunea umană. Ce tineri îndrăgostiți nu s-au trezit că în acest timp se lasă brusc tăcerea, o tăcere aparent de nedepășit, că amenință să pună la îndoială chimia lor de cuplu? Ce soț și ce soție nu s-au trezit brusc neliniștiți, de teamă că s-ar putea să nu mai aibă nimic urgent, însuflețit ori surprinzător să-și spună? Iată, deci, motivul temeinic pentru care cei mai mulți dintre noi au un fel de presimțire când întâmpină acest interval periculos.

Dar Contele și Sofia? Toată ziua abia așteptaseră, fiindcă era momentul pentru *Zut*.

Joc de ei înșiși născocit, *Zut* avea reguli simple. Jucătorul 1 propune o categorie de elemente, cum ar fi instrumente cu coarde, insule celebre sau creaturi înaripate, altele decât păsările. Apoi cei doi jucători continuă până când unul se împotmolește și nu reușește să dea un exemplu potrivit într-un anumit interval de timp

(două minute și jumătate, să spunem). Învingător e cel care câștigă două runde din trei. Și de ce se numea *Zut?* Pentru că, după părerea Contelui, în caz de înfrângere, *Zut alors!* era singura exclamație adecvată.

Așa se face că, după ce toată ziua căutaseră categorii care să provoace și se gândiseră atent la răspunsuri valide, când Martin a cerut înapoi meniurile, tatăl și fiica erau gata să se înfrunte.

Contele, care pierduse ultima dată, avea dreptul să propună prima categorie, ceea ce a și făcut foarte încrezător:

– Grupuri faimoase de patru.

– Bine ales! a zis Sofia.

Au luat amândoi o înghițitură de apă și el a început:

– Cele patru anotimpuri.

– Cele patru elemente ale naturii.

– Nord, sud, est și vest.

– Romb, treflă, cupă, inimă.

– Bas, tenor, alto, soprană.

Sofia s-a gândit.

...

– Matei, Marcu, Luca și Ioan – cei patru evangheliști.

– Boreu, Zefir, Noto și Euro – cele patru vânturi.

...

...

Zâmbind în sinea lui, Contele a început să numere secundele. Dar se hazarda.

– Bila galbenă, bila neagră, sângele și flegma – cele patru umori, a zis Sofia.

– *Très bien!*

– *Merci.*

Ea a luat o înghițitură de apă ca să nu se vadă că se bucură. Numai că acum ea era cea care se hazarda.

– Cei Patru Călăreți ai Apocalipsei.

– A! a răspuns ea, oftând ca omul care primește *le coup de grâce* chiar când Martin a adus Château d'Yquem.

După ce le-a prezentat sticla, chelnerul a scos dopul, i-a turnat lui spre degustare și apoi le-a pregătit paharele.

– Runda a doua? a întrebat Sofia după ce a plecat Martin.

– Cu plăcere.

– Animale în alb-negru, ca zebra.

– Excelent! a comentat el.

Apoi, o clipă, a rearanjat tacâmurile de argint. A luat o gură de vin și a pus încet paharul jos.

– Pinguin, i-a zis.

– Pufin.

– Sconcs.

– Panda.

Contele s-a gândit. Apoi a zâmbit.

– Balenă ucigașă.

– Molie bălțată, a contracarat ea.

– Dar e animalul *meu!* a țâșnit el indignat.

– Nu e animalul tău, dar e rândul tău...

El s-a încruntat.

– Dalmațian! a exclamat.

Acum Sofia a fost cea care și-a reașezat tacâmurile de argint și a sorbit din vin.

...

...

– Expiră timpul... a avertizat el.

...

...

– Eu, a spus Sofia.

– Poftim?!

Dând din cap, ea și-a scos la iveală urma albă ascunsă în părul negru și lung.

– Dar tu nu ești animal.

Ea a surâs înțelegătoare și i-a spus:

– Acum, tu!

...

...

O exista un peşte alb-negru? se întreba el. *Un păianjen alb-negru? Un şarpe alb-negru?*

...

...

– Tic-tac, tic-tac, i-a zis Sofia.

– Da, da. O clipă!

Ştiu că mai există un animal alb-negru, se gândea Contele. *Ceva cât se poate de comun. L-am văzut cu ochii mei. Îmi umblă prin...*

– Am plăcerea de a mă adresa lui Aleksandr Rostov?

Şi el, şi ea au ridicat privirea surprinşi. În faţa lor se afla profesorul eminent de la masa şase.

– Da, a răspuns Contele ridicându-se. Eu sunt Aleksandr Rostov. Aceasta este fiica mea, Sofia.

– Eu sunt profesorul Matei Sirovici de la Universitatea de Stat din Leningrad.

– Desigur, a zis el.

Profesorul a înclinat iute din cap, recunoscător.

– Ca atâţia alţii, sunt un admirator al versurilor dumneavoastră, a continuat. Mi-aţi putea face onoarea de a bea un pahar de coniac împreună, la masa mea, după ce terminaţi cina?

– Cu plăcere.

– Mă găsiţi în apartamentul 317.

– Voi fi acolo în mai puţin de o oră.

– Nu vă grăbiţi, vă rog!

Profesorul a zâmbit şi a plecat de la masa lor.

Aşezându-se la loc, Contele şi-a întins neglijent şervetul în poală.

– Matei Sirovici, a informat-o pe Sofia, e unul dintre cei mai apreciaţi profesori de literatură. Şi se pare că ar dori să discute cu mine despre poezie la un pahar de coniac. Ce spui?

– Spun că ţi-a expirat timpul.

– Da. Bine... a lăsat el ochii în jos. Îmi umblă un răspuns prin minte. Ar fi trebuit să-l zic înainte, dacă nu ne-ar fi întrerupt.

Sofia a dat din cap, cu atitudinea prietenoasă a omului care nu are nicio intenție să ia în seamă așa o declarație.

– Bine, a cedat el. Câte unul, pe rând.

Și a scos o copeică din buzunarul mic de la vestă, apoi a pus-o pe degetul mare, gata să dea cu banul ca să hotărască cine o să aleagă categoria tie-break. Dar n-a apucat, pentru că a apărut Martin cu primul fel: pentru Sofia, interpretarea lui Emil a salatei Olivier și pentru Conte, *pâté* din ficat de gâscă.

Nu jucau niciodată în timpul mesei, așa că au început să discute plăcut evenimentele zilei. În clipa când el își punea ultima picătură de *pâté* pe un colț de pâine prăjită, Sofia a comentat, mai degrabă pur întâmplător, că Anna Urbanova se află în restaurant.

– Ce anume? a întrebat el.

– Anna Urbanova, actrița. E la masa șapte.

– Da?

Contele a ridicat capul să se uite în sală mânat de curiozitatea leneșului. Apoi s-a apucat iar să-și întindă *pâté*-ul.

– De ce n-o inviți să ia cina cu noi?

El a ridicat privirea, un pic șocat.

– S-o invit să ia cina cu noi! Să-l invit și pe Charlie Chaplin? a replicat râzând și a clătinat din cap. Ca să inviți pe cineva la masă, draga mea, în general trebuie să cunoști persoana respectivă.

Apoi a terminat de mâncat *pâté*-ul, imediat ce a terminat discuția.

– Cred că îți faci griji că o să mă scandalizez, cumva, a continuat Sofia. Marina însă zice că e din cauză că...

– Marina! a exclamat Contele. Marina are o părere despre ce motive aș avea s-o invit ori să n-o invit pe această... pe această Anna Urbanova să ia cina cu noi?

– Firește, Papa.

El s-a lăsat pe spate pe scaun.

– Înțeleg. Deci care e *părerea* pe care Marina firește că o are?

– Zice că e pentru că îți place să ții nasturii în cutiile lor.

– Să țin nasturii în cutiile lor!

– Știi, nasturii albaștri într-o cutie, nasturii negri în alta, nasturii roșii într-o a treia. Ai o relație aici, colo alta și-ți place ca ele să rămână separate.

– Serios? Nu știam că lumea crede despre mine că mă port cu oamenii cum mă port cu nasturii.

– Nu toată lumea, Papa. Doar prietenii.

– Ce ușurare!

– Pot să...?

Era Martin, care arăta spre farfuriile goale.

– Mulțumesc, l-a repezit el.

Simțind că a întrerupt un schimb aprins, chelnerul a luat repede felul întâi, s-a întors cu două porții de vițel Pojarski, a umplut paharele cu vin și s-a făcut nevăzut fără să scoată o vorbă. Iar Contele și Sofia au inspirat adânc, să simtă aroma lemnoasă a ciupercilor, după care s-au apucat să mănânce în tăcere.

– Emil s-a întrecut pe el însuși, a comentat Contele după ce a luat câteva îmbucături.

– Da, a încuviințat ea.

Contele a luat o înghițitură generoasă din Château d'Yquem, care era din 1921 și se potrivea perfect cu carnea de vițel.

– Anna crede că pentru că ai tu felul tău de a fi.

Contele a tușit în șervet, căci descoperise de mult că e cea mai bună cale să distragă atenția.

– Te simți bine? l-a întrebat ea.

El şi-a pus şervetul în poală şi a făcut un gest vag spre masa şapte.

– Şi cum se face, dacă îmi permiţi să întreb, că ştii ce crede această Anna Urbanova?

– Mi-a spus ea.

– Deci vă cunoaşteţi.

– Sigur că ne cunoaştem. Ne cunoaştem de ani.

– Perfect! a pufnit el. De ce n-o inviţi *tu* la cină? De fapt, dacă sunt aşa un nasture într-o cutie, poate că ar trebui să luaţi cina doar voi trei – tu, Marina şi Domnişoara Urbanova.

– Exact asta a sugerat Andrei!

– Cum sunteţi astă-seară?

– Poftim! Vorbeşti de diavol, şi diavolul la uşă! a strigat Contele, trântind şervetul pe farfurie.

Surprins, Andrei s-a uitat îngrijorat la el, apoi la Sofia.

– S-a întâmplat ceva?

– Mâncarea de la Boiarski e mai bună, a răspuns el, iar serviciul e excelent. Dar bârfa? Ea e într-adevăr neîntrecută.

Contele s-a ridicat în picioare:

– Cred că aveţi de exersat la pian, domnişoară, i-a zis Sofiei. Iar acum vă rog să mă scuzaţi. Sunt aşteptat sus.

Mergând pe coridor, n-a putut să nu recunoască faţă de el însuşi că până nu demult treburile personale ale unui domn erau privite cu discreţie. Omul putea să-şi pună corespondenţa într-un sertar din birou cu toată încrederea şi să-şi lase jurnalul pe noptieră.

Deşi, pe de altă parte, de când lumea şi pământul cei care căutau înţelepciunea se retrăgeau în vârf de munte, în peşteră şi în colibă, la pădure. Aşa că poate într-acolo trebuie s-o apuci, dacă tragi nădejde să ajungi la iluminare fără să-şi bage alţii nasul. Cazul de faţă: în timp ce se îndrepta spre scară, de cine s-a

ciocnit, aşteptând la ascensor? De nimeni alta decât renumita expertă în comportamentul uman, Anna Urbanova.

– Bună seara, Excelenţa Voastră... i s-a adresat ea, zâmbind sugestiv.

Dar după aceea, când a observat ce expresie are întipărită pe faţă, a ridicat din sprâncene cercetătoare:

– S-a întâmplat ceva?

– Nu-mi vine să cred că ai avut discuţii clandestine cu Sofia! i-a răspuns el în şoaptă, deşi nu mai era nimeni de faţă.

– Nu au fost clandestine, i-a replicat ea, tot în şoaptă. Pur şi simplu s-a întâmplat să le avem când tu erai la lucru.

– Şi ţi se pare cumva că se cuvine? Ca în absenţa mea să te împrieteneşti cu fiica mea?

– Păi, Saşa, ţie îţi place să-ţi ţii nasturii în cutiile lor...

– Aşa cred!

El a dat să plece, dar apoi s-a întors:

– Şi, dacă-mi place să-mi ţin nasturii în cutiile lor, e vreo problemă?

– Sigur că nu.

– Ar fi lumea un loc mai bun dacă am ţine toţi nasturii într-un borcan mare, de sticlă? Într-o astfel de lume, ori de câte ori ai încerca să iei un nasture de o anumită culoare, l-ai împinge inevitabil cu vârfurile degetelor mai jos, sub ceilalţi, până nu l-ai mai vedea. După aceea, exasperat, în cele din urmă i-ai vărsa pe toţi pe podea, iar apoi ţi-ar lua o oră şi jumătate să-i strângi de pe jos şi să-i pui la loc.

– Acum vorbim chiar despre nasturi? l-a întrebat Anna, sincer interesată. Sau e tot o alegorie?

– Nu tot o alegorie, a zis el, e şi întrevederea mea cu un profesor eminent. Motiv pentru care, apropo, trebuie să anulez orice alt aranjament pentru astă-seară!

Peste trei minute, Contele ciocănea la ușa la care răspunsese de o mie de ori, dar la care nu ciocănise niciodată.

– A, iată-vă! a zis profesorul. Intrați, vă rog!

Contele nu mai fusese în apartamentul lui de altădată de douăzeci și cinci de ani, din noaptea aceea din 1926, când se urcase pe balustradă.

Etalând încă stilul saloanelor franțuzești din secolul al XIX-lea, încăperile erau la fel de elegante, dar mai uzate. Se păstrase pe perete numai una dintre cele două oglinzi aurite. Roșul-închis al draperiilor se estompase. Canapeaua și scaunele în aceeași culoare ar fi avut nevoie de tapiserie nouă. Iar ceasul de familie încă veghea la ușă, acele se opriseră la 4:22, fiind acum mai degrabă un obiect de decor decât un instrument esențial pentru respectarea promisiunilor. Acum, în loc de sunetul blând al trecerii timpului, auzeai în apartament acordurile unui vals dintr-un aparat de radio electric, aflat pe polița din sufragerie.

Urmându-l pe profesor în salon, Contele s-a uitat din obișnuință în colțul din nord-est, cu vederea lui privilegiată la Balșoi, iar acolo, lângă fereastră, se afla conturul unui om care privea afară, în noapte. Înalt, subțire, cu ținută aristocratică, putea fi o umbră a Contelui din alte vremuri. Însă după aceea umbra s-a întors și a traversat camera cu mâinile întinse.

– Aleksandr!

...

– Richard?

Era el în persoană. În costum cu nasturi, Richard Vanderwhile i-a zâmbit și l-a luat de mână.

– Ce tare mă bucur să vă văd! Cât a trecut? Aproape doi ani?

Acordurile valsului din sufragerie se auzeau puțin mai tare. Contele s-a uitat la timp să-l vadă pe Profesorul

Sirovici închizând ușile la dormitorul lui și trăgând și încuietoarea de aramă, Richard i-a făcut semn să ia loc pe un scaun de lângă masa de cafea, pe care erau pregătite câteva gustări.

– Stați jos! Ați mâncat, bănuiesc, dar nu vă deranjează dacă eu mă înfrupt, nu? Sunt absolut lihnit.

Așezându-se pe canapea, Richard a pus o bucată de somon afumat pe o felie de pâine și a înfulecat-o eliberat chiar în timp ce-și întindea caviar pe blinii.

– Am văzut-o pe Sofia din hol după-amiază și nu mi-a venit să cred. Ce frumusețe s-a făcut! Sigur vă stau la ușă toți băieții din Moscova.

– Ce căutați aici, Richard? l-a întrebat Contele, arătând spre cameră.

Americanul a dat din cap, scuturându-și firimiturile de pe mâini.

– Îmi cer scuze pentru tot teatrul. Profesorul Sirovici este un vechi prieten, suficient de generos să-mi împrumute din când în când această sufragerie. Sunt în oraș doar câteva zile și, cum nu știu exact când o să mă mai întorc aici, n-am vrut să ratez ocazia de a vă vorbi între patru ochi.

– S-a întâmplat ceva? a întrebat Contele îngrijorat.

Richard a ridicat ambele mâini:

– Nicidecum. De fapt, mi-au zis că sunt avansat. În anii următorii n-o să mai lucrez la ambasada de la Paris, o să supraveghez o mică inițiativă de-ale noastre, care se prea poate să mă țină legat de un birou. De aceea am vrut, de fapt, să vă vorbesc.

S-a tras puțin mai în față pe canapea, lăsând coatele pe genunchi:

– Poate că după război relațiile dintre noi n-au fost tocmai de prietenie, dar au fost previzibile. Noi lansăm Planul Marshall, voi lansați Planul Molotov. Noi înființăm NATO, voi înființați Cominform. Noi facem o

bombă atomică, voi faceți o bombă atomică. E ca un meci de tenis, care nu e numai un exercițiu bun, e și unul groaznic de distractiv pentru cine se uită la el. Votcă?

A turnat în pahare pentru amândoi.

– *Za vas!* a zis.

– *Za vas!* a răspuns Contele.

Și au băut până la fund, după care Richard a umplut iar paharele.

– Problema e că jucătorul vostru principal a jucat atât de bine și atât de mult timp, încât e singurul jucător pe care-l cunoaștem. Dacă s-ar retrage mâine, habar n-avem cine i-ar ridica racheta și dacă ar juca la plasă sau la bază. Jucați tenis?

– Mă tem că nu.

– A, bine. Tovarășul Stalin pare cu un picior în groapă, asta e ideea, și când o să se ducă totul, o să devină foarte imprevizibil. Nu numai în diplomația internațională. Ci chiar aici, la Moscova. În funcție de cine preia puterea, porțile orașului ori o să se deschide spre lume, ori o să se închidă zgomotos dinăuntru.

– Trebuie să sperăm că o să se deschidă, a intervenit Contele.

– Absolut! a încuviințat Americanul. Evident că n-avem de ce să ne rugăm să se închidă. Dar, orice s-ar întâmpla, e de preferat să anticipăm. Și așa ajungem la scopul vizitei mele. Vedeți, grupul pe care o să-l conduc la Paris este în zona spionajului. Un fel de unitate de cercetare. Și căutăm ceva prieteni pe ici, pe colo, care ar putea din când în când să facă lumină într-o chestiune sau alta...

– Richard, l-a întrerupt Contele oarecum surprins, nu-mi cereți să-mi spionez țara, nu?

– Poftim? Să vă spionați țara? Nu, absolut deloc, Aleksandr. Îmi place să văd în activitatea asta o formă de bârfă cosmopolită. Știți prea bine: cine a fost invitat la dans, cine a apărut neinvitat, cine cu cine se ținea de mână

într-un cotlon, cine s-a încins... Ce se vorbește de obicei la micul dejun de duminică, în toată lumea. Și, în schimbul acestor mărunțișuri, ne putem dovedi extrem de generoși...

– Richard, a zâmbit Contele, pe mine bârfa mă atrage tot atât cât spionajul. Așa că să nu mai vorbim niciodată despre asta și vom rămâne cei mai buni prieteni.

– Atunci, pentru cei mai buni prieteni! a închinat Americanul, ciocnind cu el.

Și în ora care a urmat cei doi au lăsat meciul de tenis și au vorbit despre ei. Contele i-a povestit despre Sofia, care făcea progrese extraordinare la Conservator și era la fel de gânditoare și de tăcută. Richard i-a spus despre băieții lui, care făceau progrese extraordinare la grădiniță și nu erau nici gânditori, nici tăcuți. Au vorbit despre Paris, Tolstoi și Carnegie Hall. Apoi, când s-a făcut nouă, cele două spirite afine s-au ridicat.

– Probabil că e cel mai bine să ieșiți singur, i-a zis Richard. A, în caz că sunteți întrebat vreodată, ați avut o discuție lungă cu Profesorul Sirovici despre viitorul sonetului. Dumneavoastră erați pentru, el era contra.

După ce și-au strâns mâna, Contele l-a urmărit intrând în dormitor, după care s-a întors spre ușă să plece. Dar, trecând pe lângă ceasul bunicului, a șovăit. Ce credincios stătuse el în salonul bunicii și vestise că a sosit timpul pentru ceai, pentru cină, pentru culcare! În ajunul Crăciunului anunța momentul când el și sora lui puteau deschide ușile cele mari.

Deschizând ușa îngustă, din sticlă, a băgat mâna și a găsit cheița de cârligul ei. A pus-o în gaură, a întors ceasul până la refuz, a fixat ora și i-a dat un bobârnac peste limbă: *Să mai măsoare bătrânul timpul alte câteva ore.*

Peste aproape nouă luni, pe 3 martie 1953, omul numit în fel și chip, Tătucul, Vozhd, Koba, Soso sau

pur și simplu Stalin, avea să moară la reședința lui din Kuntsevo, în urma unui atac de cord.

În ziua următoare, muncitori și camioane pline cu flori aveau să sosească la Palatul Sindicatelor din Piața Teatrului, iar în câteva ore fațada clădirii era împodobită cu portretul lui Stalin, care acoperea trei etaje.

Pe 6 martie, Harrison Salisbury, noul șef al redacției *The New York Times* de la Moscova, stătea în apartamentul de odinioară al Contelui (în care locuia acum însărcinatul cu afaceri al Mexicului), îi urmărea pe membrii din Presidium cum vin într-o cavalcadă de limuzine ZIN și vedea cum sicriul în care se află Soso e scos dintr-o ambulanță bleu și dus înăuntru cât se poate de ceremonios. Iar pe 7 martie, când Palatul Sindicatelor s-a deschis pentru public, Salisbury vedea cu oarecare uimire cum așteaptă cetățenii la o coadă ce se întindea pe kilometri întregi din oraș ca să-și ia rămas-bun.

De ce ar sta la coadă, se minunau mulți observatori din Occident, peste un milion de cetățeni ca să vadă cadavrul unui tiran? Ca să se asigure că e mort, spuneau frivolii. Numai că o astfel de observație nu le făcea dreptate bărbaților și femeilor care așteptau și plângeau. De fapt, legiuni întregi jeleau pierderea unui om care le adusese victoria în Marele Război Patriotic cu forțele lui Hitler. Și mai multe legiuni jeleau pierderea omului care, de unul singur, făcuse din Rusia o putere a lumii. Iar alții plângeau pur și simplu recunoscând că începuse o nouă eră a incertitudinii.

Căci previziunea lui Richard se adeverea, desigur. Când și-a dat Soso ultima suflare, nu era nimic plănuit în ceea ce privește succesiunea la putere, nimeni nu fusese desemnat oficial. În Presidium erau opt membri îndreptățiți să ceară puterea: Beria, ministrul Securității, Bulganin, ministrul Forțelor Armate, Malenkov, președintele executiv al Consiliului de Miniștri, Mikoian,

ministrul Afacerilor Externe, Kaganovici și Voroșnikov, membri ai secretariatului, și chiar și fostul primar al Moscovei, Nikita Hrușciov – un aparatcic grosolan, brutal și chel, care nu cu mult timp în urmă perfectase blocul de apartamente din ciment, cu cinci etaje.

Se pare că, spre ușurarea Occidentului, după înmormântare, cele mai mari șanse le are criticul progresist, declarat, al armelor nucleare, Malenkov, pentru că, asemenea lui Stalin, a fost numit și Președinte al Partidului, și Secretar General al Comitetului Central. Dar în rândurile superioare ale Partidului s-a ajuns imediat la consens, în ideea că nimeni n-ar trebui să mai aibă voie să dețină aceste două poziții în același timp. Așa că peste zece zile, Malenko, Președintele Partidului, a fost obligat să-l lase în postul de Secretar pe conservatorul Hrușciov, astfel prefigurându-se o relație de rivalitate, un echilibru fragil de autoritate între doi oameni cu puncte de vedere diferite și alianțe ambigue, care mai puteau ține lumea în suspans câțiva ani.

– Cum să-ți trăiești viața, așteptând să se închidă porțile?

Deși anunțase că în seara aceea nu mai are timp de alte aranjamente, când a pus întrebarea Contele se afla în patul Annei Urbanova...

– Știu că, dacă visezi să se deschidă porțile, ești un fel de Don Quijote, a continuat el, dar după ce s-a spus tot și s-a făcut tot, deschiderea porților e chiar o posibilitate îndepărtată, și totuși, cum să crezi că e mai probabil ca porțile să se închidă? Așa ceva ar contrazice spiritul omenesc. Dorința noastră de a trage cu ochiul la alt stil de viață ori de a-l împărtăși pe al nostru altora e atât de organică, încât chiar și atunci când forțele închiderii porților sunt deja la ușă și așteaptă să intre în oraș, forțele deschiderii vor găsi o cale să se strecoare prin crăpături.

Contele a întins mâna, a luat cu împrumut țigara ei și a tras un fum. După ce a rămas o clipă pe gânduri, a făcut un gest spre tavan, cu mâna în care avea țigara:

– În ultimii ani am servit americani care au bătut tot drumul până la Moscova doar ca să vadă un spectacol la Balșoi. Între timp, micul nostru trio improvizat de la Șaliapin a încercat să se ia după orice piesă americană auzită la radio, cât de mică. Iată, fără îndoială, forțele deschiderii la lucru.

A mai tras un fum.

– Când e în bucătărie la el, a continuat, oare Emil gătește închiderea porților? Sigur că nu. Opărește, frige, servește deschiderea. Un vițel de la Viena, un porumbel de la Paris ori o mâncare de fructe de mare din sudul Franței. Sau să luăm cazul lui Viktor Stepanovici...

– Doar n-o să începi iar cu vreo molie din Manchester...

– Nu, a răspuns el țâfnos. Vreau să spun cu totul altceva. Când se așază la pian, Viktor și Sofia cântă Mussorgski, Mussorgski și iar Mussorgski? Nu. Cântă Bach și Beethoven, Rossini și Puccini, în timp ce la Carnegie Hall publicul îl ovaționează pe Horowitz, care a cântat Ceaikovski.

S-a întors pe-o parte s-o studieze pe actriță.

– Ești neobișnuit de tăcută, i-a spus, dându-i înapoi țigara. Poate că nu ești de acord?

– Nu e vorba că nu sunt de acord, Sașa. Doar că nu sunt așa de sigură că poți să-ți trăiești viața dansând după cum îți cântă deschiderea porților, cum îi zici tu. Trebuie să înfrunți anumite realități oriunde ai trăi și s-ar putea ca în Rusia asta să însemne că trebuie să te pleci puțin în fața închiderii porților. Să luăm iubita ta *bouillabaisse* ori ovațiile de la Carnagie Hall. Nu e nicio coincidență că orașele în care s-au născut aceste două exemple sunt porturi la mare: Marsilia și New York.

Aș spune că găsim exemple asemănătoare la Shanghai și Rotterdam. Moscova însă nu e port, iubirea mea. În centrul a tot ceea ce este Rusia – cu psihologia, cultura și poate cu destinul ei – stă Kremlinul, o fortăreață împrejmuită de ziduri, de o mie de ani, la aproape șase sute cincizeci de kilometri de mare. Zidurile nu mai sunt însă suficient de înalte să pareze un atac. Și totuși, continuă să arunce o umbră peste toată țara.

Contele s-a rostogolit pe spate și a rămas cu ochii în tavan.

– Știu că nu vrei să accepți ideea că s-ar putea ca Rusia să fie orientată spre interior, Sașa, dar tu crezi că în America măcar se întâmplă o astfel de discuție? Se întreabă cineva dacă porțile New Yorkului se vor deschide sau se vor închide? Din câte se pare, America s-a întemeiat pe deschidere. Ei nici măcar nu știu că închiderea există.

– Vorbești de parcă ai visa să trăiești în America.

– Toată lumea visează să trăiască în America.

– E ridicol.

– Ridicol?

– Jumătate dintre locuitorii Europei s-ar muta acolo mâine numai pentru bunuri.

– Bunuri? Ce bunuri?

Întorcându-se pe o parte, Anna a stins țigara, a deschis sertarul noptierei și a scos o revistă americană, mare, care, a observat el, se numea pur și simplu *LIFE*. Răsfoind-o, s-a apucat să-i arate diverse imagini viu colorate. Parcă în toate era aceeași femeie, dar îmbrăcată altfel, surâzând în fața unei mașinării originale.

– Mașini de spălat vase. Mașini de spălat rufe. Aspiratoare. Prăjitoare de pâine. Televizoare. Și aici, o ușă de garaj automată.

– Ce este o ușă de garaj automată?

– O ușă de garaj care se deschide și se închide singură pentru tine. Ce părere ai?

– Am părerea că, dacă aș fi o ușă de garaj, mi-ar fi dor de vremurile de altădată.

Anna a mai aprins o țigară și i-a întins-o. El a tras un fum și a urmărit cu privirea spirala de fum urcând spre tavan, acolo unde Muzele se uită în jos, din nori.

– Să-ți zic eu ce înseamnă bunuri, a vorbit el după o clipă. Să dormi până la prânz și să-ți aducă cineva micul dejun pe tavă. Să anulezi o întrevedere în ultimul moment. Să ții o trăsură să te aștepte la ușă când ești la o petrecere ca să te ducă iute ca vântul și ca gândul la altă petrecere. Să te ferești de căsătorie în tinerețe și să amâni ideea de a avea copii. Asta sunt cele mai importante bunuri, Anuška, și la un moment dat eu le-am avut pe toate. Dar, în cele din urmă, pentru mine contează cel mai mult ce e neconvenabil.

Anna Urbanova i-a luat țigara dintre degete, a stins-o într-un pahar cu apă și l-a sărutat pe nas.

1953

Apostoli și apostați

„Ca stelele care se-nvârtesc pe cer", a îngăimat Contele, mergând mai departe.

Așa trece timpul când ești lăsat să aștepți fără să știi cât. Orele devin interminabile. Minutele devin neîndurătoare. Și secundele? Fiecare, și cea mai măruntă, își cere clipa ei pe scenă, insistă să aibă un monolog plin de pauze cu greutate, ezitări dibace, după care, când aude și cele mai vagi aplauze, se repede s-o ia de la capăt.

Dar oare nu făcuse el cândva poezie despre înceata înaintare a stelelor? Nu așternuse versuri despre cum se opresc constelațiile în drumul lor când, într-o seară caldă de vară, stai întins pe spate și asculți pașii din iarbă, de parcă natura însăși ar conspira să lungească ultimele câteva ore înainte să se crape de ziuă, ca să te poți bucura de ele pe deplin?

Ei bine, da. Fără îndoială că așa stau lucrurile când aștepți îndelung în poiană o tânără domniță, după ce te-ai cățărat prin iederă și ai ciocănit la geam. Dar să ții un

bărbat de șaizeci și trei de ani să te aștepte? Când părul i s-a mai rărit, când corpul îi e mai țeapăn și când orice suflare poate să fie ultima? La urma urmei, există curtoazie.

Trebuie să fie aproape unu noaptea, calcula el. Spectacolul se termina la unsprezece. Recepția, la douăsprezece. Ar fi trebuit să ajungă acum jumătate de oră.

– Nu mai sunt taxiuri la Moscova? Nici tramvaie? s-a întrebat cu glas tare.

Ori poate că, în drum spre casă, s-au oprit undeva...? Poate că, trecând pe lângă o cafenea, nu rezistase tentației de a se furișa înăuntru și a lua ceva dulce, în vreme ce el aștepta, aștepta și iar aștepta? Atât de nemilos să fi fost? (Dacă da, n-ar fi îndrăznit să-i ascundă asta, căci el își dădea seama de la o poștă dacă cineva a mâncat ceva dulce!)

S-a oprit din plimbare să tragă cu ochiul sub Ambasador, unde ascunsese cu grijă Dom Pérignon-ul.

Să te pregătești pentru o *posibilă* sărbătoare e o treabă delicată. Dacă-ți surâde Soarta, trebuie să fii gata să nimerești tavanul cu dopul. Dacă nu, trebuie să fii gata să te comporți ca și cum n-ar fi decât încă o noapte, una oarecare, iar mai târziu să arunci pe fundul mării sticla nedeschisă.

Contele a băgat mâna mâna în găleată. Aproape jumătate din gheață se topise, iar apa ajunsese la temperatura perfectă de 10 grade Celsius. Dacă nu se întorceau curând, temperatura avea să crească atât de mult, că sticla era deja *menită* pentru fundul mării.

Păi, asta avea să pice numai bine.

Când a scos mâna și s-a ridicat în picioare, a auzit un sunet extraordinar din camera de alături. Ceasul care sună de două ori. Ceasul de încredere Breguet, care bate miezul nopții.

Peste poate! Aştepta de cel puţin două ore. Tot plimbându-se, făcuse deja câţiva kilometri. Trebuie să fie unu şi jumătate. Nici un minut mai puţin.

„Poate că ceasul de încredere Breguet nu mai e aşa de încredere", a bălmăjit. În definitiv, avea peste cincizeci de ani şi chiar şi cele mai bune instrumente de măsurat timpul suferă ravagiile Timpului. Zimţii îşi pierd ascuţimea, aşa cum arcurile îşi pierd mobilitatea. Dar, chiar când se gândea la asta, prin ferestruică, în jgheaburi, a auzit cum bate departe un ceas de turn o dată, de două ori, de trei ori...

– Da, da, a zis, prăbuşindu-se în scaunul lui. Ai spus ce ai avut de spus.

Din câte se pare, ziua ce urma era sortită disperării.

Mai devreme în după-amiaza aceea, personalul de la Boiarski fusese convocat de directorul adjunct spre a introduce noi proceduri legate de comandă: cum se ia o comandă de la client, cum se transmite şi cum se face plata.

De-acum înainte, le-a explicat el, când ia comanda, chelnerul trebuie s-o scrie pe un carnet special. Apoi, când pleacă de la masa clientului, i-o duce contabilului, care, după ce o notează în registru, emite o comandă pentru bucătărie. Acolo, se consemnează aceeaşi comandă într-un registru de gătit şi atunci se poate începe prepararea mâncării. Când e gata, se emite un bon de confirmare de la bucătărie pentru contabil, care asigură, la rândul lui, o chitanţă ştampilată pentru chelner, autorizând retragerea comenzii. Peste câteva minute, deci, chelnerul îşi va putea nota în carnetul lui confirmarea că felul comandat, însemnat, gătit şi retras a ajuns în sfârşit pe masă...

Acum, un mai mare admirator al cuvântului scris decât Contele Aleksandr Ilici Rostov nu exista în toată Rusia. La vremea lui, văzuse cum un cuplet de Puşkin

poate să pună stăpânire pe un suflet şovăielnic. Văzuse cum un singur paragraf din Dostoievski îl poate face pe unul să ia atitudine, iar pe altul să devină nepăsător – în aceeaşi oră. I se părea, fără îndoială, providenţial că atunci când Socrate s-a arătat în agora şi Hristos, pe Munte, cineva din public a avut prezenţa de spirit să le consemneze cuvintele pentru posteritate. Să recunoaştem, aşadar, că îngrijorarea Contelui cu privire la acest nou circuit nu venea din vreun dezgust faţă de creion şi hârtie.

Era mai degrabă o chestiune de context. Căci, dacă ai ales să iei cina la Piazza, ar trebui de-acum să te aştepţi ca ospătarul să se aplece deasupra mesei şi să scribăluiască în carneţelul lui. Dar, de când devenise el şef de sală la Boiarski, clienţii se puteau aştepta să-i privească în ochi, să le răspundă la întrebări, să le facă recomandări, să le ia comanda fără să facă nicio greşeală, fără să fie nevoie să-şi ia absolut niciodată mâinile de la spate.

In seara aceea, când s-a dat în folosinţă noul circuit, clienţii de la Boiarski au fost şocaţi, evident, când au găsit un contabil stând la un mic pupitru, în spatele platformei pentru *maître d'*. Se uitau nedumeriţi la foile de hârtie care zburau prin sală de parcă ar fi fost la bursă. Dar, când li se aducea la masă cotletul de viţel cu sparanghel rece ca piftia, îşi ieşeau din fire.

Nu era bine, asta e clar.

Printr-un noroc, în toiul celei de-a două seri, Contele l-a zărit pe Episcop oprindu-se un moment la uşa de la Boiarski. Drept urmare, fiind crescut în spiritul ideii că e bine ca oamenii civilizaţi să-şi împărtăşească grijile şi să dea dovadă de bun-simţ colegial, a traversat salonul şi l-a urmat pe coridor.

– Directore Leplevski...

– Şef de sală Rostov! a zis Episcopul, oarecum luat prin surprindere că îl reţine Contele. Ce pot face pentru dumneata?

– E așa un mărunțiș, că nici nu îndrăznesc să vă deranjez.

– Dacă privește hotelul, mă privește și pe mine.

– Da, a încuviințat Contele. Acum, vă asigur, directore Leplevski, că un admirator mai mare al cuvântului scris nu există în toată Rusia...

Introducând astfel subiectul, a continuat cu admirația pentru cupletele lui Pușkin, paragrafele lui Dostoievski și consemnarea cuvintelor rostite de Socrate și Hristos. După care a explicat ce amenințare sunt creionul și hârtia pentru tradiția elegantei romantice de la Boiarski.

– Vă puteți închipui, a conchis Contele cu o scânteie în ochi, cum ar fi dacă, atunci când îi ceri mâna soției, trebuie să-ți parafezi propunerea cu o ștampilă de la o agenție, iar după aceea să-i notezi răspunsul într-un carnețel, în trei exemplare, ca să-i dai unul ei, unul tatălui ei și unul preotului familiei?

Dar, chiar când făcea comparația asta usturătoare, expresia de pe fața Episcopului i-a adus aminte că se recomandă să eviți vorbele usturătoare despre căsătorie...

– Nu înțeleg ce legătură are soția mea, i-a răspuns Episcopul.

– Nu, nu are. Înseamnă că nu am explicat edificator. Ceea ce încerc să spun este că Andrei, Emil și eu...

– Deci veniți cu această plângere de la *maître d'*Duras și *chef* Zukovski?

– A, nu. V-am abordat din proprie inițiativă. Și nu e o suferință în sine. Numai că noi trei suntem devotați și vrem să-i mulțumim pe clienții de la Boiarski.

– Desigur, a surâs Episcopul. Și sunt sigur că toți trei aveți grijile dumneavoastră, fiecare pe ale lui, legate de îndatoririle lui. Dar, ca *director* la Metropol, eu sunt cel care trebuie să se asigure că *fiecare* aspect al hotelului se

ridică la standardul perfecțiunii. Iar *asta* cere vigilență, pentru eliminarea oricăror discrepanțe.

– Discrepanțe? Ce fel de discrepanțe? a întrebat Contele nedumerit.

– Tot felul de discrepanțe. Într-o zi s-ar putea să apară o discrepanță între numărul de roșii sosite la bucătărie și numărul de roșii servite în mâncare. În alta s-ar putea să se creeze o discrepanță între numărul de pahare de vin comandate și numărul de pahare de vin care s-au servit.

– Vorbiți despre hoție, a replicat Contele, înmărmurit.

– Serios?

Cei doi s-au privit o clipă, apoi Episcopul a schițat un rânjet subțire.

– Cum sunteți devotați cu toții, vă rog să le relatați discuția noastră lui *chef* Zukovski și lui *maître d'*Duras cât mai repede găsiți de cuviință.

– Fiți sigur că le voi spune cuvânt cu cuvânt mâine, a scrâșnit din dinți Contele, la ședința noastră zilnică.

Episcopul l-a studiat atent:

– Aveți o ședință zilnică...?

De-ajuns să spunem că în a doua seară, la Boiarski, clienții au fost încă o dată șocați, nedumeriți și scoși din fire de foile de hârtie care zburau prin sală cum zboară fazanii când se trage cu pușca. Și, după ce suportase toată tevatura, iată-l pe Conte stând singur la el în birou, numărând minutele.

După ce a bătut darabana pe brațul fotoliului, s-a ridicat iar să se plimbe de colo-colo, fredonând *Sonata nr. 1 pentru pian* de Mozart. „Dam, ta-dam, ta-dam", murmura el.

Era o compoziție încântătoare, trebuia să recunoască, și foarte potrivită cu personalitatea fiicei lui.

Prima mișcare avea ritmul pe care-l avea Sofia când venea acasă de la școală, la zece ani, cu nu știu câte de povestit. Fără să aibă răbdare să explice cine e cine sau ce e ce, turuia întruna, punctându-și relatarea cu *și atunci, și atunci, și atunci, și atunci.* La mișcarea a doua, sonata trecea la un *andante* care semăna cu Sofia la șaptesprezece ani, când îi plăceau furtunile de sâmbătă după-amiază, ca să stea în biroul lor cu o carte în poală ori ca să asculte un disc la fonograf. La mișcarea a treia, cu pasul ei săltăreț și ritmul poantilist, aproape că o auzeai cum zburdă pe scările din hotel, la treisprezece ani, încremenind pe vreun palier când trecea cineva, apoi năpustindu-se mai departe.

Da, era o compoziție încântătoare. Fără doar și poate. Dar oare să fi fost *prea* încântătoare? Oare judecătorii ar considera-o fără suficientă greutate pentru vremurile acelea? Când Sofia alesese lucrarea asta, el vrusese să-i semnaleze cu diplomație o astfel de posibilitate atunci când o descrisese ca „plăcută" și „chiar distractivă". După aceea însă renunțase. Căci părinții au rolul să dea glas îngrijorărilor și apoi să facă trei pași în spate. Nu unul, atenție!, nu doi, ci trei. Sau poate patru. (Însă în niciun caz cinci.) Da, părintele trebuie să arate că are anumite rezerve, iar după aceea să facă trei sau patru pași înapoi, astfel încât copilul să hotărască el singur, chiar dacă hotărârea lui s-ar putea să aducă o dezamăgire.

Dar stai!

Ce-a fost asta?

Când s-a întors, ușa de la dulap s-a deschis și Anna a intrat în birou, trăgând-o pe Sofia după ea.

– A câștigat!

– Ha-ha! a țipat Contele, pentru prima dată în douăzeci de ani.

A îmbrățișat-o pe Anna pentru că a adus vestea.

Apoi pe Sofia pentru că a câștigat.

Apoi încă o dată pe Anna.

– Ne pare rău că am întârziat atât, a zis Anna, rămasă fără suflu. Dar n-o lăsau să plece de la recepție.

– Nu-i absolut nimic! Nici măcar n-am băgat de seamă ce oră e. Dar stați, stați stați și povestiți-mi tot!

Oferindu-le doamnelor scaunele cu spătar înalt, el s-a cocoțat pe Ambasador și nu-și lua ochii de la Sofia, așteptând. Surâzând sfioasă, ea s-a uitat la Anna.

– A fost incredibil, a început actrița. Înaintea ei au fost cinci concurente. Două violoniste, o violoncelistă...

– Unde? În ce loc?

– În Sala Mare.

– O știu bine. A făcut-o Zagorski la începutul secolului. Cât de aglomerat era? Cine era acolo?

Anna s-a încruntat. Fata a izbucnit în râs:

– Las-o să povestească, Papa!

– Bine, bine.

Așa că s-a supus: a lăsat-o pe actriță să povestească. Și ea a povestit că au fost cinci concurenți înaintea Sofiei: două violoniste, o violoncelistă, un cântăreț la corn francez și încă un pianist. Toți cinci erau mândria Conservatorului, s-au comportat ca niște profesioniști și fiecare a cântat cu precizie la instrumentul lui. Două lucrări de Ceaikovski, două de Rimsky-Korsakov și ceva de Borodin. Apoi i-a venit rândul Sofiei.

– Îți zic, Sașa, când a apărut, s-a auzit un freamăt. A traversat scena până la pian fără să-i foșnească niciun pic rochia. Parcă plutea.

– Tu m-ai învățat, mătușă Anna.

– Nu, nu. Felul în care ai intrat *nu se poate preda* nimănui.

– Fără îndoială, a încuviințat el.

– Ei bine, când dirijorul a anunțat că Sofia o să interpreteze *Sonata nr. 1* de Mozart, au urmat un murmur

și un scârțâit de scaune. Dar în clipa în care a început să cânte au fost copleșiți.

– Știam eu! N-am zis eu? N-am zis că un mic Mozart nu se demodează niciodată?

– Papa...

– A cântat cu o asemenea blândețe, a continuat Anna, și cu o asemenea bucurie, că publicul a fost cucerit din prima. Fiecare om din fiecare scaun avea un zâmbet întipărit pe față, îți spun. Iar aplauzele de după! Dac-ai fi putut să le auzi, Sașa! Au stârnit praful de pe candelabre.

Contele a bătut din palme.

– Câți au mai cântat după ea?

– N-a mai contat. Concursul se încheiase și toată lumea o știa. Sărmanul băiat care a urmat după ea a fost pur și simplu târât în scenă. Iar după aceea a fost frumoasa balului și toată lumea, din toate colțurile, îi făcea semn că închină un pahar în cinstea ei.

– *Mon Dieu!* a exclamat el, sărind în picioare. Cât pe ce să uit.

A desfăcut capacul de la Ambasador și a scos frapiera cu șampania.

– *Voilà!*

Când a băgat mâna în apă, și-a dat seama că temperatura urcase la aproape 12 grade, dar ce mai conta? A desfăcut ambalajul dintr-o singură mișcare, apoi a dat cu dopul în tavan! Șampania i-a curs pe mâini și au râs cu toții. Doamnelor le-a pus în pahare speciale, iar pentru el a turnat într-un pahar de vin.

– Pentru Sofia! a zis. Fie ca seara asta să fie începutul unei măreți aventuri, una care s-o ducă departe și sus!

– Papa, a răspuns ea înroșindu-se la față, a fost doar un concurs școlar.

– Doar un concurs școlar! Când ești tânăr, draga mea, e normal să nu-ți dai seama când începe o aventură

măreață. Dar, crede-mă, ca om experimentat, îți dau cuvântul meu...

Dar Anna l-a întrerupt brusc, făcându-i semn să tacă. Se uita la ușa de la dulap.

– Ai auzit?

Au încremenit toți trei. Se auzise limpede, deși camuflată, o voce. La ușa dormitorului fusese cineva.

– Aflu eu cine e! a zis el printre dinți.

A lăsat paharul jos, și-a pus haina, a deschis ușa de la dulap și a intrat la el în dormitor numai ca să-i descopere pe Andrei și Emil la piciorul patului, în toiul unei dispute aprinse. Emil ținea un tort de zece straturi, în formă de pian, iar Andrei probabil că sugerase să-l lase pe pat, cu un bilet, din moment ce bucătarul tocmai îi răspundea că „un tort Doboș nu se lasă pe cuvertura de pe pat", când s-a deschis ușa de la dulap și a apărut Contele.

Andrei a scos un sunet de surprindere.

Contele a tras aer în piept.

Emil a scăpat tortul.

Iar seara ar fi putut lua sfârșit chiar atunci și acolo, dacă acesta din urmă n-ar fi fost înzestrat cu incapacitatea de a lăsa ceva să cadă jos. Întinzând degetele și făcând cât se poate de ușor câțiva pași, jonglerul de odinioară a prins tortul în aer.

Dacă Andrei a răsuflat ușurat, iar Emil s-a holbat la el cu gura deschisă, Contele a încercat să dea dovadă de spirit practic:

– Vai! Andrei, Emil, ce surpriză plăcută...

Preluându-i sugestia, Andrei se purta ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic ieșit din comun.

– Emil a făcut un fleac pentru Sofia, a spus, în așteptarea victoriei. Vă rugăm să-i transmiteți călduroase felicitări din partea noastră.

După aceea, punând cu grijă tortul pe biroul Marelui Duce, s-a întors spre ușă.

Emil însă nu s-a clintit.

– Pentru numele lui Ivan, ce făceați în dulap, Aleksandr Ilici?

– În dulap? a intervenit Contele. Eu... eu...și glasul i s-a stins în *diminuendo.*

Andrei a zâmbit înțelegător, după care a făcut un gest alunecos cu mâinile, parcă vrând să spună *Largă e lumea și întortocheate sunt căile oamenilor...*

Dar bucătarul s-a încruntat la el, parcă vrând să-i replice: *Prostii!*

Contele se uita când la unul, când la altul.

– Vai! Unde-mi sunt bunele maniere? a vorbit el în cele din urmă. Sofia s-ar bucura să vă vadă pe amândoi. Vă rog, poftiți! Pe aici.

Apoi i-a invitat spre dulap, cu un gest din mână.

Emil se uita la Conte cum te uiți la un om care și-a pierdut mințile. Însă Andrei, care nu rezista niciodată când primea o invitație cum se cuvine, a luat tortul și a făcut un pas spre ușa de la dulap.

– Dacă intrăm, a mârâit Emil exasperat spre Andrei, ai grijă cu gheața de pe margine!

Așa că *maître d'* i-a dat lui tortul și a deschis delicat draperiile din locuința Contelui.

Intrând din partea cealaltă, Andrei a exclamat surprins, căci era prima oară când vedea biroul acestuia, dar imediat a fost și mai surprins când a văzut-o pe Sofia:

– *Notre champion!* i-a spus, luând-o de mâini și sărutând-o pe ambii obraji.

Emil însă n-a fost surprins atât de biroul Contelui, cât de prezența Annei Urbanova, starul de cinema. Căci, deși Triumviratul nu avea habar, bucătarul văzuse absolut toate filmele cu ea și în general din rândul doi.

Observând că e șocat să vadă acolo așa o stea, Andrei a făcut iute un pas în față și a pus mâinile sub tort. Însă de

data asta Emil n-a avut nicio ezitare. Brusc, s-a trezit că împinge tortul spre Anna, de parcă l-ar fi făcut pentru ea.

– Mulțumesc foarte mult, i-a răspuns ea. Dar nu e pentru Sofia?

Bucătarul s-a înroșit din capul lui chel până-n picioare și s-a întors spre fată:

– Am făcut tortul dumitale preferat, i-a zis. Tort Doboș, cu cremă de ciocolată.

– Mulțumesc, unchiule Emil.

– E în formă de pian, a adăugat el.

Când el a scos paleta din șort și s-a apucat să taie tortul, Contele a mai luat două pahare din Ambasador și a turnat șampanie. Au mai povestit o dată cum a câștigat Sofia, iar Anna a comparat perfecțiunea interpretării cu perfecțiunea tortului lui Emil. Când acesta a început să-i explice actriței procesul elaborat prin care se face o asemenea prăjitură, Andrei și-a adus aminte, ca să știe și Sofia, noaptea aceea de acum mulți ani când el și alții închinaseră un pahar în cinstea venirii Contelui la etajul șase.

– Îți mai amintești, Aleksandr?

– De parcă-ar fi fost ieri, a răspuns el zâmbind. Dumneata, prietene, ai făcut onorurile cu coniacul. Și era și Marina cu Vasili...

Ca prin magie, chiar în clipa în care i-a rostit numele, portarul și-a făcut apariția prin ușa de la dulap. Și-a ciocnit călcâiele milităros și apoi a salutat repede fiecare membru al adunării, fără să se arate nicidecum surprins de prezența lor.

– Domnișoara Urbanova, Sofia, Andrei, Emil...

Apoi, întorcându-se spre Conte, i-a spus:

– Aleksandr Ilici, aș putea avea o vorbă cu dumneavoastră...?

După cum i s-a adresat, era limpede că vrea să discute între patru ochi. Dar, cum biroul Contelui avea doar

câteva zeci de metri, trebuia să facă doar câțiva pași ca să-și asigure puțină intimitate, gest care n-a mai avut însă niciun efect în clipa în care ceilalți patru au făcut și ei tot atâția pași.

– Vine încoace? a întrebat Contele, de data asta luat el prin surpridere.

– Vine încoace. Sau mai degrabă... încolo, a răspuns Vasili, arătând spre dormitorul lui.

– Dar oare de ce?

Vasili i-a explicat că, verificând rezervările pentru noaptea următoare, a observat întâmplător că Episcopul zăbovește în hol. Peste câteva minute, când un domn *petit,* cu pălărie cu bor, s-a apropiat de biroul din față și a întrebat de Conte, pronunțându-i numele, Episcopul s-a prezentat, a precizat că îl așteptă pe vizitator și s-a oferit să-l conducă el personal în camera Contelui.

– Când?

– Tocmai intrau în ascensor când am luat-o pe scări. Dar îi însoțeau domnul Harriman de la apartamentul 215 și familia Tarkov din camera 426. Dacă punem la socoteală opririle de la etajul doi și patru, aș zice că sosesc cât ai clipi.

– Doamne Dumnezeule!

Cei adunați în cameră s-au uitat unii la alții.

– Liniște! le-a poruncit Contele.

Intrând în dulap, a închis ușa de la birou în spate, după care a deschis ușa dinspre dormitor mai precaut decât ultima dată. Răsuflând ușurat că găsește camera goală, a luat romanul Sofiei, *Părinți și copii,* s-a așezat pe scaunul de la birou și s-a lăsat pe picioarele din spate exact la timp cât să audă ciocănitul în ușă.

– Cine e? a strigat el.

– Directorul Leplevski, i-a strigat Episcopul drept răspuns.

Contele a lăsat jos picioarele din față ale scaunului, care au căzut cu o bufnitură, și a deschis ușa, unde a dat cu ochii de Episcop, care stătea pe coridor cu un necunoscut.

– Sper că nu vă deranjăm, i s-a adresat primul.

– E o oră cam... neobișnuită pentru o vizită...

– Evident, i-a răspuns Episcopul zâmbind. Dar permiteți-mi, vă rog, să vă prezint domnului Frinovski. Întreba de dumneavoastră jos, în hol, așa că mi-am luat libertatea să-l conduc, camera dumneavoastră fiind... departe.

– Ce amabil din partea dumneavoastră! a replicat Contele.

Când băgase de seamă că domnul Frinovski e *petit*, Vasili se gândise că doar alesese un adjectiv cam colorat. În realitate însă, un cuvânt ca *mic* nu reușea să sugereze adevăratele dimensiuni ale tovarășului Frinovski. Când i s-a adresat vizitatorului, Contele a trebuit să-și stăpânească impulsul de a se lăsa în genunchi.

– Cu ce vă pot fi de ajutor, domnule Frinovski?

– Sunt aici cu privire la fiica dumneavoastră, i-a răspuns musafirul, scoțându-și pălărioara.

– Sofia? a întrebat el.

– Da, Sofia. Sunt directorul Orchestrei de Tineret Octombrie Roșu. Fiica dumneavoastră a intrat recent în atenția noastră ca pianistă înzestrată. De fapt, aseară am avut plăcerea de a-i asculta interpretarea, ceea ce explică vizita mea târzie. Dar vin cu cea mai mare plăcere să-i ofer o poziție de al doilea pianist la noi.

– Orchestra de Tineret de la Moscova! a exclamat Contele! Ce extraordinar! Unde își are sediul?

– Nu. Îmi pare rău dacă n-am fost clar, i-a explicat Frinovski. Orchestra de Tineret Octombrie Roșu nu e la Moscova. E la Stalingrad.

O clipă uluit, Contele a încercat să-și vină în fire:

– După cum v-am spus, domnule Frinovski, propunerea este minunată... Mă tem însă că n-ar fi de interes pentru Sofia.

Frinovski s-a uitat la Episcop de parcă n-ar fi înțeles în ce limbă vorbește Contele. Episcopul pur și simplu a clătinat din cap.

– Nu este vorba despre interes, i-a zis Frinovski. Există o cerere și s-a programat o întrevedere de către subsecretarul pentru cultură din regiune.

Directorul a scos o scrisoare din haină, i-a înmânat-o și s-a întins să-i arate semnătu-a subsecretarului:

– După cum vedeți, Sofia trebuie să se prezinte la orchestră pe 1 septembrie.

Amețit, Contele a citit scrisoarea care, în termeni cât se poate de tehnici, îi ura bun-venit fiicei lui într-o orchestră dintr-un oraș industrial, aflat la aproape nouă sute de kilometri distanță.

– Orchestra de Tineret din Stalingrad! a zis Episcopul. Ce emoționant trebuie să fie pentru dumneavoastră, Aleksandr Ilici...

Când a ridicat privirea, Contele i-a văzut scânteia de răutate din rânjet și uite-așa i-au trecut și uimirea, și amețeala și l-a apucat, în schimb, o furie rece. Înalt cum era, a făcut un pas spre Episcop, hotărât să-l apuce de guler sau, mai bine, de gât, dar chiar atunci s-a deschis ușa de la dulap și a apărut Anna Urbanova.

Și Contele, și Episcopul, și directorul muzical cel *petit* au fost luați prin surprindere.

Ducându-se grațioasă spre Conte și atingându-l delicat cu o mână pe spate, ea a studiat expresia celorlalți doi la ușă, după care i s-a adresat Episcopului:

– Directore Leplevski, arătați de parcă n-ați mai fi văzut o femeie frumoasă ieșind dintr-un dulap.

– Păi, nu am mai văzut, a șuierat acesta printre dinți.

– Desigur, a răspuns ea înțelegătoare, apoi s-a întors spre necunoscut: Și pe cine avem noi aici?

Înainte ca Episcopul sau Contele să răspundă, micuțul s-a făcut remarcat:

– Tovarășul Ivan Frinovski, directoul Orchestrei de Tineret Octombrie Roșu de la Stalingrad. Este o onoare și un privilegiu să vă cunosc, tovarășă Urbanova!

– O onoare și un privilegiu, a repetat ea, cu cel mai dezarmant zâmbet al ei. Exagerați, tovarășe Frinovski, dar nu v-o iau în nume de rău.

Tovarășul Frinovski i-a zâmbit și el, înroșindu-se.

– Dați-mi voie să vă ajut cu pălăria! a adăugat ea.

Pentru că, de fapt, tot ținând-o în mână, și-o îndoise. Luându-i-o, Anna a readus-o ușor la forma ei, i-a netezit borul și i-a dat-o înapoi cu un gest despre care directorul muzical avea să povestească în următoarele sute de ani.

– Sunteți, așadar, directorul muzical al Orchestrei de Tineret de la Stalingrad?

– Da.

– Atunci, poate că îl cunoașteți pe tovarășul Nacevko?

Când a auzit numele Ministrului Culturii, el și-a îndreptat spatele cu atâta sârg, că a mai crescut o jumătate de centimetru.

– N-am avut niciodată onoarea.

– Panteleimon e un om fermecător, l-a asigurat ea, și un mare sprijin pentru tinerele talente. De fapt, s-a interesat personal de fiica lui Aleksandr, de mica Sofia.

– S-a interesat personal?

– A, da. Chiar aseară îmi spunea la cină ce emoționant o să fie să urmărească cum i se dezvoltă talentul. Simt că are planuri mari pentru ea aici, în capitală.

– Nu știam...

Directorul s-a uitat la Episcop ca un om pus într-o situație stânjenitoare, fără să aibă nicio vină.

Întorcându-se spre Conte, cu o mișcare delicată, a luat înapoi scrisoarea.

– Dacă fiica dumneavoastră va fi interesată vreodată să cânte la Stalingrad, i-a spus, sper că nu veți ezita să mă căutați.

– Vă mulțumesc, tovarășe Frinovski, i-a răspuns Contele. Ce amabil din partea dumneavoastră!

– Îmi pare așa de rău, a continuat Frinovski, uitându-se când la ea, când la el, că v-am deranjat la o oră nepotrivită.

Apoi și-a pus pălăria și a ieșit spre scară cu Episcopul, care spumega de furie.

După ce a închis ușa încetișor, Contele s-a întors spre Anna, care avea o față neobișnuit de gravă.

– Când a început ministrul Culturii să se intereseze de Sofia? a întrebat-o.

– Mâine după-amiază. Cel mai târziu.

Dacă aveau motive întemeiate să sărbătorească înainte de vizita Episcopului, cei care se strânseseră în biroul Contelui au avut motive și mai și să sărbătorească după vizita lui. De fapt, când Contele a desfăcut o sticlă de coniac, Anna a găsit un disc cu jazz american strecurat printre cele cu muzică clasică și l-a pus. În minutele următoare s-a turnat coniac la liber, s-a mâncat tot tortul lui Emil, s-a ascultat discul cu jazz iar și iar și toți domnii și toate doamnele au dansat până când au făcut parchetul să strălucească.

După ce s-a scurs și ultima picătură de coniac, Emil, care la ora aceea era aproape în extaz, a sugerat să coboare cu toții ca să continue, să mai danseze puțin și să petreacă și cu Viktor Stepanovici, care era tot în chioșcul de muzică din Piazza.

Moțiunea lui a trecut imediat cu vot unanim.

– Dar înainte să plecăm, a zis Sofia, puțin îmbujorată, aș vrea să închinăm un pahar: Îngerului meu păzitor, tatăl meu, prietenul meu, Contele Aleksandr Rostov, un om care vede în primul rând tot ce e mai bun în fiecare dintre noi!

– Da! Da!

– Și să nu-ți faci griji, Papa, a continuat ea, căci, oricine ar ciocăni la ușă, n-am nicio intenție să plec de la Metropol.

După ce au ovaționat, membrii adunării și-au golit paharele și au ieșit pe coridor. Deschizând ușa spre scară, Contele s-a înclinat ușor și le-a făcut semn tuturor să poftească. Dar, chiar când să meargă și el după ei, în capătul coridorului s-a ivit din umbră o femeie spre vârsta a treia, cu un rucsac pe umăr și o batistă legată în păr. Deși n-o cunoștea, era clar că ea așteaptă să-i vorbească.

– Andrei, am uitat ceva în cameră, a strigat Contele pe scară. Luați-o voi înainte! Vin și eu într-o clipă...

Femeia s-a apropiat numai după ce s-a stins și ultimul glas din grupul care cobora. În lumină, el i-a descoperit frumusețea aproape aspră, de ființă care nu umblă cu jumătăți de măsură în chestiunile de suflet.

– Sunt Ecaterina Litvinov, s-a prezentat ea, fără să zâmbească.

După o clipă el și-a dat seama că e nimeni alta decât Ecaterina lui Mișka, poetul de la Kiev, cu care locuise în anii 1920.

– Ecaterina Litvinov! Extraordinar! Cărei...

– Am putea sta undeva să vorbim?

– Da... Sigur...

A condus-o în dormitor, iar după o mică șovăială, dând la o parte draperia, în birou. Se pare însă că n-ar fi avut de ce să ezite, pentru că, după cum s-a uitat de jur împrejur, ea parcă știa la ce să se aștepte, parcă ar fi auzit descrieri ale locului, căci a dat ușor din cap când

a ridicat privirea de la rafturile de cărți la masa de cafea, apoi la Ambasador. Când și-a dat jos rucsacul, a părut dintr-odată obosită.

– Vă rog! a invitat-o el, oferindu-i un scaun.

Femeia s-a așezat, ținându-și rucsacul în poală. Apoi, trecându-și mâna prin cap, și-a scos batista, dând la iveală părul castaniu, tuns scurt, bărbătește.

– E vorba despre Mișka, nu...? a început el după o clipă.

– Da.

– Când?

– Azi se face o săptămână.

Contele a clătinat din cap, ca și cum ar aștepta vestea asta de ceva vreme. N-a întrebat-o cum a murit vechiul lui prieten, iar ea nu s-a oferit să-i spună. Era limpede că timpurile îl trădaseră.

– Erați cu el? a întrebat-o.

– Da.

– La Iavas?

– Da.

...

– Aveam impresia că...

– Eu mi-am pierdut soțul acum ceva timp.

– Îmi pare rău. Nu știam. Aveți copii?

– Nu.

A răspuns tăios, de parcă ar fi fost o întrebare prostească. După aceea a continuat, însă mai ușor:

– Am primit vorbă de la Mihail în ianuarie. M-am dus la el, la Iavas. Am fost împreună în ultimele șase luni.

Apoi, după o clipă, a adăugat:

– Mi-a vorbit adesea despre dumneavoastră.

– Era un prieten credincios, a răspuns Contele.

– Era un om credincios, l-a corectat ea.

El tocmai deschidea gura să spună că Mișka avea obiceiul să intre în tot felul de încurcături și că-i plăcea să se plimbe, dar ea tocmai îl descrisese mai bine decât o

făcuse el vreodată. Mihail Fiodorovici Mindici era un om credincios.

– Și un poet bun, a adăugat Contele, ca pentru sine.

– Unul din doi.

El s-a uitat la ea de parcă n-ar fi înțeles. Apoi i-a zâmbit visător:

– Eu n-am scris în viața mea o poezie, i-a zis.

Acum Ecaterina era cea care nu înțelege:

– Cum adică? Dar *Unde e acum?*

– Mișka a scris poezia. În salonul de sud de la Ceasul Leneș... în vara lui 1913.

Cum ea era tot nedumerită, i-a explicat:

– După revolta din 1905 și represiunea de după, când am terminat studiile tot era periculos să scrii poezii despre nerăbdarea politică. La ce origine avea Mișka, Okrana l-ar fi măturat cu mătura. Așa că într-o seară, după ce am dat pe gât o sticlă de Margaux deosebit de bun, am hotărât să publicăm poezia cu numele meu.

– Dar de ce al dumneavoastră?

– Ce puteau să-i facă Contelui Aleksandr Rostov, membru în Jockey Club și fin al unui consilier al Țarului? a răspuns el, clătinând din cap. Dar, bineînțeles, ironia a făcut ca în cele din urmă eu să-mi salvez viața, nu el. Dacă n-ar fi fost poezia aceea, m-ar fi împușcat în 1922.

Ecaterina, care ascultase cu atenție, încerca brusc să-și stăpânească lacrimile.

– Dar, iată, a fost al dumneavoastră, i-a spus ea.

Au tăcut amândoi, ea încercând să-și revină.

– Aș vrea să știți ce mult apreciez că ați venit să-mi spuneți personal, i-a zis el.

Ea însă a făcut un gest care sugera că asta nu înseamnă nimic.

– Am venit la rugămintea lui Mihail. M-a rugat să vă aduc ceva.

A scos din rucsac un pachet dreptunghiular, înfășurat în hârtie maronie și legat cu sfoară.

Luându-l în mână, el și-a dat seama după greutate că e o carte.

– E proiectul lui, a zis zâmbind.

– Da, a răspuns ea și a adăugat foarte apăsat: A fost sclavul lui.

Contele a dat din cap ca să-i arate că înțelege și nu crede deloc că e vreun fleac.

Ea s-a mai uitat o dată de jur împrejurul camerei, dând ușor din cap într-un fel care, cumva, te făcea să te gândești la ce enigmatic se termină lucrurile. Apoi i-a spus că trebuie să plece.

El s-a ridicat odată cu ea, punând pe scaun pachetul de la Mișka.

– Vă întoarceți la Iavas? a întrebat-o.

– Nu.

– Rămâneți la Moscova?

– Nu.

– Atunci, unde?

– Contează?

S-a întors să plece.

– Ecaterina...

– Da?

– V-aș putea ajuta cu ceva?

În primul moment a părut surprinsă de întrebarea lui, apoi a fost gata să răspundă că nu. Dar după o clipă i-a spus:

– Să nu-l uitați!

Apoi a ieșit pe ușă.

Întorcându-se la scaunul lui, Contele s-a așezat și a stat așa în tăcere. După câteva clipe a luat ce-i lăsase Mișka moștenire, a desfăcut sfoara și apoi hârtia. Înăuntru era un volumaș legat în piele. Coperta avea un model geometric simplu, în mijlocul căruia scria: *Pâine*

și sare. După paginile tăiate grosolan, îți dădeai seama că e o carte legată de un amator pasionat.

După ce a mângâiat suprafața copertei, a deschis Cartea la pagina de gardă. Acolo, la cusătură, era ascunsă fotografia făcută în 1912, la insistențele Contelui și spre nefericirea lui Mișka. La stânga iată-l pe Conte, tânăr, cu jobenul în mână, cu un licăr în ochi, cu mustăți ce ajungeau dincolo de obraji. La dreapta iată-l pe Mișka, parcă gata să sară din fotografie.

Cu un surâs îndurerat, a lăsat deoparte fotografia, după care a dat pagina de titlu spre prima pagină din cartea vechiului său prieten. Pe ea era un singur citat, scris cu mai multe corpuri de literă:

> Iar lui Adam i-a zis: „Pentru că ai ascultat de vorba femeii tale și ai mâncat din pomul din care ți-am poruncit: Să nu mănânci!, blestemat va fi pământul din pricina ta. În dureri te vei hrăni din el în toate zilele vieții tale! Spini și pălămidă îți va rodi, și tu cu iarba câmpului te vei hrăni. Întru sudoarea feței tale îți vei mânca **PÂINEA,** până te vei întoarce în pământul din care ești luat; căci pământ ești și în pământ te vei întoarce!"
>
> *(Facerea, 3:17-19)*

A întors pagina și a dat tot de un citat:

> Ispititorul s-a apropiat de El și I-a zis: „Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, poruncește ca pietrele acestea să se facă **PÂINI**". Drept răspuns, Iisus i-a zis: „Este scris: «Omul nu trăiește numai cu **PÂINE,** ci cu orice cuvânt care iese din gura lui Dumnezeu»."
>
> *(Matei, 4:3-4)*

Apoi a ajuns la a treia pagină:

Şi luând **PÂINEA**, mulţumind, a frânt şi le-a dat, zicând: „Acesta este Trupul Meu, cel ce se dă pentru voi; aceasta să faceţi întru pomenirea Mea!"

(Luca, 22:19)

Continând să dea paginile încet, s-a trezit că râde. Căci iată, *in nuce*, proiecul lui Mişka: un compendiu de citate din scrieri fundamentale, aşezate cronologic şi cuprinzând cuvântul *pâine*, scris cu literă mare şi subliniat. După citatele din Biblie, urmau cele de la greci şi romani, apoi cele din opera lui Shakespeare, Milton şi Goethe. Epocii de aur a literaturii ruse i se acorda o atenţie specială:

De dragul proprietăţii, Ivan Iakovlevici şi-a pus haina peste cămaşă şi, aşezându-se la masă, a turnat sare, a pregătit două cepe, a luat un cuţit şi, cu un aer important, s-a apucat să taie **PÂINEA**. După ce a tăiat-o în două, s-a uitat la mijloc şi, spre surprinderea lui, a văzut că e albă la mijloc. A încercat-o precaut cu cuţitul şi a pipăit-o cu degetul. „Tare!" şi-a spus. „Ce să fie oare?" A băgat degetele în ea şi a tras – un nas!

(Nikolai Gogol, „Nasul", 1836)

Când unui om nu îi este sortit să trăiască pe pământ, lumina soarelui nu îl încălzeşte ca pe ceilalţi, iar **PÂINEA** nu îl hrăneşte şi nu îi dă putere.

(Ivan Turgheniev, „Povestirile unui vânător", 1852)

Trecutul şi prezentul se amestecau. Visa că a ajuns în ţara făgăduinţei, unde curge lapte şi miere, unde oamenii mănâncă **PÂINE** pe care nu au câştigat-o ei şi umblă în veşminte de aur şi argint (...)

(Ivan Goncearov, „Oblomov", 1859)

„Numai prostii!", a zis el plin de speranță. „Și n-ai de ce să fii tulburat! Doar vreo suferință. Un pahar cu bere, o bucată de **PÂINE** uscată și, vezi tu, într-o clipă mintea prinde putere, gândurile se limpezesc, intențiile se întăresc."

(Feodor Dostoievski, „Crimă și pedeapsă", 1869)

Și știi, știi că omenirea poate să trăiască fără englez, fără Germania, poate să trăiască foarte bine fără rus, poate să trăiască fără știință, fără **PÂINE**, doar fără frumusețe nu poate să trăiască (...)

(Feodor Dostoievski, „Demonii", 1872)

Toate s-au întâmplat în același timp: un băiat a alergat spre un porumbel și, zâmbind, s-a uitat la Levin. Porumbelul a întins aripile și a zburat, scânteind în soare, în aerul fremătând de fulgi de nea, în vreme ce de la fereastra la care apăreau franzele venea miros de **PÂINE** coaptă. Toatea astea erau atât de extraordinare, că Levin râdea și plângea de bucurie.

(Lev Tolstoi, „Anna Karenina", 1877)

Vezi tu pietrele din deșertul acesta sterp și dogorit? Prefă-le în **PÂINE** și oamenii te vor urma ca oile, recunoscători și supuși (...). Dar n-ai vrut să-i iei omului libertatea și ai respins oferta, căci ce libertate este aceea, te-ai gândit tu, dacă supunerea se cumpără cu bucăți de PÂINE?

(Fragment din „Marele Inchizitor" din *Frații Karamazov* de Feodor Dostoievski, 1880)

Tot dând pagină după pagină, zâmbea, recunoscând acolo hotărârea cu care îi vorbise Mișka despre planul lui. Însă după citatul din „Marele Inchizitor" venea încă un citat din *Frații Karamazov*, dintr-o scenă pe care o uitase.

Era vorba despre micuțul Iliușișca, gonit de colegii de școală până căzuse grav bolnav. În cele din urmă, când se stinge, tatăl lui îndurerat îi spune smeritului Alioșa Karamazov că băiatul lui a avut o ultimă dorință:

Tăticule, când vor pune țărână pe mormântul meu, să rupi o coajă de **PÂINE** pe el ca să vină rândunelele, eu o să aud că au venit și o să mă bucur că nu sunt singur.

Citind aceste rânduri, Aleksandr Rostov n-a mai putut și a izbucnit în lacrimi. Fără doar și poate, plângea pentru prietenul lui, pentru sufletul acela darnic, dar capricios, care-și găsise locul în viață doar o clipă și care, aidoma acestui copil de departe, nu condamna lumea pentru toate nedreptățile ei.

Dar plângea, desigur, și pentru el însuși. Căci, în ciuda prieteniei cu Marina, Andrei și Emil, în ciuda iubirii pentru Anna și, deși o avea pe Sofia – binecuvântarea aceea extraordinară, care se abătuse din senin asupra lui –, odată cu Mihail Fiodorovici Mindici murise și ultimul om pe care-l cunoscuse în tinerețe. Cu toate că, așa cum just observase Ecaterina, cel puțin el rămânea ca să nu uite.

Trăgând adânc aer în piept, a încercat să-și revină, hotărât să citească până la sfârșit manuscrisul de la vechiul lui prieten. Însă citatele, care acoperau mai bine de două mii de ani, nu mai continuau mult. Căci, în loc să meargă până în prezent, selecția se oprea în iunie 1904, cu frazele pe care Mișka le alesese din scrisoarea lui Cehov cu atâția ani în urmă:

> Aici, la Berlin, mi-am luat o cameră comodă în cel mai bun hotel. Viața de aici mă bucură mult și n-am mai mâncat de mult așa de bine și cu așa o poftă... **PÂINEA** de aici e uimitoare, mă îndop cu ea, cafeaua e excelentă, iar cina e cu neputință de descris în

cuvinte. Cei care n-au fost niciodată în străinătate habar n-au ce bună poate să fie **PÂINEA** (...).

Știind greutățile din anii 1930, Contele credea că înțelege de ce insistase Șalamov (ori superiorii lui insistaseră) să cenzureze un pic documentul – în ideea că acest comentariu al lui Cehov nu putea să stârnească decât nemulțumire sau rea-voință. Dar ironia era, bineînțeles, că observația lui nici măcar nu mai era de actualitate. Căci de-acum poporul rus știa mai bine decât oricine din Europa cât de bună poate să fie o bucată de pâine.

După ce a închis caietul de la Mișka, nu s-a dus jos să li se alăture celorlalți. A rămas în biroul lui, pierdut în gânduri.

Dată fiind situația, ai putea avea impresia că s-a cufundat în amintiri cu vechiul prieten. Dar el, de fapt, nu se mai gândea la Mișka. Se gândea la Ecaterina. Și – având o presimțire – se gândea mai ales că în douăzeci de ani licuriciul ăsta, morișca asta, minunea asta a lumii devenise o femeie care, întrebată încotro o s-o apuce, putea să răspundă fără cea mai mică ezitare: *Contează?*

Cartea a cincea

1954

Aplauze și aclamații

– La Paris...?

Sau așa a întrebat Andrei, ca omul căruia nu-i vine să-și creadă urechilor ce a auzit.

– Da, a zis Emil.

– Paris... *Franța?*

– V-ați îmbătat? s-a încruntat Emil. V-ați lovit la cap?

– Dar cum? a întrebat *maître d'*.

Bucătarul s-a lăsat pe spate în scaunul lui și a clătinat din cap. Căci iată o întrebare demnă de un om inteligent.

Se știe prea bine că, dintre toate speciile de pe fața pământului, *homo sapiens* e una dintre cele mai adaptabile. Du-i pe câțiva în deșert, și o să se înfășoare în bumbac, o să doarmă în corturi și o să meargă pe cămile. Du-i la pol, și o să se înfășoare în piei, o să doarmă în igluuri, o să meargă cu sania trasă de câini. Dar dacă-i duci în climat sovietic? O să învețe să discute prietenos cu necunoscuții în timp ce stau la coadă. O să învețe să-și așeze

frumos hainele, astfel încât să încapă în jumătatea lor de sertar de la birou. Şi o să înveţe să deseneze clădiri imaginare în blocnotes. Adică o să se adapteze. Dar, pentru ruşii aceia care văzuseră Parisul înainte de Revoluţie, adaptarea însemna şi să se împace cu faptul că nu vor mai vedea Parisul niciodată în viaţa vieţilor lor...

– Gata. A venit, a zis Emil când a intrat Contele pe uşă. Întreabă-l direct!

După ce s-a aşezat, Contele le-a confirmat că peste şase luni, pe 21 iunie, Sofia o să fie la Paris, Franţa. Când l-au întrebat cum e cu putinţă, a răspuns ridicând din umeri:

– VOKS. Societatea Tuturor Sindicatelor pentru Relaţii Culturale cu Ţările Străine.

Acum era rândul bucătarului să-şi arate neîncrederea:

– Avem relaţii culturale cu ţări din străinătate?

– Se pare că acum ne trimitem artiştii peste tot în lume. În aprilie ne trimitem baletul la New York. În mai ne trimitem actorii la Londra. Iar în iunie ne trimitem orchestra de la Conservatorul din Moscova la Minsk, Praga şi Paris, unde Sofia o să cânte Rahmaninov la Palais Garnier.

– Incredibil! a exclamat Andrei.

– Fantastic! a zis Emil.

– Ştiu.

Au râs toţi trei, până când bucătarul a făcut un semn cu satârul spre ei:

– Dar binemeritat.

– A, absolut.

– Fără îndoială.

Au tăcut cu toţii, fiecare rătăcindu-se o clipă în propriile amintiri cu Oraşul Luminilor.

– Credeţi că s-a schimbat? s-a întrebat Andrei.

– Da, a răspuns Emil. Tot atât cât piramidele.

În acest punct, cei trei membri ai Triumviratului s-ar fi putut cufunda în trecutul trandafiriu, numai că uşa

dinspre biroul *chef*-lui s-a deschis și iată-l intrând pe cel mai nou participant la ședința zilnică de la Boiarski: Episcopul.

– Bună ziua, domnilor. Îmi pare rău că v-am făcut să așteptați. A trebuit să mă ocup imediat de niște treburi de la recepție. Vă rog ca în viitor să nu mai simțiți nevoia să vă strângeți înainte să sosesc eu.

Emil a scos un mormăit nedeslușit.

Ignorându-l, Episcopul s-a întors spre Conte:

– Șef de sală Rostov, nu cumva dumneata ai zi de odihnă astăzi? N-ar trebui să simți nevoia să fii prezent la ședința zilnică, dacă ești în ziua dumitale liberă.

– Cine e bine informat e și bine pregătit, i-a răspuns Contele.

– Desigur.

În urmă cu câțiva ani, Episcopul îi explicase îndatoritor că fiecare angajat de la Metropol are micile lui sarcini, dar că directorul este singurul care trebuie să asigure standardul de excelență pentru tot hotelul. Și, ca să fim sinceri, personalitatea Episcopului se potrivea perfect cu o asemenea sarcină. În camerele de oaspeți, în hol și chiar și în dulapul cu așternuturi de la etajul doi, niciun detaliu nu era prea mic, nicio greșeală nu era prea măruntă, niciun moment nu era prea ca nuca în perete ca să nu se amestece el cu sfaturile lui prețioase, meticuloase și rostite pe un ton ușor superior.

Ședința zilnică începea cu prezentarea amănunțită a ofertelor speciale din seara respectivă. Episcopul renunțase, firește, la tradiția de a gusta el însuși preparatele speciale, pe ideea că bucătarul știe foarte bine ce gust are mâncarea lui și să pregătească mostre pentru angajați e și un obicei aiurea, și o risipă. Emil trebuia, în schimb, să scrie o prezentare a specialităților.

Bucătarul a mormăit încă o dată și a împins meniul pe masă. După ce a făcut cercuri, săgeți și X-uri, Episcopul a lăsat creionul jos.

– Aș zice că sfecla se potrivește la carnea de porc la fel de bine ca merele, a comentat. Dacă nu mă înșel, *chef* Zukovski, mai sunt câteva sfecle în cămară.

Și a făcut această corectură în meniul lui Emil, care s-a uitat furios, din partea cealaltă a mesei, la cel căruia îi spunea acum Contele Gură-Spartă.

Dându-i înapoi meniul corectat, Episcopul s-a întors spre *maître d'*, care a lăsat Registrul să alunece pe masă. Deși era una dintre ultimele zile din 1953, Episcopul l-a deschis la prima pagină și a trecut, una câte una, prin fiecare săptămână din an. Când în sfârșit a ajuns la prezent, a trecut în revistă rezervările din seara aceea, urmărindu-le cu vârful creionului. Apoi l-a instruit pe Andrei cum să așeze clienții și a lăsat Registrul. Iar în încheiere i-a atras atenția lui *maître d'* că au început să se ofilească florile din mijlocul sălii de mese.

– Am observat și eu, a răspuns Andrei. Mă tem însă că florăria noastră nu are atâta marfă cât e necesară ca să schimbăm permanent aranjamentul.

– Dacă Eisenberg nu ne poate asigura flori de-ajuns de proaspete, poate că e timpul să trecem la un aranjament din mătase. Așa n-ar mai fi nevoie să-l împrospătăm și am face și economie, ceea ce ar fi încă un beneficiu.

– O să vorbesc azi cu florăreasa Eisenberg, a zis Andrei.

– Sigur.

Când Episcopul a declarat închisă ședința, iar Emil a plecat vociferând în căutarea sfeclelor, Contele l-a însoțit pe Andrei până la scara principală.

– *À tout à l'heure!* i-a spus *maître d'*, coborând spre florărie.

– *À bientôt!* i-a răspuns el, pornind spre camera lui.

Dar, imediat ce Andrei a dispărut, Contele s-a întors pe palierul de la etajul doi. Spionând după colț să se asigure că prietenul lui a plecat într-adevăr, a luat-o grăbit spre Boiarski. După ce a încuiat ușa în urma lui, s-a furișat în bucătărie ca să fie sigur că Emil și ai lui sunt ocupați cu treburile lor. Abia dupa aceea s-a apropiat de podiumul care-i aparținea lui *maître d'*, a tras sertarul, și-a făcut cruce de două ori și a scos Registrul din 1954.

În câteva minute a revăzut toate rezervările din ianuarie și februarie. S-a oprit la un eveniment programat în Salonul Galben în martie și la încă unul din Salonul Roșu în aprilie, dar niciunul nu era ce voia el. Mai departe paginile erau din ce în ce mai goale. Existau săptămâni întregi în care nu se făcuse nicio rezervare. Apoi a dat paginile mai repede, chiar oarecum disperat – asta, până când a ajuns la data de 11 iunie. După ce a studiat observațiile notate pe margine cu scrisul delicat al lui Andrei, a lovit de două ori în intrarea respectivă din Registru. Un dineu combinat pentru Presidium și Consiliul de Miniștri, două dintre cele mai importante organizații din Uniunea Sovietică.

Punând documentul la loc în sertar, a urcat la el în dormitor, a tras scaunul, s-a așezat și, pentru prima dată în aproape treizeci de ani, a deschis una dintre ușile ascunse în picioarele biroului Marelui Duce. Căci, deși el se hotărâse să treacă la acțiune în seara în care venise în vizită Ecaterina, în urmă cu șase luni, ceasul începuse să ticăie abia când sosise vestea despre turneul bine intenționat al Conservatorului.

Când a ajuns la Șaliapin, la șase seara, obișnuiții locului sărbătoreau peripețiile „Dolofanului" Webster, un american gregar, oarecum nefericit, recent sosit în capitală. La douăzeci și nouă de ani, însă suferind de afecțiunea aceea din cauza căreia își primise porecla în

copilărie, Dolofanul fusese trimis în Rusia de tatăl lui, proprietar al Companiei Americane de Tonomate din Montclair, New Jersey, cu instrucțiuni stricte să nu vină înapoi până nu vinde o mie de tonomate. După trei săptămâni, reușise în sfârșit să-și aranjeze o întâlnire cu un oficial din Partid (asistentul directorului de la patinoarul din Parcul Gorski) și astfel fusese convins de mai mulți ziariști să dea un rând de șampanie.

Așezându-se pe un scaun de la capătul barului, Contele a acceptat un pahar de șampanie de la Audrius, înclinând recunoscător din cap și cu surâsul omului care are și el ceva de sărbătorit. Dispozițiile oamenilor depind, se știe, de întâmplare, de ezitare, de grabă, dar, dacă ar fi stat în puterea lui să hotărască mersul lucrurilor, nici că l-ar fi putut aranjat mai bine decât le-a aranjat Soarta. Așa că a ridicat paharul, cu zâmbetul pe buze.

Dar a închina în cinstea Sorții înseamnă a ispiti Soarta și chiar când și-a lăsat paharul pe bar a simțit o pală de aer rece în ceafă, apoi o șoaptă care sugera că e o urgență:

– Excelență!

Întorcându-se în scaun, a fost surprins să-l vadă pe Viktor Stepanovici în spatele lui, cu promoroacă pe umeri și zăpadă pe căciulă. În urmă cu câteva luni, Viktor i se alăturase unei orchestre de cameră, așa că rar era la hotel seara. Mai mult, gâfâia de parcă ar fi venit în fugă.

– Viktor! a exclamat Contele. Ce s-a întâmplat? Păreți tulburat.

Viktor nu i-a luat în seamă comentariul și s-a apucat să turuie cu o viteză care nu-i stătea în fire.

– Știu că vă ocrotiți fiica, Excelență, și aveți și dreptate. Asta face orice părinte și asta e datoria părintelui care crește un suflet gingaș. Dar, cu tot respectul, cred că faceți o mare greșeală. În șase luni își termină școala,

iar hotărârea dumneavoastră nu face decât să-i scadă șansele de a primi o poziție bună.

– Habar n-am despre ce vorbiți, i-a răspuns Contele, ridicându-se.

– Nu i-ați cerut Sofiei să-și retragă numele? l-a studiat Viktor.

– De unde să-și retragă numele?

– Tocmai am primit un telefon de la Directorul Vavilov. M-a informat că a refuzat invitația de a merge în turneu cu orchestra Conservatorului.

– A refuzat invitația! Dar eu nu am știut, prietene, te asigur. De fapt, sunt absolut de acord cu dumneata că viitorul ei *depinde* de prezența ei în acel turneu.

S-au uitat unul la altul, nedumeriți.

– Sigur a acționat așa cum a considerat ea de cuviință, a zis Contele după o clipă.

– Dar în ce scop?

– Mă tem că s-ar putea să fie vina mea, Viktor, a răspuns el, dând din cap. Ieri după-amiază, când am primit vestea, atât am comentat: *Ce șansă să cânți Rahmaninov în fața unui public de mii de oameni, la Palais Garnier!* Probabil că s-a entuziasmat. E un suflet gingaș, cum ziceți, dar e și încăpățânată. Trebuie să-și revină săptămânile următoare.

Viktor l-a apucat de mânecă:

– Nu mai e nicio săptămână. Vineri se anunță public itinerarul orchestrei și programul concertului. Dirijorul are nevoie să se stabilească toți interpreții înainte de a se face anunțul. Presupunând că dumneavoastră ați hotărât ca Sofia să se retragă, mi-a promis că o să mai aștepte douăzeci și patru de ore înainte de a face o altă alegere, astfel încât să încerc să vă conving. Dacă ea a luat hotărârea de una singură, trebuie să-i vorbiți diseară și s-o faceți să se răzgândească. Trebuie să-și apere propriul talent!

O oră mai târziu, la masa zece de la Boiarski, după ce răsfoiseră meniul și dăduseră comanda, Sofia s-a uitat la Conte, așteptând – era rândul lui să deschidă prima rundă de *Zut*. Numai că, deși pregătise o categorie cât se poate de promițătoare (întrebuințări obișnuite ale cerii[1]), el a preferat să depene o poveste rămasă nespusă.

– Ți-am povestit vreodată despre Ziua Fundelor de la Academie? a început.

– Da, i-a răspuns ea, mi-ai povestit.

Încruntându-se, el a trecut în revistă, în ordine cronologică, toate discuțiile pe care le avusese cu ea, dar nu-și aducea deloc aminte să-i fi povestit.

– Poate am pomenit ceva o dată sau de două ori, a recunoscut el, din politețe, dar povestea asta sunt sigur că nu ți-am mai spus-o. Vezi tu, când eram copil, îmi cam plăcea să trag la țintă. Și într-o primăvară, când eram cam de vârsta ta, la academie avea loc Ziua Fundelor și participam cu toții la diferite întreceri...

– N-aveai mai degrabă vreo treisprezece ani?

– Poftim?

– N-aveai treisprezece ani atunci?

Contele a ridicat și a coborât ochii, calculând în gând.

– Ba da, a continuat, ieșindu-și oarecum din răbdări, cred că aveam vreo treisprezece ani. *Important* este însă că, fiind eu bun țintaș, eram considerat în școală favorit la concursul de tir, pe care abia îl așteptam. Dar, cu cât se apropia Ziua Fundelor, cu atât îmi pierdeam îndemânarea. Bine-cunoscut pentru talentul meu de a nimeri strugurii de la cincizeci de pași, m-am trezit brusc că nu mai sunt în stare să nimeresc nici un posterior de elefant de la cincisprezece metri. Numai când vedeam arcul îmi tremurau mâinile și mi se umezeau ochii. Dintr-odată,

[1] Fabricarea de lumânări, sigilarea scrisorilor, sculptura de machete, lustruirea parchetului, depilarea, conturarea mustăților!

eu, un Rostov, m-am trezit că-mi trece prin cap să născocesc o boală și să mă duc la cabinetul medical...

– Dar nu te-ai dus.

– Corect. Nu m-am dus.

Contele a mai luat o înghițitură de vin și, de dragul efectului dramatic, a tăcut.

– În cele din urmă, a sosit și ziua mult temută. Spectatorii se strânseseră cu toții pe terenul de sport și urma concursul de tir. Doar uitându-mă la țintă îmi închipuiam de ce umilință o să am parte, când, în ciuda bunei mele reputații, săgeata mea o să nimerească departe de țintă. Dar, tocmai când îmi fixam arcul cu mâinile tremurând, l-am zărit cu coada ochiului pe profesorul Tartakov, care s-a împiedicat de propriul lui baston și s-a rostogolit în băligar. Așa m-am amuzat, că degetele mele parcă au tras săgeata singure...

– Și, plutind prin aer, săgeata a aterizat în mijlocul țintei.

– Da. Exact. Chiar în mijloc. Deci poate ți-am mai spus povestea. Dar știi tu oare că din ziua aceea, ori de câte ori am emoții din cauza țelului meu, mă gândesc la cum a căzut în băligar bătrânul profesor Tartakov și așa mi-am atins ținta?

Contele a întors capul, cu un gest concluziv.

Ea a surâs, dar era perplexă, de parcă n-ar fi înțeles clar de ce dorise renumitul țintaș să-i spună această poveste exact în acest moment. Deci Contele a mers mai departe:

– În viață e la fel pentru toți. Avem emoții fie că suntem la Senat, pe terenul de atletism sau pe scenă, într-o... sală de concert.

Ea s-a holbat la el o clipă, după care a chicotit veselă.

– Pe scenă, într-o sală de concert.

– Da, i-a răspuns el, puțin ofuscat. Într-o sală de concert.

– Ți-a spus cineva că am avut o discuție cu directorul Vavilov.

El și-a aranjat furculița și cuțitul, care se deranjaseră de la locul lor.

– Poate că am auzit ceva, i-a răspuns el vag.

– Papa, mie nu mi-e frică să cânt cu orchestra în fața publicului.

– Ești sigură?

– Absolut.

– N-ai cântat niciodată într-o sală mare ca Palais Garnier.

– Știu.

– Și francezii, se știe, sunt extrem de pretențioși.

– Ei bine, a râs ea din nou, dacă te străduiești să mă liniștești, nu prea te pricepi. Dar, sincer, Papa, hotărârea mea n-are legătură cu nicio neliniște.

– Dar cu ce?

– Pur și simplu nu vreau să mă duc.

– Cum să *nu* vrei să te duci?

Sofia a lăsat ochii în jos și și-a așezat și ea tacâmurile din argint.

– Îmi place aici, a zis în cele din urmă, arătând spre sală și spre hotel. Îmi place aici, cu tine.

Contele își studia fiica. Cu părul ei negru, lung, cu pielea ei albă și ochii de un albastru-închis, părea senină dincolo de vârstă. Și poate că asta și era problema. Căci, dacă seninătatea e semn de maturitate, atunci, impetuozitatea e semn de tinerețe.

– Vreau să-ți mai spun o poveste, a continuat el, una pe care sunt sigur că n-ai mai auzit-o. S-a întâmplat chiar aici, în hotel, acum vreo treizeci de ani. Într-o noapte de decembrie cam ca asta, când afară ningea...

Și i-a povestit cum a sărbătorit Crăciunul cu mama ei în Piazza, în anul 1922. I-a povestit cum mânca Nina înghețată la aperitiv, cum nu voia să stea în bancă și cum

credea că, dacă cineva vrea să-și lărgească orizontul, cel mai bine ar fi să se aventureze *dincolo de* orizont.

Dar dintr-odată a devenit grav.

– Mă tem că ți-am făcut un mare deserviciu, Sofia. De când erai mică te-am ademenit într-o viață pe care poți s-o trăiești cam între cele patru ziduri ale acestei clădiri. Noi toți te-am ademenit. Marina, Andrei, Emil și eu. Am îndrăznit să facem astfel încât hotelul să pară mare și minunat ca lumea, pentru ca tu să alegi să stai mai mult cu noi. Dar mama ta avea perfectă dreptate. Nu-ți împlinești potențialul ascultând *Șeherezada* într-o sală poleită cu aur ori citind *Odiseea* la tine în vizuină. Ti-l îndeplinești plonjând în marele necunoscut, cum a făcut Marco Polo când a călătorit în China sau Columb când s-a dus în America.

Sofia a dat din cap, în semn că înțelege.

– Am nenumărate motive să fiu mândru de tine, a continuat el, și unul dintre cele mai importante a fost, e limpede, seara concursului de la Conservator. Dar n-am fost mândru atât când tu și Anna v-ați întors acasă și mi-ați dat vestea că ai câștigat, ci când te-am văzut ieșind pe ușa hotelului și îndreptându-te spre sală. Căci în viață nu contează dacă primim aplauze. Contează să avem curaj să mergem mai departe, deși nu avem nicio siguranță.

– O să cânt la Paris, i-a răspuns ea după o clipă, numai dacă o să fii în public să mă asculți.

– Te asigur, draga mea, a zâmbit el, că și dacă o să cânți pe lună eu o să aud fiecare sunet.

Adversarii lui Ahile

– Salutări, Arkadi!

– Salutări, Conte Rostov! Vă pot ajuta cu ceva în dimineața aceasta?

– Cu un plic, dacă nu e prea mare deranjul?

– Sigur.

La biroul din față, Contele a prins cu un ac un bilet pe care era scrisă o propoziție sub numele hotelului și a pus adresa pe plic cu un scris înclinat cum se cuvine. A așteptat ca hamalul să fie ocupat cu altceva, a traversat liniștit holul, a strecurat biletul sub pupitrul hamalului, după care a coborât, urmând să-și facă vizita săptămânală la frizer.

Trecuseră mulți ani de când Iaroslav Iaroslavl făcuse minuni în frizeria de la Metropol. După aceea mulți încercaseră să-i ia locul. Ultimul, Boris nu-știu-cum, tundea bine, dar nu era nici artist, nici expert în arta conversației, așa cum fusese Iaroslav. De fapt, își făcea treaba atât de iute și fără vorbă, că puteai să bănuiești că este, în parte, doar un aparat.

– Drept? l-a întrebat el pe Conte fără să piardă timpul cu substantivul, verbul și alte părți de vorbire.

– Da, drept, i-a răspuns Contele. Dar poate și un bărbierit...

Frizerul s-a încruntat. Probabil că bărbatul din el a fost tentat să comenteze că era evident că se bărbierise în urmă cu doar câteva ore, însă aparatul din el era așa de bine reglat, că deja a lăsat jos foarfeca și căuta pămătuful.

După ce l-a săpunit de ajuns, Boris a întins spuma acolo unde ar fi fost perciunii, dacă Contele ar fi avut nevoie de un bărbierit. A ascuțit o lamă pe curea, a aplecat scaunul și l-a ras cu mână fermă pe pometele din dreapta, dintr-o singură mișcare. Apoi, ștergând lama pe prosopul pe care-l avea la mijloc, s-a mutat la pometele din stânga, pe care l-a ras la fel de hotărât.

În ritmul ăsta, se foia Contele, o să termine într-un minut și jumătate.

Cu o lamă îndoită, îl rădea acum pe barbă. Simțea cum îl atinge pe gât cu lama de metal. Și atunci și-a făcut apariția la ușă unul dintre hamalii cei noi.

– Vă rog să mă scuzați, domnule.

– Da? a răspuns frizerul ținând lama strâns la jugulara clientului.

– Am un bilet pentru dumneavoastră.

– Pe bancă.

– Dar e urgent, i-a zis tânărul, oarecum impacientat.

– Urgent?

– Da, domnule. E de la director.

Frizerul s-a uitat la hamal pentru prima dată.

– De la director?

– Da, domnule.

Expirând lung, frizerul a luat lama de la gâtul Contelui, a înșfăcat biletul și, când hamalul s-a făcut nevăzut, a desfăcut plicul cu lama.

Deschizând biletul, s-a holbat la el un minut întreg. În acele șaizeci de secunde probabil că l-a citit de zece ori, căci avea doar câteva cuvinte: *Veniți imediat la mine!*

Frizerul a expirat din nou, apoi s-a uitat la zid.

– Nu pot să cred! a zis ca pentru sine.

Apoi, după ce s-a mai gândit un minut, s-a întors spre Conte:

– A apărut o treabă.

– Sigur. Faceți-vă treaba! Nu mă grăbesc.

Ca pentru a-și întări cuvintele, a lăsat capul pe spate și a închis ochii, ca și cum ar fi vrut să tragă un pui de somn, însă când pașii frizerului s-au pierdut pe coridor a țâșnit de pe scaun ca o pisică.

Când era tânăr, Contele se mândrea că trecerea timpului îl lasă rece. În zorii secolului XX, unii cunoscuți de-ai lui făceau însă ca și cel mai mărunt lucru să pară cumva urgent. Cronometrau cu atâta precizie micul dejun, drumul până la serviciu și cât le ia să-și pună pălăria în cuier, că parcă se pregăteau de o campanie militară. Răspundeau la telefon din prima, citeau iute titlurile articolelor de ziar, în conversație se rezumau doar la ce e la subiect și în general își petreceau zilele vânând ce e la mâna a doua. Domnul să-i binecuvânteze!

În ceea ce îl privește, el alesese să trăiască așa cum trăiesc cei care nu se grăbesc. Nu numai că n-avea nicio înclinație să alerge la vreo întâlnire stabilită – disprețuia până și ideea de a purta ceas –, ci era chiar nespus de satisfăcut când își asigura vreun prieten că o treabă lumească poate foarte bine să aștepte până iau dejunul în tihnă ori fac o plimbare pe mal. În definitiv, nu e vinul mai bun când se învechește? O piesă de mobilier nu capătă oare o patină fermecătoare odată cu trecerea timpului? Probabil că, atunci când s-a spus tot și s-a făcut tot, treburile pe care majoritatea oamenilor moderni le considerau urgente pot să aștepte, pe când cele pe care ei le cred frivole (ceștile de ceai și cleveteala între prieteni, de exemplu) merită urgent toată atenția.

Ceşti de ceai şi cleveteală între prieteni! obiectează omul modern. *Dacă e să-ţi faci timp pentru astfel de mărunţişuri, cum să te mai ocupi de nevoile tale de om în toată firea?*

Din fericire, răspunsul la această dilemă l-a dat Zenon în veacul al V-lea î. Hr. Ahile, om hotărât şi de acţiune, care ştia să-şi măsoare osteneala la miimea de secundă, ca să tragă o fugă douăzeci de metri. Dar ca să alerge aproape un metru, eroul trebuie să meargă întâi câteva zeci de centimetri, iar, ca să meargă câteva zeci de centimetri, trebuie să meargă întâi câţiva centimetri, iar înainte trebuie să meargă un centimetru şi aşa mai departe. Ca să tragă, aşadar, o fugă de douăzeci de metri, Ahile trebuie să parcurgă un număr infinit de lungimi, ceea ce, prin definiţie, durează o perioadă infinită de timp. Extinzând ideea (cum îi plăcuse Contelui să sublinieze), un om care are o întâlnire la 12.00 are la dispoziţie între acum şi atunci un număr infinit de perioade în care să se ocupe de bucuriile spiritului.

Quod erat demonstrandum.

Însă din seara aceea de sfârşit de decembrie, când Sofia se întorsese acasă cu vestea că o să plece în turneu cu orchestra Conservatorului, Contele îşi schimbase total perspectiva asupra trecerii timpului. Nici nu apucaseră să sărbătorească vestea, că el deja calculase că până la plecare nu mai sunt nici şase luni. 178 de zile, ca să fim exacţi, 365 de bătăi ale ceasului care anunţă ora de două ori. Şi atât de multe de făcut într-un timp atât de scurt...

Pentru că în tinereţe fusese unul dintre cei care nu se grăbesc, te-ai fi aşteptat să-i ticăie ceasul la ureche cum zumzăie un ţânţar noaptea ori să-l împingă, ca pe Oblomov, să se întoarcă pe partea cealaltă, cu ochii în perete, într-o stare de rău. S-a întâmplat însă invers. În zilele care au urmat, mersul i-a devenit mai uşor, simţurile i s-au ascuţit, spiritul i s-a însufleţit. Căci, exact aşa cum pe Humphrey Bogart îl indigna, ticăitul ceasului dezvăluia că el este Omul cu Voinţă.

În ultima săptămână din decembrie, Vasili s-a dus la subsolul din TsUM cu una dintre Ecaterinele scoase de Conte din biroul Marelui Duce și a schimbat-o pe bancnote. Cu ele a cumpărat o valijoară maron, cu toate cele trebuincioase pentru drum, prosop, săpun, pastă și periuță de dinți. Le-au împachetat în hârtie de lux și i le-au dat Sofiei în ajunul Crăciunului (la miezul nopții).

Directorul Vavilov dorea ca ea să cânte *Concertul nr. 2 pentru pian* al lui Rahmaninov înainte de ultima lucrare din program, care era o interpretare minunată a unui concert pentru vioară de Dvořák, orchestra acompaniind ambele lucrări. Contele n-avea nicio îndoială că Sofia e stăpână pe Nr. 2 de Rahmaninov, dar și Horowitz îl avea pe Tarnowski al lui. Așa că, la începutul lui ianuarie, l-a angajat pe Viktor Stepanovici s-o ajute să repete.

La sfârșitul lui ianuarie a rugat-o pe Marina să-i facă o rochie nouă pentru concert. După ce Marina, Anna și Sofia s-au întâlnit să hotărască modelul – dintr-un motiv de neînțeles, fără el –, Vasili a fost trimis înapoi la TsUM să ia un cupon de tafta albastră.

În decursul anilor, Contele făcuse bine s-o învețe franțuzește cât să poată purta o conversație. Dar din februarie tatăl și fiica au renunțat la *Zut*, ca să treacă în revistă folosirea mai practică a limbii franceze în timp ce-și așteptau aperitivele.

– Pardonnez-moi, monsieur, avez-vous l'heure, s'il vous plaît?

– Oui, mademoiselle, il est dix heures.

– Merci. Et pourriez-vous me dire où se trouvent les Champs-Élysées ?

– Oui, continuez tout droit dans cette direction.

– Merci beaucoup.

– Je vous en prie.

La începutul lui martie, pentru prima dată după ani întregi, Contele a coborât la subsolul de la Metropol. Trecând pe lângă furnal și sala pentru curent electric, și-a croit drum spre colțul acela în care se depozitau lucruri lăsate de clienți. Îngenunchind în fața raftului de cărți, le-a trecut în revistă cotoarele, atent mai ales la volumașele roșii, cu litere de aur: ghidurile *Baedeker*. După cum era oarecum firesc, majoritatea ghidurilor de călătorie de la subsol erau despre Rusia, dar erau și câteva ale altor țări, la care oamenii probabil că renunțaseră la sfârșitul vreunui tur amplu. Așa că printre romane abandonate a dat de un ghid *Baedeker* al Italiei, unul al Finlandei, unul al Angliei și, în sfârșit, două ghiduri ale orașului Paris.

Apoi, pe 21 martie, a prins cu un bold biletul cu o singură propoziție sub numele hotelului, l-a strecurat pe pupitrul hamalului, s-a dus, ca în fiecare săptămână, la frizer și a așteptat să vină biletul...

După ce a băgat capul pe scară să-l urmărească pe Boris urcând, Contele a închis ușa frizeriei și s-a uitat la cabinetul de sticlă înnoită al lui Iaroslav. În față erau două rânduri de sticle mari, albe, pe care se afla marca de șampon Secera și Ciocanul. Însă în spatele acestor soldați care se luptă pentru curățenia universală, zăceau uitate câteva sticluțe viu colorate, din vremurile de altădată. Scoțând mai multe flacoane de șampon, a studiat întăritoarele, săpunurile și uleiurile, dar fără să găsească ce căuta.

Trebuie să fie aici, se gândea.

Mișca sticluțele ca pe niște piese de șah să vadă ce se ascunde în spate. Și iată, în colț, după două recipiente cu colonie franțuzească, stătea plină de praf sticluța neagră spre care îi făcuse cu ochiul Iaroslav Iaroslavl, numid-o „Fântâna Tinereții".

A strecurat-o în buzunar, a pus la loc sticlele și a închis cabinetul. Așezându-se în scaunul lui, și-a netezit

hainele și a lăsat capul pe spate, numai că, deși a închis ochii, l-a izbit imaginea cu Boris care desface plicul cu lama. Sărind iar din scaun, a înșfăcat o rezervă de pe tejghea și a băgat-o în buzunar, după care s-a așezat la loc chiar când frizerul a intrat pe ușă, bombănind că neghiobii sunt niște încurcă-lume și te fac să-ți pierzi timpul.

Sus, la el în cameră, a pus sticluța neagră în fundul sertarului, după care s-a așezat la birou cu ghidul *Baedeker* al Parisului. Citind cuprinsul, a dat la pagina 50, unde începea capitolul despre arondismentul 18. Înainte de prezentarea Arcului de Triumf, a Grand Palais, a madlenei și a magazinului Maxim, a găsit o hârtie subțire, împăturită, cu harta detaliată a împrejurimilor. Scoțând din buzunar lama de la Boris, a tăiat ușor harta din ghid. Apoi, cu un creion roșu, a tras atent o linie în zigzag de la Avenue Georges V la Rue Pierre Charron și în jos, spre Champs-Élysées.

Când a terminat, s-a dus în birou și a scos *Eseurile* lui Montaigne, cartea de la tatăl lui, din raful în care stătuse liniștită după ce o eliberase Sofia de sub birou. Punând-o la loc pe biroul Marelui Duce, s-a apucat să dea paginile, oprindu-se să citească ici-colo câte un pasaj subliniat de tatăl lui. Zăbovind asupra câtorva paragrafe din capitolul „Despre educația copiilor", ceasul care bate de două ori a anunțat ora unu după-amiază.

Încă 173 de bătăi, și-a zis el.

Apoi a clătinat din cap cu un oftat, s-a închinat de două ori și s-a apucat să taie cu lama de la Boris textul din cele două sute de pagini ale capodoperei.

Arrivederci

Într-o seară de la începutul lui mai, stând în fotoliul cu spătar înalt dintre cei doi palmieri, Contele iscodea de după ziarul pe care îl ținea deschis tânărul cuplu de italieni care ieșea din ascensor. Ea era o frumusețe înaltă, brună, într-o rochie lungă, neagră, iar el, mai scund, purta pantaloni și sacou. Contele nu știa sigur ce vânt îi aduce la Moscova, unde pleacă de la hotel în fiecare seară, la șapte, probabil ca să se bucure de viața de noapte a orașului. Așa că la 18:55, când au coborât, s-au dus direct la pupitrul portarului, unde Vasili îi aștepta cu două bilete la *Boris Godunov* și o rezervare la o cină târzie. După aceea au trecut prin față, pe la recepție, să lase cheia, pe care Arkadi a pus-o la numărul 4, în rândul al patrulea.

Lăsând ziarul pe masă, Contele s-a ridicat, a căscat și s-a întins. A mers spre ușa batantă ca omul care vrea să vadă cum e vremea. Afară, pe scări, Rodion a salutat tânărul cuplu, a făcut semn spre un taxi și le-a deschis ușa din spate. După ce au plecat, Contele a făcut stânga-mprejur și a traversat holul, spre scară. Urcând treaptă cu treaptă (cum făcea din 1952), a ajuns la etajul

patru, a străbătut coridorul și s-a oprit în fața camerei 428. Strecurând două degete în buzunarul mic de la haină, a scos cheia de la Nina. S-a uitat în stânga, apoi în dreapta, după care a intrat.

Nu mai fusese în camera 428 de la începutul anilor 1930, când Anna încerca să-și reia cariera, dar n-a pierdut timpul să studieze în ce fel se schimbase decorul din micul salon. S-a dus direct în dormitor și a deschis ușa de la dulapul din stânga. Era plin cu rochii exact ca aceea pe care o purta frumusețea brună pe care o văzuse în seara asta: până le genunchi, cu mânecă scurtă, uni (în definitiv, i se potrivea bine.) Închizând prima ușă de la dulap, a deschis-o pe cealaltă. Pe umerașe erau pantaloni și sacouri bărbătești, iar de un cârlig era agățată o șapcă de vânzător de ziare. După ce a ales o pereche de pantaloni maro, a închis ușa. În al doilea sertar de la birou a găsit o cămașă albă. Scoțând din buzunar o față de pernă împăturită, a îndesat tot în ea. S-a întors în salon, a întredeschis ușa, a verificat să nu fie nimeni pe coridor și a ieșit pe furiș.

Abia în clipa în care a închis clanța i-a trecut prin cap că ar fi trebuit să ia și șapca. Însă când a băgat mâna în buzunărașul de la haină, a auzit scârțâitul inconfundabil al roților. Făcând trei pași pe coridor, a dispărut pe scară exact când a apărut de după colț Oleg de la room-service, care împingea căruciorul cu tăvile.

În seara aceea, la ora 23.00, Contele era la Șaliapin și-și verifica lista la un pahar de coniac. Ecaterinele, ghidul *Baedeker*, Fântâna Tinereții, pantalonii și cămașa, ac și ață care nu te lasă la greu, de la Marina, le avea pe toate. Dar tot mai avea nevoie de câteva lucruri și mai era o problemă spinoasă de rezolvat: felul în care va anunța. Știuse încă de la început că, din lista lui, ăsta avea să fie cel mai greu lucru. În definitiv, nu puteai să trimiți

pur și simplu o telegramă. Nu era însă absolut esențial. Dacă nu avea alternativă, era gata să renunțe la asta.

Și-a golit paharul, cu gândul să urce la el în cameră, dar înainte să se ridice de pe scaun, s-a înființat Audrius cu o sticlă.

– O înghițitură din partea casei?

De când împlinise șaizeci de ani, Contele nu prea mai bea alcool după unsprezece, dându-și seama că, dacă bei noaptea târziu, alcoolul te trezește, asemenea copiilor năzdrăvani, la trei-patru dimineața. N-ar fi fost însă politicos să refuze propunerea barmanului, mai ales că se chinuise să scoată dopul. Așa că, acceptând recunoscător un pahar, așa cum se cuvine, s-a făcut comod și și-a îndreptat atenția spre micul grup de americani care râdeau la celălalt capăt al barului.

Ciuca bătăilor era amărâtul de comis-voiajor din Montclair, New Jersey. După ce la început se străduise să vorbească la telefon cu orice om influent, în aprilie începuse să aibă întâlniri față-n față cu birocrați de seamă din toate ramurile posibile ale guvernului. Vorbise personal cu oficiali din Comisariatele Poporului pentru Hrană, Finanțe, Muncă, Educație și chiar Afaceri Externe. Știind că la Kremlin un tonomat are tot atâtea șanse să se vândă câte are un portret al lui George Washington, gazetarii se uitaseră înmărmuriți la ce întorsătură iau lucrurile. Asta, până când au aflat că, pentru a arăta mai bine ce funcție îndeplinesc mașinăriile lui, Webster îi ceruse tatălui său să-i trimită cincizeci de valize cu țigări americane și batoane de ciocolată. Astfel, comis-voiajorul care nu fusese în stare să facă rost de o întrevedere s-a trezit brusc că e primit cu brațele deschise în sute de birouri și apoi dat afară cu mâna goală.

– Azi chiar am crezut că reușesc, zicea el.

Când s-a lansat să le dea amănunte despre posibila lui victorie, Contele și-a adus aminte inevitabil de

Richard, care avea ochii aproape la fel de bulbucați ca Webster, era la fel de gregar și la fel de dispus să povestească ceva haios despre el însuși...

A lăsat paharul la bar.

Mă întreb, se gândea, oare s-ar putea?

Dar înainte să răspundă la propria întrebare, americanul dolofan i-a făcut cu mâna prietenos cuiva de la bar – și cine a răspuns la salutul lui, dacă nu un anumit profesor eminent...

La scurt timp după miezul nopții, americanul a achitat nota la bar, și-a bătut pe umăr camarazii și s-a năpustit pe scară, fluierând foarte aproximativ *Internaționala.* Pe coridorul de la etajul patru a bâjbâit după chei. Dar, după ce a intrat în camera lui și a închis ușa, și-a îndreptat spatele și-a luat o expresie puțin mai serioasă.

Atunci Contele a aprins veioza.

Deși probabil că a tresărit când a dat de un necunoscut stând pe un scaun de-ale lui, americanul nici nu s-a dat înapoi, nici n-a țipat.

– Vă rog să mă scuzați, a zis el, cu un zâmbet de om beat. Probabil că am greșit camera.

– Nu, i-a răspuns Contele. N-ați greșit.

– Atunci, dacă eu n-am greșit înseamnă că dumneavoastră ați greșit camera.

– Poate, i-a spus Contele. Dar nu cred.

Americanul a făcut un pas în față și l-a studiat mai atent pe vizitatorul nepoftit.

– Nu sunteți chelnerul de la Boiarski?

– Ba da, a replicat Contele, sunt chelnerul de la Boiarski.

Americanul a dat din cap:

– Înțeleg. Sunteți domnul...?

– Rostov, Aleksandr Rostov.

– Ei bine, domnule Rostov, v-aș oferi ceva de băut, dar e târziu și mâine am o întâlnire dimineață devreme. Vă pot fi de folos cu ceva?

– Da, domnule Webster, bănuiesc că da. Vedeți dumneavoastră, aș avea nevoie să-i trimit o scrisoare unui prieten de la Paris, pe care s-ar putea să-l cunoașteți...

Deși era târziu, iar a doua zi avea o întâlnire dimineață devreme, în cele din urmă Dolofanul Webster i-a oferit un whisky.

Acum, Contele evita să bea după unsprezece seara, dar după miezul nopții chiar că nu se mai atingea de băutură. Ba chiar se trezise că-i citează Sofiei cuvintele tatălui lui, care zicea că asta nu duce decât la gesturi nebunești, legături nepotrivite și datorii la jocuri de noroc.

Însă, după ce se furișase în camera acestui american și aranjase să trimită o scrisoare, își dăduse seama dintr-odată că Humphrey Bogart n-ar refuza niciodată să bea un pahar după miezul nopții. De fapt, toate dovezile sugerau chiar că *prefera* să bea după miezul nopții, când orchestra nu mai cânta, când scaunele de la bar se goleau, iar petrecăreții afumați se pierdeau în noapte. Aceasta era ora când, cu ușile salonului închise, cu lumina micșorată și cu o sticlă de whisky pe masă, Omul cu Voință putea să vorbească fără ca dragostea și hohotele de râs să-i distragă atenția.

– Da. Vă mulțumesc, i-a spus el domnului Webster. Un pahar de whisky poate să pice la țanc.

Și, după cum s-a dovedit, instinctul nu l-a înșelat absolut deloc, căci paharul de whisky a picat chiar la țanc. Și al doilea la fel.

Așa că atunci când în sfârșit și-a luat la revedere (având într-un buzunar un pachet de țigări americane pentru Anna, iar în celălalt o ciocolată pentru Sofia) s-a dus acasă foarte binedispus.

Pe coridorul de la etajul patru, pustiu și nicio mișcare. În spatele ușilor închise dormeau oameni practici și previzibili, oameni precauți și comozi. Cuibăriți în păturile lor, visau la micul dejun, lăsându-i pe cei ca Samuel Spadski[1], Philip Marlov[2] și Aleksandr Ilici Rostov să bântuie pe holurile nopții...

– Da, spunea Contele înaintând, *sunt* chelnerul de la Boiarski.

Apoi, pentru că avea un simț al frăției bine dezvoltat, a zărit cu coada ochiului ceva sugestiv. Ușa de la camera 428.

Boris Godunov era un spectacol de trei ore și jumătate. După reprezentație, cina ar dura o oră și jumătate. Deci foarte puțin probabil ca italienii să se întoarcă la hotel în mai puțin de o jumătate de oră. A ciocănit și a așteptat. A mai ciocănit o dată, să fie sigur. După aceea, scoțând cheia din haină, a descuiat ușa și a intrat cu ochii larg deschiși, repede.

A observat dintr-o privire că serviciul de seară trecuse deja prin apartament, căci toate lucrurile erau la locul lor: scaunele, revistele, carafa cu apă și paharele. În dormitor a găsit colțurile așternutului întoarse.

Deschizând dulapul din dreapta, când să ia din cârligul ei șapca de vânzător de ziare, a observat ceva ce nu băgase de seamă înainte. Pe raftul de deasupra hainelor era un pachet înfășurat în hârtie și legat cu sfoară, cam cât o statuetă mică...

Punându-și șapca pe cap, l-a luat și l-a dus pe pat. A desfăcut sfoara și a scos hârtia cu grijă, numai ca să

[1] Varianta rusificată a numelui Samuel Spade, detectivul particular din *Șoimul maltez*, cunoscutul roman al americanului Dashiell Hammett (n. tr.).

[2] Varianta rusificată a numelui Philip Marlowe, detectivul devenit celebru datorită romanelor și povestirilor polițiste ale scriitorului american Raymond Chandler, printre care *Somnul de veci* și *Nu-i ușor să spui adio* (n. tr.).

scoată la iveală o păpușă rusească. Pictată în roșu. Disponibilă în sute de magazine din Moscova, tradiționala *matrioșka* era genul acela de jucărie capricioasă pe care doi părinți i-ar duce-o acasă copilului după o excursie la Moscova.

Și în care le era ușor să ascundă ceva...

Așezându-se pe pat, a desfăcut păpușa mare. Apoi, pe următoarea. Apoi, pe următoarea. Când s-o desfacă pe a patra, a auzit cheia în ușă.

O clipă, Omul cu Voință a fost Omul Care Nu Știa Ce Să Facă. Dar, auzind că se deschide ușa din hol și vocile celor doi italieni, a înșfăcat jumătățile de păpușă, s-a furișat în dulap și a închis atent ușa.

Raftul de deasupra barei pentru umerașe trebuie să fi fost la o înălțime de peste un metru și jumătate, de vreme ce, ca să încapă, a trebuit să se aplece ca un condamnat *(Touche!)*.

Cei doi și-au scos imediat hainele și au intrat în dormitor. Dacă intră în baie să-și facă toaleta împreună, se gândea el, o să aibă ocazia perfectă să scape. Dar camera 428 avea doar o baie mică și, ca să nu se calce pe picioare la chiuvetă, cei doi soți au hotărât să se spele pe rând.

Ciulind urechile, îi auzea cum se spală pe dinți, cum deschid sertare și se schimbă în pijama. Cum intră în așternut. Cum vorbesc încet, cum iau o carte și dau pagina. După cincisprezece minute care au părut o eternitate, după câteva tandrețuri și un sărut delicat, s-a stins lumina. Aleseseră, slavă Domnului, să se odihnească, nu altceva...

Dar, se întreba el, cât le-o lua să adoarmă? Atent să nu-i tresară vreun mușchi, le asculta respirația. A auzit o tuse, o smiorcăială, un oftat. Apoi pe cineva mișcându-se într-o parte. Se poate să se fi temut să nu adoarmă și el, noroc că-l săgeta un junghi în ceafă și avea și sinistra senzație că în curând o să aibă și el nevoie la toaletă.

Ei bine, asta e, își zicea: uite încă un motiv pentru care să nu bei după miezul-nopții..

– *Ce cos'era questo, svegliati?*
– *Cos'è?*
– *C'è qualquono nella stranza?*

...
(Buf)
– *Chi è la?*
– Scusa!
– *Cladio! Accendi la luce!*
(Bum)
– Scusa!
(Trosc)
– Arriverderci!

A fi om în toată firea

– Gata? a întrebat Marina.

Aşezaţi unul lângă altul pe canapeaua din apartamentul actriţei, Contele şi Anna au răspuns că da.

Cu un gest ceremonios, aşa cum se cuvenea, Marina a deschis uşa de la dormitor să se arate Sofia.

Rochia pe care i-o făcuse croitoreasa pentru concert era cu mânecă lungă, strânsă sus şi largă la poale, în dreptul genunchilor. Albastrul care aducea aminte de adâncimile oceanului făcea un contrast nepământesc cu pielea ei albă şi părul negru.

Anna a rămas fără grai.

Marinei i-au strălucit ochii.

Şi Contele?

Nu era nici om de ştiinţă, nici înţelept. Însă la şaizeci şi patru de ani era îndeajuns de înţelept să ştie că viaţa nu vine în salturi. Viaţa se desfăşoară. În fiecare clipă au loc mii de treceri. Facultăţile noastre trec prin mărire şi decădere, strângem experienţă lângă experienţă, opiniile noastre evoluează – dacă nu glacial, măcar gradual. Aşa că întâmplările dintr-o zi oarecare ne pot schimba

așa cum schimbă un bob de piper gustul mâncării. Și totuși, pentru el, când s-au deschis ușile de la dormitorul Annei și Sofia a intrat îmbrăcată în rochie, în clipa aceea fata a pășit pragul spre maturitate. Era, pe de o parte, o fetiță de cinci ori de zece ani sau de douăzeci, cuminte, înzestrată cu o imaginație capricioasă, care avea nevoie de compania și de sfatul lui, iar, pe de altă parte, era o femeie tânără, cu discernământ și grație, care stătea pe propriile ei picioare.

– Deci? Ce spuneți? a întrebat, timidă.

– Eu sunt fără cuvinte, i-a răspuns el, vizibil mândru.

– Arăți minunat! i-a zis Anna.

– Da, nu-i așa? a vorbit și Marina.

Bucuroasă să audă complimentele lor și aplauzele Annei, Sofia s-a învârtit în loc.

Și atunci el a descoperit, nevenindu-i să-și creadă ochilor, că rochia e fără spate. Taftaua (cumpărată, nu uitați, la coți) îi aluneca pe spate într-o parabolă amețitoare, care atingea nadirul jos, unde se termina coloana vertebrală.

Contele s-a întors spre Anna.

– Asta e opera *dumitale,* bănuiesc!

– Ce să fie opera mea? a răspuns ea, fără să mai aplaude.

– Rochia asta golașă, a spus el, arătând spre fată. Sigur o aveți dintr-unul din magazinele dumitale.

– Este opera *mea!* a izbucnit Marina înainte ca Anna să-i răspundă.

Tresărind când i-a auzit tonul, Contele a fremătat când a văzut că, exasperată, croitoreasa se uită cu un ochi în tavan și cu celălalt, ca o ghiulea, îl fixează pe el.

– Rochia e făcută după modelul *meu,* i-a zis ea, eu am lucrat-o cu mâna *mea* pentru Sofia *mea.*

Recunoscând că, poate fără să vrea, rănise o artistă, Contele a reluat pe un ton mai împăciuitor.

– E o rochie frumoasă, fără îndoială. Una dintre cele mai frumoase pe care le-am văzut vreodată și am văzut multe la viața mea.

Contele a chicotit încetișor, sperând să mai destindă atmosfera, apoi a continuat prietenește și cu bun-simț:

– Dar, după luni de pregătire, Sofia o să cânte Rahmaninov la Palais Garnier. Oare n-ar fi păcat ca publicul să se holbeze la spatele ei, în loc s-o asculte?

– Mai bine o băgăm în pânză de sac, a sugerat croitoreasa. Ca să nu le distragem atenția celor din sală.

– Eu n-aș băga-o niciodată în pânză de sac, s-a opus el. Există însă măsură chiar și când trebuie să strălucești.

– Gata! a bătut Marina iar din picior. Scrupulele dumneavoastră nu ne interesează deloc, Aleksandr Ilici. Simplul fapt că ați văzut Cometa din 1812 nu înseamnă că Sofia trebuie să-și pună fustă și corset.

El a vrut să obiecteze, însă a intervenit Anna:

– Poate că ar trebuit să vedem ce părere are Sofia.

S-au întors cu toții spre ea, care, uitând de dispută, se admira în oglindă. S-a întors și a luat-o de mână pe Marina.

– Eu cred că e splendidă.

Marina i-a aruncat Contelui o privire triumfătoare, după care, întorcându-se spre fată, i-a înclinat capul și a început să-și studieze opera de mână cu un ochi și mai vigilent.

– Ce este? a întrebat Anna, apropiindu-se.

– Îmi trebuie ceva...

– Un guler? a bombănit el.

Dar niciuna dintre ele nu l-a luat în seamă.

– Știu, a spus Anna după o clipă.

A fugit în dormitor, de unde s-a întors cu un colier care avea un pandantiv cu safir. I l-a dat Marinei, care i l-a prins la gât Sofiei, iar apoi cele două femei au făcut un pas înapoi.

– Perfect! au încuviințat amândouă.

– E adevărat? a întrebat Anna când mergea pe hol alături de Conte, după probă.

– Ce să fie adevărat?

– Chiar ai văzut Cometa din 1812?

El și-a dres glasul zgomotos:

– Simpul fapt că sunt un om decent nu înseamnă că sunt fără sare și piper.

– Îți dai seama că tocmai ți-ai dres glasul, nu? a zâmbit ea.

– Poate. Dar tot tatăl ei sunt. Ce-ai vrea să fac? Să abdic de la îndatoririle mele?

– Să abdicați! a replicat ea râzând. Nu, în niciun caz, Înălțimea Voastră!

Ajunseseră în locul unde era ascunsă, deși la vedere, ușa dinspre scara de serviciu. Oprindu-se, el s-a întors spre ea, cu un surâs fals.

– Urmează ședința de la Boiarski. Așa că mă tem că trebuie să-mi iau *adieu*.

După care, clătinând din cap, s-a făcut nevăzut pe ușă.

Coborând, se simțea oarecum eliberat. Cu geometria ei perfectă, cu liniștea ei, scara era un fel de capelă ori sală de lectură, un loc pentru singurătate și răgaz. Asta, până când s-a deschis ușa și a apărut Anna.

– Ce faci? i-a șoptit el.

– Trebuie să ajung în hol, i-a răspuns ea. M-am gândit să-ți țin companie cât cobori.

– Nu poți să-mi ții companie! E scara de serviciu.

– Dar eu sunt clientă a hotelului.

– Tocmai! Scara de serviciu e pentru angajați. Jos, în holul de la intrare, e o scară strălucită rezervată clienților străluciți.

– De ce ești mofluz? a făcut ea un pas spre el.

– Nu sunt mofluz. Nu sunt mofluz deloc.

– Cred că e de înțeles, a continuat ea pe un ton filozofic. Tatăl se cam emoționează când își dă seama că fiica lui a devenit o tânără frumoasă.

– Nu m-am emoționat, a răspuns el, făcând un pas în urmă. Doar am comentat că decolteul din spate e puțin cam adânc.

– Trebuie să recunoști că are un spate minunat.

– Se poate. Dar nu trebuie să-i vadă lumea toate vertebrele.

Ea a făcut un pas în față:

– Tu mi-ai admirat de multe ori vertebrele...

– Asta e cu totul și cu totul altceva.

El a vrut să se mai retragă un pas, dar s-a lovit de zid.

– Îți arăt eu Cometa din 1812, i-a zis ea.

– Începem?

Întrebarea asta șocant de directă venea de la nimeni altul decât omul care mânca, bea și dormea câș.

Bombănind, Emil le-a întins meniul pe masă.

Contele și Andrei se foiau pe scaun.

Începând să ia parte la ședința zilnică de la Boiarski în vara lui 1953, în aprilie 1954 Episcopul mutase spațiul de desfășurare din biroul lui Emil în biroul lui, pe motiv că activitatea din bucătărie le distrage atenția. Pentru membrii Triumviratului, directorul s-a îngrijit să se aducă trei scaune franțuzești, care s-au pus unul lângă altul, în fața biroului lui. Aveau niște dimensiuni așa de delicate, că nu puteai să-ți închipui decât că fuseseră făcute pentru slujitoarele de la Curtea lui Ludovic al XIV-lea. Adică pentru un adult era aproape imposibil să stea pe ele comod, mai ales dacă erau înghesuite unul în altul. Consecința era că *maître d'*, *chef*-ul și șeful de sală de la Boiarski se simțeau ca niște școlari chemați la directorul școlii.

Luând meniul, Episcopul i-a netezit foile de colțul biroului. După care a urmărit cu vârful creionului ca un bancher care verifică de două ori calculele ucenicului.

Evident, în acest interval, cei trei școlari se uitau când încoace, când încolo. Dacă ar fi avut pe pereți hărți ale lumii ori tabelul periodic, n-ar fi fost o pierdere de timp dacă și l-ar fi imaginat pe Columb străbătând Atlanticul ori și-ar fi închipuit un alchimist din străvechea Alexandrie. Cum nu aveau în fața ochilor decât portretele lui Stalin, Lenin și Marx, nu puteau decât să se foiască.

După ce a corectat meniul și i l-a dat înapoi lui Emil, Episcopul s-a întors pufnind spre Andrei, care i-a întins îndatoritor Registrul. Ca de obicei, Episcopul l-a deschis la început, iar apoi Triumviratul l-a urmărit exasperat, dar fără să scoată un cuvânt, cum dă paginile și ajunge, în cele din urmă, la ultima seară din mai.

– Gata, a zis el.

Cu vârful creionului s-a apucat să urmărească iar intrare cu intrare, coloană cu coloană, rând cu rând. I-a spus lui Andrei cum să așeze oaspeții seara, apoi a lăsat jos creionul.

Simțind că ședința se termină, membrii Triumviratului se bâțâiau pe marginea scaunului. Numai că, în loc să închidă Registrul, Episcopul s-a uitat brusc la săptămânile următoare. După ce a dat câteva pagini, s-a oprit.

– Cum stăm cu pregătirile pentru dineul mixt pentru Presidium și Consiliul de Miniștri...?

– Totul este în ordine, și-a dres glasul Andrei. La cerere oficială, evenimentul nu va avea loc în Salonul Roșu, ci în apartamentul 417, așa că Arkadi a aranjat să fie liber. Emil tocmai a definitivat meniul, iar Aleksandr, care va supraveghea servirea, a lucrat îndeaproape cu tovarășul Propp, legătura noastră de la Kremlin, ca să se asigure că seara se va desfășura cum se cuvine.

– Dată fiind importanța evenimentului, a ridicat Episcopul privirea din Registru, n-ar trebui să supravegheați dumneavoastră personal, *maître d'*Duras?

– Aș fi vrut să rămân la Boiarski, ca de obicei. Dar sigur că pot supraveghea dineul, dacă așa considerați că e de preferat.

– Excelent! a răspuns Episcopul. Șeful de sală Rostov poate să stea la restaurant să se asigure că totul e în ordine.

Când Episcopul a închis Registrul, Contele a încremenit.

Dineul pentru Presidium și Consiliul de Miniștri îi veneau mănușă. Ocazie mai bună nici că și-ar fi putut închipui. Și, chiar dacă și-ar fi putut închipui, cu șaisprezece zile înainte de turneul Conservatorului, el pur și simplu nu mai avea timp.

Episcopul a împins Registrul pe birou, iar ședința a luat sfârșit.

Ca întotdeauna, membrii Triumviratului au ieșit din biroul directorului în tăcere și s-au dus spre scară. Însă pe palier, când Emil a luat-o spre etajul doi, Contele l-a apucat de mânecă pe Andrei:

– Ai o clipă, prietene?

Anunț

La ora 18:45, pe 11 iunie, Aleksandr Rostov era în apartamentul 417, purtând haina albă de la Boiarski, și se asigura că totul este aranjat cum trebuie și că oamenii lui sunt îmbrăcați cum se cuvine înainte să se deschidă ușile și să înceapă dineul anului 1954 pentru Presidium și Consiliul de Miniștri.

Cu unsprezece zile în urmă, după cum știm, fusese scutit de treburile lui de zi cu zi fără mare protocol. Însă pe 10 iunie, după prânz, *maître d'*Duras a adus vești îngrijorătoare la ședința de la Boiarski. De ceva vreme, le-a spus, îi cam tremura mâna și se instala o paralizie. După o noapte în care avusese un somn agitat, când se trezise, descoperise că e din ce în ce mai rău. Ca să le demonstreze, a pus pe masă mâna dreaptă, care tremura ca o frunză.

Emil era șocat. *Ce fel de Divinitate*, părea să se gândească, *ar face o lume în care boala unui om bătrân să-i deterioreze tocmai calitatea aceea prin care se deosebește de ceilalți și prin care s-a făcut remarcat?*

Ce fel de Divinitate, Emil? Aceeași care a făcut ca Beethoven să surzească, iar Monet să orbească. Căci Domnul dă exact ce vine să ia mai târziu.

Și, dacă pe fața lui Emil se citea o indignare aproape ca un sacrilegiu din pricina suferinței prietenului său, Episcopul a făcut o grimasă de om deranjat.

Observând enervarea directorului, Andrei a încercat să-l liniștească:

– Nu vă faceți griji, direc.ore Leplevski! Deja am vorbit cu tovarășul Propp de la Kremlin și l-am anunțat că, fiindcă eu nu pot supraveghea dineul, șeful de sală Rostov își va asuma această răspundere. Nu e nevoie să precizez, a adăugat *maître d'*, că tovarășul Propp a răsuflat ușurat.

Și, spunându-i așa, nu exagera. Născut la zece ani după Revoluție, tovarășul Propp nu știa că șeful de sală Rostov e în arest la domiciliu la Metropol. Nu știa nici măcar că șeful de sală Rostov e o Fostă Persoană. Însă știa – și din experiență personală – că poți să te bazezi pe el să fie atent la fiecare detaliu de la masă și să reacționeze imediat la cel mai mic indiciu că un client are o nemulțumire. Și, cu toate că încă nu deprinsese exact cum stau treburile cu Kremlinul, tovarășul Propp era suficient de experimentat să știe că toate problemele ajung la ușa lui la fel de sigur ca atunci când își punea masa, își gătea și-și punea un pahar de vin singur-singurel.

Tovarășul Propp i-a mărturisit el însuși Contelui ce ușurat se simte, la o ședință scurtă, care s-a ținut în dimineața evenimentului. La Boiarski, la o masă de două persoane, tânăra legătură a revăzut împreună cu el, deși nu era nevoie, toate detaliile serii: programul (ușile aveau să se deschidă prompt, la ora 21:00), dispunerea meselor (într-un „U" lung, cu câte douăzeci de locuri pe fiecare parte și șase în capăt), vinul (un vin alb din Ucraina) și obligația de a stinge lumânările la ora 22:59.

Iar după aceea, poate pentru a scoate în evidență însemnătatea evenimentului, tovarășul Propp i-a șoptit câte ceva despre lista de invitați.

Pe Conte, e drept, nu prea îl preocupaseră treburile interne ale Kremlinului, ceea ce nu înseamnă că nu cunoștea deloc numele de pe foaia aceea de hârtie, căci îi servise pe toți cei de acolo. Neîndoios, îi servise potrivit protocolului în Salonul Roșu și în Salonul Galben, dar și la mesele mai intime și mai puțin păzite de la Boiarski, când luaseră cina cu soții sau amante, cu prieteni sau dușmani, cu protectori și protejați. Știa care sunt mojici și care dintr-o bucată, care sunt îndârjiți și care fanfaroni. Îi văzuse pe toți treji și pe majoritatea beți.

– Vom avea grijă de toate, a zis când aparatcicul cel tânăr s-a ridicat să plece. Dar, tovarășe Propp...

Acesta s-a oprit.

– Da? Am uitat ceva?

– Nu mi-ați dat dispunerea invitaților.

– A, nicio grijă. Astă-seară nu e nicio dispunere.

– Atunci, fiți sigur, a replicat Contele cu un surâs, că o să fie un succes.

De ce s-a bucurat așa când a auzit că la acest dineu de stat nu e nicio dispunere fixă a invitaților?

De mii de ani, în civilizații din toată lumea, capul mesei era un loc privilegiat. Când vezi o masă așezată după etichetă, știi instinctiv că locul din capul mesei e mai de dorit decât locurile din laterale, căci, în mod inevitabil, îi conferă ocupantului o aparentă putere, importanță și legitimitate. Ca atare, știi și că, cu cât stai mai departe de capul mesei, cu atât ești considerat mai puțin puternic, mai puțin important și mai puțin legitim. Așa că, să inviți patruzeci și șase de conducători dintr-un partid politic să ia cina „la periferia" unui „U"

extins, fără să existe o planificare a locurilor, însemna să rişti o anumită dezordine...

Fără doar şi poate că Thomas Hobbes ar fi făcut o comparaţie cu situaţia din „Omul în stare naturală" şi te-ar fi sfătuit să te aştepţi la muştruluială. Având aceleaşi facultăţi înnăscute şi conduşi de aceleaşi dorinţe, cei patruzeci şi şase de participanţi aveau drepturi egale să se aşeze pe orice loc de la masă. Şi astfel urma, cel mai probabil, o întreagă bătaie de cap, însufleţită de acuzaţii, bălăcăreli, pumni şi, foarte posibil, focuri de armă.

John Locke, pe de altă parte, ar fi susţinut că, odată ce se deschid uşile de la salon, după o clipă de nedumerire, cei mai calmi din fire dintre cei patruzeci şi şase o să aibă câştig de cauză, iar bunul-simţ o să-i călăuzească să se aşeze în ordinea cuvenită. Participanţii trăgeau, aşadar, la sorţi ca să vadă unde stau ori reaşezau masa în formă de cerc, exact ca regele Arthur, ca să se asigure că ai săi cavaleri se bucură de egalitate.

Venind de la jumătatea secolului al XVIII-lea, Jean-Jacques Rousseau i-ar informa pe domnul Locke şi pe domnul Hobbes că cei patruzeci şi şase de invitaţi, eliberaţi în sfârşit de sub tirania convenţiilor sociale, o să împingă masa, o să ia în mână roadele pământului şi o să se bucure de ele în toată libertatea, într-o stare de firească beatitudine!

Însă Partidul Comunist nu era o „Statuie a Naturii". Dimpotrivă, era una dintre cele mai complicate şi cel mai bine ţintite construcţii făcute vreodată de mâna omului. În esenţă, ierarhia tuturor ierarhiilor.

Aşa că, atunci când au sosit oaspeţii, Contele era oarecum sigur că n-o să ameninţe nimeni cu pumnul, n-o să se tragă la sorţi şi n-o să se împartă fructe la liber. Şi că, dând încetişor din coate, fiecare participant o să-şi găsească locul potrivit la masă. Iar după această aşezare „spontană",

un observator atent o să afle tot ce trebuie să afle despre guvernarea Rusiei în următorii douăzeci de ani.

La semnul Contelui, au deschis uşile de la apartamentul 417 la ora nouă fix. La 21:15, patruzeci şi şase de bărbaţi cu diverse ranguri şi funcţii şi-au ocupat locurile cuvenite. Fără un plan prestabilit, capul mesei i s-a lăsat lui Bulganin, Hruşciov, Malenkov, Mikoan, Molotov şi Voroşilov, cei şase membri de Partid eminenţi, cele două scaune din mijloc fiindu-le rezervate Premierului Malenkov şi Secretarului General Hruşciov.[1]

De fapt, parcă pentru a spune ce are de spus, când a intrat, Hruşciov nici nu s-a dus spre capul mesei. A schimbat câteva cuvinte cu Viaceslav Malişev, ministrul mai degrabă mundan de la Întreprinderi Mijlocii, care stătea lângă capul mesei. Numai după ce s-a aşezat comod toată lumea fostul primar al Moscovei l-a bătut pe umăr pe Malişev şi s-a dus relaxat spre scaunul de lângă Malenkov, singurul gol.

În următoarele două ore cei prezenţi au înfulecat cu însufleţire, au băut după pofta inimii şi au închinat câte un pahar pe tonuri variind de la cel grav la cel amuzant, însă întotdeauna în cel mai patriotic spirit. Iar între toasturi, în timp ce Contele le prezenta preparatele, le umplea paharele, le aducea tacâmuri noi, le lua farfuriile

[1] Cititorii studioşi îşi aduc aminte că la moartea lui Stalin în fruntea Partidului erau *opt* membri eminenţi. Unde erau ceilalţi doi când avea loc acest dineu? Lazar Kaganovici, un bun stalinist în vârstă, genul pumn de fier, fusese trimis în misiune administrativă în Ucraina. În câţiva ani avea să conducă o fabrică de potasiu, aflată la mai bine de o mie şase sute de kilometri de Moscova. Dar cel puţin conducea mai bine decât Lavrenti Beria Fostul şef al poliţiei secrete, despre care mulţi observatori din Occident credeau că e bine plasat ca să moştenească tronul la moartea lui Stalin, a fost, în schimb, recompensat de Partid cu un glonţ în cap. Şi au rămas şase.

goale și curăța firimituri de pe fața de masă, participanții mai vorbeau cu vecinul de masă din stânga, se mai întreținеau cu cel din dreapta ori bălmăjeau câte ceva pentru ei înșiși în vacarmul festiv.

Citind aceste rânduri, ați putea fi tentați să întrebați, puțin ironic, dacă nu cumva Contele Rostov – acest autoproclamat om de bună cuviință – mai trăgea cu urechea la ce vorbeau invitații între ei. Numai că o asemenea întrebare și un asemenea cinism ar fi total deplasate. Căci, așa cum e treaba servitorilor, e și *treaba* chelnerilor capabili să tragă cu urechea.

Să ne gândim, de exemplu, la majordomul Marelui Duce Demidov. La vremea lui, Kemp se întâmpla să stea încremenit și mut ca o statuie, ore în șir, la intrarea în bibliotecă. Însă, dacă vreunul dintre invitații gazdei doar pomenea că îi e sete, Kemp venea prompt cu ceva de băut. Dacă se plângea cineva, oricât de vag, că e răcoare, se ducea imediat la șemineu să ațâțe cărbunii. Iar când Marele Duce îi zicea unui prieten că, deși Contesa Șermatova e un „deliciu", fiul ei „nu e de încredere", el știa fără să i se spună că, dacă vreunul din cei doi apare neanunțat la ei, Marele Duce este disponibil pentru ea, dar nu și pentru el.

Revenind, trăgea el cu urechea la ce vorbeau invitații între ei? Prindea câte o observație șireată, câte un comentariu împărtășit cu vecinul, câte o remarcă expeditivă, făcută *sotto voce*?

Da, auzea fiecare cuvințel.

Fiecare om are personalitatea lui la masă și nu trebuia să-i servești pe membrii Partidului Comunist douăzeci și opt de ani ca să știi că, în vreme ce tovarășul Malenkov mai închina un pahar de vin alb din când în când, tovarășul Hrușciov ținea patru toasturi pe seară și întotdeauna cu votcă. Astfel, Contelui nu i-a scăpat faptul că, în timpul dineului, fostul primar al Moscovei nu s-a

ridicat nici măcar o dată în picioare. Dar la unsprezece fără zece, când masa era aproape gata, Secretarul General a ciocănit în pahar cu lama de la cuțit:

– Domnilor, a început el, Metropolul nu este străin de evenimente istorice. În realitate, în anul 1918 tovarășul Sverdlov i-a încuiat pe membrii comitetului care elabora noua Constituție în apartamentul aflat la două etaje sub noi, informându-i că n-o să le dea drumul până nu-și termină treaba.

Râsete și aplauze.

– În cinstea lui Sverdlov! a strigat cineva, iar când Hrușciov a golit paharul cu un rânjet de om plin de el, toată masa a făcut la fel.

– Astă-seară, a continuat el, avem onoarea de a fi martori la un alt eveniment istoric la Metropol. Dacă vreți, veniți lângă mine, la fereastră, tovarăși, Ministrul Malișev are de făcut un anunț.

Cu tot felul de expresii întipărite pe chip, de la curiozitate la uimire, ceilalți patruzeci și patru de participanți s-au ridicat și s-au dus la fereastra mare, care dădea spre Piața Teatrului, unde Malișev se așezase deja.

– Vă mulțumesc, tovarășe Secretar General, i-a zis acesta, făcând o plecăciune spre Hrușciov, apoi o pauză gravă. Tovarăși, cum majoritatea dintre dumneavoastră știu, în urmă cu trei ani și jumătate am început să ne construim electrocentrala de la Obninsk. Sunt mândru să vă anunț că luni seara ea a devenit complet operațională, cu șase luni mai devreme decât era planificat.

Urale și clătinat din cap.

– Mai mult, a continuat el, din seara aceasta, de la ora unsprezece fix, în mai puțin de douăzeci de minute, electrocentrala o să alimenteze cu curent electric jumătate din Moscova...

Acestea fiind spuse, s-a întors cu fața la fereastră (când Martin și Contele au suflat în lumânările de pe

masă fără să facă gălăgie). Afară, luminile Moscovei licăreau la fel ca odinioară, așa că, secundele trecând una după alta, cei prezenți au început să se foiască și să comenteze. Deodată însă, în colțul din nord-vest al metropolei s-au stins în același timp toate luminile dintr-un cartier de zece blocuri. Peste o clipă s-au aprins luminile în cartierul vecin. Apoi întunericul a început să se mute prin oraș ca o umbră pe o câmpie, aproape, tot mai aproape, până pe la 23:01, când ferestrele veșnic aprinse ale Kremlinului s-au întunecat, ceea ce s-a întâmplat peste câteva clipe și cu ferestrele Hotelului Metropol.

În beznă șușotelile de mai devreme s-au întețit și tonul lor s-a schimbat, acum exprimând surprindere și consternare. Însă, urmărindu-i silueta, un observator atent putea să bage de seamă că, atunci când s-a lăsat întunericul, Malișev nici n-a scos o vorbă, nici nu s-a clintit. Se uita mai departe pe fereastră. În colțul din nord-vest al capitalei s-au reaprins brusc, pâlpâind, luminile care se stinseseră primele. Acum luminescența era cea care se mișca prin oraș, aproape, tot mai aproape, până când ferestrele Kremlinului s-au luminat, urmate de candelabrul de sus, iar la dineul organizat pentru Presidium și Consiliul de Miniștri s-au auzit ropote de aplauze binemeritate. Căci, e adevărat, luminile orașului parcă străluceau mai tare grație curentului electric de la prima electrocentrală din lume.

Dineul de stat urma să se încheie, fără îndoială, cu cea mai bună piesă de teatru politic care existase vreodată la Moscova. Dar oare, când s-au stins luminile, asta l-o fi deranjat pe vreunul dintre cetățenii orașului?

Din fericire, în 1954, Moscova nu era capitala lumii în ceea ce privește electrocasnicele. Dar în acea mică pauză s-au oprit cel puțin trei sute de mii de ceasuri, patruzeci de mii de aparate de radio și cinci mii de televizoare.

Au lătrat câinii şi au mieunat pisicile. Felinarele s-au răsturnat, copiii au plâns, părinţii au bătut din picior la măsuţa de cafea şi destui şoferi – uitându-se în sus prin parbriz la clădirile rămase dintr-odată în beznă – au intrat în barele de protecţie ale maşinilor din faţă.

În clădirea mică şi cenuşie din colţul străzii Dzerzinski, insul mic şi cenuşiu care trebuia să tragă cu urechea la chelneriţe şi să noteze ce vorbesc bătea întruna la maşina de scris. Căci, ca orice birocrat bun, putea să bată la maşină cu ochii închişi. Deşi, peste câteva clipe, când s-a oprit curentul şi cineva s-a împiedicat pe coridor, a tresărit şi a ridicat privirea, degetele i-au sărit din greşeală la o coloană spre dreapta, aşa că a doua jumătate a raportului era ori neinteligibilă, ori codată, în funcţie de cum vedeai lucrurile.

Între timp, la Malîi Teatr, unde Anna Urbanova, purtând o perucă o idee grizonantă, era Irina Arkadina în *Pescăruşul* lui Cehov, spectatorii îşi exprimau fără cuvinte îngrijorarea. Deşi aveau experienţă şi ştiau să iasă din scenă pe întuneric, nici ea, nici colegii ei nu s-au clintit din loc. Fiind educaţi după metoda lui Stanislavski, au început imediat să se poarte exact cum s-ar fi purtat personajele pe care le jucau, dacă s-ar fi trezit din senin cu o pană de curent:

ARKADINA *(speriată)*: S-au stins luminile!

TRIGORIN: Rămâi unde eşti, draga mea! Mă duc să caut o lumânare.

(Se aud mişcări precaute când TRIGORIN iese prin dreapta, urmate de un moment de tăcere.)

ARKADINA: Konstantin, mi-e frică!

KONSTANTIN: E doar întuneric, mamă, din întuneric am venit şi în întuneric ne vom întoarce.

ARKADINA *(de parcă nici nu l-ar fi auzit pe fiul ei)*: Crezi că s-au stins luminile în toată Rusia?

KONSTANTIN: Nu, mamă. S-au stins în toată lumea...

Şi la Metropol? Chelnerii din Piazza, care duceau la mese tăvi cu mâncare, se ciocneau. Patru clienţi de la Şaliapin şi-au vărsat paharele pline, iar unul s-a ciupit. Blocat în ascensor împreună cu alţii, între etajul doi şi trei, Americanul, Dolofanul Webster, le dădea ţigări şi ciocolată colegilor de suferinţă, în vreme ce, singur în biroul lui, directorul hotelului jura că o să afle el cine a pus la cale tărăşenia.

Dar în sala de mese de la Boiarski, unde lumina lumânărilor crea atmosfera de aproape cincizeci de ani, clienţii erau serviţi fără întrerupere.

Anecdote

În noapte de 16 iunie, lângă valiza goală a Sofiei și lângă rucsac, Contele înșira toate obiectele pe care le strânsese pentru ea. Cu o seară în urmă, când fata se întorsese de la repetiție, o pusese să se așeze, ca să-i explice exact ce trebuie să facă.

– De ce ai așteptat până acum? l-a întrebat ea, gata să izbucnească în lacrimi.

– M-am temut că, dacă îți spun mai devreme, o să te împotrivești.

– Dar mă împotrivesc.

– Știu, i-a răspuns, prinzând-o de mâini. Însă uneori, Sofia, cea mai bună atitudine pe care am putea s-o avem te face la prima vedere să te împotrivești. De fapt, aproape întotdeauna te face să te împotrivești.

Au urmat apoi o dispută despre de ce și cum între tată și fiică, păreri diferite, o comparație între orizonturi de timp și mărturisiri din tot sufletul despre speranțe opuse. În cele din urmă însă, Contele a rugat-o să aibă încredere în el, ceea ce s-a dovedit o rugăminte pe care ea nu știa cum s-o refuze. Așa că, după un moment de

tăcere comună, regăsindu-şi curajul de care dăduse dovadă din prima zi în care se cunoscuseră, ea l-a ascultat cu atenţie când i-a expus toate amănuntele, pas cu pas.

În seara aceasta, după ce i-a dat toate cele, a recapitulat pentru el însuşi fiecare detaliu, să se asigure că nu se uitase şi nu se neglijase nimic. Şi simţea, în sfârşit, că toate sunt în ordine, când s-a deschis uşa.

– Au schimbat locul! a exclamat Sofia, cu respiraţia tăiată.

Fiica şi tatăl au schimbat o privire plină de nelinişte.

– Şi acum care e?

Când să răspundă, ea s-a oprit şi a închis ochii. După care i-a deschis, agitată:

– Nu mai ţin minte.

– Nu-i nimic, i-a răspuns el, ştiind foarte bine că agitaţia nu e prietenă cu amintirea. Ce a zis directorul, mai exact? Ţii minte ceva despre locul nou? Ceva despre împrejurimi sau poate cum se cheamă?

Sofia a închis ochii din nou:

– O sală, cred... *une salle.*

– Salle Pleyel?

– Da! Asta e!

– Nu trebuie să ne facem griji, a răsuflat el uşurat. Ştiu bine locul. E un spaţiu istoric, cu acustică bună, care întâmplător e şi în al optulea...

Aşa că, în timp ce ea-şi făcea bagajul, el a coborât la subsol. Găsind al doilea ghid *Baedeker* al Parisului, a rupt harta, a urcat, s-a aşezat la biroul Marelui Duce şi a tras o linie roşie. Apoi, când a fost gata valiza, cu un gest un pic ceremonios a invitat-o pe uşa de la dulap în birou, cum făcuse în urmă cu şaisprezece ani. Şi, exact ca atunci, ea a exclamat:

– Ooo!

Căci, încă de după-amiază, când plecase la repetiţie, biroul lor secret suferise o transformare. Pe bibliotecă era

aprins un sfeşnic în care strălucea lumina. La masa de cafea orientală a Contesei fuseseră aşezate, la cele două capete, cele două scaune cu spătar înalt, iar masa era îmbrăcată în pânză, ornamentată cu un mic aranjament floral şi cu cele mai bune tacâmuri de argint din hotel.

– Masa dumneavoastră este pregătită, i-a zis el zâmbind şi ţinându-i scaunul.

– Okroşka? a întrebat ea când şi-a întins şervetul în poală.

– Absolut, i-a răspuns el, aşezându-se. Înainte să pleci în străinătate, e bine să mănânci acasă o supă simplă, care să-ţi încălzească sufletul, ca să-ţi aminteşti cu drag de ea, dacă se întâmplă să nu fii într-o stare tocmai bună.

– Aşa o să fac, fără doar şi poate, a zis ea cu un surâs, când o să mi se facă dor de casă.

Când terminau de mâncat supa, Sofia a observat că lângă aranjamentul floral e ascunsă o micuţă doamnă din argint, într-o rochie de secol al XVIII-lea.

– Ce e esta? a întrebat ea.

– De ce nu te uiţi singură?

Ea a luat obiectul şi, auzind un mic clinchet, a mişcat-o un pic. Când a răsunat, s-a deschis uşa şi a intrat Andrei cu un cărucior de lux, pe care era un capac din argint.

– *Bonsoir, monsieur! Bonsoir, mademoiselle!*

Sofia a râs.

– Sper că v-a plăcut supa.

– A fost delicioasă.

– *Très bien!*

Andrei a strâns de pe masă bolurile şi le-a pus jos, pe cărucior, în timp ce ei doi se uitau curioşi la capacul din argint. Dar, când s-a ridicat, în loc să le dezvăluie ce le-a pregătit *chef* Zukovski, Andrei a scos un carneţel.

– Înainte să vă servesc cu felul al doilea, a explicat, trebuie să îmi confirmaţi că sunteţi mulţumiţi de supă. Vă rog să semnaţi aici, aici, şi aici!

Văzând cât de șocat e Contele, și el, și Sofia au izbucnit în râs. Apoi, cu un gest larg, *maître d'* a ridicat capacul și le-a prezentat cea mai nouă specialitate a lui Emil: Gâscă à la Sofia. În care, le-a explicat, gâsca e ridicată cu un lift, vânată pe un coridor și azvârlită de la o fereastră înainte să fie prăjită.

Apoi, dintr-o singură mișcare, Andrei le-a tăiat pasărea, le-a pus legume și le-a turnat în pahare Château Margaux. Le-a urat *Bon appétit!* și a plecat.

În timp ce se bucurau de cea mai recentă creație a lui Emil, Contele i-a povestit în oarece amănunt ce șoc avusese la etajul patru în dimineața aceea din 1946, când găsise inclusiv nădragii de soldat pe care-i salutase Richard Vanderwhile. Ceea ce l-a făcut să-i amintească și de episodul în care Anna Urbanova își aruncase toate hainele pe geam, numai pentru ca apoi să le strângă la loc la miezul nopții. Adică au împărtășit povestioare haioase, din cele care alcătuiesc folclorul de familie.

Poate că pentru unii e surprinzător, din moment ce Contele plănuise cina privată ca să-i dea niște povețe fiicei, ca Polonius lui Laertes, sau ca să-și dea frâu liber sentimentelor. Numai că hotărâse dinadins să se îngrijească de toate în seara de dinainte, după ce discutaseră ce e de făcut.

Înfrânându-se oarecum, ceea ce nu-i stătea în fire, se rezumase însă, scurt și la obiect, la două sfaturi părintești. Primul era că, dacă nu ești stăpân pe situație, o să fie situația stăpână pe tine. Iar al doilea era cugetarea lui Montaigne: cel mai sigur semn de înțelepciune este buna dispoziție permanentă. Dar, când venea vorbă să-și dea frâu liber sentimentelor, nu s-a sfiit. I-a mărturisit exact ce trist o să fie fără ea, dar ce bucuros o să fie gândindu-se la măreața ei aventură.

De ce ținuse neapărat să facă toate astea în seara de dinaintea plecării ei? Pentru că știa prea bine că, atunci

când călătorești prima oară în străinătate, nu vrei să te uiți înapoi și să-ți aduci aminte instrucțiuni împovărătoare, sfaturi grele ori sentimente care te fac să plângi. Ca amintirea despre o supă simplă, când ți-e dor de casă, cea mai mare alinare e să-ți aduci aminte toate povestioarele acelea vesele care s-au mai spus de o mie de ori.

Acestea fiind zise, când farfuriile s-au golit în sfârșit, a încercat să abordeze un alt subiect care îl frământa serios.

– Mă gândeam... a început el destul de brusc. Sau, mai bine spus, mi-a trecut prin cap, cum vrei... Sau poate ți-ar plăcea...

– Ce e, Papa? Ce mi-ar plăcea? l-a întrerupt Sofia râzând, când a văzut că e atât de năuc, ceea ce nu-i stătea în fire.

Scotocindu-se în buzunar, el a scos timid fotografia ascunsă de Mișka în proiectul lui.

– Știu cât ții la fotografia cu părinții tăi, așa că m-am gândit... că ți-ar plăcea să ai și una cu mine.

Roșind pentru prima oară în mai bine de patruzeci de ani, i-a întins-o:

– E singura pe care o am.

Ea a acceptat-o sincer emoționată, având toate intențiile să-și exprime cea mai profundă recunoștință. Când s-a uitat însă, a dus mâna la gură și a izbucnit în râs.

– Ce mustață! a exclamat.

– Da, da, știu, a răspuns el. Deși, crezi sau nu, a fost o vreme când la Jockey Club o invidia toată lumea...

Ea a râs iar cu gura până la urechi:

– Bine, a replicat el, întinzând mâna. Dacă n-o vrei, înțeleg.

Dar ea a dus-o în dreptul inimii.

– Nu m-aș despărți de ea pentru nimic în lume.

Zâmbind, i-a studiat din nou mustața, după care s-a uitat la tatăl ei, încântată:

– Ce s-a întâmplat cu ea?

– Da, într-adevăr, ce s-a întâmplat cu ea...

Luând o înghiţitură zdravănă de vin, i-a povestit despre după-amiaza din 1922, când un mojic din frizeria de la hotel îi retezase grosolan o parte din ea.

– Ce brută!

– Da, a răspuns el, şi ce fel de a anticipa viitorul. Numai că, într-un fel, lui trebuie să-i mulţumesc pentru viaţa mea alături de tine.

– Adică?

I-a explicat cum, la câteva zile după incidentul din frizerie, mama ei se înfiinţase în Piazza, la masa lui, şi-i pusese, în definitiv, aceeaşi întrebare: „Unde s-a dus?" Mustaţa adică... Şi cum de la această simplă întrebare începuse prietenia lor.

Acum ea a luat o înghiţitură de vin.

– Ai regretat vreodată că te-ai întors în Rusia? l-a întrebat după o clipă. După Revoluţie, vreau să zic...

El se uita la ea. Ca atunci când ieşise în rochia albastră din camera Annei, iar el simţise că trece pragul spre maturitate, iar acum avea confirmarea perfectă. Căci, punându-i acum această întrebare, nu avea nici tonul, nici intenţia unui copil care îi pune o întrebare părintelui său, ci tonul şi intenţia unui om în toată firea care-l întreabă pe alt om în toată firea despre ce alegeri a făcut. Aşa că a rămas pe gânduri. Apoi i-a spus adevărul:

– Uitându-mă în urmă, mi se pare că anumiţi oameni joacă un rol hotărâtor la fiecare cotitură. Şi nu mă refer la personalităţile care schimbă cursul istoriei, mă refer la bărbaţi şi femei care apar adesea, în anumite momente critice, în devenirea artei, în evoluţia comerţului sau a ideilor, de parcă Viaţa i-ar fi convocat din nou ca s-o ajute să-şi atingă scopul. Ei bine, Sofia, din ziua în care m-am născut, Viaţa a vrut o singură dată să fiu într-un anumit loc, la un anumit moment, adică atunci când te-a adus mama ta în holul de la Metropol. Şi pentru

nimic în lume, nici dacă mi s-ar propune să fiu țarul tuturor rușilor, n-aș schimba nimic și aș vrea să fi fost în locul acela, la hotel, în clipa aceea.

Ea s-a ridicat și s-a dus să-l sărute pe obraz. Apoi, așezându-se la loc pe scaun, s-a lăsat pe spate, a chițăit și a zis:

– Triouri celebre.

– Ha, ha! a exclamat el.

Astfel, în vreme ce flăcările mistuiau lumânările și sticla de Margaux s-a băut până la ultima picătură, s-a făcut trimitere la Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, la Purgatoriu, Rai și Paradis, la cele trei inele din Moscova, la Cei Trei Magi, la cele trei zeițe ale soartei, la Cei Trei Muschetari, la vrăjitoarele din *Macbeth*, la ghicitoarea Sfinxului, la capetele Cerberului, la teorema lui Pitagora, la furculițe, linguri și cuțite, la citire, scriere și aritmetică, la credință, speranță și iubire (dintre toate, cea mai mare fiind iubirea).

– Trecut, prezent, viitor.

– Început, cuprins, sfârșit.

– Soare, lună, stele.

Și, cu această categorie, poate că jocul ar fi putut continua toată viața, dar s-a auzit un vag ciocănit la ușă. S-au uitat unul la altul cu surâsul visător al omului care știe că a sosit ceasul.

– Intră! a spus Contele.

Era Marina, în haina și cu pălăria de oraș.

– Îmi cer scuze dacă am întârziat.

– Nu, nu. Ai venit la timp.

Sofia a luat un pardesiu din dulap, iar el i-a ridicat geamantanul și rucsacul de pe pat. Apoi s-au dus toți trei spre scara de la etajul cinci, au ieșit, au traversat coridorul și și-au continuat coborârea pe scara principală.

În aceeași zi, mai devreme, Sofia își luase deja la revedere de la Arkadi și Vasili. Ei însă tot au ieșit de la

pupitrele lor ca s-o conducă, iar peste o clipă li s-au alăturat și Andrei în smochingul lui, și Emil cu șorțul lui. De după barul de la Șaliapin s-a ițit până și Audrius, lăsându-și de izbeliște clienții. Micuțul grup s-a strâns de jur împrejurul Sofiei ca un cerc al urărilor de bine, dar se simțea și un grăunte de invidie, ceea ce între prieteni și în familie e absolut acceptabil de la o generație la alta.

– O să fii frumoasa Parisului, i-a zis unul dintre ei.

– Abia așteptăm să ne trimiți vești.

– Să-i aducă cineva geamantanul!

– Da, în mai puțin de o oră pleacă trenul.

Când Marina a ieșit să facă rost de un taxi, Arkadi, Vasili, Audrius, Andrei și Emil, parcă având deja o înțelegere, au făcut cu toții câțiva pași în spate, pentru ca Sofia și Contele să poată schimba câteva cuvinte între patru ochi. Tatăl și fiica s-au îmbrățișat, iar ea, nesigură, a ieșit pe ușa veșnic turnantă de la Metropol.

Când s-a întors la etajul șase, Contele s-a uitat o clipă prin dormitor, din colț în colț, și deja i s-a părut nefiresc de liniștit.

Un cuib gol, s-a gândit. Ce tristețe!

Turnându-și un pahar de coniac, din care a luat o înghițitură zdravănă, s-a așezat la biroul Marelui Duce și a scris cinci scrisori cu antetul hotelului. Apoi le-a pus în sertar, s-a spălat pe dinți, și-a pus pijamaua și, cu toate că Sofia plecase, s-a culcat pe saltea, sub arcurile patului.

Asociere

La vremea când stătea să izbucnească Al Doilea Război Mondial, o groază de ochi din Europa încarcerată se întorceau plini de nădejde ori de disperare spre libertatea din cele două Americi. Lisabona devenea marele punct de îmbarcare. Dar nu toată lumea putea ajunge acolo direct, așa că s-a creat o rută ocolitoare, întortocheată, pentru refugiați. De la Paris la Marsilia, peste Mediterana, spre Oran, apoi cu trenul sau cu mașina ori pe jos, pe la marginea Africii, spre Casablanca, în zona franceză din Maroc. Acolo, prin bani, influență sau noroc, norocoșii puteau face rost de vize pentru ieșirea din țară și o tăiau spre Lisabona, iar de acolo, în Lumea Nouă. Ceilalți însă așteptau la Casablanca, așteptau, tot așteptau și iar așteptau...

– Trebuie să v-o dau, Aleksandr, i-a șoptit Osip. A fost o alegere excelentă. Uitasem cât e de minunat.

– Șșș! Începe...

În decursul anilor, după ce-și începuseră întâlnirile de studiu lunare în 1930, Contele și Osip ajunseseră să

se vadă mai rar. Așa cum se întâmplă de obicei, începuseră să se întâlnească o dată pe trimestru, apoi de două ori pe an, apoi, brusc, deloc.

De ce? ați putea întreba.

Dar trebuie să existe un motiv? Dumneavoastră mai luați cina cu toți prietenii cu care luați masa de seară acum douăzeci de ani? De-ajuns să spunem că ei doi țineau unul la altul și că, deși aveau cele mai bune intenții, viața și-a băgat coada. Așa că, atunci când a venit în vizită la Boiarski cu un coleg, într-o noapte de la începutul lui iunie, Osip s-a apropiat de Conte la plecare și a comentat că trecuse prea mult timp.

– Da, așa e, a recunoscut Contele. Ar trebui să mergem la un film împreună.

– Cu cât mai repede, cu atât mai bine, a răspuns colonelul zâmbind.

Și ar fi putut s-o lase așa, însă s-a întors la ușă ca să i se alăture colegului său, iar Contele a băgat de seamă un amănunt izbitor:

– Ce e intenția, pe lângă plan? l-a întrebat, apucându-l de mânecă. Cu cât mai repede, cu atât mai bine, ziceți. Atunci, de ce nu săptămâna viitoare?

Întorcându-se, Osip l-a studiat o clipă.

– Aveți perfectă dreptate, Aleksandr. Pe 19?

– Pe 19 e perfect.

– Ce film vedem?

– *Casablanca*, a răspuns el fără ezitare.

– *Casablanca*... a mormăit Osip.

– Dar nu e Humphrey Bogart preferatul dumitale?

– Ba da. Dar *Casablanca* nu e cu Humphrey Bogart. E doar o poveste de dragoste în care se întâmplă să apară și el.

– Dimpotrivă. *Casablanca*, aș spune eu, *este* filmul cu Humphrey Bogart.

– Vi se pare așa pur și simplu pentru că jumătate de film poartă o haină de seară, albă.

– E absurd, a replicat Contele, un pic țeapăn.

– O fi puțin absurd, a recunoscut Osip, dar nu *vreau* să mă uit la Casablanca.

Nu-l duci cu prețul dacă faci pe copilul, s-a îmbufnat Contele.

– Bine, a oftat colonelul. Dar, dacă dumneata alegi filmul, eu aleg mâncarea.

Dar, când i-au dat drumul, Osip era fascinat. În definitiv, doi curieri nemți sunt uciși în deșert, apoi se înșiră suspecții în piață, e împușcat un fugar, e jefuit un britanic, vine un avion Gestapo, la Café American a lui Rick se ascultă muzică, se fac pariuri și se ascund două scrisori de trecere într-un pian – și asta, în primele zece minute!

La minutul 20, când căpitanul Renault îi dădea instrucțiuni ofițerului să-l ia ușor pe Ugarte și ofițerul îl saluta, a salutat și Osip. Când Ugarte și-a luat câștigul, și l-a luat și Osip pe-al lui. Și când Ugarte s-a năpustit printre paznici, a trântit ușa, a scos pistolul și a tras patru gloanțe, s-a năpustit și Osip, a trântit ușa, a scos pistolul și a tras.

(Neavând unde să se ascundă, Ugarte aleargă ca nebunul pe hol. Când îl vede pe Rick apărând din partea cealaltă, îl înșfacă.)

UGARTE: Rick! Ajută-mă!

RICK: Nu fi prost! N-ai cum să scapi.

UGARTE: Ascunde-mă, Rick! Fă ceva! Trebuie să mă ajuți, Rick. Fă ceva! Rick! Rick!

(Rick stă impasibil, în timp ce Ugarte e tras afară de gardieni și jandarmi.)

UN CLIENT: Când o să vină după mine, sper că o să fii mai de ajutor, Rick.

RICK: Eu nu-mi pun pielea la bătaie pentru nimeni.

(Mișcându-se lejer printre mese și printre clienții fără griji, unii dintre ei pe picior de plecare, Rick li se adresează pe un ton calm.)

RICK: Îmi pare rău pentru deranj, oameni buni, dar acum s-a terminat. Totul e în regulă. Luați loc și simțiți-vă bine. Simțiți-vă bine... În regulă, Sam.

Când Sam și orchestra lui au început să cânte, redându-i salonului ceva din dispoziția relaxată, Osip s-a aplecat spre Conte:

– Poate că ați avut dreptate, Aleksandr. S-ar putea să fie Bogart în cea mai bună formă a lui. Ați văzut ce indiferent a rămas când Ugarte a fost pur și simplu luat de guler? Iar când americanul ăla superior comentează îngâmfat, nici măcar nu catadicsește să-i arunce o privire când îi dă replica. Apoi, după ce-i zice pianistului să cânte, își vede de treabă ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Ascultându-l și încruntându-se, dintr-odată Contele s-a ridicat și a oprit proiectorul.

– Ne uităm la film sau vorbim despre el?

– Ne uităm, l-a asigurat Osip, luat prin surprindere.

– Până la sfârșit?

– Până vine genericul.

Contele i-a dat drumul, iar Osip era cât se poate de atent.

Dacă e să spunem adevărul, după ce a făcut atâta caz despre atenție, Contele nu i-a acordat filmului toată atenția *lui*. Dar a urmărit îndeaproape când a venit minutul 38, atunci când Sam dă de Rick bând singur în salon. Când fumul de la țigara lui Rick se risipește însă într-un montaj despre zilele petrecute cândva cu Ilsa la Paris, și gândurile lui s-au risipit într-un montaj parizian numai al lui.

Spre deosebire de al lui Rick, al lui nu era alcătuit din amintiri, ci din închipuiri. Începe cu Sofia coborând la Gare du Nord, când peronul e învăluit în fum de locomotivă. Peste câteva clipe, iat-o în fața gării, cu bagajul în mână, gata să urce în autobuz împreună cu colegii muzicieni. După aceea se uită pe geam să vadă orașul, în drum spre hotel, unde tinerii muzicieni aveau să stea până la concert, vegheați cu toată vigilența de doi membri ai Conservatorului, doi reprezentanți ai VOK, un atașat cultural și trei „patroane" de la KGB...

Când filmul s-a întors de la Paris la Casablanca, s-a întors și el. Lăsând gândurile la fiica lui, a urmărit acțiunea, în timp ce a observat cu coada ochiului că Osip preia toate stările personajelor principale.

Ceea ce i-a plăcut însă în mod deosebit a fost participarea prietenului său în ultimele minute. Când avionul zbura spre Lisabona, maiorul Strasser murise, când căpitanul Renault s-a încruntat la sticla cu apă de Vichy și a aruncat-o la coșul de gunoi, trăgându-i un picior care a făcut-o să patineze pe jos, Osip Glebnikov, fostul colonel din Armata Roșie și înalt oficial al Partidului, care stătea pe marginea scaunului, și-a turnat de băut, s-a îmbufnat, a trântit și a tras un picior.

Adversari la arme (și o iertare)

– Bună seara și bun-venit la Boiarski! a început Contele în rusă când cuplul între două vârste, blond și cu ochi albaștri, a ridicat privirea din meniu.

– Vorbiți engleză? l-a întrebat soțul în engleză, deși într-o cadență clar scandinavă.

– *Good evening and welcome to the Boiarsky!* s-a conformat el. Numele meu este Aleksandr și în seara aceasta vă stau la dispoziție. Dar, înainte de a vă prezenta specialitățile noastre, aș putea să vă ofer un aperitiv?

– Cred că suntem gata să comandăm, a spus soțul.

– Tocmai am ajuns la hotel după ce am călătorit toată ziua, a explicat soția, cu un surâs obosit.

– Și de unde ați călătorit, dacă îmi permiteți să întreb...? a răspuns el șovăitor.

– De la Helsinki, a replicat soțul dând semne că nu mai are răbdare.

– Atunci, *tervetuloa Moskova*, a zis Contele.

– *Kiitos*, a zis ea zâmbind.

– Dat fiind drumul lung, voi avea grijă să primiți fără întârziere o masă fermecătoare. Dar, înainte să

comandați, ,mi-ați putea spune, vă rog, numărul camerei dumneavoastră?

Contele își dăduse seama din capul locului că o să fie nevoie să șterpelească una-alta de la un norvegian, un danez, un suedez, un finlandez. Pus într-o asemenea situație, misiunea nu era cine știe ce provocare, căci vizitatori scandinavi erau destui la Metropol. Problema era că respectivul client sigur avea să-l anunțe pe directorul hotelului că i s-a furat ceva, ceea ce se putea solda cu anunțarea autorităților, cu intervenția oficială a personalului de la hotel, poate chiar și cu percheziționarea camerelor și amplasarea de paznici în gări. Deși furtișagul trebuie să-l facă în ultima clipă posibilă. Între timp, nu putea decât să țină pumnii să fie un scandinav în hotel la momentul critic.

Cu un rânjet aspru întipărit pe față, urmărise un comis-voiajor de la Stockholm ieșind din hotel pe 13 iunie. Apoi, pe 17 iunie, un ziarist de la Oslo fusese rechemat la ziar. Contele se mustra aspru că n-a acționat mai devreme. Când, iată, când nu mai avea decât douăzeci și patru de ore la dispoziție, la Boiarski a intrat o pereche de finlandezi și s-a așezat chiar la masa lui.

Dar tot mai rămânea o complicație mică: cel mai important lucru pe care Contele spera să pună mâna era pașaportul domnului. Și, cum în Rusia majoritatea străinilor umblau cu pașaportul la ei, nu avea cum să facă o vizită în apartamentul finlandezilor în dimineața următoare, când ei făceau un tur al orașului. Trebuia să reușească astă-seară, când ei erau înăuntru.

Oricât ne-ar displăcea, trebuie să recunoaștem că Soarta nu e de partea unuia sau a altuia. Soarta e cinstită și în toate faptele noastre preferă în general să păstreze un echilibru între sorții de izbândă și cei de eșec. Așa că, punându-l în situația provocatoare de a șterpeli un

pașaport în ultima clipă, Soarta îi oferea o mică alinare: căci la ora 21:30, când i-a întrebat dacă ar dori meniul pentru desert, finlandezii au refuzat, pe motiv că sunt istoviți și vor să meargă la culcare.

La scurt timp după miezul nopții, după ce s-a închis la Boiarski și și-a luat la revedere de la Andrei și Emil, Contele a urcat la etajul trei, a mers până la jumătatea coridorului, și-a scos pantofii și, folosind cheia de la Nina, a intrat în ciorapi în apartamentul 322.

Cu mulți ani în urmă, aflat sub vraja pe care i-o făcuse o actriță, locuise o vreme în rândurile celor invizibili. Așa că, intrând pe vârfuri în dormitorul finlandezilor, o ruga pe zeița Venus să-l învăluie într-o boare, așa cum îl învăluia pe fiul ei, Enea, când hoinărea pe străzile Cartaginei, ca să nu i se audă pașii, bătaia inimii și prezența în cameră mai mult decât o adiere.

Fiind sfârșit de iunie, finlandezii trăseseră draperia ca să nu pătrundă lumina nopților albe, dar acolo peunde se întâlneau cele două bucăți ale draperiei tot se strecura un firicel. Călăuzit de firicelul îngust, s-a dus la piciorul patului și a luat actele călătorilor. Slavă Domnului, aveau în jur de patruzeci de ani. Dacă ar fi avut cincisprezece ani mai puțin, acum n-ar fi dormit. Întorcându-se târziu, pe șapte cărări, de la o cină la Arbat, unde ar fi băut două sticle de vin, acum s-ar ține în brațe. Dacă ar fi avut cincisprezece ani mai mult, s-ar fi foit și s-ar fi întors când într-o parte, când în alta, trezindu-se de două ori pe noapte să meargă la toaletă. Dar la patruzeci de ani? Aveau poftă de mâncare cât să se hrănească bine, atâta măsură cât să bea moderat și atâta înțelepciune cât să sărbătorească absența copiilor printr-o noapte de somn bun.

În câteva minute Contele sustrăsese de pe birou pașaportul domnului și 150 de mărci finlandeze,

umblase pe vârfuri prin camera de zi și apoi se strecurase înapoi pe coridorul pustiu.

De fapt, era așa de pustiu, că nici măcar pantofii lui nu erau acolo.

– La dracu'! a exclamat. Probabil că i-au ridicat să-i ducă la lustruit.

După ce s-a mustruluit bine, s-a liniștit la gândul că e foarte probabil ca de dimineață finlandezilor să li se returneze pantofii lui la biroul principal, unde vor fi aruncați la colecția de obiecte pierdute și neidentificate a hotelului. Urcând treptele din clopotniță, își spunea mulțumit că totul mersese strună, așa cum plănuise. *Mâine-noapte, pe vremea asta...* se gândea când a deschis ușa de la dormitorul lui – numai ca să constate că la biroul Marelui Duce stă Episcopul.

Văzându-l, primul lui impuls a fost, firește, să se indigneze. Contopistul acesta care număra discrepanțele, omul acesta care dezlipea etichetele de pe sticlele cu vin, nu numai că intrase neinvitat în locuința lui, ci își pusese și coatele pe suprafața denivelată pe care se scriseseră odinioară argumente convingătoare pentru oameni de stat și povețe minunate pentru prieteni. Chiar când să deschidă gura ca să-i ceară o explicație, a văzut că cineva deschisese un sertar și că Episcopul are în mână o foaie de hârtie.

Scrisorile, și-a dat seama îngrozit.

O, de-ar fi fost doar scrisorile...

Poate că între colegi nu exista obiceiul să-și mărturisească în scris, grijuliu, sentimentele de afecțiune și camaraderie, însă nicidecum nu obișnuiau să se suspecteze între ei. Omul are toate drepturile – și, oarecum, și răspunderea – să-și comunice sentimentele bune prietenilor. Episcopul nu ținea însă în mână una dintre scrisorile recente. Ținea prima hartă din ghidul *Baedeker,* cea pe care Contele

desenase linia roşie, strălucitoare, dintre Palais Garnier şi Ambasada Americii, prin Bulevardul Georges V.

Dar, din nou, poate că nici nu conta dacă e o scrisoare sau o hartă. Căci, atunci când se întorsese, auzind uşa, Episcopul fusese martor la schimbarea de pe faţa Contelui, care trecuse de la indignare la groază, trecere ce confirma o stare de vinovăţie dinainte să se facă vreo acuzaţie.

– Şef de sală Rostov, i-a zis Episcopul, parcă surprins să-l vadă pe Conte în propria lui cameră. Chiar sunteţi un om cu multe preocupări: vin... gătit... străzile Parisului...

– Da, a răspuns el, încercând să-şi vină în fire. Am citit puţin Proust în ultima vreme şi m-am familiarizat iar cu felul în care sunt dispuse arondismentele la Paris.

– Bineînţeles, a zis Episcopul.

Cruzimea ştie că n-are nevoie de histrionism. Poate să fie oricât de calmă şi de liniştită doreşte. Sau poate să ofteze, să clatine încetişor din cap, neîncrezătoare, ori să vină cu o scuză plină de compasiune pentru ce trebuie să facă. Poate să se mişte încet, metodic, inevitabil. Astfel că, după ce a lăsat uşor harta pe suprafaţa denivelată de pe biroul Marelui Duce, Episcopul s-a ridicat de pe scaun şi a trecut pe lângă el fără să scoată un cuvânt.

Ce să fi fost în mintea lui în timp ce cobora cele cinci şiruri de trepte, din pod până la parter? În ce stare să fi fost?

Poate că era o mulţumire maliţioasă. Simţidu-se disprețuit de Conte mai bine de treizeci de ani, poate că acum avea plăcerea de a-şi pune în sfârşit la loc erudiţia pretenţioasă. Ori poate integritatea. Poate că tovarăşul Leplevski era aşa de devotat frăţiei Proletariatului (din care apăruse), că rezistenţa acestei Foste Persoane în noua Rusie îi afecta simţul dreptăţii. Ori poate era pur şi simplu satisfacţia rece a invidiosului. Căci cei care au avut probleme când erau la şcoală sau care-şi făceau greu

prieteni îi vor recunoaşte întotdeauna, cu o privire amară, pe cei cărora viaţa pare să le vină mănuşă.

Mulţumire maliţioasă, integritate, satisfacţie, cine poate spune? Însă ce a simţit Episcopul când a deschis uşa de la propriul birou a fost, aproape sigur, şoc, căci adversarul pe care îl lăsase în pod cu doar câteva minute în urmă stătea acum la biroul directorului, cu un pistol în mână.

Cum era posibil?

Când Episcopul ieşise din dormitorul Contelui, acesta încremenise, copleşit de o groază de emoţii în acelaşi timp – furie, uimire, vinovăţie şi frică. În loc să dea foc la hartă, o pusese în sertar, ca un neghiob. Şase luni de planificare amănunţită şi acţiune laborioasă se duseseră pe apa sâmbetei fiindcă făcuse un singur pas greşit. Şi, ceea ce era mai rău, o pusese în pericol pe Sofia. Ce preţ urma ea să plătească pentru această neglijenţă?

Dar, deşi a rămas încremenit, a rămas încremenit doar cinci secunde. Căci sentimentele lui, care erau absolut de înţeles şi care ameninţau să-i sece sângele din inimă, au fost alungate de hotărâre.

Făcând stânga-mprejur, Contele s-a dus în capul scărilor şi a ascultat până ce Episcopul a coborât primele două etaje. Tot în ciorapi, a pornit după el, dar, când a ajuns la etajul cinci, a ieşit de pe scara de serviciu şi a luat-o la goană pe scara principală, exact aşa cum făcuse Sofia la treisprezece ani.

Parcă învăluit mai departe într-o boare, a ţâşnit de pe trepte pe hol şi a pătruns în birourile de serviciu fără să-l zărească nici ţipenie, numai că, atunci când a ajuns la uşa Episcopului, a constatat că e încuiată. Şi, tocmai când lua în deşert numele Domnului, a băgat mâna eliberat în buzunarul de la haină. Căci încă avea cheia de la Nina. A intrat şi apoi a încuiat uşa, după care a traversat holul unde canapeaua domnului Halecki fusese

înlocuită cu fișete. Numărând de la portretul lui Karl Max, a pus mâna în mijlocul celui de-al doilea panel, spre dreapta, a împins și l-a deschis. Luând cutia de acolo, a pus-o pe birou și a deschis capacul.

„Pur și simplu minunat!" a zis.

Așezându-se în scaunul directorului, a scos apoi cele două pistoale, le-a încărcat și a așteptat. Se gândea că peste doar câteva secunde o să se deschidă ușa și a folosit acest timp ca să-și domolească suflul, să-și stăpânească bătăile inimii și să se calmeze, astfel că atunci când Episcopul a băgat cheia în broască era rece ca un criminal.

Prezența lui la biroul de acolo era ceva atât de neașteptat, că Episcopul l-a observat abia după ce a intrat și a închis ușa. Și, dacă fiecare om are punctele lui foarte, unul dintre punctele forte ale Episcopului era că nu-și pierde niciodată respectul meschin pentru protocol și, se subînțelege, nici aerul de superioritate.

– Șef de sală Rostov! i s-a adresat aproape arțăgos, nu aveți ce căuta la mine în birou. Insist să plecați imediat!

Contele a ridicat un pistol spre el:

– Luați loc!

– Cum îndrăzniți?

– Luați loc! a repetat Contele, mai încet.

Episcopul ar fi recunoscut primul că n-are niciun pic de experiență cu armele de foc. De fapt, nu prea era în stare nici să deosebească un revolver de o armă semiautomată. Însă orice prost putea să vadă că pistolul din mâna Contelui era un obiect antic. O piesă se muzeu. O ciudățenie.

– Nu-mi dați de ales și o să alertez autoritățile, i-a zis.

După aceea, pășind în față, a ridicat receptorul de la unul din cele două telefoane.

Contele a tras atunci în portretul lui Stalin și l-a împușcat între ochi pe fostul Premier.

Şocat ori de zgomot, ori de sacrilegiu, Episcopul a sărit înapoi, trântind receptorul în furcă.

Contele a ridicat al doilea pistol şi l-a îndreptat spre pieptul lui:

– Luaţi loc! i-a mai spus o dată.

Acum Episcopul s-a conformat.

Ţinându-i în continuare la piept al doilea pistol, Contele s-a ridicat. A pus la loc receptorul. S-a dus prin spatele Episcopului şi a încuiat uşa biroului. Iar apoi s-a întors pe scaunul din care se ridicase.

Nu vorbea niciunul, iar Episcopul şi-a recăpătat aerul de superioritate:

– Ei bine, şef de sală Rostov, se pare că prin ameninţare cu violenţa aţi reuşit să mă reţineţi împotriva voinţei mele. Ce intenţionaţi acum?

– O să aşteptăm.

– Ce să aşteptăm?

Contele nu i-a răspuns.

După câteva clipe, a sunat unul dintre telefoane. Instinctiv, Episcopul a întins mâna, însă Contele a clătinat din cap. Telefonul a sunat de unsprezece ori şi s-a oprit.

– Cât credeţi că o să mă ţineţi aici? a insistat Episcopul. O oră? Două? Până dimineaţă?

Era o întrebare bună. Contele s-a uitat pe pereţi, în căutarea unui ceas, dar în zadar.

– Dă-mi ceasul dumitale!

– Poftim?

– Aţi auzit.

Episcopul şi-a scos ceasul de la mână şi l-a pus pe birou. În general, Contele nu era adeptul ideii de a lăsa oamenii fără obiectele lor persoanele cu ajutorul pistolului, dar, cum se mândrise ani buni că nu îl interesează ce e la mâna a doua, acum venise timpul să se ocupe de asta.

După ceasul Episcopului (probabil dat cu cinci minute înainte, să se asigure că nu întârzie niciodată la

serviciu), era aproape unu noaptea. Câțiva clienți ai hotelului probabil că se întorceau târziu de la cină, câțiva pierde-vară probabil că mai zăboveau la bar, probabil că la Piazza se strângea și se făcea curățenie, iar în hol se dădea cu aspiratorul. Însă la ora două și jumătate noaptea avea să se lase tăcere în fiecare cotlon.

– Faceți-vă comod! i-a zis Contele.

Apoi, ca să mai treacă timpul, a început să fluiere puțin Mozart din *Così fan tutte*. Undeva, la mișcarea a doua, și-a dat seama că Episcopul zâmbește îngăduitor.

– Vă gândiți la ceva? l-a întrebat.

Episcopului i-a tresărit buza de sus, în stânga.

– La soiul dumitale, i-a răspuns rânjind. La ce convins ești întotdeauna că faptele dumitale sunt corecte. Ca și cum Dumnezeu Însuși ar fi așa de impresionat de manierele dumitale prețioase și de felul dumitale de a fi, că te-a binecuvântat să faci așa cum îți place. Câtă vanitate!

Episcopul a scos ceea ce la el în gospodărie probabil că era considerat un hohot de râs.

– Ei bine, a continuat, ai avut ce ai avut la vremea dumitale. Ai avut șansa să dănțuiești cu iluziile dumitale și să te porți necuviincios. Dar mica dumitale orchestră nu mai cântă. Acum, orice spui și orice faci, orice crezi, chiar și la două sau la trei noaptea, în spatele unei uși încuiate, o să iasă la lumină. Și atunci o să fii tras la răspundere.

Contele l-a ascultat sincer interesat și oarecum surprins. Soiul lui? Binecuvântarea de la Dumnezeu ca să facă așa cum îi place? În timp ce dănțuiește cu iluziile lui? Habar n-avea despre ce vorbește Episcopul. În definitiv, își petrecuse la Hotelul Metropol mai mult de jumătate de viață, arestat la domiciliu. Aproape că a surâs, cât pe ce să spună o năzbâtie despre imaginația bogată a oamenilor mici, dar chipul i-a devenit și mai grav când s-a gândit la asigurarea Episcopului că „o să iasă la lumină" tot.

Privirea i-a alunecat la fișete, care acum erau cinci.

Cu țeava pistolului îndreptată tot spre el, Contele s-a dus la ele și a tras primul sertar de sus, din stânga. Era încuiat.

– Unde e cheia?

– Nu e treaba dumitale să umbli în fișete. Acolo sunt dosarele mele personale.

Contele a luat-o spre birou și a deschis sertarele. Surprinzător, erau goale.

Unde ar ține cineva ca Episcopul cheia de la dosarele lui personale? Le-ar ține la el. Evident.

Contele a ieșit de după birou și s-a oprit în fața lui:

– Ori îmi dați cheia, ori o iau eu. A treia cale nu există.

Când s-a uitat ușor indignat la Conte, Episcopul a observat că ridicase pistolul vechi în aer cu intenția clară de a i-l pune pe față. A scos din buzunar un mic inel de chei și le-a azvârlit pe birou.

Când ele au aterizat zornăind, Contele a băgat de seamă că se schimbase ceva la Episcop. Își pierduse brusc aerul de superioritate, ca și cum în tot acest timp el ar fi fost asigurat de cheile cu pricina. Luând inelul, a căutat până a găsit-o pe cea mai mică, după care a descuiat unul câte unul toate fișetele Episcopului.

În primele trei se aflau, așezate în ordine, dări de seamă despre operațiuni din hotel: venituri, tarife de cazare, cheltuieli de personal și de întreținere, inventare și, da, discrepanțe. În celelalte fișete se aflau însă dosare despre persoane. Nu numai despre diverși clienți care au stat la hotel în decursul anilor, ci și, în ordine alfabetică, despre membrii personalului. Despre Arkadi, Vasili, Andrei și Emil. Chiar și despre Marina. N-a trebuit decât să arunce o privire ca să-și dea seama care e scopul lor. Acolo erau consemnate greșeli omenești, cu exemple de întârziere, impertinență, nesupunere, beție, indolență, dorință. N-ai fi putut obiecta că e contrafăcut

sau inexact conținutul dosarelor. La un moment sau altul, toți cei menționați s-au făcut vinovați, fără doar și poate, de toate aceste slăbiciuni omenești și fiecăruia dintre ei Contele i-ar fi putut întocmi un dosar nu doar de cincizeci de ori mai mare în care să le consemneze calitățile. După ce a ales dosarele prietenilor lui și le-a trântit pe birou, s-a întors la fișet și a mai verificat o dată la *R–S*. Când a găsit dosarul despre el însuși, a constatat încântat că era printre cele mai voluminoase.

S-a uitat la ceas (la al Episcopului). Era două și jumătate noaptea: ora fantomelor. Și-a încărcat primul pistol și l-a prins la pantaloni, apoi l-a amenințat cu celălalt.

– E timpul să mergem, i-a spus și a arătat cu arma spre dosarele de pe birou. Sunt proprietatea dumitale, deci dumneata le cari.

Episcopul le-a strâns bombănind.

– Unde plecăm?

– O să vezi foarte curând.

Contele l-a condus prin birouri goale, spre o scară închisă, la două niveluri sub nivelul străzii.

Deși știa toate măruntaiele hotelului, era limpede că Episcopul nu mai fusese niciodată la subsol. Intrând pe ușa din capul scărilor, s-a uitat de jur împrejur înfricoșat și dezgustat.

– Prima oprire, i-a zis Contele, deschizând ușa grea, de oțel, de la sala în care se afla boilerul.

Episcopul a ezitat, iar Contele l-a împins cu țeava pistolului:

– Acolo!

Scoțând din buzunar o batistă, Contele a deschis o ușiță de la furnal:

– Aici cu ele!

Fără să scoată o vorbă, Episcopul a pus dosarele pe foc. Poate unde era foarte aproape de flăcări ori poate

unde cărase un teanc de dosare două etaje, începuse să transpire într-un fel care nu-i era deloc caracteristic.

– Hai! l-a chemat Contele. Următoarea oprire.

După ce au ieşit din sala boilerului, l-a înghiontit pe coridor, spre cabinetul de curiozităţi.

– Acolo. Pe raftul de jos! Ia cărticica roşie!

Episcopul s-a supus şi i-a întins ghidul *Baedeker* despre Finlanda.

Contele a făcut un semn din cap, arătând că tot mai au de coborât în subsol. Acum Episcopul era destul de palid şi după alţi câţiva paşi parcă îl lăsaseră genunchii.

– Încă un pic, l-a cădelniţat Contele.

Şi într-o clipă au ajuns la uşa bleu. A scos din buzunar cheia de la Nina şi a deschis-o.

– Intră!

Episcopul a intrat şi s-a întors spre el:

– Ce ai de gând să-mi faci?

– N-am de gând să-ţi fac nimic.

– Atunci, când te întorci?

– Nu mă mai întorc niciodată.

– Nu poţi să mă laşi aici, i-a răspuns Episcopul. Pot să treacă săptămâni până să mă găsească cineva!

– Participaţi la şedinţa zilnică de la Boiarski, tovarăşe Leplevski. Dacă aţi fost atent la ultima, ţineţi minte că marţi seară are loc un banchet în sala de bal. Atunci sigur o să vă găsească cineva.

Punct în care Contele a închis uşa şi l-a încuiat în sala unde protocolul avea răbdare.

Ar trebui să se împace de minune, s-a gândit el.

Era trei dimineaţa când Contele a intrat în scara de la parter. Urcând, simţea eliberarea evadării ca prin urechile acului. A băgat mâna în buzunar, a luat paşaportul furat şi mărcile finlandeze şi le-a ascuns în ghidul *Baedeker*. Dar, când a dat colţul la etajul patru, i-a trecut

un fior pe şira spinării. Căci chiar pe palierul de sus era fantoma pisicii cu un ochi. De acolo, de sus, ea se uita la această Fostă Persoană în ciorapi, cu un pistol la curea şi cu nişte obiecte furate în mână.

Se zice că amiralul Lord Nelson, care orbise la un ochi în Bătălia Nilului din 1798, şi-ar fi dus telescopul la ochiul mort trei ani mai târziu, în timpul Bătăliei de la Copenhaga, atunci când comandantul a dat semnalul de retragere, astfel continuând atacul până când armata daneză a fost dispusă să negocieze un armistiţiu.

Deşi era una dintre poveştile preferate ale Marelui Duce şi el o ascultase iar şi iar în tinereţe, drept exemplu de a avea curajul să perseverezi în clipele când nu ai sorţi de izbândă, era un pic apocrifă, Contele o suspectase întotdeauna că e puţin apocrifă. La urma urmei, în iureşul armelor, şi faptele pot fi rănite la fel ca vapoarele şi oamenii, dacă nu mai mult. Însă în 1954, când a dat năvală solstiţiul de vară, pisica chioară de la Metropol s-a întors cu ochiul orb spre obiectele dobândite de Conte pe căi necurate şi, fără nici cel mai mic semn de dezamăgire, s-a făcut nevăzută pe scări.

Apoteoze

Deşi se culcase la patru dimineaţa, pe 21 iunie Contele s-a trezit la ora obişnuită. A făcut cinci genuflexiuni, cinci întinderi şi a tras adânc aer în piept de cinci ori. La micul dejun a băut o cafea şi a mâncat un biscuit şi fructul de zi cu zi (astăzi fructe de pădure), apoi a coborât să citească gazeta şi să schimbe o vorbă cu Vasili. A luat prânzul la Piazza. După-amiază i-a făcut o vizită Marinei la atelier. Cum era ziua lui liberă, la şapte a băut un aperitiv la Şaliapin, unde s-a minunat că a venit vara, împreună cu Audrius cel mereu atent. Apoi, la opt, a luat cina la masa zece de la Boiarski. Adică a făcut cam ce făcea într-o zi oarecare. Doar că la zece, când a plecat de la restaurant, spunându-i Nadjei că directorul doreşte s-o vadă, s-a strecurat în garderobă ca să împrumute pardesiul de ploaie şi pălăria ziaristului american, Salisbury.

Întors la etajul şase, a scotocit la fundul cufărului vechi după raniţa pe care o folosise în 1918, când se întorsese de la Paris la Ceasul Leneş. Ca şi atunci, de data asta avea să-şi ia doar strictul necesar pentru drum.

Adică trei schimburi de haine, o periuță și o pastă de dinți, *Anna Karenina*, manuscrisul lui Mișka și sticla de Châteauneuf du Pape pe care avea de gând s-o bea pe 14 iunie 1963, când vor fi trecut zece ani de la moartea vechiului său prieten.

Strângând lucrurile, s-a dus să facă o ultimă vizită la el în birou. Cu atâția ani în urmă își luase *adieu* de la o întreagă casă. Apoi, peste câțiva ani, își luase *adieu* de la un apartament. Acum urma să-și ia *adieu* de la o cameră de treizeci de metri pătrați. Era, fără îndoială, cea mai mică încăpere în care locuise în viața lui. Și totuși, între acei patru pereți lumea venise și plecase. Cu acest gând și-a ridicat pălăria când a trecut pe lângă portretul Elenei și a aprins lumina.

Când el cobora în hol, Sofia își încheia concertul la Salle Pleyel de la Paris. Ridicându-se de la pian, s-a întors spre public aproape într-o stare de mirare – căci ori de câte ori cânta era așa de absorbită, că aproape uita că o ascultă cineva. Dar, venindu-și în fire la auzul aplauzelor, n-a uitat să facă un gest grațios spre orchestră și spre dirijor înainte de ultima plecăciune.

În culise, a primit imediat felicitările formale ale atașatului cultural și o îmbrățișare însuflețită de la directorul Vavilov. Fusese cel mai bun concert al ei, i-a spus el. Apoi cei doi s-au uitat spre spatele scenei, unde violonistul-minune își lua locul în fața dirijorului. În sală s-a lăsat așa o liniște, că puteai auzi bagheta dirijorului. După clipa aceea de suspans pe care o știe toată lumea, muzicienii au început să cânte și Sofia a plecat în cabină.

Orchestra Conservatorului a cântat concertul lui Dvořák în numai treizeci de minute. Sofia și-a îngăduit cincisprezece înainte să iasă.

Luându-și rucsacul, s-a dus direct la unul dintre grupurile sanitare rezervate muzicienilor. După ce a încuiat ușa, și-a scos pantofii și frumoasa rochie albastră pe care i-o făcuse Marina. Și-a scos și colierul de la Anna și l-a lăsat pe rochie. Și-a pus apoi pantalonii și cămașa albă șterpelite de tatăl ei de la domnul italian. Apoi, cu ochii în mica oglindă de deasupra chiuvetei, a luat foarfeca de la Conte și s-a apucat să-și taie părul.

Era clar că micuța ustensilă în formă de egretă, atât de prețuită de sora tatălui ei, era făcută ca să decupeze, nu ca să tundă. Buclele i se prindeau între degetul mare și arătător, iar ea tot încerca, în zadar, să taie în lungimea părului. Plângând de neputință, a închis ochii și a tras aer în piept. *Nu e timp de așa ceva,* și-a zis ea. Ștergându-și cu palma lacrimile de pe obraji, s-a apucat iar să taie mici porțiuni de păr, lucrând sistematic de jur împrejurul capului.

Când a terminat, a strâns părul tăiat cu mâna și l-a aruncat în toaletă, exact cum o învățase tatăl ei. Apoi a scos dintr-un buzunar lateral al rucsacului sticluța neagră la care recurgea pe vremuri frizerul de la Metropol ca să vopsească primele fire albe ivite în bărbile clienților. De capac era atașată o periuță. Apucând șuvița aceea albă pe care o avea de la treisprezece ani, s-a aplecat deasupra chiuvetei și a vopsit-o cu mare atenție, până când s-a făcut neagră ca restul părului.

După aceea a pus la loc în rucsac sticluța și foarfeca. A luat șapca italianului și a lăsat-o pe chiuvetă. Apoi s-a uitat la maldărul de haine de jos și atunci și-a dat seama că uitaseră de pantofi. Nu avea decât perechea aceea de pantofi eleganți, cu toc, pe care o alesese acum un an împreună cu Anna, pentru concursul de la Conservator. A ezitat un moment, după care a îndesat în coșul de gunoi rochia și pantofii, dar colierul și l-a strecurat în buzunar.

Închizând bine rucsacul și punându-și-l în spate, și-a strâns șapca pe cap, a deschis ușa și a ascultat. Coardele se întețeau, vestind sfârșitul celei de-a trei mișcări. A ieșit din grupul sanitar, s-a îndepărtat de cabine și a luat-o spre spatele clădirii. Când a trecut direct prin spatele scenei, muzica s-a auzit mai tare. Iar apoi, la primele note ale mișcării din final, a ieșit pe ușa din spatele holului și a dispărut în noapte în picioarele goale.

Mergând repede, dar fără să alerge, a înconjurat Salle Pleyel și s-a dus spre Rue Faubourg Saint-Honoré, unde se afla intrarea bine luminată de la sala de concert. Traversând strada, s-a oprit în dreptul unei uși și și-a dat jos șapca. A scos de sub cozorocul mic harta pe care o decupase tatăl ei din ghidul *Baedeker* și a împăturit-o până a ajuns la dimensiunile unui chibrit. Deschizând-o, s-a orientat și a urmărit linia roșie încă o clădire, pe lângă Faubourg Saint-Honoré, apoi în jos, pe Bulevardul Hoche, spre Arc de Triomphe, apoi a făcut stânga, spre Champs-Élysées și spre Place de la Concorde.

Când desenase zigzagul care începea la ușile de la Salle Pleyel și ajungea la Ambasada Americii, Contele nu alesese drumul cel mai drept. Drumul cel mai drept ar fi fost să meargă drept pe lângă vreo zece clădiri, pe lângă Faubourg Saint-Honoré. El însă voise ca ea să se îndepărteze cât mai repede de sala de concert. Un mic ocol, care însemna doar zece minute în plus de mers, dar așa se putea pierde în anonimat pe Champs-Élysées și trebuia să aibă și timp să ajungă la ambasadă înainte să i se observe absența.

Însă atunci când făcuse calculul, Contele nu ținuse cont de reacția pe care o poate avea o fată de douăzeci și unu de ani noaptea, când vede prima oară Arc de Triomphe și Louvre cu toate luminile aprinse. E adevărat, ea le văzuse pe amândouă cu o zi în urmă, când

văzuse și multe altele, numai că, exact cum își imaginase el, le zărise pe geamul dintr-un autobuz. Să le vezi când vine vara, după ce ai fost ovaționată de public, după ce ți-ai schimbat înfățișarea și ai evadat în noapte era cu totul altceva...

Căci, dacă în tradiția clasică nu există o muză a arhitecturii, putem cădea de acord, cred, că în împrejurări potrivite o clădire poate să aibă așa un efect asupra amintirii, asupra sentimentelor, că poate chiar să-ți schimbe viața. Și așa, riscând din minutele pe care nu le avea de pierdut, Sofia s-a oprit în Place de la Concorde și s-a întors pe loc încetișor, ca într-un moment de recunoaștere.

Cu o seară înainte să plece de la Moscova, când, după ce aflase de la tatăl ei ce trebuie să facă, îi mărturisise că e neliniștită, el încercase s-o consoleze cu un gând. Îi spusese că viața noastră e la cheremul incertitudinilor și că multe dintre acestea sunt perturbatoare și descurajante, dar că, dacă perseverăm și ne păstrăm buni la suflet, sigur o să trăim o clipă de supremă luciditate, un moment în care o să înțelegem dintr-odată că tot ce ni se întâmplă trebuie să ni se întâmple, chiar dacă suntem în pragul unei vieți noi și îndrăznețe pe care ne-am dorit tot timpul s-o trăim.

I se păruse așa de ciudat să-i zică una ca asta, așa de exagerat, că n-o alinase nici cât negru sub unghie. Dar, întorcându-se în loc să vadă Place de la Concorde, văzând Arc de Triomphe, Tour Eiffel, Tuileries, mașinile și motoretele ce goneau pe lângă marele obelisc, Sofia a simțit ce încercase să-i spună tatăl ei.

– Așa a stat toată noaptea?

Richard Vanderwhile, care stătea în apartamentul său de la ambasadă, tocmai observase în oglinda din dormitor că îi stă strâmb papionul. Era în unghi de 25 de grade.

– Ţie aşa îţi stă mereu, dragul meu.

– Mereu! s-a întors el şocat spre soţia lui. De ce naiba nu mi-ai zis niciodată?

– Pentru că te face să arăţi ca un libertin.

Clătinând din cap ca un om mulţumit să audă că e „libertin", Richard s-a mai uitat o dată în oglindă, după care şi-a scos papionul, şi-a pus smochingul pe spătarul scaunului şi tocmai voia să propună un ultim pahar înainte de culcare, când a ciocănit cineva la uşă. Era ataşatul lui.

– Ce este, Billy?

– Îmi cer scuze că vă deranjez la ora asta, domnule, dar întreabă un tânăr de dumneavoastră.

– Un tânăr?

– Da. Din câte se pare, cere azil...

Richard a ridicat sprâncenele:

– Azil pentru ce?

– Nu sunt sigur, domnule. Dar n-are nici măcar pantofi în picioare.

Domnul şi doamna Vanderwhile au schimbat o privire.

– Bine. Păi, atunci, să intre!

Ataşatul s-a întors peste un minut cu un tânăr ce purta şapcă de vânzător de ziare şi, de fapt, era în picioarele goale. Politicos, dar neliniştit, şi-a scos şapca şi a rămas cu ea în ambele mâini, în dreptul mijlocului.

– Billy, a zis doamna Vanderwhile, acesta nu este un tânăr.

Ataşatul a făcut ochii mari.

– Ei, să fiu al naibii! a exclamat Richard. Este Sofia Rostov!

– Domnule Vanderwhile... i-a zâmbit Sofia, eliberată.

Richard i-a zis ataşatului că poate să plece, după care s-a apropiat de ea, a rânjit şi a apucat-o de braţe.

– Ia să te văd!

Fără să-i dea drumul, s-a întors spre soția lui:

– Nu ți-am zis că e o frumusețe?

– Ba da, clar, a răspuns doamna Vanderwhile surâzând.

Deși, dacă era după Sofia, frumusețea era doamna Vanderwhile.

– Ce întorsătură extraordinară! a comentat Richard.

– Nu mă... așteptați? a bâiguit fata.

– Bineînțeles că te așteptam. Dar tatălui tău a început să-i cam placă toată treaba cu travestiul și pumnalul. M-a asigurat că vii, dar nu mi-a spus când, unde sau cum. Și nu mi-a zis că o să arăți ca un băiat desculț, clar. Asta e tot ce ai adus? a întrebat-o, arătând spre rucasc.

– Mă tem că da.

– Ți-e foame? a întrebat-o doamna Vanderwhile.

– Sigur că-i e foame, a intervenit Richard înainte ca fata să răspundă. Mie mi-e foame, deși tocmai m-am întors de la cină. Uite cum facem, draga mea. De ce nu te duci să-i faci rost de niște haine, iar noi stăm puțin de vorbă? După care ne vedem toți la bucătărie.

Cât timp doamna Vanderwhile a fost plecată să-i caute ceva de îmbrăcat, Richard a condus-o pe Sofia la el în birou, așezându-se pe marginea biroului.

– Nu pot să spun ce bucuros sunt că o să stai la noi, Sofia. Și tare nu-mi place să mă ocup întâi de treburi și după aceea de plăceri. Dar bănuiesc că, imediat ce o să ne așezăm la masă, o să ne copleșești cu povești despre peripețiile tale. Deci, înainte să mergem la masă, tatăl tău a menționat că s-ar putea să-mi aduci ceva...

Ea părea timidă și șovăia.

– Tatăl meu a zis că s-ar putea ca mai întâi să aveți dumneavoastră ceva pentru mine...

El a râs și a bătut din palme:

– Corect! Uitasem cu totul.

Richard s-a dus la unul dintre rafturile cu cărți. S-a ridicat pe vârfuri ca să ajungă la raftul de sus, de unde a luat ceva ce părea o carte mare, dar care s-a dovedit un pachet învelit în hârtie maronie. L-a trântit cu zgomot pe birou.

Sofia a început să scotocească și ea în rucsac.

– Înainte să-mi dai ceva, a prevenit-o el, probabil că trebuie să te asiguri că e ce trebuie...

– A, da. Înțeleg.

– Și, în plus, a adăugat el, mor de curiozitate.

Ducându-se lângă el, fata a dezlegat sfoara și a desfăcut ambalajul din hârtie. Înăuntru era o ediție veche din *Eseuri* de Montaigne.

– Ei bine, a comentat Richard uimit, trebuie să avem încredere în bătrânul francez. E mult mai greu decât Adam Smith sau Platon. Chiar habar n-am avut.

Însă după aceea ea a deschis cartea și a scos la iveală o cavitate dreptunghiulară decupată în pagini, unde erau opt fișicuri mici de monede din aur.

– Normal, a zis el.

Sofia a închis cartea și a legat sfoara la loc. Apoi, dându-și rucsacul jos, l-a golit pe scaun și i l-a întins.

– Tata a zis că ar trebui să tăiați sus, la cusătură.

S-a auzit un ciocănit și doamna Vandewhile a băgat capul pe ușă:

– Am ceva haine pentru tine, Sofia. Ești gata?

– La țanc, a răspuns Richard, dând din cap spre fată. Vin și eu într-o clipă.

Rămas singur, el a căutat în buzunar un briceag. I-a scos lama și a tăiat cusătura făcută cu mână de expert în dreptul curelelor. De-a lungul uneia dintre ele era strecurată o fâșie de hârtie strâns înfășurată.

După ce a scos-o, s-a așezat și a întins-o pe birou. Sus era o diagramă pe care scria „Dineu mixt al Consiliului de Miniștri și al Presidiumului, 11 iunie 1954". Diagrama

în sine consta într-un „U" lung, la baza căruia erau scrise patruzeci și șase de nume. Sub numele fiecărei persoane erau trecute funcția și un rezumat al personalității sale în trei cuvinte. Pe verso se afla o descriere amănunțită a respectivei seri.

Contele descrisese, fără doar și poate, anunțul despre electrocentrala de la Obninsk și expunerea teatrală a legăturii ei cu Moscova. Însă darea lui de seamă sublinia nuanțele sociale ale serii.

Mai întâi, observa el, când sosiseră la dineu, invitații fuseseră surprinși cu toții de locul ales. Evident, veniseră la hotel și se așteptau să ia masa într-unul dintre saloanele formale de la Boiarski, dar fuseseră conduși în apartamentul 417. Singura excepție era Hrușciov, care intrase cu satisfacția rece a omului care nu numai că știa unde se ține dineul, ci și veghea încântat să fie totul în regulă. Secretarul General șterse orice îndoială cu privire la implicarea lui în planificarea evenimentului în momentul când, după ce fusese neobișnuit de tăcut, la ora unsprezece fără zece se ridicase să închine un pahar și făcuse trimitere la istoria apartamentului aflat cu două etaje mai jos.

În ceea ce îl privește pe Conte, el era convins că geniul serii fusese Hrușciov prin lejeritatea în care își prezentase relația cu Malișev. În ultimele luni, Malenko nu făcuse niciun secret din dezacordul cu Hrușciov în legătură cu armamentul nuclear. Malenkov anticipa că o întrecere cu Occidentul în arme nucleare nu poate avea decât un deznodământ devastator, cum îi spunea el, o „politică apocaliptică". Dar, odată cu această mică manifestare de teatru politic, Hrușciov jucase cartea perfectă, schimbând amenințarea cu Armaghedonul nuclear pe înălțătoarea priveliște a orașului în care strălucește puterea nucleară. Vulturul conservator făcea

dintr-o lovitură pe omul viitorului, iar adversarul lui făcea pe reacționarul.

Încrezător, în timp ce luminile orașului străluceau și pe masă apăreau sticle de votcă abia scoase de la gheață, Malișev traversase încăperea ca să se ducă la Secretarul General. Când majoritatea discutau mai departe subiectul cu zâmbetul pe față, Malișev se așezase cât se poate de natural pe scaunul gol de lângă Hrușciov. Așa că, atunci când își reluaseră locurile cu toții, se trezise între Hrușciov și Malișev. Și, în timp ce Premierul Partidului Comunist îi aștepta stângaci să termine de vorbit ca să se așeze la locul lui, nimeni de la masă nici nu clipise.

Când a terminat de citit darea de seamă a Contelui, Richard s-a lăsat pe spate în scaun, a zâmbit și s-a gândit ce bine i-ar prinde o sută de oameni ca Aleksandr Rostov. Atunci a băgat de seamă foița de hârtie ușor îndoită care zăcea pe birou. Când a ridicat-o, a observat imediat scrisul Contelui. Nota, probabil înfășurată în raport, includea instrucțiuni clare despre cum să-i confirme că Sofia a ajuns la ambasadă în siguranță, după care urma o lungă secvență de numere din șapte cifre.

Richard a sărit în picioare:

– Billy!

Într-o clipă s-a deschis ușa și atașatul și-a ițit capul:

– Domnule?

– Dacă la Paris e aproape zece, la Moscova cam cât e ceasul?

– E miezul nopții.

– Câte fete sunt la centrala telefonică?

– Nu știu sigur, a recunoscut locotenentul, cam nedumerit. La ora asta două, poate trei?

– Nu e de ajuns. Du-te la dactilografe, la sala de decodare, la bucătărie. Ia-le pe toate care au un deget la mână!

Când a ajuns pe hol cu ranița în spate și s-a așezat pe fotoliul lui dintre palmieri, Contele nu se foia. Nu s-a ridicat să se plimbe de colo colo ori să citească gazeta de seară. Și nici la ceasul Episcopului nu s-a uitat să vadă ce oră e.

Dacă i s-ar fi cerut înainte să-și închipuie cum o să fie să stea acolo într-o asemenea situație, ar fi răspuns că o să fie, în mod clar, neliniștit. Dar, pe măsură ce minutele treceau, așteptarea nu i se părea deloc neliniștitoare. I se părea ceva surprinzător de liniștit. Cu o răbdare aproape neomenească, se uita la clienții hotelului, care veneau și plecau. Vedea cum se închid și se deschid ușile ascensorului. Auzea sunetul muzicii și râsete venind de la Șaliapin.

În clipa aceea i să părea că nimeni nu e nepotrivit acolo, că fiecare întâmplare măruntă face parte dintr-un plan mare și că, potrivit planului, lui îi era sortit să stea pe fotoliul dintre palmieri și să aștepte. Și, exact la miezul nopții, răbdarea i-a fost răsplătită. Căci, așa cum îi scrisese în instrucțiuni lui Richard, la parterul Hotelului Metropol au început să sune toate telefoanele.

Sunau toate cele patru telefoane de la recepția principală. Sunau cele două telefoane de pe masa de lângă ascensor. Sunau telefoanele de la pupitrul lui Vasili și aparatul din cabina hamalului. Sunau și cele patru telefoane din Piazza, cele trei telefoane de la cafenea, cele opt telefoane din birourile de serviciu și cele două din biroul Episcopului. Una peste alta, sunau vreo treizeci de telefoane în același timp.

Teoretic, ce lucru simplu să sune treizeci de telefoane în același timp! Și totuși, s-a iscat imediat haos. Cei din hol au început să se uite din colț în colț. De ce să sune treizeci de telefoane în același timp, la miezul nopții? Metropolul fusese lovit de trăsnet? Era atacată Rusia? Sau spiritele trecutului își cereau plata de la prezent?

Oricare ar fi fost motivul, zgomotul lor era profund neliniştitor.

Când sună un singur telefon, reacţionăm din instinct, vrem să ridicăm receptorul şi să spunem *Alo?* Dar, când sună treizeci de telefoane în acelaşi timp, reacţionăm din instinct, facem doi paşi în spate şi deschidem larg ochii. Angajaţii, mai puţini la număr, care erau de serviciu noaptea, s-au trezit că aleargă de la un telefon la altul, dar fără să aibă curaj să răspundă la niciunul. Gloata afumată de la Şaliapin a luat-o la fugă pe hol şi pe scară coborau clienţii de la etajul doi, treziţi din somn. Iar în toiul acestui talmeş-balmeş Contele Aleksandr Ilici Rostov şi-a pus liniştit pălăria şi haina ziaristului, şi-a ridicat raniţa pe umăr şi a ieşit din Hotelul Metropol.

În loc de încheiere

Apoi...

Pe 21 iunie 1954, Viktor Stepanovici Skadovski a ieşit din apartamentul lui cu puţin timp înainte de miezul nopţii, ca să se ducă la o întâlnire.

Soţia îl rugase să nu plece. Ce avea de câştigat dacă mergea la o întâlnire la ora asta? voia ea să ştie. Nu credea că umblă poliţia pe stradă în toiul nopţii? Poliţia *avea misiunea* de a umbla pe stradă la miezul nopţii. Căci, de când lumea şi pământul, ticăloşii se întâlnesc în miezul nopţii!

Viktor i-a răspuns că astea sunt aiureli, că e melodramatică. Dar când a ieşit din clădire, a mers pe lângă vreo zece blocuri până la Inelul Grădinii, după care s-a urcat într-un autobuz, liniştindu-se când a văzut cât de indiferenţi l-au primit ceilalţi pasageri.

Da, soţia lui era supărată că el are o întâlnire la miezul nopţii. Dar, dacă ar fi ştiu în ce scop, şi-ar fi ieşit din minţi. Şi dacă, aflând ce are de gând, l-ar fi întrebat de ce Dumnezeu a fost de acord să facă aşa o nebunie, n-ar fi ştiut ce să-i răspundă. Nici el nu ştia sigur de ce.

Nu era doar din cauza Sofiei. Evident, era mândru aproape ca un tată că a reușit să devină pianistă. Însăși ideea de a ajuta o tânără artistă să-și descopere talentul era o fantezie la care Viktor renunțase de mult, dar s-o trăiască într-un fel atât de neașteptat era ceva care te lăsa fără cuvinte. Mai mult, în orele acelea în care o învățase pe Sofia să cânte, luase hotărârea să-și urmeze alt vis abandonat: să cânte repertoriul clasic într-o orchestră de cameră. Dar, chiar și așa, nu era doar din cauza ei.

Era mai mult din cauza Contelui. Căci, deși inexplicabil, Viktor simțea o profundă loialitate față de Aleksandr Ilici Rostov, o loialitate ce venea dintr-un respect pe care Viktor abia dacă era capabil să-l exprime – și pe care soția lui, cu toate calitățile ei, nu l-ar fi înțeles niciodată.

Dar poate că acceptase propunerea lui în primul rând pentru că așa i se părea corect, iar convingerea în sine era o plăcere din ce în ce mai rar întâlnită.

Cu acest gând, a coborât din autobuz, a intrat în vechea gară Sankt-Petersburg și s-a dus în partea centrală, spre cafeneaua cu lumină strălucitoare, unde fusese rugat să aștepte.

Stătea într-un colț, într-un separeu, cu ochii la un acordeonist bătrân, care trecea de la o masă la alta, când a intrat Contele. Era într-un pardesiu american și avea o pălărie gri-închis. Văzându-l, s-a dus spre el, a lăsat jos ranița, și-a scos haina și pălăria și s-a așezat alături. Peste o clipă, când a apărut chelnerița, a comandat o ceașcă de cafea și a așteptat să i-o aducă, după care a pus pe masă o cărticică roșie.

– Vreau să vă mulțumesc pentru că faceți asta, i-a spus.

– Nu trebuie să-mi mulțumiți, Excelență.

– Te rog, Viktor, spune-mi Aleksandr!

El tocmai voia să-l întrebe dacă are vreo veste de la Sofia, dar l-a întrerupt o ceartă din partea cealaltă a cafenelei. Doi vânzători de fructe ponosiți ca vai de lume, cu coșurile lor împletite, își disputau teritoriul. Fiind așa de târziu, fiecare mai avea doar câteva fructe și, cu toate că e foarte posibil ca din pricina asta sfada lor să li se fi părut celor din jur o nimica toată, pentru ei pricina rămânea cât se poate de serioasă. Așa că, după un scurt schimb de insulte, unul l-a lovit pe celălalt în față. Cu sânge la buză și cu fructele împrăștiate pe jos, cel atacat a ripostat.

În timp ce clienții s-au oprit din vorbă să se uite blazați și superiori la încăierare, șeful cafenelei a venit la bar, i-a luat de guler și i-a scos afară. O clipă s-a făcut liniște, toată lumea privind pe fereastră la cei doi vânzători de fructe rămași afară, la câțiva metri unul de altul. Apoi, dintr-odată acordeonistul bătrân, care se oprise din cântat în timpul sfadei, a început un cântec prietenos, probabil în speranța de a crea din nou o atmosferă cât de cât plăcută.

Când Viktor a băut din cafea, Contele s-a uitat la acordeonist cu tot interesul.

– Ai văzut vreodată *Casablanca*? l-a întrebat.

Oarecum nedumerit, Viktor a recunoscut că nu.

– Vai! Trebuie să-l vezi într-o zi.

Și așa Contele i-a povestit despre prietenul lui, Osip, cu care văzuse recent filmul. I-a povestit mai ales scena în care îl umflă poliția pe un derbedeu mărunt și patronul american al restaurantului, după ce se asigură că toți clienții sunt în regulă, îi zice relaxat pianistului să cânte mai departe.

– Pe prietenul meu l-a impresionat tare, i-a explicat Contele. Faptul că șeful restaurantului îi cere pianistului să cânte imediat după ce l-a arestat poliția i s-a părut că arată indiferență față de soarta celorlalți. Mă întreb însă...

În dimineața următoare, la unsprezece și jumătate, doi ofițeri KGB au sosit la Hotelul Metropol ca să-l interogheze pe Șeful de sală Aleksandr Rostov într-o chestiune secretă.

Conduși de un hamal în camera acestuia de la etajul șase, n-au găsit nici picior de el. Nu era nici la frizerie pentru un tuns, nici nu lua prânzul la Piazza și nici nu citea ziarul în hol. I-au interogat pe câțiva dintre colaboratorii cei mai apropiați ai lui Rostov, inclusiv pe *chef* Zukovski și *maître d'*Duras, dar niciunul nu-l văzuse din seara de dinainte. (Ofițerii au încercat să vorbească și cu directorul hotelului, însă numai pentru a constata că încă nu sosise la birou, fapt consemnat ca atare în dosarul lui!) La ora unu, încă doi oameni de la KGB au fost convocați ca să se facă o percheziție mai temeinică la hotel. La două, ofițerul superior care conducea ancheta a fost încurajat să vorbească cu Vasili, portarul. Găsindu-l la pupitru, în hol (unde tocmai îi dădea bilete la teatru unui client), ofițerul l-a abordat direct. L-a întrebat fără echivoc:

– Știți unde se află Aleksandr Rostov?

La care portarul a replicat:

– Nu am nici cea mai vagă idee.

Aflând că și directorul Leplevski, și șeful de sală Rostov au dispărut, *chef* Zukovski și *maître d'*Duras s-au întâlnit la ora 14:15 să țină ședința zilnică în biroul bucătarului, unde s-au apucat imediat să discute îndeaproape. Ca să fim absolut sinceri, nu au vorbit mult despre absența directorului Leplevski. În schimb, au vorbit mult despre șeful de sală Rostov...

Inițial îngrijorați când au aflat că prietenul lor a dispărut, cei doi membri ai Triumviratului s-au simțit ușurați văzând frustrarea evidentă a KGB-ului, căci asta

confirma că, de fapt, Contele nu e în ghearele lor. Dar întrebarea a rămas: *Unde ar putea fi?*

După aceea, printre angajaţii hotelului s-a răspândit un anumit zvon. Căci, deşi ofiţerii KGB erau antrenaţi să fie imposibil de citit, gesturile, cuvintele şi expresiile de pe feţele lor au o sintaxă fundamental necontrolată. Aşa că, în cursul dimineţii, s-au făcut apropouri şi aluzii că Sofia dispăruse la Paris.

– E cu putinţă...? s-a întrebat Andrei cu voce tare, sugerându-i clar lui Emil că poate şi prietenul lor a evadat în noapte.

Cum era doar ora 14:25 şi *chef* Zukovski trebuia să treacă de la pesimism la optimism, a replicat scurt:

– Bineînţeles că nu!

Şi asta a dus la o dispută între cei doi despre deosebirile dintre probabil, plauzibil şi posibil, dispută care ar fi putut continua ore în şir, dacă nu s-ar fi auzit un ciocănit la uşă. Răspunzând cu un „Da?" iritat, Emil s-a întors, aşteptându-se să fie Ilia cu lingura de lemn, dar era funcţionarul de la corespondenţă.

Bucătarul şi *maître d'* au fost aşa de nedumeriţi de apariţia lui neaşteptată, că pur şi simplu le-au ieşit ochii din cap.

– Dumneavoastră sunteţi *chef* Zukovski şi *maître d'*Duras? i-a întrebat după o clipă.

– Evident, a declarat bucătarul. Cine altcineva am putea fi?

Fără să scoată un cuvânt, funcţionarul le-a înmânat două dintre cele cinci plicuri lăsate la el noaptea trecută (după ce fusese deja la atelier, la bar, la portar). Profesionist ireproşabil, deşi plicurile erau neobişnuit de grele, funcţionarul nu s-a arătat nicidecum curios să afle ce conţin scrisorile şi în niciun caz n-a rămas acolo aşteptându-i să le deschidă, fiindcă avea o groază de treabă, mulţumesc foarte mult.

După ce a plecat, Emil și Andrei s-au uitat mirați la plicuri. Au văzut din prima scrisul curat, falnic, trădând o inimă o deschisă. Când li s-au întâlnit ochii, au ridicat din sprâncene și au deschis plicurile. Fiecare a găsit o scrisoare de despărțire, în care i se mulțumea pentru camaraderie, prin care era asigurat că Noaptea de Bouillabaisse va rămâne de neuitat și i se cerea să primească ce se află „alăturat" drept un mic semn de nemuritoare prietenie. „Alăturat" se aflau câte patru monede de aur.

Cei doi, care au desfăcut scrisorile în același timp și le-au citit în același timp, acum le-au și trântit pe masă în același timp.

– E adevărat! a zis Emil dintr-o suflare.

Om discret și politicos, lui Andrei nu i-a trecut prin cap nicio clipă să răspundă: „Ți-am zis eu!". Deși a comentat, cu un zâmbet: „Așa se pare..."

Dar când și-a revenit din aceste fericite surprize (patru monede de aur *și* un prieten vechi, care-și recâștigase libertatea!), Emil a clătinat din cap ca un om părăsit.

– Ce este? l-a întrebat Andrei îngrijorat.

– Aleksandr a plecat, dumneata ai paralizie, i-a răspunsul bucătarul. Ce-o să se aleagă de mine?

Andrei s-a uitat la el un moment, apoi a zâmbit.

– Am paralizie! Prietene, mâinile mele sunt la fel de îndemânatice ca întotdeauna.

Apoi, ca să-i demonstreze, s-a apucat să arunce în aer cu cele patru monede.

La cinci după-amiază, într-un apartament drăguț din Kremlin (cu vedere la liliacul din Grădinile Aleksandr, nici mai mult, nici mai puțin), administratorul-șef al unei ramuri speciale din elaboratul aparat de securitate al țării stătea la biroul lui și parcurgea din nou un dosar. Văzându-l în costumul lui gri-închis, nu-l puteai deosebi

de ceilalți birocrați trecuți de șaizeci de ani, cărora le cade părul, dacă n-ar avea cicatricea de deasupra urechii stângi, unde se pare că cineva încercase odată să-i crape țeasta.

– Intră! a strigat el când a auzit ciocănitul în ușă.

Era un tânăr în cămașă și cu cravată, care aducea un dosar gros, maro.

– Da? l-a întrebat administratorul-șef pe locotenentul său, fără să ridice privirea.

– S-a aflat azi-dimineață, domnule, că a dispărut la Paris o studentă, în timpul turneului bine intenționat al Conservatorului din Moscova.

Administratorul-șef a ridicat capul din foi:

– O studentă de la Conservatorul din Moscova?

– Da, domnule.

– Femeie?

– Da, o femeie tânără.

...

– Cum o cheamă?

Locotenentul s-a uitat în dosar:

– A primit numele Sofia și locuiește la Hotelul Metropol, unde a crescut-o un numit Aleksandr Rostov, o Fostă Persoană, arestat la domiciliu, deși se pare că paternitatea ei este oarecum sub semnul întrebării...

– Înțeleg. Și acest Rostov a fost interogat?

– Tocmai asta e, domnule. Nici Rostov nu e de găsit. La prima căutare nu s-a găsit nimic în hotel și niciunul dintre cei interogați nu l-a văzut din seara dinainte. Dar azi după-amiază, la o căutare mai temeinică, directorul hotelului a fost descoperit încuiat într-o cămară, la subsol.

– Nu tovarășul Leplevski...

– Ba chiar el, domnule. Se pare că a mirosit planul fetei de a evada și urma să informeze KGB-ul, când a dat buzna peste el Rostov și l-a dus la subsol sub amenințarea pistolului.

– Sub amenințarea pistolului!

– Da, domnule.

– De unde avea Rostov pistol?

– Se pare că avea o pereche de pistoale antice și de demult și era dispus să le pună la lucru. De fapt, s-a confirmat că a tras într-un portret al lui Stalin din biroul directorului.

– A tras într-un portret al lui Stalin! Ei bine, pare un individ fără milă...

– Da, domnule. Și viclean, dacă pot spune așa. Căci acum două seri, din câte se pare, s-au furat un pașaport finlandez și valută finlandeză de la un finlandez cazat la hotel. Iar aseară unui gazetar american i s-au furat haina de ploaie și pălăria. Azi după-amiază anchetatorii au fost trimiși la stația de metrou Leningradski. Haina și pălăria s-au găsit în spălătoria de la terminalul rus din Vyborg, cu un ghid de călătorie despre Finlanda, din care fuseseră rupte hărțile. Dat fiind controlul de securitate strict de la granița cu Finlanda, pe calea ferată, se presupune că Rostov a coborât la Vyborg ca să treacă frontiera pe jos. Securitatea locală a fost alertată, dar se poate să le fi scăpat deja printre degete.

– Înțeleg... a zis administratorul-șef din nou, luând dosarul de la locotenent și punându-l la el pe birou. Dar, ia spune-mi, în primul rând, cum am făcut legătura între Rostov și pașaportul finlandez?

– Tovarășul Leplevski, domnule.

– Adică cum?

– Când a fost dus cu forța la subsol, tovarășul Leplevski l-a văzut pe Rostov luând ghidul despre Finlanda dintre niște cărți aruncate. Având această informație, a fost ușor să facem legătura imediat cu pașaportul furat, iar la gară s-au trimis ofițeri.

– O treabă excelentă până acum! a zis administratorul-șef.

– Da, domnule. Deşi te face să-ţi pui întrebări.

– Ce întrebări?

– De ce nu l-a împuşcat Rostov pe Leplevski când a avut ocazia.

– Evident, a răspuns administratorul-şef, nu l-a împuşcat pe Leplevski pentru că Leplevski nu e aristocrat.

– Domnule?

– Nimic. Lasă!

Administratorul-şef a bătut cu degetele în dosarul nou, locotenentul zăbovind în dreptul uşii.

– Da? Mai e ceva?

– Nu, domnule. Nu mai e nimic. Dar cum procedăm?

Administratorul-şef s-a gândit o clipă, după care, lăsându-se iar pe spate în scaunul lui, cu un zâmbet foarte vag, i-a răspuns:

– Vă ocupaţi de suspecţii obişnuiţi.

Viktor Stepanovici a fost, desigur, cel care a lăsat dovezile incriminatoare în spălătoria de la terminalul din Vyborg.

La o oră după ce şi-a luat la revedere de la Conte, a urcat în trenul spre Helsinki purtând pălăria şi haina ziaristului şi având ghidul Baedeker în buzunar. Când a coborât la Vyborg, a smuls hărţile şi a lăsat ghidul şi celelalte obiecte pe o tejghea din spălătoria gării. Apoi, cu trenul următor, s-a întors la Moscova cu mâinile goale.

Peste abia un an avea să aibă ocazia să vadă *Casablanca*. Evident, când povestea ajungea în cafeneaua lui Rick şi poliţia îl încercuia pe Ugarte, a devenit mai atent pentru că şi-a adus aminte de discuţia pe care a avut-o cu Contele la cafeneaua din gară. Aşa că a urmărit cu maximă atenţie cum Rick nu ia în seamă strigătul de ajutor al lui Ugarte, a văzut că şeful restaurantului rămâne rece şi nepăsător când poliţia îl ia de guler pe Ugarte, dar după aceea, când Rick îşi face drum spre pianist prin mulţimea

îngrijorată, Viktor a observat ceva. Un detaliu infim, nu mai mult de câteva cadre: în drumul acesta scurt, când trece pe la masa unui client, fără să se oprească din mers și asigurând mai departe lumea, ridică un pahar de cocktail răsturnat în încăierare.

Da, s-a gândit Viktor, asta e, exact asta e.

Căci asta era *Casablanca,* un avanpost îndepărtat la vreme de război. Și aici, în inima orașului, chiar sub fasciculul de lumină al lanternelor, era Café Américain a lui Rick, unde cei necăjiți se puteau aduna o clipă să facă pariuri, să bea și să asculte muzică. Să conspire, să consoleze și, cel mai important, să spere. Iar în mijlocul acestei oaze era Rick. După cum observase prietenul Contelui, nepăsarea afișată de șeful restaurantului când l-au arestat pe Ugarte și faptul că a îndemnat formația să cânte mai departe exprima o anumită indiferență față de soarta oamenilor. Dar, ridicând după încăierare paharul răsturnat, nu cumva afișa el și o anumită credință că și cele mai mici fapte îi pot reda lumii simțul ordinii?

Abrupt

Într-una dintre primele după-amiezi din vara anului 1954, un bărbat înalt, de vreo șaizeci de ani, stătea în iarba mare, printre niște meri firavi, undeva în provincia Niznîi Novgorod. Barba care îi crescuse, cizmele murdare și rana din spate, toate îți dădeau impresia că, deși nu pare obosit de atâta efort, omul merge de zile bune.

Oprindu-se lângă pomi, drumețul s-a uitat câțiva pași mai în față, unde se întrezărea foarte vag o șosea care zăcea nefolosită de mult. Când s-a întors spre fosta șosea cu un zâmbet pe vremuri capricios și senin, din ceruri s-a pogorât un glas care a întrebat: *Unde te duci?*

Oprindu-se din drumul lui, el a ridicat privirea când, cu un foșnet printre crengi, un băiat de zece ani a căzut dintr-un măr.

Bărbatul în vârstă a făcut ochii mari.

– Ești mut ca peștele, tinere.

Acesta, încrezător în forțele proprii, a luat comentariul drept un compliment.

– Și eu la fel, s-a auzit o voce sfioasă dintre crengi.

Când s-a uitat în sus, călătorul a văzut o fată de șapte-opt ani cocoțată pe-o ramură.

– Da, chiar că ești. Ai nevoie de ajutor că cobori?

– Nu, a răspuns ea.

Dar s-a întors, astfel încât să cadă în brațele lui.

Când ea a ajuns jos, lângă băiat, călătorul și-a dat seama că sunt frați.

– Suntem pirați, a spus băiatul serios, scrutând orizontul.

– Mi-am dat seama, i-a răspuns bărbatul.

– Vă duceți la casă? l-a întrebat fata curioasă.

– Nu prea se duce nimeni acolo, l-a avertizat băiatul.

– Unde e? i-a întrebat bărbatul, care nu văzuse printre copaci nici picior de casă.

– Vă arătăm noi.

Fata și băiatul l-au condus pe fosta șosea, acum dezafectată, care se întorcea într-un arc lung, leneș. După zece minute, enigma casei invizibile s-a elucidat: căci, arsă până la temelii cu decenii în urmă, ea se reducea acum la două coșuri de fum strâmbe, așezate în cele două capete ale unei poieni pe care se mai vedea, ici colo, cenușă.

Înțelepții spun că, dacă ai lipsit zeci de ani dintr-un loc care ți-a fost drag odată, mai bine să nu te întorci niciodată acolo.

Istoria ne oferă o mulțime de exemple: după ce a străbătut mările zeci de ani și a trecut tot felul de obstacole ucigașe, Odiseu s-au întors în cele din urmă în Itaca numai ca să plece din nou peste câțiva ani. La scurtă vreme după ce a revenit în Anglia după ani întregi de izolare, Robinson Crusoe a pornit din nou spre exact aceeași insulă de pe care se rugase atât de fierbinte să scape.

De ce oare, după ce ai tânjit ani în șir să te întorci acasă, după ce ai revenit, pleci din nou, așa de repede?

Greu de spus. Dar poate că acelora care se întorc după o absență lungă, combinația dintre sentimentele arzătoare și lucrarea nemiloasă a timpului nu le poate aduce decât dezamăgire. Peisajul nu mai e cât de frumos îl ținei tu minte. Cidrul din partea locului nu mai e la fel de dulce. Clădirile ciudate au fost reabilitate și sunt de nerecunoscut, iar frumoasele tradiții de altădată au fost înlocuite de distracții noi, care mistifică lucrurile. Dacă odinioară îți închipuiai că locuiești chiar în centrul acestui mic univers, abia dacă-l recunoști, în caz că poți să-l recunoști. De aceea, ne sfătuiesc înțelepții, e bine să ne ținem departe de căminul de pe vremuri.

Numai că, oricât de bine înfipt în istorie, niciun sfat nu li se potrivește tuturor oamenilor. Ca sticlele de vin, doi oameni se deosebesc radical unul de celălalt pentru că între ei este o diferență de un an ori pentru că s-au născut unul pe un deal, iar celălalt, pe dealul de alături. De exemplu, cum stătea el așa cu ochii la ruinele căminului său de odinioară, călătorul nostru nu era copleșit de șoc, indignare sau disperare. Ci avea același zâmbet, cândva capricios și senin, pe care îl avusese când zărise fosta șosea, acum năpădită de iarbă. Căci, din câte se pare, poți revizita trecutul cu plăcere, câtă vreme te aștepți să se fi schimbat aproape cu totul.

...

După ce le-a urat toate cele bune micilor pirați, călătorul nostru a luat-o spre satul aflat opt kilometri mai departe.

Cu toate că nu-l deranja să vadă că dispăruseră atâtea dintre vechile însemne, a răsuflat nespus de ușurat când a constatat că hanul din capul satului e tot acolo. Când a intrat pe ușa din față și și-a dat jos ranița, l-a întâmpinat hangița, o femeie în floarea vârstei, care a apărut din spate, ștergându-și mâinile de șorț. L-a întrebat dacă dorește o cameră. El a răspuns că da, dar că mai întâi ar

vrea ceva de mâncare. Iar ea i-a făcut semn spre uşa dinspre cârciumă.

Băgând iar un cap, drumeţul a intrat. La ora aceea erau doar câţiva cetăţeni aşezaţi la mesele vechi, de lemn, care mâncau tocană simplă, de varză şi cartofi sau beau un pahar de votcă. Înclinând politicos din cap spre cei care au catadicsit să ridice privirea din farfurie, s-a îndreptat spre odăiţa din spate, unde era vechea sobă rusească. Acolo, într-un colţ, la o masă de două persoane, îl aştepta femeia ca o salcie, cu câteva fire argintii în păr.

Cuprins

Cartea întâi 15
1922. Ambasador 17
Anglican la țărm 30
Aranjament 44
Apariție 53
Acum 64
Aici, pe-aici 71
Adunare 84
Arheologii 99
Așteptare 113
Cartea a doua 135
1923. Actriță, apariție, stupină 137
Addenda 161
1924. Anonimitate 164
1926. *Adieu* 182
Cartea a treia 209
1930 211
Arta lui Arachne 213
Aranjament de după-amiază 234
Alianță 249
Absint 261

Addenda 278
1938. Apariție neprevăzută 280
Ajustări 289
Ascensiune, coborâre 302
Addenda 331
1946 332
Antichități, antiteză, accident 337
Addenda 379
Cartea a patra 383
1950. *Adagio, andante, allegro* 385
1952. America 405
1953. Apostoli și apostați 423
Cartea a cincea 449
1954. Aplauze și aclamații 451
Adversarii lui Ahile 462
Arrivederci 469
A fi om în toată firea 477
Anunț 484
Anecdote 494
Asociere 502
Adversari la arme (și o iertare) 507
Apoteoze 520
În loc de încheiere 533
Apoi... 535
Abrupt 545

„Când a început să se foiască,
pe la nouă și jumătate, în clipele
acelea fără formă de dinainte
de trezie, Contele Aleksandr Ilici
Rostov savura gustul zilei
ce o să vină. Într-o oră o să fie
în aerul cald de primăvară,
la plimbare pe strada Tverskaia,
cu mustața lui înfloritoare.
Pe drum o să cumpere
The Herald de la chioșcul
din strada Gazetni, o să treacă
pe lângă brutăria lui Filipov
(unde n-o să se oprească decât
să arunce un ochi la bunătățile
din vitrină), iar apoi o să plece
mai departe, spre întâlnirea
cu bancherii lui. Numai că,
oprindu-se la colț (ca să aștepte
să treacă mașinile), o să-și dea
seama că dejunul de la Jockey
Club e anunțat pentru ora două
și că bancherii lui îl așteptau
la zece și jumătate și, foarte
probabil, erau cu toții în slujba
deponenților lor, bunăoară
puteau să aștepte... Cu aceste
gânduri o să se întoarcă și,
scoțându-și jobenul, o să
deschidă ușa de la Filipov.
Simțurile o să-i fie răsplătite pe
dată de dovada incontestabilă
a măiestriei brutarului. În aer
o să plutească aroma blândă
de covrigi și chifle proaspete,
precum și de felii de pâine
atât de neasemuite, că zi de zi
se trimiteau la Ermitaj cu trenul,
iar în vitrina din fața erau
aliniate în șiruri desăvârșite
prăjituri îmbrăcate în candel
de toate culorile pe care le vezi
la lalelele din Amsterdam."